

LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO

BIULETENIS

ADMINISTRACINĖ JURISPRUDENCIJA

Administracinių teismų praktika

Administracinė doktrina

Nr. 4 (14), 2008

2008 metų sausis – balandis

Vilnius, 2008

Redakcinė kolegija

Dr. Andrius Verikas

Dr. Rimvydas Norkus (redaktorių kolegijos pirmininkas)

Ričardas Piličiauskas

Deimilė Prapiestytė

Dr. Virgilijus Valančius

Kalbos redaktorė Jurga Marcinkevičiūtė

Maketuotojas Augustas Savickas

Redakcijos adresas

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

Žygimantų g. 2, LT-01102 Vilnius

Telefonas (8 5) 279 10 05

El. paštas info@lvat.lt

www.lvat.lt

TURINYS

6 I. Administracinių teismų praktika

6 1. Bylos dėl administracinių teisės pažeidimų

6 1.1. Dėl sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo

14 1.2. Dėl atsakomybės už lažybų, kurių įvykių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, organizavimo tvarkos pažeidimą (ATPK 173¹⁸ str.)

24 1.3. Dėl lošimų organizatoriaus pareigos pateikti vaizdo įrašus pretenzijas pareiškusiems lošimo dalyviams (ATPK 173¹⁸ str.)

30 2. Bylos, kylančios iš ginčų dėl teisės viešojo ar vidaus administravimo srityje

30 2.1. Dėl socialinės apsaugos teisinių santykių

30 2.1.1. Dėl įrodinėjimo standartų nelaimingą atsitikimą darbe pripažįstant nedraudiminiu įvykiu pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą

43 2.2. Dėl mokesčių teisinių santykių

43 2.2.1. Dėl kompensacijos, išmokamos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu atleidžiamam pareigūnui, apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu

51 2.3. Dėl statybos teisinių santykių

51 2.3.1. Dėl statinio projektavimo sąlygų sąvado išdavimo, nesant pažymėtos būsimos ūkininko sodybos vietos žemės reformos žemėtvarkos projekte

59 2.3.2. Dėl buvusios sodybos atstatymo miško ūkio paskirties žemėje, patenkančioje į saugomą teritoriją

70 2.4. Dėl civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų

70 2.4.1. Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo Lietuvos teisinėje sistemoje

Dėl nacionalinių teismų pareigos Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus taikyti tiesiogiai, kai įstatymų leidėjas nepagrįstai ilgai įgyvendina Teismo sprendimą

Dėl Lietuvos Respublikos „Įstatyme dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ numatyto draudimo dirbti privataus sektoriaus srityse netaikymo

90 2.4.2. Dėl žalos, padarytos įstatymu ar kitu teisės norminiu aktu, atlyginimo

Dėl žalos, patirtos kalint perpildytose kamerose, atlyginimo

Dėl neturtinės žalos įrodinėjimo specifikos

Dėl pripažinimo, kad padarytas pažeidimas, kaip tinkamo pažeistos neturtinės teisės gynimo būdo

109 2.4.3. Dėl valstybės atstovavimo bylose dėl žalos, padarytos valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, atlyginimo

Dėl valstybės pareigos atlyginti neturtinę žalą, padarytą taikant administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemones

124 2.5. Dėl tarnybos santykių

124 2.5.1. Dėl sąlygų išmokėti darbo užmokestį už laikotarpį, per kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų

139 2.6. Kitos ginčo administracinės bylos

139 2.6.1. Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalies, nustatančios alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimą, taikymo

146 II. Administracinė doktrina

146 Aurimas Brazdeikis. Kai kurie administracinių teisės pažeidimų kodekso taikymo klausimai

147 1. Dėl karių ir kitų pareigūnų, kuriems taikomi drausmės statutai, atsakomybės už administracinius teisės pažeidimus

152 2. Administracinės nuobaudos skyrimas ir vykdymas

161 Eckart Hien. Kreipimosi į teismą suvaržymai ir aukščiausiųjų teismų vaidmuo daugiapakopėje teismų sistemoje: naujovės Vokietijoje

169 III. Informacinė dalis

169 1. Specialiosios teisėjų kolegijos nutarčių dėl teisingumo apžvalga (2008 m. sausio – balandžio mėn.)

169 1.1. Bylos, nagrinėtinos administraciniuose teismuose

180 1.2. Bylos, nagrinėtinos bendrosios kompetencijos teismuose

187 2. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2008 metų sausio – balandžio mėnesiais priimtų sprendimų apžvalga

201 3. Užsienio teismų sprendimų apžvalga

201 3.1. Jungtinės Karalystės Apeliacinio Teismo sprendimo apžvalga

204 3.2. Prancūzijos Valstybės Tarybos sprendimo apžvalga

208 Priedai

208 Raidinė dalykinė rodyklė

214 Santrumpos

I. Administracinių teismų praktika

1. Bylos dėl administracinių teisės pažeidimų

1.1. Dėl sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo

ATPK 338¹ straipsnio, numatančio sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo galimybę, paskirtis yra individualizuoti nuobaudą, atsižvelgti į protingumo ir teisingumo principus. Asmens pageidavimas, kad jam sąlyginai būtų atidėtas administracinio arešto vykdymas, nesant būtinybę atidėti administracinio arešto vykdymą pagrindžiančių duomenų, nėra pagrindas teismui sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą. Jei paskirtos vienos griežčiausių administracinių nuobaudų vykdymas galėtų būti sąlyginai atidedamas nuo 1 iki 12 mėnesių tik asmens pageidavimu, nenustatčius svarbių, išimtinių tokį atidėjimą pateisinančių priežasčių, tokios administracinės nuobaudos poveikis būtų tik deklaratyvus, kurtų nebaudžiamumo iliuziją ir neatitiktų administracinėms nuobaudoms keliamų tikslų. Vien tai, kad asmuo dirba, studijuoja, negali būti laikoma svarbiomis, išimtinėmis aplinkybėmis. Asmens sutikimas sąlyginio administracinio arešto atidėjimo metu atlikti nemokamus viešuosius darbus, nenustatčius minėtų svarbių, išimtinių priežasčių, taip pat nėra pakankamas pagrindas sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą. Tai, jog administracinis areštas sukelia neigiamų pasekmių, yra neišvengiama administracinės nuobaudos – administracinio arešto – skyrimo dalis.

Administracinė byla Nr. N⁴⁴⁴-1504/2008
Procesinio sprendimo kategorija 32

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. kovo 7 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Antano Ablingio, Ričardo Piličiausko ir Virgilijaus Valančiaus (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal administracinę atsakomybę patraukto asmens T. V. apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2008 m. sausio 29 d. nutarimo T. V. administracinio teisės pažeidimo byloje.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I.

Vilniaus miesto Vyriausiojo policijos komisariato Viešosios policijos patrulis 2008 m. sausio 1 d. surašė T. V. administracinio teisės pažeidimo protokolą, kuriame nurodė, kad T. V. vairavo automobilį būdamas neblaivus, tuo pažeidė Kelių eismo taisyklių 68 punktą, atsakomybę už tai numatyta Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) 126 straipsnio 4 dalyje (b. l. 2).

Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismas 2008 m. sausio 29 d. nutarimu T. V. pripažino kaltu padarius ATPK 126 straipsnio 4 dalyje numatytą pažeidimą, už kurį jam skirta administracinė nuobauda – 15 (penkiolikos) dienų administracinis areštas su 2 (dvejų) metų teisės vairuoti transporto priemones atėmimu.

Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad T. V. 2008 m. sausio 1 d., apie 3.30 val., Gynėjų g. 6, Vilniuje, vairavo automobilį TOYOTA CARINA, valst. Nr. (duomenys neskelbtini) būdamas neblaivus (nustatytas sunkus girtumo laipsnis – 2,51 promilės). Tokiais savo veiksmais T. V. padarė administracinį teisės pažeidimą, numatytą ATPK 126 straipsnio 4 dalyje. Administracinę atsakomybę patrauktas asmuo teismo posėdžio metu savo kaltę pripažino, neneigė, jog vairavo neblaivus, nurodė, kad buvo išgėręs 0,5 l degtinės. Be to, T. V. kaltę padarius ATPK 126 straipsnio 4 dalyje numatytą pažeidimą įrodyta administracinio teisės pažeidimo protokolu Nr. E 667683, kuriame užfiksuotas pažeidimo faktas (b. l. 2), pranešimu dėl nušalinimo nuo transporto priemonių vairavimo (b. l. 14), transporto priemonės paėmimo protokolu (b. l. 15), alkotesterio parodymu (b. l. 6), tarnybiniais pranešimais (b. l. 12; 13).

Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismas nenustatė T. V. atsakomybę lengvinančių aplinkybių. Skirdamas nuobaudą teismas atsižvelgė į padaryto administracinio teisės pažeidimo pobūdį, į traukiamo administracinę atsakomybę asmens asmenybę – neteistas, tačiau buvo baustas administracine tvarka už Kelių eismo taisyklių pažeidimą, už kurį yra paskirta administracinė

nuobauda, ir 2008 m. sausio 29 d. nutarimu paskyrė T. V. administracinį areštą su teisės vairuoti transporto priemonę atėmimu. Administracinio arešto vykdymas atidėtas iki 2008 m. vasario 11 d.

II.

Apeliaciniu skundu administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo prašo pakeisti Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2008 m. sausio 29 d. nutarimą dalyje dėl 15 (penkiolikos) dienų administracinio arešto skyrimo, paskiriant švelnesnę nuobaudą – 2 000 Lt baudą arba paskirtai nuobaudai – administraciniam areštui – taikyti sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą įstatymo nustatyta tvarka paskiriant atlikti viešuosius darbus.

Apeliaciniame skunde administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo teigia, kad teismas paskyrė per griežtą bausmę. Jis nurodo, jog teismo posėdžio metu pripažino savo kaltę, gailisi dėl savo poelgio. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo tai pat nurodo, kad buvo pateikęs prašymą atidėti bylos nagrinėjimą, kadangi šaukimą apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą gavo tik likus 7 dienoms iki teismo posėdžio ir dėl savo darbo grafiko nespėjo susipažinti su bylos medžiaga bei susirasti atstovo. Nepaisant to, teismas bylą išnagrinėjo, tuo pažeisdamas teisę naudotis teisine advokato ar kito įgalioto atstovo pagalba (ATPK 272 str.). Teigia, kad be advokato dalyvavimo nesugebėjo paaiškinti teismui, kad nuoširdžiai gailisi dėl padaryto teisės pažeidimo, o tai vertintina kaip atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Nurodo, kad nors teismas, parinkdamas griežčiausią administracinę nuobaudą, rėmėsi aplinkybe, kad asmuo jau baustas administracine tvarka už Kelių eismo taisyklių pažeidimą, tačiau nuobauda buvo tik už sustojimą (stovėjimą) vietose, kur tai trukdo eismui. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo taip pat nurodo, kad jam paskyrus baudą su teisės vairuoti transporto priemonę atėmimu, įstatyme įtvirtinti nuobaudos tikslai būtų pasiekti, o administracinis areštas yra neadekvati padarytam teisės pažeidimui nuobauda, kuri sukeltų labai neigiamas pasekmes, t. y. jis galėtų būti atleistas iš darbo, negalėtų susimokėti už studijas bei laikyti egzaminų sesijos, kuri prasideda 2008 m. vasario 4 d., kadangi administracinio arešto vykdymas paskirtas nuo 2008 m. vasario 11 d. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo savo apeliacinį skundą taip pat grindžia ta aplinkybe, kad teismas, skirdamas administracinį areštą, netaikė sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo. Nurodo, kad būtų sutikęs atlikti teismo paskirtus viešuosius darbus, tuo tarpu teismas net nesvarstė tokios galimybės.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

III.

Apeliacinis skundas atmestinas.

Apeliaciniu skundu administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo prašo pakeisti Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2008 m. sausio 29 d. nutarimą dalyje dėl 15 dienų administracinio arešto skyrimo, paskiriant švelnesnę nuobaudą – 2 000 Lt baudą arba taikant sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą, įstatymo nustatyta tvarka paskiriant atlikti viešuosius darbus. Padaryto administracinio teisės pažeidimo administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo neginčia.

Teisėjų kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo išvadomis, jog administracinėn atsakomybėn patraukto asmens kaltė, padarius ATPK 126 straipsnio 4 dalyje numatytą pažeidimą, visiškai įrodyta, nuobaudos paskirtos iš esmės laikantis administracinių nuobaudų skyrimo taisyklių, atitinka administracinėn atsakomybėn patraukto asmens asmenybę ir padaryto pažeidimo pobūdį.

Remiantis ATPK 20 straipsniu, administracinė nuobauda yra atsakomybės priemonė, kuri skiriama administracinių teisės pažeidimą padariusiems asmenims nubausti bei siekiant auklėti, kad jie laikytųsi įstatymų, gerbtų bendro gyvenimo taisykles, taip pat – kad tiek pats teisės pažeidėjas, tiek ir kiti asmenys nepadarytų naujų teisės pažeidimų.

ATPK 126 straipsnio 4 dalis nustato, kad transporto priemonių vairavimas, esant vairuotojams neblaiviems, kai nustatomas vidutinis (nuo 1,51 iki 2,5 promilės) arba sunkus (nuo 2,51 promilės ir daugiau) neblaivumo (girtumo) laipsnis, neblaivumo patikrinimo vengimas, taip pat alkoholio vartojimas po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo – užtraukia baudą vairuotojams nuo dviejų tūkstančių iki trijų tūkstančių litų su teisės vairuoti transporto priemonės atėmimu nuo dvejų iki trejų metų arba administracinį areštą nuo dešimties iki trisdešimties parų su teisės vairuoti transporto priemonės atėmimu nuo dvejų iki trejų metų. Taigi ATPK 126 straipsnio 4 dalies sankcija suformuluota kaip alternatyvi. Įstatymas nenustato konkrečių kriterijų, kada turėtų būti skiriama viena ar kita nuobauda, tačiau tais atvejais, kai sankcijoje yra numatytos alternatyvios nuobaudos, parenkama turi būti tokia nuobauda, kuri būtų efektyviausia, siekiant ATPK 20 straipsnyje numatytų administracinės nuobaudos tikslų.

Byloje nustatyta administracinė atsakomybė patraukto asmens atsakomybę sunkinanti aplinkybė – pakartotinai per metus padarytas tokios pat rūšies teisės pažeidimas, už kurį asmeniui jau buvo paskirta administracinė nuobauda (ATPK 32 str. 1 d. 5 p.). Nors apeliantas nurodo, kad jo anksčiau įvykdytas pažeidimas nėra tapatus pažeidimui, už kurį nuobauda jam paskirta skundžiamu nutarimu (buvo baustas už sustojimą (stovėjimą) vietose, kur tai trukdo transporto eismui, b. l. 18), tačiau šiuos argumentus apeliacinės instancijos teismas atmeta kaip nepagrįstus. Tos pačios rūšies teisės pažeidimas reiškia, jog padaromas bet koks pažeidimas, numatytas tame pačiame ATPK skirsnyje, kaip ir prieš tai padarytasis, šiuo atveju – dešimtajame skirsnyje „Administraciniai teisės pažeidimai transporte, kelių ūkio bei ryšių srityje“. Taigi nors ankstesnis pažeidimas ir nėra grubus Kelių eismo taisyklių nesilaikymo atvejis, tačiau jis bet koku atveju lemia tai, kad nagrinėjamas pažeidimas jau yra pakartotinis, kas laikytina atsakomybę sunkinančia aplinkybe (ATPK 32 str. 1 d. 5 p.).

Teisėjų kolegija pažymi, kad ATPK 126 straipsnio 4 dalies sankcija taikoma tiek nustačius vidutinio girtumo, tiek sunkaus girtumo laipsnį. Kadangi vidutinis ar sunkus girtumas yra ši pažeidimą kvalifikuojantis požymis, tai, kad administracinė atsakomybė patrauktam asmeniui buvo nustatyta ne vidutinis, o sunkus girtumo laipsnis, nelaikytina atsakomybė patraukto asmens atsakomybę sunkinančia aplinkybe, tačiau tai yra viena iš aplinkybių, į kurią galima atsižvelgti vertinant padaryto pažeidimo pobūdį ir administracinę atsakomybę patraukto asmens asmenybę.

Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad šiuo atveju buvo padarytas vienas pavojingiausių administracinių teisės pažeidimų, sukeltis pavojų ne tik transporto eismo saugumui, bet ir žmonių gyvybei, sveikatai. Realų pavojingą veikos pobūdį įrodo ir byloje esantys tarnybiniai pranešimai, pagal kuriuos administracinė atsakomybė patrauktas asmuo vairavo transporto priemonę sunkaus girtumo būklėje Vilniaus miesto centre, Gynėjų g., užvažiavo ant šaligatvio arti pastato (Gynėjų g. 6) laiptų ir vos nekliudė kito automobilio, todėl buvo sulaikytas pastate budėjusio Viešosios policijos Vilniaus apsaugos skyriaus 3-osios kuopos 1 būrio postinio (b. l. 12, 13). Tai, kad pažeidimas padarytas miesto centre, vairuojant transporto priemonę sunkaus girtumo būklėje, parodo ypatingai neatsakingą asmens požiūrį į eismo saugumą. Taip pat pažymėtina, jog pažeidimas darytas visiškai sąmoningai – tai, kad asmeniui nustatytas 2,51 promilės girtumo laipsnis, reiškia, jog pastarajam negalėjo kilti jokių abejonių, kad esant tokios būklės negalima vairuoti transporto priemonės. Ypatingai neatsakingą požiūrį į eismo saugumą patvirtina ir administracinė

atsakomybėn patraukto asmens parodymai, jog prieš vairuodamas buvo išgėręs 0.5 l degtinės (b. l. 25).

Pirmosios instancijos teismas nenustatė administracinę atsakomybę patraukto asmens atsakomybę lengvinančių aplinkybių. Administracinę atsakomybę patrauktas asmuo apeliaciniame skunde akcentuoja tai, kad jis dėl pažeidimo prisipažįsta, nuoširdžiai gailisi, o administracinės nuobaudos tikslai būtų pasiekti, taikant teisės vairuoti transporto priemonę atėmimą ir baudą.

Teisėjų kolegija pažymi, kad pagal ATPK 31 straipsnio 1 dalies 1 punktą, lengvinančia aplinkybe laikytinas kaltininko nuoširdus gailėstis, pagalba išaiškinant pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis. Nuoširdus gailėstis nėra savitiksliis dalykas – jis turi rodyti aiškų asmens požiūrį (smerkimą) į padarytą pažeidimą, kaltės pripažinimą, be to, nuoširdus gailėjimasis gali būti pripažintas lengvinančia aplinkybe tik tada, kai asmuo tai atlieka savo noru iki pažeidimo nagrinėjimo, o ne po to, kai kaltė patvirtinama surinktais įrodymais ar tik apeliacinės instancijos teisme. Nagrinėjamu atveju administracinę atsakomybę patrauktas asmuo, sulaikytas vairuojantis neblaivus, sunkaus girtumo būklėje, nuo bet kokių paaiškinimų atsisakė (b. l. 2), taip pat atsisakė pasirašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą ir kitus dokumentus (b. l. 2, 3, 14, 15), taigi negalima teigti, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo būtų padėjęs išaiškinti pažeidimą. Bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme posėdžio metu administracinę atsakomybę patrauktas asmuo pripažino savo kaltę, tačiau bylos medžiagoje nėra duomenų, kad būtų gailėjęsis dėl padarytos veikos. Apeliaciniame skunde administracinę atsakomybę patrauktas asmuo nurodo, kad nesugebėjo pirmosios instancijos teisme paaiškinti, jog gailisi dėl padaryto pažeidimo. Visa tai rodo, kad yra pagrindo šią aplinkybę laikyti deklaratyvia, t. y. nelaikyti jos lengvinančia atsakomybę.

Vien tai, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo anksčiau nebuvo baustas už vairavimą neblaiviam, nėra pagrindas neskirti administracinio arešto, kadangi ATPK 126 straipsnio 4 dalies sudėtis nenumato pažeidimo pakartotinumą kaip būtino administracinio teisės pažeidimo sudėties požymio. Jei asmuo būtų pakartotinai sulaikytas vairuojantis neblaivus, jam papildomai grėstų ir transporto priemonės konfiskavimas (ATPK 130² str.). Skirtingų pažeidimų sudėčių įtvirtinimas ir skirtingų sankcijų numatymas ATPK 126 straipsnio 4 dalyje ir ATPK 130² straipsnyje leidžia daryti išvadą, kad tai, jog asmuo pirmą kartą sulaikytas vairuojantis vidutinio ar sunkaus girtumo būklėje, nėra pagrindas neskirti jam administracinio arešto.

Nustačius asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę bei atsižvelgus į

aukščiau nurodytas aplinkybes – nėra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, nustatytas sunkus girtumo laipsnis, padarytas vienas pavojingiausių administracinės teisės pažeidimų – pirmosios instancijos teismas turėjo pagrindą skirti administracinę nuobaudą – administracinį areštą. Paskirtos administracinės nuobaudos vykdymas turėtų užtikrinti, kad apeliantas ateityje laikytųsi įstatymų, gerbtų bendro gyvenimo taisykles ir nepadarytų naujų teisės pažeidimų (ATPK 20 str.).

Teisėjų kolegija pažymi, kad nėra teisinio pagrindo teigti, jog administracinė atsakomybėn patrauktam asmeniui skirta aiškiai per griežta administracinė nuobauda. Už ATPK 126 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą pažeidimą gali būti skiriama nuo 10 iki 30 parų arešto ir teisės vairuoti transporto priemonę atėmimas nuo dvejų iki trejų metų. Pirmosios instancijos teismas paskyrė mažesnę nuobaudą nei šioje sankcijoje nustatytas vidurkis – 15 (penkiolika) parų arešto (vidurkis būtų 20 parų) ir minimalų sankcijoje nurodyto teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo laikotarpį – dvejus metus. Todėl laikytina, kad paskirta administracinė nuobauda nėra per griežta, ji buvo tinkamai individualizuota, o apeliacinio skundo teiginiai dėl per griežtos nuobaudos – nepagrįsti.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad tai, jog apeliantas yra studentas, dirba, ir jam administracinis areštas sukels neigiamų pasekmių, yra neišvengiama administracinės nuobaudos – administracinio arešto – skyrimo dalis. Darydamas pažeidimą, apeliantas prisiėmė galimų neigiamų pasekmių kilimo riziką. Asmuo, žinodamas, kad tam tikros administracinės nuobaudos taikymas gali pakenkti jo darbui ar studijoms, turi būti ypač suinteresuotas nedaryti tokių pažeidimų, kurie galėtų lemti tokios administracinės nuobaudos taikymą. Įstatymas aukščiau iškelia visuomenės interesą, taikydamas prevencines priemones ir pažeidėjo nubaudimu užtikrindamas saugų eismą, visuomenės saugumą, o ne asmens, įvykdžiusio teisės pažeidimą, asmeninį interesą išvengti neigiamų pasekmių, nepatogumų, susijusių su įvykdytu pažeidimu. Administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo padarė vieną iš pavojingiausių administracinių teisės pažeidimų: asmuo, vairuodamas transporto priemonę sunkaus girtumo būklėje, yra itin pavojingas visuomenei, ir turi prisiimti tokio elgesio pasekmes.

Apeliacinio skundo argumentai, jog administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo nespėjo susipažinti su bylos medžiaga ir susirasti atstovo, o teismas, nepaisydamas prašymo atidėti bylos nagrinėjimą, bylą išnagrino, taip pažeisdamas jo teisę naudotis teisine advokato ar kito įgalioto atstovo pagalba, atmetini. Pirmosios instancijos teismas neprivalo tenkinti administracinė

atsakomybėn traukiamo asmens prašymo atidėti bylos nagrinėjimą, jei tokio prašymo priežastys nėra svarbios. Administracinė atsakomybėn traukiamas asmuo nepateikė jokių objektyvių duomenų, sąlygojančių negalėjimą dalyvauti administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjime teismo paskirtu laiku. Administracinio teisės pažeidimo protokolas asmeniui surašytas 2008 m. sausio 1 d. Jau nuo šio momento asmuo galėjo pradėti rūpintis tinkama savo teisių gynyba, ieškotis atstovo. Šaukimas į teismą administracinė atsakomybėn traukiamam asmeniui įteiktas asmeniškai 2008 m. sausio 17 d., o teismo posėdis paskirtas 2008 m. sausio 29 d. Toks 12 dienų terminas laikytinas pakankamu, kad būtų galima susipažinti su bylos medžiaga ir susirasti atstovą, jei administracinė atsakomybėn traukiamas asmuo mano, kad atstovas jam reikalingas.

Dėl apeliacinio skundo argumento, jog pirmosios instancijos teismas, skirdamas administracinį areštą netaikė sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo, pasakytina, kad ATPK 338¹ straipsnis nenustato detalių kriterijų, kokiais atvejais teismas gali taikyti sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą, o kokiais – ne. ATPK 338¹ straipsnis paskirtis – sudaryti teismui galimybę individualizuoti nuobaudą, atsižvelgti į teisingumo ir protingumo principus (pavyzdžiui, šis straipsnis galėtų būti taikomas, kai administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo pateikia duomenis apie svarbias aplinkybes, dėl kurių paskirto administracinio arešto vykdymas konkrečiu laikotarpiu sukeltų itin sunkias pasekmes, neatitiktų proporcingumo, teisingumo ir protingumo principų ir pan.). Darytina išvada, kad paskyręs nuobaudą – administracinį areštą – teismas turi teisę spręsti dėl galimybės sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą, atsižvelgdamas į tai, ar yra nustatyta aplinkybių, aiškiai rodančių, kad administracinio arešto vykdymas konkrečioje situacijoje dėl tam tikrų svarbių, išimtinių priežasčių turėtų būti sąlyginai atidedamas. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, ATPK 338¹ straipsnio paskirtis yra individualizuoti nuobaudą, atsižvelgti į protingumo ir teisingumo principus, vien asmens pageidavimas, kad jam sąlyginai būtų atidėtas administracinio arešto vykdymas, nesant būtinybės atidėti administracinio arešto vykdymą pagrindžiančių duomenų, nėra pagrindas teismui sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą. Jei paskirtos vienos griežčiausių administracinių nuobaudų vykdymas galėtų būti sąlyginai atidedamas nuo 1 iki 12 mėnesių tik asmens pageidavimu, nenustačius svarbių, išimtinių tokių atidėjimą pateisinančių priežasčių, tokios administracinės nuobaudos poveikis būtų tik deklaratyvus, kurtų nebaudžiamumo iliuziją ir neatitiktų administracinėms nuobaudoms keliamų tikslų. Įvertinusi apeliacinio skundo

argumentus apeliacinio teismo teisėjų kolegija konstatuoja, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo nenurodė svarbių, išimtinių priežasčių, kurios lemtų būtinybę sąlyginai atidėti paskirtos administracinės nuobaudos – administracinio arešto – vykdymą. Vien tai, kad asmuo dirba ir studijuoja, negali būti laikoma svarbiomis, išimtinėmis aplinkybėmis. Asmens sutikimas sąlyginio administracinio arešto atidėjimo metu atlikti nemokamus viešuosius darbus, nenustačius minėtų svarbių, išimtinių priežasčių, taip pat nėra pakankamas pagrindas sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas teisingai vertino faktines bylos aplinkybes, parinkdamas administracinę nuobaudą tinkamai pritaikė įstatymą ir priėmė teisėtą bei pagrįstą nutarimą, kurį keisti ar naikinti apeliaciniame skunde nurodytais motyvais nėra pagrindo.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 straipsnio 3 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens T. V. apeliacinį skundą atmesti.

Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2008 m. sausio 29 d. nutarimą palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

1.2. Dėl atsakomybės už lažybų, kurių įvykių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, organizavimo tvarkos pažeidimą (ATPK 173¹⁸ str.)

ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalis numato administracinę atsakomybę už azartinių lošimų organizavimo tvarkos arba lošimo reglamento pažeidimą. Lošimo reglamente nesant aiškiai apibrėžtų formuluočių dėl lažybų įvykių baigčių tiesioginio ar netiesioginio priklausymo nuo laiko trukmės, visos abejonės dėl tvarkos, susijusios su tokių lažybų vykdymu, pažeidimo turi būti traktuojamos traukiamo atsakomybėn asmens naudai (in dubio pro reo). Kai teisės norminiai aktai aiškios tvarkos, leidžiančios teisinių santykių subjektams aiškiai suvokti savo teises ir pareigas, dėl teisinio reglamentavimo spragų ar kitų priežasčių nenustato, atsakomybė už tokios tvarkos pažeidimą negali būti taikoma.

NUTARIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. vasario 22 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš Antano Ablingio, Ričardo Piličiausko ir Virgilijaus Valančiaus (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo G. M. apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2007 m. birželio 29 d. nutarimo G. M. administracinio teisės pažeidimo byloje panaikinimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I.

Valstybinės lošimų priežiūros komisijos (toliau – ir Institucija) Kontrolės skyriaus Tikrinimų poskyrio įgaliotas asmuo 2007 m. balandžio 24 d. surašė G. M. administracinio teisės pažeidimo protokolą dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) 173¹⁸ straipsnio 1 dalyje numatyto teisės pažeidimo padarymo. Protokole nurodyta, kad UAB „Orakulas“ bukmekeris G. M., būdamas atsakingas už lažybų įvykių rezultatų nustatymą, neanuliudamas lažybų įvykių Nr. 64001 „Prie per pagrindinį laiką *Lietuvos rytas* pelnytų taškų pridėjus 5,5 taško, laimės *Žalgiris*/būtų lygu/*Lietuvos rytas*“, Nr.64033 „Baudos metimus taikliau mes *Žalgiris*/lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. metimus per pratęsimus, apvalinant iki 1 sk. po kabl.)“, Nr. 64034 „Dvitaškius taikliau mes *Žalgiris*/lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. metimus per pratęsimus, apvalinant iki 1 sk. po kabl.)“, Nr. 64035 „Tritaškius taikliau mes *Žalgiris*/lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. metimus per pratęsimus, apvalinant iki 1 sk. po kabl.)“, Nr. 64036 „Daugiau kamuolių atkovos *Žalgiris*/po lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. atkovotus per pratęsimus)“, Nr. 64037 „Daugiau rezultatyvių perdavimų atliks *Žalgiris*/po lygiai/*Lietuvos rytas* (įskaitant perdavimus per pratęsimus)“, Nr. 64038 „Daugiau tritaškių įmes *Žalgiris*/po lygiai/*Lietuvos rytas* (įskaitant taškus, pelnytus per pratęsimus)“,

Nr. 64039 „Kas bus rezultatyvesnis (įskaitant taškus, pelnytus per pratęsimus) *Tanoka Beard (Žalgiris)*/pelnys po lygiai/*Kareem Lamar Rush (Lietuvos rytas)*“, Nr. 64042 „Kas bus rezultatyvesnis (įskaitant taškus, pelnytus per pratęsimus) *Paulius Jankūnas (Žalgiris)*/pelnys po lygiai/*Artūras Jomantas (Lietuvos rytas)*“, o pripažindamas šiuos lažybų įvykius įvykusiais, nesilaikė Valstybinės lošimų priežiūros komisijos 2006 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. N-172 patvirtinto UAB „Orakulas“ lažybų organizavimo reglamento 79 ir 88.5 punktų reikalavimų, taip pažeisdamas Azartinių lošimų įstatymo 10 straipsnio 1 dalį, 18 straipsnio 1 dalį.

II.

Išnagrinėjęs administracinio teisės pažeidimo bylos medžiagą, Vilniaus miesto 3-asis apylinkės teismas 2007 m. birželio 29 d. nutarimu G. M. pripažino kaltu ir už veikos, numatytos ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalyje, padarymą skyrė 5 000 Lt baudą. Teismas nurodė, jog Azartinių lošimų įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog draudžiama organizuoti lošimus, pažeidžiant šio įstatymo nustatytą tvarką, o to paties įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog lošimai organizuojami pagal lošimo reglamentą. Ši norma yra blanketinė, nukreipianti į UAB „Orakulas“ lažybų organizavimo reglamentą (toliau – ir Reglamentas), patvirtintą Valstybinės lošimų priežiūros komisijos 2006 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. N-172, kuris nustato, kokia tvarka UAB „Orakulas“ turi organizuoti lažybas. 2007 kovo 3 d. vyko krepšinio SEB BBL varžybos tarp komandų „Žalgiris“ ir „Lietuvos rytas“, kai likus 1 min. ir 52 sek. iki rungtynių pabaigos, „Lietuvos rytui“ pirmaujant 87:72, rungtynės buvo nutrauktos dėl to, kad žiūrovai ėmė mėtyti į aikštę įvairius daiktus. Reglamento 79 punkte nustatyta, kad „jei lažybų įvykis, kurio trukmė yra reglamentuota, nutraukiamas, lažybų rezultatu laikomas tas rezultatas, kuris buvo varžybų nutraukimo momentu, bet tik tuo atveju, jei rezultatas bus varžybų organizatorių pripažintas galiojančiu ir varžybos nebus kartojamos. Tai negalioja lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, pvz., krepšinio varžybose įmesta atskirų komandų, žaidėjų, bendra abiejų komandų taškų suma“, 88.5 punktas įtvirtina, kad lažybų organizatorius anuliuoja lažybas paprastų statymų atveju ir gražina statymo sumą lošėjui, taip pat sumokėtą lažybų mokestį, jei lažybų mokestis skaičiuojamas nuo statymo sumos, kai nėra galimybės nustatyti oficialaus lažybų įvykio rezultatą pagal šio Reglamento 77-83 punktų nuostatas arba susiklosto aplinkybės, apibrėžtos šio reglamento 85 punkte. Atsižvelgdamas į šias nuostatas, Institucijos atstovas išreiškė poziciją, jog visi protokole nurodyti lažybų įvykiai turėjo būti anuliuoti, nes visi priklausė nuo laiko, t. y. jei varžybos

nebūtų nutrauktos, šie įvykiai būtų pasikeitę ar bent galėjo pasikeisti. Teismas pažymėjo, jog kiekvieno lažybų (Nr. 64001, 64033, 64034, 64035, 64036, 64037, 64038, 64039, 64042) įvykio formuluočiame yra laiko trukmę apibūdinantis elementas (pagrindinis laikas, pratęsimo laikas), todėl akivaizdu, kad bet kurio iš paminėtų įvykių baigtis tam tikra prasme yra susieta su laiku. Taip pat atkreipė dėmesį, kad Reglamente nėra nustatyta, kurių lažybų įvykių baigtys tiesiogiai arba netiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės. Reglamente apie tai, kaip turėtų būti vertinami įvykiai, kurie priklauso nuo laiko, yra reglamentuojama tik tokia situacija, kai nutraukus rungtynes oficialus rezultatas „negalioja lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, pvz., krepšinio varžybose įmesta atskirų komandų, žaidėjų, bendra abiejų komandų taškų suma“. Tiek G. M., tiek liudytojo A. A. (*duomenys neskelbtini*) pozicija, jog lažybų įvykiai, dėl kurių neanuliavimo buvo surašytas protokolas, negalėjo būti tiesiogiai nulemti laiko trukmės faktoriaus, įvertinti kritiškai, siekiant išvengti administracinės atsakomybės. G. M. pripažino, kad laikas, kuriam likus varžybos tarp komandų „Žalgiris“ ir „Lietuvos rytas“ buvo nutrauktos, galėjo ir lemti, ir nelemti, kad laimėtų viena ar kita komanda, o toks vertinimas parodo, jog administracinė atsakomybė traukiamas asmuo nepaneigia galimybes, kad dėl laiko trukmės lažybų rezultatai galėjo keistis. Be to, tiesioginis (absolūtus) statistinių rezultatų priklausomumas nuo laiko trukmės krepšinio varžybose negali egzistuoti, kadangi galutiniams varžybų rezultatams įtaką daro daug daugiau veiksnių nei vien laikas. Todėl teismas daro išvadą, kad Reglamento formuluočiame „tiesioginis priklausymas nuo laiko“ apima tokias lažybinių įvykių situacijas, kai laiko trukmės faktorius būtų būtinas tam, kad tam tikras įvykio rezultatas turėtų galimybę kisti. Teismo nuomone, visi protokole paminėti lažybiniai įvykiai yra tokie, kurių baigtys dėl laiko trukmės galėjo pasikeisti, todėl patenka į Reglamento 79 punkto antro sakinio, įtvirtinančio, kokie rezultatai negali būti laikomi lažybų rezultatu, reguliavimo sferą bei turėjo būti anuliuoti, remiantis Reglamento 88.5 punktu.

Nutarime taip pat pažymėta, jog ATPK 173¹⁸ straipsnyje specialus teisės pažeidimo subjektas nėra numatytas, todėl administracinio teisės pažeidimo protokolas surašomas asmeniui, dėl kurio kaltų veiksmų buvo pažeista azartinių lošimų organizavimo tvarka, o šiuo atveju toks asmuo yra G. M., pažeidęs bendrovės „Orakulas“ Reglamento 79 punktą, 88.5 punktą bei Azartinių lošimų įstatymo 10 straipsnio 1 dalį bei 18 straipsnio 1 dalį. Nenustačius lengvinančių bei sunkinančių pažeidėjo atsakomybę aplinkybių bei atsižvelgus į G. M. asmenybę, jam skirta minimali bauda.

III.

Nesutikdamas su Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2007 m. birželio 29 d. nutarimu, G. M. pateikė apeliacinį skundą, kuriuo prašo nutarimą panaikinti ir bylą nutraukti. Apeliaciniame skunde nurodo, jog nutarimas naikintinas, nes teismas nesuprato, kas yra lažybų įvykio baigties tiesioginė priklausomybė nuo žaistų rungtynių laiko, nenustatė jo kaltės, priežastinio ryšio tarp veikos ir suformuluoto kaltinimo, todėl nenustatytas ir neįrodytas pažeidimo įvykis bei sudėtis. Nurodo, jog Institucija, neatsižvelgdama į tūkstančio kitų lošėjų, kuriems buvo išmokėti laimėjimai, teisėtus interesus, siekia, kad lažybų įvykiai būtų anuliuoti ir kvestionuoja jo, lažybų srities profesionalo, priimtus sprendimus, darančius tiesioginę įtaką bendrovei ir jos vykdomam lažybų verslui. Tuo tarpu byloje nėra duomenų apie Institucijos įgalioto asmens, surašiusio administracinio teisės pažeidimo protokolą, profesinę kompetenciją ir kvalifikaciją lažybų verslo srityje. Teigia, jog jokiems teisiniamis gėriams nėra daroma žala. Akcentuoja, jog Reglamento jis nepažeidė, nes 79 punktas aiškiai numato, jog jei lažybų įvykis, kurio laiko trukmė yra reglamentuota, nutraukiamas, lažybų rezultatu laikomas rezultatas, kuris buvo varžybų nutraukimo momentu, bet tik tuo atveju, jei tas rezultatas bus varžybų organizatorių pripažintas galiojančiu ir varžybos nebus kartojamos. Nurodo, jog krepšinio varžybos reglamentuojamos laiko trukmė, jos buvo nutrauktos ir rezultatas varžybų organizatorių buvo pripažintas galiojančiu 72 („Žalgiris“) : 87 („Lietuvos rytas“). Reglamento 79 punktas taip pat įtvirtina, jog tai negalioja lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, pvz., krepšinio varžybose įmesta atskirų komandų, žaidėjų, bendra abiejų komandų taškų suma. Pažymi, jog remiantis šia nuostata, buvo anuliuoti tie lažybų įvykiai, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės. Teigia, jog jei taškų suma būtų nagrinėjama kaip funkcija, priklausanti nuo laiko, tai laikui didėjant, taškų suma gali tik didėti arba likti tokia pati, bet ji negali mažėti. Tai ir yra tiesioginė lažybų įvykio baigties priklausomybė nuo laiko. Šiuo atveju akivaizdu, kad lažybų įvykiai niekaip tiesiogiai nepriklauso nuo laiko trukmės, nes funkcija nuo laiko gali kisti tiek į vieną, tiek į kitą pusę. Teismo nutarime rašoma, jog visi lažybinių įvykių, nurodyti administracinio teisės pažeidimo protokole, yra tokie, kurių baigtys dėl laiko trukmės galėjo pasikeisti. Apeliantas su tokiu teiginiu sutinka, tačiau tai nereiškia tiesioginės lažybų įvykio baigties priklausomybės nuo laiko. Mano, jog šioje byloje kaltinimas suformuluotas vadovaujantis prielaidomis ir interpretacijomis, byloje nėra jokių įrodymų,

leidžiančių neabejotinai teigti, kad jis padarė veiką, turinčią ATPK 173¹⁸ straipsnyje nurodytus požymius. Taip pat prašo atsižvelgti į naujausią Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką – 2007 m. birželio 29 nutarimą byloje Nr. N³-1257/2007, siekiant užtikrinti vienodą teisės aktų taikymą ir aiškinimą.

Atsiliepdama į apeliacinį skundą, Institucija prašo jį atmesti kaip nepagrįstą, o teismo nutarimą palikti nepakeistą. Palaikydama teismo poziciją, Institucija nurodo, jog Reglamente nėra nustatyta, kurių lažybų įvykių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės. Dėl lažybų įvykių, priklausančių nuo laiko trukmės, Reglamente tėra apibrėžta tik situacija, kuomet nutraukus rungtynes oficialus rezultatas negalioja lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, pvz., krepšinio varžybose įmesta atskirų komandų, žaidėjų, bendra abiejų komandų taškų suma. Reglamente nenurodyta, koks oficialus rezultatas taikomas aukščiau minėtiems įvykiams, tačiau sąvoka „tiesioginis priklausymas nuo laiko“ apima tokius lažybų įvykius, kai laiko trukmės faktorius būtų būtinas tam, kad tam tikras įvykio rezultatas turėtų galimybę kisti. Atsižvelgiant į tai, kad apeliantas anuliavo tuos lažybų įvykius, kurių rezultatas nenutraukus rungtynių galėjo tik didėti, ir į tai, jog abi rungtyniaujančios komandos nenutraukus varžybų galėjo pelnyti tik daugiau taškų ir taip pakeisti skundžiamų lažybų įvykių rezultatą, galima teigti, jog skundžiamų lažybų įvykių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės. Nurodo, jog atsižvelgiant į Reglamento nuostatų reikalavimus, darytina išvada, jog lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko, turi būti taikomas Reglamento 88.5 punktas – lažybų organizatorius anuliuoja lažybas paprastų statymų atveju <...>, kai nėra galimybės nustatyti oficialaus lažybų įvykio rezultato. Pažymi, jog pareiškėjo apeliacinis skundas neatitinka Administracinių bylų teisenos įstatymo 103 straipsnio reikalavimų, nes neaiškus skundo juridinis pagrindas, t. y. jis nenurodo, kokias procesines ar materialines teisės normas pirmosios instancijos teismas pažeidė, netinkamai aiškino ar pritaikė, ir dėl ko galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Pasiremdama Azartinių lošimų įstatymo 26, 28 ir 29 straipsniais, Valstybinės lošimų priežiūros komisijos nuostatų 4.1, 6 punktų nuostatomis, teigia, jog Institucijos tikslas – teisės aktų nustatyta tvarka užtikrinti pusiausvyrą (proporciją) tarp lošimų organizatorių teisių ir teisėtų interesų bei lošėjų teisių ir teisėtų interesų, kurio siekdama Institucija turi teisę tikrinti, kaip lošimų organizatoriai laikosi Azartinių lošimų įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimų. Į apelianto skundo teiginį, kad Valstybinės lošimų priežiūros komisija nėra įgaliota institucija aiškinti ir interpretuoti lažybų reglamento ir lažybų bendrovių nustatomų

lažybų pasiūlos atskirų įvykių (jų rezultatų), atsikerta, kad ATPK 259¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta, jog Valstybinės lošimų priežiūros komisijos nariai ir jos įgalioti Valstybinės lošimų priežiūros komisijos administracijos valstybės tarnautojai turi teisę surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus už ATPK 173¹⁸ straipsnio pažeidimą, o tokią veiklą vykdydami taiko teisę, t. y. nustato faktines aplinkybes, jas analizuoja, vertina (kvalifikuoja), neoficialiai konkrečiam atvejui aiškina teisės normas tais atvejais, kai būtina nustatyti tam tikrų faktų (ne)buvimą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Apeliacinis skundas tenkintinas.

ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalis numato administracinę atsakomybę už azartinių lošimų organizavimo tvarkos arba lošimo reglamento pažeidimą. Tai blanketinė teisės norma, todėl norint taikyti administracinę atsakomybę pagal ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalį, būtina nustatyti pažeistą azartinius lošimus reglamentuojančią taisyklę arba lošimo reglamentą.

Apeliantui administracinis kaltinimas suformuluotas už tai, jog jis, neanuliudamas 9 lažybų įvykių (Nr. 64001, 64033, 64034, 64035, 64036, 64037, 64038, 64039, 64042), nesilaikė UAB „Orakulas“ lažybų organizavimo Reglamento 79 ir 88.5 punktų reikalavimų, Azartinių lošimų įstatymo 10 straipsnio 1 dalies, 18 straipsnio 1 dalies nuostatų.

Azartinių lošimų įstatymo 10 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog draudžiama organizuoti lošimus, nenurodytus šiame įstatyme arba pažeidžiant šio įstatymo nustatytą tvarką. To paties įstatymo 18 straipsnio 1, 2 dalys numato, jog lošimai organizuojami pagal lošimo reglamentą, patvirtintą Valstybinės lošimų priežiūros komisijos. Toks UAB „Orakulas“ Reglamentas, patvirtintas Institucijos 2006 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. N-172, kurio 79 punkte įtvirtinta, jog „jei lažybų įvykis, kurio trukmė yra reglamentuota, nutraukiamas, lažybų rezultatu laikomas tas rezultatas, kuris buvo varžybų nutraukimo momentu, bet tik tuo atveju, jei tas rezultatas bus varžybų organizatorių pripažintas galiojančiu ir varžybos nebus kartojamos. Tai negalioja lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, pvz., krepšinio varžybose įmesta atskirų komandų, žaidėjų, bendra abiejų komandų taškų suma“. Reglamento 88.5 punktas numato, jog lažybų organizatorius anuliuoja lažybas paprastų statymų

atveju ir grąžina statymo sumą lošėjui, taip pat sumokėtą lažybų mokesį, jei lažybų mokestis skaičiuojamas nuo statymo sumos, kai nėra galimybės nustatyti oficialaus lažybų įvykio rezultata pagal šio Reglamento 77-83 punktų nuostatas arba susiklosto aplinkybės, apibrėžtos šio reglamento 85 punkte.

Nagrinėjamu atveju buvo organizuojamas lošimas (lažybos) ir formuojama lažybų įvykių pasiūla dėl 2007 m. kovo 3 dienos SEB BBL krepšinio varžybų, kuriose žaidė „Žalgiris“ ir „Lietuvos rytas“. Nesužaistos iki galo minėtos varžybos buvo nutrauktos, tą pačią dieną varžybų organizatorius paskelbė oficialų varžybų rezultata, t. y. Tokį, koks buvo fiksuotas varžybų nutraukimo momentu švieslentėje – 72 („Žalgiris“) : 87 („Lietuvos rytas“). Klubui „Žalgiris“ techninis pralaimėjimas paskelbtas tik 2007 m. kovo 5 d. BBL techninės komisijos sprendimu (b. l. 18, 33). Toks rezultato pasikeitimas, vadovaujantis bendrovės Reglamento 77 punktu, įtvirtinančiu, jog atsižvelgiant į lažybų organizatoriaus paskelbtus oficialius lažybų įvykio rezultatus nustatomos atspėtos ir neatspėtos lažybos, vėlesni nagrinėjimai (protestai, dopingo kontrolės ir kt.) nekeičia pirmiau priimto oficialaus rezultato, aptariamais lažybų įvykiams jokios įtakos neturėjo. Pažymėtina, jog šių aplinkybių neginčija nei Institucija, nei pirmosios instancijos teismas, ir kas atitinka Reglamento 79 punkto pirmąjį dalį, tačiau pirmosios instancijos teismas, palaikydamas Institucijos poziciją, mano, kad šiuo atveju taikytina tame pačiame Reglamento punkte įtvirtinta išimtis – „Tai negalioja lažybų įvykiams, kurių baigtys tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės, pvz., krepšinio varžybose įmesta atskirų komandų, žaidėjų, bendra abiejų komandų taškų suma“, nes visi protokole paminėti lažybiniai įvykiai yra tokie, kurių baigtys dėl laiko trukmės galėjo pasikeisti, o tai reiškia tiesioginę priklausomybę nuo laiko, todėl lažybos turėjo būti anuliuotos.

Taigi, atsižvelgiant į administracinio teisės pažeidimo protokole suformuluotą kaltinimą ir jį paremiančias normas, darytina išvada, jog šiuo atveju siekiant konstatuoti neteisėtą veiką nustatyti: pirma, ką reiškia formuluotė lažybų įvykių baigčių *tiesioginė priklausomybė nuo laiko trukmės*; ir antra, ar protokole nurodytų lažybų įvykių Nr. 64001 „Prie per pagrindinį laiką *Lietuvos rytas* pelnytų taškų pridėjus 5,5 taško, laimės *Žalgiris*/būtų lygu/*Lietuvos rytas*“, Nr. 64033 „Baudos metimus taikliau mes *Žalgiris*/lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. metimus per pratęsimus, apvalinant iki 1 sk. po kabl.)“, Nr. 64034 „Dvitaškius taikliau mes *Žalgiris*/lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. metimus per pratęsimus, apvalinant iki 1 sk. po kabl.)“, Nr. 64035 „Tritaškius taikliau mes *Žalgiris*/lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. metimus per pratęsimus, apvalinant iki 1 sk. po kabl.)“, Nr. 64036 „Daugiau kamuolių atkovos *Žalgiris*/po lygiai/*Lietuvos rytas* (įsk. atkovotus per pratęsimus)“, Nr. 64037 „Daugiau rezultatyvių

perdavimų atliks *Žalgiris/po lygiai/Lietuvos rytas* (įskaitant perdavimus per pratęsimus)“, Nr. 64038 „Daugiau tritaškių įmes *Žalgiris/po lygiai/Lietuvos rytas* (įskaitant taškus, pelnytus per pratęsimus)“, Nr. 64039 „Kas bus rezultatyvesnis (įskaitant taškus, pelnytus per pratęsimus) *Tanoka Beard (Žalgiris)/pelnys po lygiai/Kareem Lamar Rush (Lietuvos rytas)*“, Nr. 64042 „Kas bus rezultatyvesnis (įskaitant taškus, pelnytus per pratęsimus) *Paulius Jankūnas (Žalgiris)/pelnys po lygiai/Artūras Jomantas (Lietuvos rytas)*“ baigtys yra būtent tokios, t. y. tiesiogiai priklauso nuo laiko trukmės.

Pabrėžtina, jog sąvoka *tiesioginė priklausomybė nuo laiko* nėra teisinė kategorija, todėl jos esmė šios bylos kontekste gali būti atskleista tik atsižvelgiant į Reglamento 79 punkto antrąjį sakinį. Vertindamas šią nuostatą, apeliacinės instancijos teismas sutinka su pirmosios instancijos teismo pastebėjimu, jog Reglamente nėra aiškiai apibrėžtos formuluotės lažybų įvykių baigčių tiesioginis ar netiesioginis priklausymas nuo laiko trukmės. Šiuo aspektu pažymėtina, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, formuodamas vienodą administracinių teismų praktiką taikant įstatymus, yra konstatavęs, kad tuo atveju, kai teisės norminiai aktai aiškios tvarkos, leidžiančios teisinių santykių subjektams aiškiai suvokti savo teises ir pareigas, dėl teisinio reglamentavimo spragų ar kitų priežasčių nenustato, atsakomybė už tokios tvarkos pažeidimą negali būti taikoma. Teisiniai draudimai ar įpareigojimai, už kurių nesilaikymą gali būti taikoma griežta atsakomybė, turi būti formuluojami nedviprasmiškai, suvokiamas visiems teisinių santykių subjektams (žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo procesinius sprendimus administracinėse bylose Nr. N¹²-150/2004, Nr. N³-1257/2007). Toks aiškinimas iš esmės atitinka Konstitucinio Teismo ne kartą pabrėžtą teisinio tikrumo principą (2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. liepos 5 d. nutarimai), bendrąjį baudžiamosios teisės principą *nullum crimen, nulla poena sine lege*, Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, kurioje teigiama, kad baudžiamoji teisė neturi būti plečiamai aiškinama kaltinamojo nenaudai, o nusikaltimas turi būti tiksliai apibrėžtas įstatyme. Pastarasis reikalavimas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje laikomas įvykdytu, jei asmuo iš atitinkamos nuostatos teksto ir, jei reikalinga, teismų praktikoje pateikiamo jos aiškinimo, gali žinoti, kokie veiksmai ar neveikimas užtrauks jam baudžiamąją atsakomybę (Administracinių teismų praktika Nr. 10, 67 p.). Šiuo atveju formuluotės *tiesioginė priklausomybė nuo laiko* turinio atskleidimas per Reglamento 79 punkte pateiktus kelis pavyzdžius yra dviprasmiškas ir neišsamus, ką patvirtina Institucijos, pirmosios instancijos teismo ir apelianto teikiamos nuostatos interpretavimas, todėl ir vienareikšmis atsakymas, ar lažybų įvykių (Nr. 64001, 64033, 64034, 64035,

64036, 64037, 64038, 64039, 64042) baigtys tiesiogiai nuo laiko trukmės (ne) priklausė, šiuo atveju negalimas. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas laiko pagrįstą apelianto argumentą, paremtą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, administracinio teisės pažeidimo bylą nutraukti nesant aiškaus teisinio reguliavimo.

Institucija, atsiliepdamą į apeliacinį skundą, pažymėjo, jog G. M. apeliacinis skundas neatitinka Administracinių bylų teisenos įstatymo 103 straipsnio reikalavimų, nes neaiškus skundo juridinis pagrindas, tačiau tokia pozicija nepagrįsta. Visų pirma, Administracinių bylų teisenos įstatymo 103 straipsnis reglamentuoja skundo palikimo nenagrinėtu institutą ir neturi 2 dalies, o antra, Administracinių bylų teisenos įstatymo 130 straipsnio 2 dalies 6 punkto reikalavimas (kurį, matyt, ir turėjo omeny Institucija) nurodyti apeliaciniame skunde įstatymus ir bylos aplinkybes, kuriomis grindžiamas sprendimo ar jo dalies neteisėtumas ar nepagrįstumas, išpildytas. Apeliantas savo skundo reikalavimą grindžia ATPK, Reglamento nuostatomis, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika bei ginčija priimto nutarimo teisėtumą jam inkriminuoto administracinio teisės pažeidimo sudėties būtinų elementų, iš esmės – objektyviosios pusės, nebuvimu.

Remiantis tuo, kas nustatyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nesant aiškaus teisinio reguliavimo, visos abejonės turi būti traktuojamos traukiamo atsakomybės asmens naudai (*in dubio pro reo*), todėl pirmosios instancijos teismo nutarimas panaikinamas ir administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną nutraukiama (ATPK 250 str. 1 p.).

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 144 straipsnio 3 dalies 2 punktu,

n u t a r i a:

G. M. apeliacinį skundą tenkinti.

Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2007 m. birželio 29 d. nutarimą panaikinti, administracinio teisės pažeidimo bylos, iškeltos G. M. pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 173¹⁸ straipsnio 1 dalį, teiseną nutraukti.

Nutarimas neskundžiamas.

1.3. Dėl lošimų organizatoriaus pareigos pateikti vaizdo įrašus pretenzijas pareiškusiems lošimo dalyviams (ATPK 173¹⁸ str.)

Azartinių lošimų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyta pareiga azartinių lošimų organizatoriui pateikti vaizdo įrašus pretenzijas pareiškusiems lošimo dalyviams, yra taikoma tik tuo atveju, kai pretenzija reiškiamą dėl azartinių lošimų tvarkos. Prašymas susipažinti su lošimo namų vaizdo įrašu, tiesiogiai nesusijusiu su lošimais, pvz., siekiant įsitikinti, ar asmuo nepaliko savo asmeninių daiktų kazino patalpose, nereiškia pretenzijos lošimų organizatoriui ir neprivalo būti tenkinamas.

Administracinė byla Nr. N⁵⁷⁵-171/2008
Procesinio sprendimo kategorija 34; 26.1

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. vasario 8 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Antano Ablingio, Ričardo Piličiausko (pranešėjas) ir Virgilijaus Valančiaus (kolegijos pirmininkas),

rašytinio proceso tvarka išnaginėjo Lietuvos Respublikos valstybinės lošimų priežiūros komisijos apeliacinį skundą dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. birželio 14 d. nutarimo A. A. administracinio teisės pažeidimo byloje.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Lietuvos Respublikos valstybinės lošimų priežiūros komisijos pareigūnas 2007 m. kovo 9 d. surašė A. A. administracinio teisės pažeidimo protokolą dėl ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalyje numatyto pažeidimo padarymo už tai, kad jis, dirbdamas UAB „Grand Casino World“ apsaugos skyriaus vadovu, būdamas atsakingu už tai, kad visi pagrindiniai incidentai bendrovėje būtų kruopščiai

ištirti, visa turima informacija – tinkamai dokumentuojama apsaugos tyrimų ataskaitose, o pačios ataskaitos būtų pateiktos reikalingiems asmenims, bei privalėdamas apie visus pagrindinius su lošimo procedūromis susijusius incidentus nedelsdamas pranešti direktoriui (apsaugos skyriaus vadovo A. A. pareiginių nuostatų 23, 24 punktai), 2006 m. lapkričio 27 d., gavęs R. R. raštišką prašymą supažindinti su prašyme nurodyta vaizdo medžiaga, nesiėmė jokių veiksmų tam, kad pareiškėjas būtų supažindintas su prašomais vaizdo įrašais, ir taip pažeidė Azartinių lošimų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimus.

Administracinėn atsakomybėn traukiamas A. A. prašė bylą nutraukti. Paaiškino, kad prašymą parodyti vaizdo įrašą jis gavo iš registratūros darbuotojos ir nurodė stebėjimo skyriui padaryti vaizdo įrašus bei juos išsaugoti. Kadangi prašyme nebuvo jokių jį pateikusių asmens kontaktinių duomenų, todėl nebuvo ir galimybės pareiškėją informuoti apie priimtą sprendimą. Iš pareiškimo turinio jis padarė išvadą, kad pilietis kreipėsi dėl prarastų asmeninių daiktų. Apie gautą prašymą A. A. bendrovės direktoriaus neinformavo, nes laikė, kad prašymas nėra susijęs su lošimo procedūromis.

A. A. atstovė Z. A. paaiškino, kad 2006 m. lapkričio 27 d. A. A. gavo iš R. R. prašymą parodyti 2006 m. lapkričio 25 d. apsilankymo kazino, esančio A. Vienuolio g. 4, Vilnius, vaizdo įrašą dėl neva pradingusių kazino patalpose daiktų: piniginės, paso, laikrodžio, namų raktų, mobilaus telefono. A. A., gavęs iš R. R. prašymą, nurodė Stebėjimo skyriui 2006 m. lapkričio 25 d. kazino trečio aukšto vaizdo įrašą išsaugoti atskirame faile ir paprašė be atskiro jo leidimo šio įrašo niekam neduoti, kadangi norėjo pats asmeniškai susitikti su R. R. ir aptarti susidariusią situaciją. R. R. nepaliko jokių kontaktų, kuriais A. A. būtų galėjęs informuoti apie priimtą sprendimą. R. R. 2006 m. gruodžio 11 d. kreipėsi į 2-ąją policijos komisariata, prašydamas ištirti įvykį dėl dingusių daiktų. Kai policija kreipėsi į UAB „Grand Casino World“ su prašymu pateikti vaizdo įrašą, šis prašymas buvo iš karto įvykdytas. A. A. ėmėsi visų priemonių ištirti įvykį, susijusį su R. R. daiktų dingimu ir savarankiškai priėmė sprendimą neinformuoti įmonės vadovo D. K. apie įvykį, kadangi R. R. prašymas nebuvo susijęs su lošimu, lošimo organizavimu ar lošimo procesu. Nesutinka su institucijos išvada, kad UAB „Grand Casino World“ su vaizdo įrašais privalėjo leisti supažindinti visiems pretenzijas raštu pareiškusiems lošimo dalyviams. A. A. privalėjo nedelsiant informuoti direktorių tik apie tuos incidentus, kurie buvo susiję su lošimo procedūromis. Tuo tarpu R. R. pateiktas raštas sudarytas prašymo, o ne skundo forma ir šis prašymas nebuvo susijęs su lošimo procedūromis. Todėl A. A., vadovaudamasis pareiginių nuostatų 24 dalimi,

tinkamai vykdė savo pareigas, nepažeisdamas nei UAB „Grand Casino World“ lošimo reglamento, nei įstatymo. Atstovės nuomone, A. A. nepranešimas įmonės vadovui apie R. R. prašymą galėtų būti traktuotinas kaip darbo drausmės pažeidimas.

II.

Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismas 2007 m. birželio 14 d. nutarimu nutarė nutraukti administracinę teiseną A. A. atžvilgiu, nenustačius pažeidimo, numatyto ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalyje, įvykio ir sudėties. Teismas nurodė, kad ATPK 173¹⁸ straipsnio 1 dalyje numatyta atsakomybė už azartinių lošimų organizavimo tvarkos arba lošimo reglamento pažeidimą. Ši norma yra blanketinė – pagal šį straipsnį asmuo administracinę atsakomybę gali būti traukiamas už kituose teisės aktuose nustatytos tvarkos pažeidimą. A. A. formuluojamas kaltinimas, kad jis nesilaikė bendrovės apsaugos skyriaus vadovo pareiginių nuostatų 23, 24 punktų reikalavimų, numatančių pareigą užtikrinti, jog visi pagrindiniai incidentai bendrovėje būtų kruopščiai iširti, visa turima informacija būtų tinkamai dokumentuojama apsaugos tyrimų ataskaitose, o pačios ataskaitos būtų pateiktos reikalingiems asmenims, bei privalėjo apie visus pagrindinius su lošimo procedūromis susijusius incidentus nedelsiant pranešti direktoriui. 2006 m. lapkričio 27 d. gavęs pareiškėjo raštišką prašymą susipažinti su prašyme nurodyta vaizdo medžiaga, nesiėmė jokių veiksmų tam, kad pareiškėjas būtų supažindintas su prašomais vaizdo įrašais ir taip pažeidė Azartinių lošimų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Minėta įstatymo norma numato, kad lošimo namų (kazino) ir *bingo* salonų patalpose turi būti „įrengta skaitmeninio vaizdo įrašymo sistema, nepertraukiamai veikianti vykstant lošimui (jeigu organizuojami lošimai lošimo namuose (kazino) – skaitmeninio vaizdo įrašymo sistema turi būti įrengta virš kiekvieno stalo). Lošimų organizatorius privalo įrašus saugoti 180 dienų ir juos pateikti tik Priežiūros komisijai, pretenzijas raštu pareiškusiems lošimo dalyviams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams arba teismui įstatymų nustatyta tvarka“. Teismas pažymėjo, jog įstatymas detalčiai nereglamentuoja lošimo dalyvių pretenzijų pateikimo tvarkos, t. y. kokiais atvejais tokios pretenzijos gali būti pateikiamos, kaip jos yra nagrinėjamos, kokias atvejais lošimų dalyvis turi teisę gauti vaizdo įrašus ir pan. Lošimų dalyvių pretenzijų pateikimo ir nagrinėjimo tvarka yra numatoma Lošimų organizavimo reglamente, kurį parengia lošimų organizatorius ir jį tvirtina Valstybinė lošimų priežiūros komisija (Azartinių lošimų įstatymo 8 str., 18 str. 1 d., 10 p. 2 d.). Teismas pažymėjo, kad bendrovės lošimų organizavimo reglamente irgi nėra

apibrėžta vaizdo įrašų pateikimo atvejai ir tvarka. Tai pripažįstama ir minėtoje Valstybinės lošimų priežiūros komisijos kontrolės skyriaus Išvadoje dėl R. R. pareiškimo tyrimo. Iš R. R. 2006 lapkričio 27 d. prašymo matyti, kad jis kreipėsi į UAB „Grand Casino World“ nurodydamas, kad 2006 m. lapkričio 25 d. kazino trečiame aukšte žaidė pokerį, vėliau lošė prie ruletės stalo; grįžęs namo pastebėjo, kad dingo jo daiktai – piniginė, pasas, laikrodis, raktai, mobilusis telefonas; prašė parodyti vaizdo įrašus, kurie padėtų įsitikinti, ar daiktus jis paliko kazino ar išsinešė su savimi. Teismo vertinimu, R. R. kreipėsi į lošimų organizatorių ne dėl lošimo namų (kazino) darbuotojų darbo, lošimo automatų, žetonų išmokėjimų iš jų, lošimo stalų rezultatų, žetonų keitimo, o kitu tikslu – siekdamas išsiaiškinti savo daiktų dingimo aplinkybes, kas iš tikrųjų nėra susiję su lošimo procedūromis. Teismas konstatavo, kad Azartinių lošimų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punkto taikymo tvarka nėra aiški, be to, bendrovės lošimo reglamente taip pat nebuvo nustatyta išsami pretenzijų nagrinėjimo tvarka bei vaizdo įrašų pateikimo lošimo dalyviams tvarka. Teismas nurodė, kad tais atvejais, kai teisės norminiai aktai nenustato aiškios tvarkos, leidžiančios teisinių santykių subjektams aiškiai suvokti savo teises ir pareigas, dėl teisinio reglamentavimo spragų ar kitų priežasčių, atsakomybė už tokios tvarkos pažeidimą negali būti taikoma. Teisinis reglamentavimas turi būti skaidrus, suvokiamas visiems teisinių santykių subjektams. Tokių teisės aiškinimo ir taikymo taisyklių laikosi Lietuvos Vyriausiasis administracinis teismas (administracinė byla Nr. N¹²-150/2004, N⁶-1313/2006). Teismas konstatavo, kad asmeniui, kuriam surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas, neigiant savo kaltę ir esant aukščiau nurodytoms aplinkybėms, abejonės, kurių negalima pašalinti objektyviais duomenimis, yra traktuojamos asmens, kurio atžvilgiu surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas, naudai ir laikytina, kad objektyviais byloje surinktais įrodymais administracinėje byloje nenustatyta A. A. veiksmuose administracinio teisės pažeidimo įvykio ir sudėties (ATPK 250 str. 1 p.).

III.

Lietuvos Respublikos valstybinė lošimų priežiūros komisija apeliaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. birželio 14 d. nutarimą ir grąžinti bylą iš naujo nagrinėti teisme. Institucijos nuomone, teismas netinkamai aiškino teisės normas ir netinkamai vertino faktines bylos aplinkybes. Teismas nepagrįstai konstatavo, kad įstatymu ir bendrovės lošimo reglamentu nėra aiškiai apibrėžti vaizdo įrašų pateikimo atvejai ir tvarka.

Paaškina, jog Azartinių lošimų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad lošimų organizatorius privalo įrašus saugoti 180 dienų ir juos pateikti <...> pretenzijas raštu pareiškusiems lošimo dalyviams. Tai reiškia, kad esant rašytiniam prašymui, lošimo organizatorius privalo pateikti vaizdo įrašus be jokių išimčių. A. A. teigė, kad neleido pareiškėjui susipažinti su vaizdo įrašu, nes jo prašymas nėra susijęs su lošimo procesu, tačiau tokia išimtis nenumatyta įstatyme. A. A. atliko veiksmus, kurie nenumatyti nei Azartinių lošimų įstatyme, nei bendrovės lošimo reglamente, todėl už tokius veiksmus turi būti taikoma atsakomybė pagal ATPK 173¹⁸ straipsnį. Be to, pagal pareiginius nuostatus (23, 24 p.) A. A. apie gautą pareiškėjo R. R. prašymą privalėjo parnešti direktoriui, o tai, institucijos nuomone, taip pat užtraukia administracinę atsakomybę pagal ATPK 173¹⁸ straipsnį. Apelianto teigimu, teismas taip pat netinkamai vertino bylos įrodymus. Byloje esantys A. A. paaiškinimai bei direktoriaus D. K. paaiškinimai patvirtina, jog R. R. buvo atsisakyta pateikti vaizdo įrašus, nes toks prašymas yra nesusijęs su lošimo procesu. A. A. paaiškinimai, kad įrašas nebuvo pateiktas, nes pareiškėjas nebuvo nurodęs savo adreso, atsirado tik vėliau. Tokius paaiškinimus teismas turėjo vertinti kaip siekimą išvengti atsakomybės.

Administracinė atsakomybė traukiamas A. A. atsiliepimu prašo apeliacinio skundo netenkinti. Paaškina, kad A. A. tiesiogiai negavo pareiškėjo R. R. prašymo dėl vaizdo įrašo pateikimo, šis prašymas buvo užregistruotas bendrovės registratūroje ir perduotas jam, t. y. apsaugos vadovui. Jis su pareiškėju nebendravo, todėl ir negalėjo pranešti apie priimtą teigiamą ar neigiamą sprendimą. Be to, pareiškėjas pažymi, kad bendrovėje jis neturi įgaliojimų priimti tokių sprendimų. Teigia, kad ėmėsi visų reikiamų priemonių, nurodė atsakingam darbuotojui išsaugoti vaizdo įrašą atskiroje laikmenoje. Pareiškėjas nepateikė savo kontaktinių duomenų, todėl jam nebuvo pateiktas vaizdo įrašas. A. A. pažymi, jog pagal įstatymą yra saugomi tik fiksuojantys lošimo stalą ir jame vykstantį lošimą vaizdo įrašai, o šiuo atveju buvo išsaugotas visas pareiškėjo judėjimą kazino patalpose fiksuojantis įrašas. Taip pat paaškina, kad pareiškėjas R. R. bendrovei nebuvo pareiškęs jokių pretenzijų, o tik pateikė prašymą susipažinti su vaizdo medžiaga, toks prašymas nebuvo nagrinėjamas kaip pretenzija. A. A. teigimu, tai, kad jis nepranešė apie gautą prašymą bendrovės direktoriui, galėtų būti vertinama kaip darbo drausmės pažeidimas, tačiau neužtraukia administracinės atsakomybės pagal ATPK 173¹⁸ straipsnį.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Apeliacinis skundas netenkinamas.

Pirmosios instancijos teismai teisingai vertino byloje esančius įrodymus ir tinkamai aiškino bei taikė teisės normas.

Azartinių lošimų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punktą nustato, jog lošimo namai (kazino) ir *bingo* salonai įrengiami izoliuotose patalpose, turinčiose atskirą įėjimą; jose turi būti įrengta skaitmeninio vaizdo įrašymo sistema, nepertraukiamai veikianti vykstant lošimui (jeigu organizuojami lošimai lošimo namuose (kazino) – skaitmeninio vaizdo įrašymo sistema turi būti įrengta virš kiekvieno stalo); lošimų organizatorius privalo įrašus saugoti 180 dienų ir juos pateikti tik Priežiūros komisijai, pretenzijas raštu pareiškusiems lošimo dalyviams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams arba teismui įstatymų nustatyta tvarka.

Azartinių lošimų įstatymas nustato azartinių lošimų organizavimo sąlygas ir tvarką (įstatymo 1 str.). Tai leidžia teigti, kad ir minėto įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyta pareiga azartinių lošimų organizatoriui pateikti vaizdo įrašus pretenzijas pareiškusiems lošimo dalyviams, yra taikoma tik tuo atveju, kai pretenzija yra reiškiamą dėl azartinių lošimų tvarkos. Teisėjų kolegija vertina, kad šiuo atveju R. R. pareikštas prašymas (b. l. 18) susipažinti su UAB „Grand Casino World“ vaizdo įrašu nereiškia pretenzijos lošimų organizatoriui. Iš prašymo turinio aišku, kad pareiškėjas pageidautų susipažinti su vaizdo įrašu, siekdamas įsitikinti, ar jis nepaliko savo asmeninių daiktų kazino patalpose.

Nepagrįsti apelianto argumentai, kad įstatymas visais atvejais įpareigoja lošimo organizatorių pateikti vaizdo įrašus visiems raštu to paprašiusiems lošėjams. Nei įstatymas, nei UAB „Grand Casino World“ lošimo reglamentas nenustato, kaip turi būti nagrinėjami pareiškėjų prašymai, kai jie nėra susiję su bendrovės organizuojamais azartiniais lošimais.

Apeliacinės instancijos teismas sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad įstatymo reikalavimas nėra aiškus, A. A. imperatyvių įstatymo nuostatų nepažeidė ir už tai jam negali būti taikoma administracinė atsakomybė pagal ATPK 173¹⁸ straipsnį.

ATPK 173¹⁸ straipsnis nenumato atsakomybės už pareiginių instrukcijų pažeidimą. Administracinio teisės pažeidimo protokole A. A. pareikštas

kaltinimas netinkamai išsprendus pareiškėjo R. R. prašymą yra pareikštas netinkamam subjektui, neįgaliotam priimti tokius sprendimus įmonėje.

Pirmosios instancijos teismas teisingai vertino faktines bylos aplinkybes, tinkamai taikė įstatymo nuostatas ir priėmė teisėtą bei pagrįstą nutarimą, kurį keisti ar naikinti apeliando skunde nurodytais motyvais nėra pagrindo.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 straipsnio 3 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Lietuvos Respublikos valstybinės lošimų priežiūros komisijos apeliacinį skundą atmesti.

Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2007 m. birželio 14 d. nutarimą palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

2. Bylos, kylančios iš ginčų dėl teisės viešojo ar vidaus administravimo srityje

2.1. Dėl socialinės apsaugos teisinių santykių

2.1.1. Dėl įrodinėjimo standartų nelaimingą atsitikimą darbe pripažįstant nedraudiminiu įvykiu pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą

Nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimas nedraudiminiu įvykiu sukelia labai svarbius teisinius padarinius. Pripažinus nelaimingą atsitikimą nedraudiminiu įvykiu, apdraustasis, o jam mirus – jo šeimos nariai – netenka teisės į visas socialines garantijas, numatytas Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme. Ta pati taisyklė galioja ir taikant Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą. Nors apdraustojo daromos nusikalstamos veikos ar administraciniai teisės pažeidimai ir yra pavojingos bei smerktinos veikos, tačiau pačių pažeidimų pobūdis itin skiriasi (pavyzdžiui, skirtingu pavojingumu pasižymi tyčiniai ir neatsargūs pažeidimai). Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktas nesuteikia teisės Valstybinio socialinio draudimo institucijai atsižvelgti į nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo pobūdį, jo ryšį su nelaimingu atsitikimu

bei mažinti išmokas, priklausomai nuo nukentėjusio asmens kaltės, pažeidimo pobūdžio, jo pavojingumo laipsnio ir pan. Priešingai, bet kokia nusikalstama ar administracinio teisės pažeidimo požymius atitinkanti apdraustojo asmens veika pagal galiojantį teisinį reguliavimą automatiškai lemia nelaimingo atsitikimo pripažinimą nedraudiminiu įvykiu.

Lietuvos valstybės socialinė orientacija, nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo paskirtis, išimtinis nedraudiminių įvykių pobūdis, nedraudiminio įvykio teisinės pasekmės apdraustajam asmeniui ir jo šeimos nariams neleidžia Įstatyme nustatyto nedraudiminių įvykio sąrašo aiškinti plečiamai. Todėl nedraudiminiam įvykiui pripažinti taikytini itin aukšti įrodinėjimo standartai. Nors taikant Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą ir nėra sprendžiamas apdraustojo asmens baudžiamosios ar administracinės atsakomybės klausimas, tačiau itin griežtos nedraudiminio įvykio pripažinimo pasekmės (socialinių garantijų praradimas) leidžia teigti, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatytas nedraudiminis įvykis gali būti pripažintas tik tais atvejais, kai yra pašalintos visos ar beveik visos abejonės, jog apdraustasis nukentėjo darydamas nusikalstamą veiką ar administracinį teisės pažeidimą. Tik neabejotinai nustatčius administracinio teisės pažeidimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumą, nesant aplinkybių, šalinančių atsakomybę, galima teigti, kad asmens veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu. Aplinkybė, kad mirus asmeniui, kurio atžvilgiu buvo pradėta bylos teisena, administracinio teisės pažeidimo byla yra nutraukiama (ATPK 250 str. 9 p.), neduoda pagrindo nedraudiminio įvykio konstatavimą grįsti nepašalintomis abejonėmis, nes priešingu atveju asmuo ar jo artimieji netiesiogiai būtų nubaudžiami už pažeidimą, kurio apdraustasis asmuo galimai nepadarė, ir tuo būtų paneigiama Lietuvos valstybės socialinė orientacija. Galimi teisinio reguliavimo netobulumai neturi būti vertinami socialiniu draudimu apdraustojo asmens nenaudai.

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. kovo 28 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Laimės Baltrūnaitės, Romano Klišausko (kolegijos pirmininkas) ir Arūno Sutkevičiaus (pranešėjas), sekretoriaujant Kristinai Bielinienei, dalyvaujant pareiškėjų atstovui advokatui Andžėjui Seliavai, atsakovų atstovams Neringai Kananavičiūtei, Irinai Lemeševai,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atsakovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus apeliacinį skundą dėl Kauno apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 18 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjų G. D. ir I. D. skundą atsakovams Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriui, trečiajam suinteresuotam asmeniui uždarajai akcinei bendrovei „Vičiūnai“ dėl sprendimų panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Pareiškėjai G. D. ir I. D. (toliau – ir pareiškėjai) skundu (T 1, b. l. 2-3; 34-35) kreipėsi į teismą, prašydami panaikinti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus (toliau – ir VSDFV Kauno skyrius) 2006 m. balandžio 25 d. sprendimą Nr. N31, taip pat Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – ir VSDFV) 2006 m. liepos 13 d. sprendimą Nr. (11.1)-I-4243, pripažinti nelaimingą atsitikimą draudiminiu įvykiu ir įpareigoti VSDFV Kauno skyrių apskaičiuoti ir išmokėti pareiškėjams draudimo išmokas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą. Be to, pareiškėjai prašė kreiptis į Konstitucinį Teismą, kad būtų ištirta,

ar Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjai nurodė, kad su priimtais sprendimais nesutinka, kadangi atsakovai nepagrįstai nelaimingą atsitikimą darbe, kuris įvyko dėl paties nukentėjusiojo E. D. veiksmų, jam vairuojant vilkiką ir nepasirinkus saugaus greičio, dėl ko įvyko eismo įvykis, kurio metu žuvo pats vilkiko vairuotojas E. D., susiejo su administraciniu teisės pažeidimu. Jokių duomenų, kad E. D. padarė administracinį teisės pažeidimą, nebuvo. Pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 6 straipsnio nuostatas, įvykęs nelaimingas atsitikimas darbe, kurio metu žuvo E. D., turėjo būti pripažintas draudiminiu įvykiu. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatyta, kad draudiminiais įvykiais nepripažįstami nelaimingi atsitikimai darbe, kuriuos ištyrus nustatoma, jog apdraustasis nukentėjo dėl savo veikos, kurioje ikiteisminio tyrimo institucija arba teismas nustatė nusikalstamos veikos požymius arba kad ši veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu, išskyrus darbo saugos ar darbo higienos norminių teisės aktų pažeidimus. Tokia įstatymo išimtis sudaro nevienodas sąlygas ir teikia privilegijas grupei nukentėjusiųjų asmenų, nukentėjusiųjų dėl savo profesinės veiklos darbe nelaimingo atsitikimo metu. Kai nelaimingo atsitikimo metu dėl vairuotojo netinkamo eismo sąlygų įvertinimo įvyksta įvykis, toks įvykis traktuojamas kaip kelių eismo taisyklių pažeidimas ir nelaikomas draudiminiu įvykiu. Tačiau jeigu atsitikimas įvyksta kitoje srityje, kai darbuotojas dėl savo asmeninių savybių nesugeba tinkamai įvertinti visų išorinių sąlygų ir darbuotojo veiksmai nėra reglamentuojami teisės aktais, nelaimingas atsitikimas darbe pripažįstamas draudiminiu įvykiu. Tokia padėtis diskriminuoja vairuotojais dirbančius asmenis lyginant juos su kitų profesijų darbuotojais ir sąlygoja Konstitucijos 29 straipsnio nuostatų bei Konstitucijoje įtvirtintą teisinės valstybės principo pažeidimą.

Atsakovas VSDFV Kauno skyrius atsiliepimu į skundą (T. 1, b. l. 70-72) prašė skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Atsakovas nurodė, kad priimant skundžiamą sprendimą buvo vadovautasi 2005 m. lapkričio 29 d. Nelaimingo atsitikimo darbe aktu Nr. 01 bei kita nelaimingo atsitikimo tyrimo medžiaga. Šiuose dokumentuose nurodyta informacija apie nelaimingą atsitikimą buvo pakankama teigti, kad vilkiko vairuotojo E. D. veiksmai, nepasirinkus saugaus greičio, sukėlė eismo įvykį, kurio metu žuvo pats vairuotojas ir nelaimingo atsitikimo priežastis buvo

eismo taisyklių pažeidimas sauskeliuose. Plungės rajono apylinkės prokuratūros 2005 m. spalio 28 d. nutarime nutraukti tyrimą ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 78-1-612-05 buvo konstatuota, kad dėl eismo įvykio kaltas vairuotojas E. D. Taigi E. D., pažeisdamas Kelių eismo taisykles, sukėlė eismo įvykį, dėl kurio buvo kaltas. Šioje situacijoje nėra jokio pagrindo pripažinti įvykusį nelaimingą atsitikimą darbe draudiminiu įvykiu, nes apdraustasis E. D. nukentėjo dėl savo veikos, kuri susijusi su administraciniu teisės pažeidimu (Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 str. 2 d. 2 p.).

II.

Kauno apygardos administracinis teismas 2007 m. birželio 18 d. sprendimu (T. 2, b. l. 18-21) pareiškėjų skundą patenkino iš dalies – panaikino VSDFV Kauno skyriaus 2006 m. balandžio 25 d. sprendimą Nr. N31 ir VSDFV 2006 m. liepos 13 d. sprendimą Nr. (11.1)-I-4243. Bylą dalyje dėl pareiškėjų skundo reikalavimo – pripažinti nelaimingą atsitikimą darbe draudiminiu įvykiu – nutraukė. Pareiškėjų skundo dalį dėl reikalavimo įpareigoti VSDFV Kauno skyrių apskaičiuoti ir išmokėti pareiškėjams draudimo išmokas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą atmetė kaip nepagrįstą.

Teismas iš Nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo medžiagos nustatė, kad 2005 m. rugsėjo 27 d., apie 21.30 val., E. D., vairuodamas uždarajai akcinei bendrovei „Vičiūnai“ (toliau – ir UAB „Vičiūnai“) priklausančią vilkiką „Mercedes - Benz 1844“, valst. nr. (duomenys neskelbtini), su priekaba „Lamberet“, valst. nr. (duomenys neskelbtini), kelyje Mažeikiai–Plungė–Tauragė 65-ame km, nepasirinkęs saugaus greičio, nesuvaldė vilkiko, kuris nuvirto ant kairiojo šono, nučiuožė nuo kelio į šalikelę, dėl ko buvo apgadintas vilkikas su priekaba. Vilkiko vairuotojas žuvo vietoje, t. y. buvo rastas prispaustas po vilkiko šonu. Specialisto išvadoje Nr. M881-05(03) nurodyta, kad E. D. mirė dėl eismo įvykio metu patirtų didelių sužalojimų, nesuderinamų su gyvybe, galvos smegenų amputacija, daugybinių kaulų sužalojimų su vidaus organų sutraiškimu. Remiantis specialisto 2005 m. spalio 4 d. išvados Nr. T-A 2923/05(03) duomenimis, E. D. prieš mirtį buvo blaivus, kraujyje etilo alkoholio nerasta. Dėl eismo įvykio Plungės rajono policijos komisariate 2005 m. rugsėjo 28 d. buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Plungės rajono apylinkės prokuratūra 2005 m. lapkričio 28 d. priėmė nutarimą ikiteisminį tyrimą byloje Nr. 78-1-612-05 dėl eismo įvykio nutraukti, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Teismas konstatavo, kad

nelaimingų atsitikimų darbe pripažinimą draudimniais ar nedraudimniais įvykiais reglamentuoja Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (toliau – ir Įstatymas) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 309 patvirtinti Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatai (toliau – ir Nuostatai). Teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje nekyla abejonių dėl pareiškėjų nurodyto Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkto atitikties Konstitucijai. Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatose neižvelgtinas asmenų lygybės ar teisinės valstybės principų pažeidimas. Teismas taip pat nenustatė byloje jokių duomenų, patvirtinančių, kad nukentėjusiojo veikoje yra administracinio teisės pažeidimo sudėties. Teismas nurodė, kad Nuostatų 13.2 punktas patvirtina, jog administracinės teisės pažeidimas turi būti nustatytas objektyviai ir įformintas atitinkamuose dokumentuose, kurie ir tampa pagrindu pripažinti įvykį draudiminiu ar nedraudiminiu. Nei viename dokumente, kuriuos vertino atsakovai, nebuvo konstatuota nukentėjusiojo veikoje administracinio teisės pažeidimo sudėties. Nelaimingo atsitikimo priežastys, t.y., tai, kad nelaimingas atsitikimas įvyko nukentėjusiajam nepasirinkus saugaus greičio, dėl ko įvykęs eismo įvykis, kurio kaltininkas pats nukentėjusysis, negali nulemti nukentėjusiojo veikoje administracinio teisės pažeidimo sudėties konstatavimo, kadangi veikos kvalifikavimas administraciniu teisės pažeidimu turi būti nustatomas kompetentingos institucijos sprendimu. 2006 m. birželio 7 d. ekspertizės aktas Nr. 11-71(07) vertintinas kaip vienas iš įrodymų, kurio išvadų pagrindu kompetentinga teisėsaugos institucija turėtų vertinti kvalifikuojant nukentėjusiojo E. D. veiką pagal atitinkamą Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) straipsnį. Atsakovo išvada, kad nelaimingas atsitikimas įvyko dėl paties nukentėjusiojo padaryto Kelių eismo taisyklių (toliau – ir KET) pažeidimo, susietino su administraciniu teisės pažeidimu, neatitiko Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkto nurodytų pripažinimo nedraudiminiu įvykiu sąlygų ir faktinių nelaimingo atsitikimo aplinkybių. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2006 m. gruodžio 18 d. nutartyje panašaus pobūdžio administracinėje byloje Nr. A14-2215/2006 pažymėjo, kad VSDFV institucijos neturi įstatyminės kompetencijos spręsti administracinės atsakomybės už KET pažeidimus klausimų ir minėtos institucijos išvada, kad nukentėjusiojo veiksmai turėjo administracinio teisės pažeidimo požymių, vertintina kaip padaryta peržengiant savo kompetencijos ribas ir dėl to neteisėta. Teismas konstatavo, kad atsakovų sprendimai yra neteisėti ir nepagrįsti. Teismas nepatenkino pareiškėjų reikalavimo pripažinti nelaimingą atsitikimą darbe draudiminiu įvykiu, kadangi administracinis teismas nevykdė viešojo administravimo įgaliojimų. Pagal

minėtas Įstatymo ir Nuostatų normas, kompetentinga viešojo administravimo institucija, turinti teisę pripažinti nelaimingą atsitikimą darbe draudiminiu, yra VSDFV teritoriniai skyriai, kurie įgalioti priimti sprendimus. Dėl šių argumentų teismas bylą šioje dalyje nutraukė, nes pareiškėjų reikalavimas nepriskirtas administracinių teismų kompetencijai (Administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 101 str. 1 d. 1 p.). Teismas taip pat nepatenkino pareiškėjų reikalavimo įpareigoti VSDFV Kauno skyrių apskaičiuoti ir išmokėti pareiškėjams draudimo išmokas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą. Teismas, vadovaudamasis Nuostatų 99, 101 punktais, konstatavo, jog draudimo išmokų išmokėjimui turi būti pagrindas, būtent – sprendimas pripažinti nelaimingą atsitikimą darbe draudiminiu įvykiu bei sprendimas išmokėti nustatyto dydžio išmokas.

III.

Atsakovas VSDFV Kauno skyrius apeliaciniu skundu (T. 2, b. l. 24–26) prašo panaikinti Kauno apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 18 d. sprendimo dalį, kuria panaikintas VSDFV Kauno skyriaus 2006 m. balandžio 25 d. sprendimas Nr. N31 ir VSDFV 2006 m. liepos 13 d. sprendimas Nr. (11.l)-I-4243 ir priimti naują sprendimą. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Teismas netinkamai taikė materialinės teisės normas.
2. Priešingai nei nurodė teismas, VSDFV Kauno skyrius, sprenddamas E. D. įvykusio nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimo draudiminiu įvykiu klausimą, nesprendė E. D. administracinės atsakomybės už KET pažeidimą klausimo, o įvertinęs nelaimingo atsitikimo tyrimo dokumentuose ikiteisminio tyrimo institucijos objektyviai nustatytas mirtino nelaimingo atsitikimo aplinkybes ir priežastis, padarė pagrįstą išvadą, kad E. D. darbe įvykęs nelaimingas atsitikimas atitinka Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatytas sąlygas, t. y. kad jis įvyko dėl paties nukentėjusiojo veikos, susijusios su administraciniu teisės pažeidimu, ir todėl nepripažintinas draudiminiu įvykiu.
3. Plungės rajono policijos komisariato 2005 m. rugsėjo 29 d. raštas Nr. 78-V8-10672, Plungės rajono apylinkės prokuratūros 2005 m. spalio 28 d. nutarimas nutraukti tyrimą ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 78-1-612-05, 2005 m. lapkričio 29 d. Nelaimingo atsitikimo darbe aktas Nr. 01 yra priskirtini Nuostatų 13.2, 24, 24.9, 24.13 punktuose įtvirtintai kitų

dokumentų, gautų iš administracinius pažeidimus tiriančių institucijų, kategorijai ir yra tinkamas bei pakankamas pagrindas sprendžiant nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimo (nepripažinimo) draudiminiu įvykiu klausimą bei vertinant, ar nelaimingas atsitikimas darbe atitinka Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte bei Nuostatų 13.2 punkte nustatytas sąlygas.

4. Teismas nepagrįstai siaurai aiškino Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte bei Nuostatų 13.2, 24, 24.9, 24.13 punktuose įtvirtintas nuostatas.
5. Pagal ATPK 259 straipsnį su ATPK 262 straipsnyje nustatytais išimtimis, padarytas administracinis teisės pažeidimas yra įforminamas surašant protokolą. Tačiau tam tikrais atvejais administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną yra negalima. ATPK 250 straipsnio 1 dalies 9 punktas numato, kad administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta, jeigu mirė asmuo, dėl kurio buvo pradėta bylos teiseną. Taigi nelaimingo atsitikimo metu mirus asmeniui, kurio veiksmai sąlygojo nelaimingą atsitikimą, administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną nepradedama ir administracinio teisės pažeidimo protokolas nesurašomas.

Pareiškėjai atsiliepimu į apeliacinį skundą (T. 2, b. l. 29–30) prašo palikti Kauno apygardos administracinio teismo sprendimą nepakeistą, o apeliacinį skundą atmesti.

Pareiškėjai nurodo, kad teismas visiškai pagrįstai sprendime konstatavo, jog „nei viename dokumente, kuriuos vertino atsakovai, nebuvo konstatuota nukentėjusiojo veikoje administracinio teisės pažeidimo sudėties; veikos kvalifikavimas administraciniu teisės pažeidimu turi būti nustatomas kompetentingos institucijos sprendimu, būtent kompetentingos teisėsaugos institucijos turi teisę nustatyti administracinius teisės pažeidimus“. Pareiškėjai taip pat nurodo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 22 d. sprendimą byloje Nr. A2-1826/2005.

Atsakovas VSDFV atsiliepimu į apeliacinį skundą (T. 2, b. l. 31–32) prašo Kauno apygardos administracinio teismo sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą – pareiškėjų skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Atsakovas nurodo, kad mirtino nelaimingo atsitikimo darbe atveju asmens padaryti pažeidimai gali būti įrodomi ir kitais dokumentais, kuriuose yra duomenų apie nelaimingo atsitikimo darbe priežastis.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Pareiškėjai kreipėsi į teismą, prašydami panaikinti atsakovų sprendimus dėl atsisakymo pripažinti nelaimingą atsitikimą draudiminiu įvykiu bei įpareigoti kompetentingą instituciją apskaičiuoti ir išmokėti pareiškėjams draudimo išmokas. Atsisakymą skirti draudimo išmokas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą atsakovai grindžia tuo, kad nukentėjęs pats pažeidė Kelių eismo taisykles, sukėlė eismo įvykį ir yra pats dėl jo kaltas (b. l. 8, 9).

Pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnį (redakcija galiojusi 2006 m. balandžio 25 d. sprendimo priėmimo metu):

- „1. Draudimoniais įvykiais nepripažįstami nelaimingi atsitikimai darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba nustatytos profesinės ligos, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie neatitinka šio Įstatymo 6 straipsnyje nustatytų sąlygų.
2. Lietuvos Respublikos 2004 m. birželio 8 d. įstatymo Nr. IX-2262 (nuo 2004 m. birželio 24 d.) (Žin., 2004, Nr. 98-3624) ir 2005 m. gegužės 19 d. įstatymo Nr. X-211 (nuo 2005 m. liepos 1 d.) (Žin., 2005, Nr. 71-2557) redakcija.

Draudimoniais įvykiais taip pat nepripažįstami nelaimingi atsitikimai darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba nustatytos ūmios profesinės ligos, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie atitinka šio Įstatymo 6 straipsnyje nustatytas sąlygas, tačiau jie įvykę esant bent vienai iš šių aplinkybių:

- 1) apdraustasis buvo neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų ir tai nebuvo susiję su jam draudėjo pavesto darbo technologijos ypatybėmis;
- 2) apdraustasis nukentėjo dėl savo veikos, kurioje ikiteisminio tyrimo institucija arba teismas nustatė nusikalstamos veikos požymius arba kad ši veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu, išskyrus darbo saugos ar darbo higienos norminių teisės aktų pažeidimus;
- 3) apdraustasis sąmoningai (tyčia) siekė, kad įvyktų nelaimingas atsitikimas;

- 4) apdraustasis sirgo liga, nesusijusia su darbu;
- 5) apdraustasis savavališkai (be darbdavio žinios) dirbo sau (savo interesais);
- 6) prieš apdraustąjį buvo panaudotas smurtas, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai nesusiję su darbu, išskyrus atvejus, kai nelaimingas atsitikimas įvyksta pakeliui į darbą ar iš darbo“.

Byloje iškilęs Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkto aiškinimo ir taikymo klausimas. Bylos šalys skirtingai interpretuoja duomenų išteisinio tyrimo ir teismo dokumentuose pakankamumo klausimą, nustatant, ar nelaimingas atsitikimas negali būti pripažintas draudiminiu įvykiu dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatytos išimties.

Aiškinant Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą, turi būti atsižvelgiama į šio įstatymo paskirtį ir jo reglamentuojamus teisinius santykius. Įstatymo 1 straipsnyje, apibrėžiant jo paskirtį, nustatyta, kad jis „nustato nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo bei profesinių ligų socialinio draudimo santykius <...>“. Socialinio draudimo santykiai Lietuvoje reguliuojami, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsnio imperatyvą, pagal kurį valstybė laiduoja piliečių teisę gauti socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais. Aiškindamas Konstitucijos 52 straipsnį, Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota, kiekvienas jos pilietis turi teisę į socialinę apsaugą; kad socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie dėl įstatymuose numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas konstitucinės vertybės statusas; kad socialinės apsaugos priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją, padeda asmeniui apsisaugoti nuo galimų socialinių rizikų; kad Konstitucijos 52 straipsnyje nurodytos pensijos ir socialinė parama yra vienos iš socialinės apsaugos formų; kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios teisę į socialinį aprūpinimą, įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones; kad Konstitucijos 52 straipsnio formuluotė „valstybė laiduoja“ *inter alia* reiškia, jog įvairios socialinės paramos rūšys garantuojamos tiems asmenims ir tokiais pagrindais, kurie nustatyti įstatymais; kad atskiros socialinės paramos rūšys, asmenys, kuriems skiriama socialinė parama, socialinės paramos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos,

dydžiai gali būti nustatyti tik įstatymu; kad socialinės paramos santykių įstatyminis reguliavimas yra viena svarbiausių konstitucinės teisės į socialinę paramą garantijų (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas).

Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas šio Įstatymo nustatytais atvejais kompensuoja dėl draudiminių įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų) negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims, o jų mirties dėl draudiminių įvykių atvejais – jų šeimos nariams (Įstatymo 2 str. 1 d.). Draudiminiai įvykiais pagal bendrąsias Įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintas taisykles pripažįstami nelaimingi atsitikimai ar profesinės ligos, kurie yra susiję su darbu (Įstatymo 6 str.). Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalis pateikia sąrašą atvejų, kuriems esant nelaimingas atsitikimas nepripažįstamas draudiminiu įvykiu, nors ir atitiktų Įstatymo 6 straipsnyje nustatytus draudiminio įvykio požymius.

Nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimas nedraudiminiu įvykiu sukelia labai svarbius teisinius padarinius. Pripažinus nelaimingą atsitikimą nedraudiminiu įvykiu, apdraustasis, o jam mirus – jo šeimos nariai – netenka teisės į visas socialines garantijas, numatytas Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme. Ta pati taisyklė galioja ir taikant Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą. Nors apdraustojo daromos nusikalstamos veikos ar administraciniai teisės pažeidimai ir yra pavojingos bei smerktinos veikos, tačiau pačių pažeidimų pobūdis itin skiriasi (pavyzdžiui, skirtingu pavojingumu pasižymi tyčiniai ir neatsargūs pažeidimai). Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktas nesuteikia teisės Valstybinio socialinio draudimo institucijai atsižvelgti į nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo pobūdį, jo ryšį su nelaimingu atsitikimu bei mažinti išmokas, priklausomai nuo nukentėjusio asmens kaltės, pažeidimo pobūdžio, jo pavojingumo laipsnio ir pan. Priešingai, bet kokia nusikalstama ar administracinio teisės pažeidimo požymius atitinkanti apdraustojo asmens veika pagal galiojančią teisinį reguliavimą automatiškai lemia nelaimingo atsitikimo pripažinimą nedraudiminiu įvykiu.

Lietuvos valstybės socialinė orientacija, nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo paskirtis, išimtinis nedraudiminių įvykių pobūdis, nedraudiminio įvykio teisinės pasekmės apdraustajam asmeniui ir jo šeimos nariams neleidžia Įstatyme nustatyto nedraudiminių įvykio sąrašo aiškinti plečiamai. Todėl nedraudiminiam įvykiui pripažinti taikytini itin aukšti įrodinėjimo standartai. Nors taikant Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punktą

ir nėra sprendžiamas apdraustojų asmens baudžiamosios ar administracinės atsakomybės klausimas, tačiau itin griežtos nedraudiminio įvykio pripažinimo pasekmės (socialinių garantijų praradimas) leidžia teigti, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatytas nedraudiminis įvykis gali būti pripažintas tik tais atvejais, kai yra pašalintos visos ar beveik visos abejonės, jog apdraustasis nukentėjo darydamas nusikalstamą veiką ar administracinę teisės pažeidimą. Kiekvienas pažeidimas susideda iš objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumos. Vien objektyvusis požymis (pvz., nustatytas greičio viršijimas) nėra pakankamas konstatuoti, kad padarytas administracinis teisės pažeidimas. Pirmiausia, gali būti, kad asmens veikoje nėra kaltės ar kitų subjektyviųjų požymių (pvz., greičio viršijimą sąlygojo ūmūs vairuotojo sąmonės praradimas). Antra, gali būti, kad egzistuoja aplinkybės, šalinančios atsakomybę (pvz., būtinasis reikalingumas, būtinoji gintis, nepakaltinamumas). Tik neabejotinai nustatius administracinio teisės pažeidimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumą, jei nėra aplinkybių, šalinančių atsakomybę, galima teigti, kad asmens veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu. Aplinkybė, kad mirus asmeniui, kurio atžvilgiu buvo pradėta byla teisena, administracinio teisės pažeidimo byla yra nutraukiama (ATPK 250 str. 9 p.), neduoda pagrindo nedraudiminio įvykio konstatavimą grįžti nepašalintomis abejonėmis, nes priešingu atveju, asmuo ar jo artimieji netiesiogiai būtų nubaudžiami už pažeidimą, kurio apdraustasis asmuo galimai nepadarė, ir tuo būtų paneigiama Lietuvos valstybės socialinė orientacija. Galimi teisinio reguliavimo netobulumai neturi būti vertinami socialiniu draudimu apdraustojų asmens nenaudai.

Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, aiškinant Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatyto nedraudiminio įvykio sąlygų buvimą, laikomasi pozicijos, kad „<...> įstatymas nustato kelių esminių sąlygų būtinąją sutaptį tam, kad nelaimingas atsitikimas nebūtų pripažintas draudiminiu įvykiu: pirma, nukentėjusiojo asmens veika turi būti priežastiniame ryšyje su įvykio pasekmėmis („nukentėjo dėl savo veikos“); antra, nukentėjusiojo asmens veika turi turėti nusikaltimo ar administracinio teisės pažeidimo požymių, trečia, tokį teisinį veikos kvalifikavimą turi pagrįsti kompetentingų institucijų (teismo arba ikiteisminio tyrimo institucijos) sprendimai.“ (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴-2215/06; procesinio sprendimo kategorija 6.5).

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nepakanka duomenų teigti, jog apdraustasis

asmuo nukentėjo dėl savo veikos, kurioje ikiteisminio tyrimo institucija ar teismas nustatė, kad ši veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius vadovavosi Plungės rajono policijos komisariato 2005 m. rugsėjo 29 d. raštu Nr. 78-V8-10672, Plungės rajono apylinkės prokuratūros 2005 m. spalio 28 d. nutarimu nutraukti tyrimą ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 78-1-612-05, 2005 m. lapkričio 29 d. Nelaimingo atsitikimo darbe aktu Nr. 01 ir, remdamasis šiuose dokumentuose esančia informacija, atsakovo nuomone, atspindinčia apdraustojo veiką, susijusią su administraciniu teisės pažeidimu, atsisakė įvykį pripažinti draudiminiu. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija tokią poziciją laiko nepagrįsta.

Nei viename iš atsakovo paminėtų dokumentų nėra fiksuota, jog žuvusysis pažeidė Kelių eismo taisykles, ir kad tai lemtų jo administracinę atsakomybę. Nors šiuose dokumentuose yra nuoroda, kad nukentėjęs pats nepasirinko saugaus greičio, tačiau to nepakanka konstatuoti, jog jo veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu. Minėtuose dokumentuose nėra nurodyta, kokį administracinį teisės pažeidimą galimai galėjo padaryti apdraustasis, taip pat nėra nustatyti ir tokio pažeidimo būtinieji požymiai.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija sprendžia, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius netinkamai įvertino byloje esančius procesinius dokumentus – juose nėra pakankamai duomenų konstatuoti, kad apdraustojo veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu – ir nepagrįstai padarė priešingą išvadą.

Pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo palikti galioti skundžiamus atsakovų sprendimus, nes jie buvo neteisėti. Atsižvelgdamas į tai, kad teismas nevykdo viešojo administravimo funkcijų, pirmosios instancijos teismas negalėjo nagrinėti reikalavimo dėl nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimo draudiminiu įvykiu, pagrįstai pažymėdamas, jog kompetentinga viešojo administravimo institucija, turinti teisę pripažinti nelaimingą atsitikimą darbe draudiminiu, yra VSDFV teritoriniai skyriai, kurie ir įgalioti priimti sprendimus šių visuomeninių santykių srityje.

Kauno apygardos administracinio teismo sprendimas teisėtas bei pagrįstas. Pagrindų jį naikinti ar keisti nenustatyta, todėl apeliacinis skundas atmestinas.

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Kauno apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 18 d. sprendimą palikti nepakeistą, o Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

2.2. Dėl mokesčių teisinių santykių

2.2.1. Dėl kompensacijos, išmokamos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu atleidžiamam pareigūnui, apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu

Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punktą, prie neapmokestinamų pajamų priskiriamos gyventojams išmokamos įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyto dydžio ir nenustatyto dydžio kompensacijos, tačiau tokios kompensacijos, kaip pabrėžiama teisėkūros subjekto akte, turi būti būtinai numatytos įstatymuose arba kituose teisės aktuose. Prie neapmokestinamų kompensacijų, nepriklausomai nuo jų įtvirtinimo įstatymuose ir kituose teisės aktuose, negali būti priskiriamos tokios, kai jos išmokamos nutraukiant darbo sutartis arba jos esmę atitinkančias sutartis darbdavio valia.

Pareigūno atleidimas iš vidaus tarnybos Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu, t. y. kai jis negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai, priskiriamas prie teisinių pagrindų, nepriklausančių nuo šalių valios. Ši teisės norma ne tik įpareigoja vidaus reikalų įstaigos vadovą atleisti pareigūną, bet ir nustato konkretų atleidimo iš darbo šiuo pagrindu terminą, kurio jis negali pakeisti, t. y. pareigūną atleidžiančio subjekto teisinė elgsena, pagal įstatymų leidėjo apibrėžtas taisykles, egzistuojant sveikatos būklės sutrikimams, patvirtintiems kompetentingos institucijos – imperatyvi. Kadangi pareigūnas, pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, turi būti atleistas iš vidaus tarnybos nepriklausomai nuo jo bei vidaus tarnybos įstaigos valinės išraiškos, pagal Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnio 1 dalį išmokama išeitinė kompensacija priskirtina neapmokestinamosioms pajamoms, numatytoms Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkte.

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. kovo 14 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Laimės Baltrūnaitės, Romano Klišausko (kolegijos pirmininkas) ir Arūno Sutkevičiaus (pranešėjas), sekretoriaujant Ramunei Petkuvieni,

rašytinio proceso tvarka apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atsakovo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 8 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo V. P. skundą atsakovui Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinei gelbėjimo tarnybai, tretiesiems suinteresuotiems asmenims Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos, Šiaulių apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai dėl išaitinės kompensacijos neišmokėtos dalies priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos viršininko 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. P-4 pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos nuo 2007 m. sausio 15 d., vadovaujantis Vidaus tarnybos statuto, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu (toliau – ir Vidaus tarnybos statutas), 53 straipsnio 1 dalies 4 punktu ir remiantis Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išduota 2006 m. gruodžio 8 d. pažyma Nr. 4896. V. P. paskaičiuota 7 073,72 Lt išaitinė kompensacija, iš šios sumos išskaičiuotas 33 procentų pajamų mokestis – 1 909,92 Lt, išskaičiuotas 2,5 procentų socialinio

draudimo mokestis – 176,84 Lt ir išmokėta 4 986,96 Lt išaitinė kompensacija.

Pareiškėjas V. P. (toliau – ir pareiškėjas) skundu (b. l. 2–3) kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš atsakovo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos (toliau – ir atsakovas, Šiaulių miesto priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba) neišmokėtą išaitinės kompensacijos dalį – 1 909,92 Lt.

Pareiškėjas nurodė, kad atsakovas, išskaičiuodamas pajamų mokestį iš išmokamos kompensacijos, pasielgė neteisėtai. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punktas neapmokestinamosioms pajamoms priskiria Lietuvos Respublikos įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio kompensacijas, taip pat kompensacijas, kurių dydžiai nenustatyti, tačiau mokėjimas reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, įskaitant kompensacijas už autorių arba gretutinių teisių pažeidimą, išskyrus kompensacijas, mokamas gyventojui, kai darbo sutartis ar jos esmę atitinkanti sutartis nutraukiama darbdavio valia ir pinigines kompensacijas už nepanaudotas atostogas. Pareiškėjas teigė, kad darbdavys, atleisdamas jį iš tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, neturėjo galimybės pareikšti savo valios, nes atsiradus tokiam atleidimo pagrindui privalėjo atleisti jį iš tarnybos kitą dieną ir negalėjo pasielgti kitaip. Pareiškėjas rėmėsi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A¹⁰-1831/2006.

Atsakovas atsiliepimu į skundą (b. l. 14–15) prašė skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Atsakovas nurodė, kad vadovaujantis Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 straipsnio 14 dalimi, išaitinės kompensacijos priskiriamos prie pajamų, susijusių su darbo santykiais. Šios pajamos yra pajamų mokesčių objektas pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 5 straipsnio 1 dalį. Vadovaujantis Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatomis išmokama išaitinė kompensacija nėra priskiriama neapmokestinamosioms pajamoms.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos atsiliepimu į skundą (b. l. 21–22) prašė skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Trečiasis suinteresuotas asmuo atsiliepime nurodė iš esmės tuos pačius argumentus, išdėstyti atsakovo atsiliepime į skundą.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija atsiliepimu į skundą (b. l. 35–36) prašė priimti sprendimą teismo nuožiūra.

II.

Šiaulių apygardos administracinis teismas 2007 m. birželio 8 d. sprendimu (b. l. 47–49) pareiškėjo skundą patenkino ir priteisė jam iš Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos išeitinės kompensacijos neišmokėtą dalį – 1 909,92 Lt.

Teismas konstatavo, kad Vidaus tarnybos statuto 57 straipsnyje reglamentuoti keturi atvejai, kai atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos išmokama išeitinė kompensacija: 53 straipsnio 1 dalies 4, 11, 15 ir 16 punktai. Gyventojų pajamų apmokestinimo pajamų mokesčiu tvarka reglamentuota Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (17 str. 1 d. 5 p.). Vertinant pareiškėjo pareiktų reikalavimų teisėtumą bei pagrįstumą, būtina nustatyti jo atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindą esmę bei turinį, t. y. ar tokiam atleidimui pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą darė įtaką valiniai darbdavio veiksmai, ar tai buvo kiti tarnybos pasibaigimo padariniai, nepriklausantys nuo darbdavio valios. Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnyje reglamentuoti atleidimo iš vidaus tarnybos pagrindai, tačiau jie nėra diferencijuoti pagal šalių valinį pobūdį. Teismas, įvertinęs Vidaus tarnybos statuto, analogiškų Darbo kodekso, Valstybės tarnybos įstatymo teisės normas, reglamentuojančias atleidimo pagrindus, nesant darbuotojo kaltės, dėl to taikomus apribojimus, garantijas, draudimus, siekiant apsaugoti darbuotojo interesus, padarė išvadą, kad darbdavys, atleisdamas pareigūną dėl sveikatos būklės, neturi galimybės pareikšti savo valios, neturi pasirinkimo teisės bei negali savarankiškai nuspręsti – leisti toliau tęsti tarnybos santykius tokiam pareigūnui, ar ne. Tuo pačiu ir atleidžiamo pareigūno valia visiškai nedaro įtakos tokiam sprendimui dėl atleidimo priėmimo, taigi atleidimui iš tarnybos tokiu pagrindu nedaro įtakos nei vienos iš šalių valia. Teisės teorijoje atleidimas tokiu pagrindu, kai pareigūnas negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai, taip pat priskiriamas prie teisinių pagrindų, nepriklausančių nuo šalių valios. Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktas imperatyviai įpareigoja vidaus reikalų įstaigos vadovą ir atitinkamai suponuoja jam ne tik pareigą atleisti pareigūną, bet ir nustato konkretų atleidimo iš darbo šiuo pagrindu terminą, kurio jis negali pasirinkti. Darbdavys negali šios normos traktuoti kitaip, veikti savo nuožiūra, reikšti savo pozicijos. Įstatymas nenumato jokių aplinkybių, kuriomis remdamasis darbdavys galėtų sulaikyti pareigūną darbe. Darbdavys, atleisdamas pareigūną iš vidaus tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, yra saistomas tik medicinos

ekspertizės komisijos išvados ir negali išreikšti savo valios, todėl išeitinė kompensacija, išmokama atleidžiant pareigūną pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą (dėl sveikatos būklės), yra neapmokestinamosios pajamos (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. A¹⁰-1831/2006). Teismas konstatavo, kad šioje byloje atsakovui įtraukti Valstybinę mokesčių inspekciją nėra pagrindo, nes inspekcija privalomo atsakovui administravimo akto nepriėmė, skundžiamus veiksmus – mokesčio išskaičiavimą – atliko būtent atsakovas.

III.

Atsakovas Šiaulių miesto priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba apeliaciniu skundu (b. l. 54–55) prašo panaikinti Šiaulių apygardos administracinio teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą – pareiškėjo skundą atmesti. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Vadovaujantis Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 straipsnio 14 dalimi, išeitinės kompensacijos priskiriamos prie pajamų, susijusių su darbo santykiais. Šios pajamos yra pajamų mokesčio objektas pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 5 straipsnio 1 dalį. Taigi išeitinės kompensacijos turi būti apmokestinamos atitinkamų pajamų mokesčio tarifu.
2. 2007 m. balandžio 2 d. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas kreipėsi į Valstybinę mokesčių inspekciją dėl išeitinės kompensacijos apmokestinimo. 2007 m. gegužės 4 d. rašte Nr. (18.17-31-1)-R-4751 „Dėl išeitinės kompensacijos apmokestinimo“ Valstybinė mokesčių inspekcija nurodė, jog vadovaujantis Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 straipsnio 14 dalimi, išeitinės kompensacijos laikomos pajamomis, susijusiomis su darbo santykiais ir turi būti apmokestinamos 27 procentų pajamų mokesčio tarifu.
3. Vadovaujantis Mokesčių administravimo įstatymo 25 straipsniu, Valstybinė mokesčių inspekcija turi teisę aiškinti mokesčių įstatymus. Taip pat Mokesčių administravimo įstatymo 87 straipsnyje nustatyta, kad mokesčių administratorius grąžina mokesčio permoką mokesčių mokėtojui.

Pareiškėjas atsiliepimu į apeliacinį skundą (b. l. 65–66) prašo apeliacinį skundą atmesti.

Pareiškėjas nurodo iš esmės tuos pačius argumentus, išdėstytus skunde pirmosios instancijos teismui. Pažymi, kad vadovautis Valstybinės mokesčių inspekcijos išaiškinimu atsakovas neprivalėjo. Be to, Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. birželio 26 d. sprendimu patenkino pareiškėjo R. P. skundą analogiškoje byloje ir priteisė iš atsakovo išėitinės kompensacijos neišmokėtą dalį.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos atsiliepimu į apeliacinį skundą (b. l. 62–63) prašo panaikinti Šiaulių apygardos administracinio teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą – pareiškėjo skundą atmesti. Atsiradus naujoms aplinkybėms prašo perduoti bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo.

Trečiasis suinteresuotas asmuo pažymi, kad Valstybinė mokesčių inspekcija inicijavo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A¹⁰-1831/2006 proceso atnaujinimą. Teismo sprendimas šioje byloje turės įtakos kitiems teismo sprendimams dėl išėitinės kompensacijos apmokestinimo.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija atsiliepimu į apeliacinį skundą (b. l. 60-61) prašo Šiaulių apygardos administracinio teismo sprendimą palikti nepakeistą, o apeliacinį skundą atmesti.

Trečiasis suinteresuotas asmuo nurodo, kad vadovaujantis Mokesčių administravimo įstatymo 87 straipsnio 2 dalimi, gyventojų pajamų mokesčio permoka gali būti įskaityta tik tuomet, kai mokesčio permoka susidaro ne dėl per daug išskaityto mokesčio, o dėl mokesčių išskaičiuojančio asmens sumokėtos didesnės nei apskaičiuota mokesčio sumos. Pareiškėjas byloje ginčijo ne sumokėtos mokesčio sumos dydį, o išskaityto mokesčio teisėtumą, todėl šiuo atveju reikalaujama pajamų mokesčio permoka negali būti priteista iš inspekcijos. Pažymi, kad Valstybinė mokesčių inspekcija turi teisę aiškinti mokesčių įstatymus. Apibendrintas mokesčio įstatymo paaiškinimas mokesčių mokėtojui neturi teisės akto galios ir išreiškia kompetentingos valstybės institucijos nuomonę mokesčių įstatymų reglamentuojamais klausimais, todėl darbdavys – Šiaulių miesto priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba – neprivalėjo juo vadovautis. Šiaulių apygardos administracinis teismas teisingai nustatė, kad į bylą įtraukti Valstybinę mokesčių inspekciją nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (redakcija, galiojusi pareiškėjo atleidimo iš vidaus tarnybos momentu), reglamentuojančio gyventojų pajamų apmokestinimo pajamų mokesčiu tvarką, 3 straipsnį, pajamų mokestį moka pajamų gavęs gyventojas, tačiau ne visos gyventojų gautos pajamos yra apmokestinamos pajamų mokesčiu. Šioje administracinėje byloje kyla ginčas būtent dėl to, ar iš vidaus tarnybos pagal Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą atleistam pareigūnui išskaičiuotinas pajamų mokestis iš išaitinės kompensacijos.

Neapmokestinamas pajamas įvardija Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnis, kurio 1 dalies 5 punkte numatyta, kad neapmokestinamos pajamos yra Lietuvos Respublikos įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio kompensacijos, taip pat kompensacijos, kurių dydžiai nenustatyti, tačiau mokėjimas reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, įskaitant kompensacijas už autorių arba gretutinių teisių pažeidimą, išskyrus kompensacijas, mokamas gyventojui, kai darbo sutartis ar jos esmę atitinkanti sutartis nutraukiama darbdavio valia ir pinigines kompensacijas už nepanaudotas atostogas. Šios taisyklės interpretavimas leidžia teigti, jog prie neapmokestinamų pajamų priskiriamos gyventojams išmokamos įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyto dydžio ir nenustatyto dydžio kompensacijos, tačiau tokios kompensacijos, kaip pabrėžiama teisėkūros subjekto akte, turi būti būtinai numatytos įstatymuose arba kituose teisės aktuose. Prie neapmokestinamų kompensacijų, nepriklausomai nuo jų įtvirtinimo įstatymuose ir kituose teisės aktuose, negali būti priskiriamos tokios, kai jos išmokamos nutraukiant darbo sutartis arba jos esmę atitinkančias sutartis darbdavio valia. Tai reiškia, jog tokiu atveju kompensacija išmokėtina, bet iš jos išskaitomas pajamų mokestis.

Nagrinėjamoje administracinėje byloje nekyla ginčo dėl to, kad pareiškėjas turi teisę į kompensacijos gavimą, nes atleidžiant pareigūną iš vidaus tarnybos pagal Statuto (ginčo atsiradimo metu galiojusi redakcija) 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, pareigūnui (toks pareiškėjo statusas ir buvo jo atleidimo metu) turi būti išmokėta dviejų paskutinių mėnesių darbo užmokesčio dydžio išaitinė kompensacija. Taigi, atsižvelgiant į išdėstytą ir remiantis pastarąja teisės norma, V. P. priklausanti išaitinė kompensacija galėtų būti apmokestinama gyventojų pajamų mokesčiu tik konstatavus tarnybos santykių nutraukimo pagrindą,

susijusį su darbdavio valia. Priešingu atveju išeitinė kompensacija, išmokėtina pareigūnų atleidžiant iš vidaus tarnybos pagal Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą, būtų priskirtina prie neapmokestinamų pajamų Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkto prasme.

Kaip jau buvo paminėta, pareiškėjas iš vidaus tarnybos atleistas 2007 m. sausio 15 d. pagal Statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punktą (pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos, kai negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai). Pirmosios instancijos teismas, aptardamas pastarąjį tarnybos santykių nutrūkimo pagrindą, teisingai pažymėjo, kad atleidimas tokiu pagrindu, kai pareigūnas negali tarnauti dėl sveikatos būklės, esant atitinkamai Centrinės medicinos ekspertizės komisijos išvadai, priskiriamas prie teisinių pagrindų, nepriklausančių nuo šalių valios. Ši teisės norma įpareigoja vidaus reikalų įstaigos vadovą ne tik atleisti pareigūną, bet ir nustato konkretų atleidimo iš darbo šiuo pagrindu terminą, kurio jis negali pakeisti. Vidaus tarnybos įstaigos teisinė elgsena, pagal įstatymų leidėjo apibrėžtas taisykles, egzistuojant sveikatos būklės sutrikimams, patvirtintiems kompetentingos institucijos – imperatyvi. Pareigūnas turi būti atleistas iš vidaus tarnybos nepriklausomai nuo jo bei vidaus tarnybos įstaigos valinės išraiškos. Tokia pozicija Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jau buvo išreikšta ir anksčiau. Pavyzdžiui, 2006 m. lapkričio 14 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹⁰ – 1831/2006 (procesinio sprendimo kategorija 16. 5), pažymėta, kad atleidimą Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu dažniausiai sąlygoja objektyvios priežastys, kurios nei nuo darbdavio, nei nuo atleidžiamo pareigūno valios nepriklauso. Pareigūnas negali eiti tarnybos dėl sveikatos būklės, darbdavys privalo tokį darbuotoją atleisti iš tarnybos, nes tai padaryti darbdavį įpareigoja teisės normos.

Išdėstyti argumentai lemia išvadą, kad Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnyba neteisėtai išskaičiavo iš išeitinės kompensacijos pajamų mokesį, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimas paliktinas nepakeistu.

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 8 d. sprendimą

palikti nepakeistą, o Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Šiaulių miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

2.3. Dėl statybos teisinių santykių

2.3.1. Dėl statinio projektavimo sąlygų sąvado išdavimo, nesant pažymėtos būsimos ūkininko sodybos vietos žemės reformos žemėtvarkos projekte

Pagal Statybų privačioje žemėje reglamento 1.1 1 pastraipą, Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka įregistruoto ūkininko ūkio savininkai gali statyti naują ūkininko ūkio sodybą su jų ūkinei veiklai reikalingais pastatais tik toje vietoje, kuri yra numatyta žemės reformos žemėtvarkos projekte. Tuo atveju, kai ūkininkas žemės ūkio paskirties žemėje nori statyti naują ūkininko ūkio sodybą, yra būtina nustatyti ir atitinkamai pažymėti žemės reformos žemėtvarkos projekte ir ūkininkui išduotame žemėnaudos plane tikslią būsimos statybos vietą. Atsižvelgiant į tai, kad leidimas statyti ūkininko sodybą, o tuo pačiu – ir šiam leidimui išduoti būtinas statinio projektavimo sąlygų sąvadas, yra sietini su konkrečia statybos vieta (Statybos įstatymo 20 str. 2-5 d., 23 str. 6 d.), darytina išvada, jog norimo statyti naujo ūkininko ūkio sodybos vieta turi būti nustatyta prieš svarstant prašymą dėl statinio projektavimo sąlygų sąvado išdavimo. Tokios vietos nepažymėjimas yra pakankamas pagrindas netenkinti prašymo dėl projektavimo sąlygų sąvado išdavimo.

Administracinė byla Nr. A¹⁴³–675/2008
Procesinio sprendimo kategorija 24

S P R E N D I M A S LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. balandžio 15 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Anatolijaus Baranovo (pranešėjas), Stasio Gagio (kolegijos pirmininkas) ir Ričardo Piličiausko, sekretoriaujant Loretai Česnavičienei,

dalyvaujant trečiajam suinteresuotam asmeniui R. L.,
trečiojo suinteresuoto asmens atstovui V. N.,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atsakovo Vilniaus rajono savivaldybės administracijos apeliacinių skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 21 d. sprendimo administracinėje byloje pagal atsakovo Vilniaus rajono savivaldybės administracijos prašymą pareiškėjams R. M., E. M., trečiajam suinteresuotam asmeniui R. L. dėl sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Atsakovas Vilniaus rajono savivaldybės administracija (toliau – ir atsakovas, apeliantas) su prašymu (b. l. 2–4) kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti Vilniaus apskrities administracinių ginčų komisijos (toliau – ir Komisija) 2006 m. gruodžio 1 d. sprendimą Nr. S-138-(A(G)-233).

Atsakovas nurodė, kad skundžiamu Komisijos sprendimu nuspręsta įpareigoti Vilniaus rajono savivaldybės administracijos Vietinio ūkio ir teritorijos planavimo skyrių išduoti pareiškėjams R. M. ir E. M. (toliau – ir pareiškėjai) projektavimo sąlygų sąvadą jų 0,5015 ha žemės sklypui, esančiam (*duomenys neskelbtini*). Pažymėjo, kad pareiškėjų skundas Komisijoje priimtas nagrinėti 2006 m. lapkričio 9 d., jis turėjo būti išnagrinėtas ir sprendimas priimtas per 14 dienų nuo jo gavimo. Tačiau Komisija per šį laiką skundą tik persiuntė savivaldybės administracijai (gautas 2006 m. lapkričio 28 d., reg. Nr. A32-5699), kad ši pateiktų savo paaiškinimus. Sprendimas priimtas tik 2006 m. gruodžio 1 d., pažeidžiant Administracinių ginčų komisijų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies reikalavimą. Sprendimą Komisija atsiuntė tik 2007 m. vasario 15 d., nors pagal Administracinių ginčų komisijų įstatymo 15 straipsnio 1 dalį, 2006 m. gruodžio 4 d. privalėjo vėliausiai išsiųsti jį vykdyti. Be to, Komisija, priimdama sprendimą, neatsižvelgė į pateiktus paaiškinimus. Atsakovas teigė, kad nesutinka su Komisijos padaryta išvada, jog Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 patvirtintas Statybų privačioje žemėje reglamentas nereikalauja suderinti naujos ūkininko ūkio sodybos su toje teritorijoje bendrojo plano koncepcija. Šis reglamentas nustato ūkininkų ūkių žemėnaudų formavimą rengiant žemės reformos žemėtvarkos

projektus, o tai ne šio ginčo dalykas. Pagal reglamentą, įregistruoto ūkininko ūkio savininkai gali statyti ūkininko ūkio sodybą su jų ūkinei veiklai reikalingais pastatais tik toje vietoje, kuri yra numatyta žemės reformos žemėtvarkos projekte, rengiamame Lietuvos Respublikos žemės ir miškų ūkio ministro 1998 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. 207 „Dėl Žemės reformos žemėtvarkos projektų kaimo vietovėje rengimo metodikos patvirtinimo“ nustatyta tvarka. Reglamento 1.2 punktas šiuo atveju negali būti taikomas, o būtina vadovautis Teritorijų planavimo įstatymo nuostatomis ir, nustatant sodybos vietą, privaloma rengti detalųjį planą su visomis procedūromis, numatytomis Teritorijų planavimo įstatymo 4 skirsnyje. Pabrėžė, kad šiuo ginčo atveju yra privaloma rengti detalųjį planą ir vadovautis Teritorijų planavimo įstatymo 6 straipsnio, 24 straipsnio 1 dalies nuostatomis, todėl informavo pareiškėją R. M., jog šiuo metu detaliojo planavimo procedūra negalima, ir ateityje, kai Vilniaus savivaldybės bendrojo plano koncepcija bus patvirtinta ir ji taps bendruoju planu, šioje teritorijoje nenumatoma urbanizacija. Atsakovo teigimu, Komisija, priimdama sprendimą, neįvertino visų galimų jo neigiamų pasekmių, pažeidžiant galiojančius teisės aktus.

Pareiškėjai atsiliepimu į prašymą (b. l. 18) su prašymu nesutiko.

Pareiškėjai nurodė, kad Komisija priėmė pagrįstą sprendimą. Be to, informavo, jog 2007 m. sausio 15 d. sutartimi 0,5015 ha žemės ūkio paskirties sklypą pardavė trečiajam suinteresuotam asmeniui R. L. (toliau – ir trečiasis suinteresuotas asmuo).

Trečiasis suinteresuotas asmuo atsiliepimu į prašymą (b. l. 34–36) prašė prašymą atmesti.

Trečiasis suinteresuotas asmuo nurodė, kad skundo nagrinėjimo terminas neturi esminės reikšmės Komisijos sprendimo pagrįstumui ir teisėtumui. Teigė, jog vadovaujantis Statybų privačioje žemėje reglamento 1.2 punktu, ūkininko ūkio sodybos vietos nustatymas siejamas ne su ūkininko ūkio žemėnaudos suformavimu pagal žemės reformos žemėtvarkos projektą, o su ūkininko sodybos vietos pažymėjimu žemėtvarkos projekte, ir tai gali būti atliekama tiek formuojant sklypus žemėtvarkos projekto rengimo metu, tiek ir vėliau. Šio reglamento 1.5 ir 1.6 punktų nuostatos aptaria kitus konkrečius atvejus, kai statybas privačioje žemėje ketina vykdyti asmenys, kurie nėra ūkininkai. Pažymėjo, kad įsigijo iš pareiškėjų 0,5015 ha žemės sklypą, kaip ir pareiškėjai, ketina vystyti ūkininko ūkį ir statyti ūkininko ūkio sodybą šiame žemės sklype, todėl jam būtina pagal pareiškėjų 2006 m. spalio 4 d. prašymą gauti projektavimo sąlygų sąvadą ūkininko ūkio sodybos statymui.

II.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. birželio 21 d. sprendimu (b. l. 42–45) atsakovo prašymą atmetė kaip nepagrįstą.

Teismas nurodė, kad byloje ginčas kilo dėl Komisijos 2006 m. gruodžio 1 d. sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo, kuriuo patenkintas pareiškėjų skundas dėl projektavimo sąlygų sąvado išdavimo. Teismas pažymėjo, jog Komisija yra viešojo administravimo subjektas, jai taikomi Viešojo administravimo įstatyme keliami reikalavimai. Komisijos veiklą reglamentuoja Administracinių ginčų komisijų įstatymas (1999 m. sausio 14 d. įstatymas Nr. VIII-1031). Administracinių ginčų komisijų veikla detalizuota Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 533 patvirtintuose Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatuose (toliau – ir Nuostatai). Teismas, sprenddamas ginčą, vadovavosi Administracinių ginčų komisijų įstatymo 14, 15 straipsniais, 18 straipsnio 2 dalimi, Nuostatų 31 punktu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 608 (nuo 2002 m. gegužės 9 d.) redakcija), 25, 26 punktais. Teismas nurodė, jog atsakovas kelia klausimą dėl pažeistų terminų priimant sprendimą ir išsiunčiant sprendimą. Pažymėjo, jog registracijos spaudas ant skundo patvirtina, kad skundas Komisijoje gautas 2006 m. lapkričio 9 d., o 2006 m. lapkričio 22 d. Komisijos pirmininko rezoliucija Komisijos pirmininko pavaduotojui Vygandui Kastanauskui pavesta ištirti skundą ir pateikti svarstyti Komisijos posėdyje 2006 m. gruodžio 1 d. 2006 m. lapkričio 24 d. raštu Nr. A(S)-658 (Vilniaus rajono savivaldybės administracijoje gautas 2006 m. lapkričio 28 d.) Komisija Vilniaus rajono savivaldybės administracijos prašė raštu iki 2006 m. lapkričio 29 d. pateikti Komisijai išsamų paaiškinimą dėl prašymo ir pateikti dokumentus bei pranešė apie posėdį. Komisija nurodytu raštu reikalavo pateikti Vilniaus rajono savivaldybės administracijos medžiagą iki 2006 m. gruodžio 1 d., sprendimas priimtas 2006 m. gruodžio 1 d., t. y. skundžiamas sprendimas priimtas tą pačią dieną nuo reikalaujamos medžiagos termino pasibaigimo dienos. Teismas konstatavo, kad skundas išnagrinėtas pažeidus 14 dienų terminą, byloje nėra pateikta, kad sprendimo priėmimo terminas buvo pratęstas dar 14 dienų, tačiau įvertinus tai, jog buvo reikalaujama medžiaga ir paaiškinimai, susiję su skundu, Komisija, negavusi medžiagos, negalėjo priimti sprendimo. Taigi formaliai buvo pažeistos aukščiau paminėtos nuostatos, reglamentuojančios skundo išnagrinėjimo terminus. Tačiau tai nelaikytina esminiu pažeidimu, sudarančiu vadą naikinti skundžiamą sprendimą. Teismas pažymėjo, kad

yra pagrįstas atsakovo argumentas ir dėl sprendimo išsiuntimo. Atsižvelgus į Administracinių ginčų komisijų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies nuostatą, sprendimas vykdyti turėjo būti išsiųstas kitą dieną po sprendimo priėmimo, t. y. 2006 m. gruodžio 4 d., kaip matyti iš bylos medžiagos, sprendimas buvo išsiųstas 2007 m. vasario 12 d. Įvertinęs, kad sprendimo apskundimo terminas pradedamas skaičiuoti nuo sprendimo gavimo dienos ir kad atsakovas apskundė sprendimą, teismas šį pažeidimą laikė formaliu, kuris irgi nesudaro pagrindo naikinti skundžiamą sprendimą. Teismas, sprenddamas ginčą, taip pat vadovavosi Statybų privačioje žemėje reglamento 1.1, 1.2, 1.6 punktais. Teismas pažymėjo, jog Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos raštuose pateikta šių institucijų nuomonė dėl Statybų privačioje žemėje reglamento 1.2 punkto, tačiau ši nuomonė negali papildyti, pakeisti ar išplėsti reglamento nuostatų. Nei vienas iš šio reglamento punktų nekelia pareiškėjams reikalavimo suderinti naują ūkininko ūkio sodybą su toje teritorijoje bendrojo plano koncepcija. Be to, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. 215 patvirtintas statybos techninis reglamentas STR 1.05.07:2002 „Statinio projektavimo sąlygų sąvadas“ (toliau – ir Reglamentas STR 1.05.07:2002) irgi nekelia pareiškėjams reikalavimo suderinti naują ūkininko ūkio sodybą su toje teritorijoje bendrojo plano koncepcija (6 p. (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. D1-138 (nuo 2004 m. balandžio 7 d.) redakcija), 10 – 20 p.). Kadangi Statybų privačioje žemėje reglamentas ir Reglamentas STR 1.05.07:2002 įregistruoto ūkininko ūkio savininkams naujų ūkininko ūkio sodybų statybai nesuponuoja pareigos pareiškėjams suderinti naują ūkininko ūkio sodybą su tos teritorijos bendrojo plano koncepcija, atsakovo priimtas sprendimas laikytinas nepagrįstu, o Komisijos priimtas sprendimas yra teisėtas ir pagrįstas, paremtas faktinėmis aplinkybėmis bei teisės aktų nuostatomis. Atsižvelgiant į tai, atsakovo prašymas atmestinas.

III.

Atsakovas apeliaciniu skundu (b. l. 49–51) prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 21 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – patenkinti prašymą. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Nurodyti esminiai Komisijos padaryti Administracinių ginčų komisijų įstatymo reikalavimų, jame įtvirtintų procedūrinių terminų ir pačių procedūrų pažeidimai (Administracinių ginčų komisijų įstatymo 13 str. 1 d., 15 str. 1 d.) yra savarankiškas ar bent vienas iš pagrindų pripažinti Komisijos sprendimą neteisėtu.

2. Vadovaujantis Statybų privačioje žemėje reglamento 1.1 punktu, įregistruoto ūkininko ūkio savininkai (ūkininkai) lengvatinėmis sąlygomis gali pradėti statyti naują ūkininko ūkio sodybą su jų ūkinei veiklai reikalingais pastatais tik tais atvejais ir tik toje vietoje, kurioje žemės reformos žemėtvarkos projekte formuojant ūkininko ūkio žemėnaudą buvo numatyta sodybos vieta, t. y. norint pasinaudoti suteikta lengvata, sodybos vieta turi būti tiksliai nurodyta žemėtvarkos projekte. Tokio projekto ir tikslios sodybos vietos jame pareiškėjai nepateikė. Žemės sklypas įsigytas iš fizinių asmenų, o ne žemės reformos metu formuojant ūkininko ūkį, todėl numatyta lengvata jiems iš viso negali būti taikoma.
3. Kai žemės reformos žemėtvarkos projekte formuojant ūkininko ūkio žemėnaudą nenumatyta sodybos vieta, tuomet ūkininkui pageidaujant ji nustatoma pagal Statybų privačioje žemėje reglamento 1.2 punkto reikalavimus. Jei ūkininko ūkio žemėnaudą formuojama kitais būdais, šis punktas negali būti taikomas. Būtina vadovautis Teritorijų planavimo įstatymo nuostatomis ir nustatant sodybos vietą privaloma rengti detalųjį planą su visomis procedūromis, numatytomis šio įstatymo 4 skirsnyje.

Pareiškėjai atsiliepimu į apeliacinį skundą (b. l. 56) prašo Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 21 d. sprendimą palikti nepakeistą, o apeliacinį skundą atmesti.

Pareiškėjai nurodo, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas yra pagrįstas.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Apeliacinis skundas tenkintinas.

Nagrinėjamas administracinis ginčas kilo ne dėl šioje apeliacinėje byloje atsakovo skundžiamo Komisijos 2006 m. gruodžio 1 d. sprendimo, o dėl pareiškėjų teisės gauti iš atsakovo 2006 m. spalio 10 d. prašyme nurodytą projektavimo sąlygų sąvadą. Todėl nagrinėjant šią bylą būtina nustatyti, kokios materialinės teisės normos yra taikytinos šiam ginčui išspręsti ir kokios faktinės bylos aplinkybės yra reikšmingos minėtų materialinės teisės normų taikymo požiūriu.

Byloje neginčijamai nustatyta, kad pareiškėjai (taip pat pareiškėjų teisių perėmėjas pagal 2007-01-15 žemės pirkimo–pardavimo sutartį trečiasis suinteresuotas asmuo) siekia statyti ūkininko sodybą minėtame žemės ūkio paskirties sklype. Pažymėtina, kad (kaip matyti iš pridėtos Komisijos bylos ir trečiojo suinteresuoto asmens bei jo atstovo apeliacinės bylos nagrinėjimo metu duotų paaiškinimų) pareiškėjas R. M. nuo 2006 m. rugsėjo 21 d., o trečiasis suinteresuotas asmuo nuo 2007 m. birželio 6 d. yra įregistruoti kaip ūkininkai.

Teisinius santykius dėl statybų žemės ūkio paskirties žemėje reglamentuoja specialus teisės aktas – minėtas Statybų privačioje žemėje reglamentas, todėl, nagrinėjant šį ginčą, būtina vadovautis šiuo teisės aktu (jo šio ginčo atsiradimo ir minėto Komisijos sprendimo priėmimo metu galiojusia Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995-12-22 nutarimo Nr. 1608 redakcija). Kolegija pažymi, kad nurodytame teisės akte yra išskiriami keli statybos variantai, tarp jų – variantas, kai nustatyta tvarka įregistruoto ūkio savininkas nori statyti naują ūkininko ūkio sodybą (1.1-1.2 p.), pagal kurią nėra būtina atlikti teritorijos detaliojo planavimo ir nustatyta tvarka pakeisti pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties. Šis variantas atitinka byloje nagrinėjamą situaciją, todėl bylai yra aktualios ir taikytinos Statybų privačioje žemėje reglamento 1.1 ir 1.2 punktų nuostatos.

Pagal Statybų privačioje žemėje reglamento 1.1 1 pastraipą, Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka įregistruoto ūkininko ūkio savininkai gali statyti naują ūkininko ūkio sodybą su jų ūkinei veiklai reikalingais pastatais *tik toje vietoje*, kuri yra numatyta žemės reformos žemėtvarkos projekte. Šio reglamento 1.2 punkte yra aptariama (reglamentuojama) situacija, kai žemės reformos žemėtvarkos projekte formuojant ūkininko ūkio žemėnaudą, nenumatyta sodybos vieta. Pagal šio punkto 1 pastraipą, tokiu atveju sodybos vietą nustato atitinkamų tarnybų specialistai, o nustatyta ūkininko ūkio sodybos vieta pažymima žemės reformos žemėtvarkos projekte ir ūkininkui išduotame žemėnaudos plane. Šio punkto 2 pastraipoje nurodyta, kad ūkininkas dėl ūkio sodybos vietos nustatymo kreipiasi į savivaldos vykdomosios institucijos architektūros tarnybą. Išvardintos teisės nuostatos leidžia kolegijai jas aiškinant daryti išvadą, kad tuo atveju, kai ūkininkas žemės ūkio paskirties žemėje nori statyti naują ūkininko ūkio sodybą (kaip pažymėta aukščiau, tai yra šioje byloje nagrinėjamas atvejis), būtina nustatyti ir atitinkamai pažymėti žemėtvarkos projekte ir ūkininkui išduotame žemėnaudos plane tikslią būsimos statybos vietą. Atsižvelgiant į tai, kad leidimas statyti ūkininko sodybą, o tuo pačiu – ir šiam leidimui išduoti būtinas statinio projektavimo sąlygų sąvadas yra sietini su

konkrečia statybos vieta (Statybos įstatymo 20 str. 2-5 d., 23 str. 6 d.), darytina išvada, jog norimo statyti naujo ūkininko ūkio sodybos vieta turi būti nustatyta (minėto reglamento 1.1 ar 1.2 p. nustatyta tvarka) prieš svarstant prašymą dėl statinio projektavimo sąlygų sąvado išdavimo, t. y. tokios vietos nebuvimas yra pakankamas pagrindas netenkinti prašymo dėl projektavimo sąlygų sąvado išdavimo.

Iš minėtos Komisijos bylos matyti, kad pareiškėjas R. M. kreipėsi į atsakovą, prašydamas išduoti projektavimo sąlygų sąvadą, tačiau grafoje „statybos vieta“ nurodė tik minėto žemės sklypo kadastrinį numerį, t. y. patį sklypą (b. l. 15–18). Komisijai paduotame skunde pareiškėjas prašė įpareigoti atsakovą išduoti minėtą sąvadą. O tokio prašymo dėl aukščiau pateiktų argumentų atsakovas negalėjo patenkinti. Todėl skundžiamas Komisijos sprendimas, o tuo pačiu ir pirmosios instancijos teismo priimtas sprendimas, iš esmės negali būti pripažinti pagrįstais.

Kolegija, atsižvelgdama į šioje byloje taikytino Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatas, sutinka su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada ir argumentais dėl atsakovo pozicijos apie būtinumą atsižvelgti į Vilniaus rajono bendrojo plano koncepciją, išreikštos jo pareiškėjams adresuotame 2006 m. spalio 10 d. rašte (Komisijos b. l. 19), netinkamumo, t. y. jos neatitikimo taikytiniams šį ginčą išspręsti teisės aktams. Tačiau dėl aukščiau pateiktų aplinkybių pirmosios instancijos teismo priimtas sprendimas ir skundžiamas Komisijos sprendimas negali būti pripažinti pagrįstais.

Taigi konstatuotina, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai pritaikė ir išaiškino materialinės teisės normas. Todėl teismo priimtas sprendimas naikintinas, o pareiškėjų skundas su reikalavimu įpareigoti atsakovą išduoti projektavimo sąlygų sąvadą – atmestinas kaip nepagrįstas (Administracinių bylų teisenos įstatymo 143 str., 88 str. 1 p.).

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 2 punktu, teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a:

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 21 d. sprendimą ir Vilniaus apskrities administracinių ginčų komisijos 2006 m. gruodžio 1 d. sprendimą Nr. S-138-(A(G)-233) panaikinti, o pareiškėjų R. M. ir E. M. skundą atmesti.

Sprendimas neskundžiamas.

2.3.2. Dėl buvusios sodybos atstatymo miško ūkio paskirties žemėje, patenkančioje į saugomą teritoriją

Statybos miško ūkio paskirties žemėje santykius reglamentuojantys Miškų įstatymas ir Žemės įstatymas nenumato išimčių dėl statinių, inter alia sodybų statybos esamose ir buvusiose sodybose (kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose), todėl teisė į statybą miško ūkio paskirties žemėje negali būti realizuota, t.y. sodybos statyba miško ūkio paskirties žemėje nėra galima.

Galimybė atstatyti pastatus buvusiose sodybose yra numatyta Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme, tačiau egzistuojantis draudimas atlikti tam tikrus veiksmus pagal vieną teisinį reglamentavimą negali būti įveiktas kitu to paties objekto teisiniu reglamentavimu, suteikiančiu teisę atlikti tam tikrus veiksmus, todėl sodybos statyba saugomoje teritorijoje esančioje miško ūkio paskirties žemėje yra negalima.

Administracinė byla Nr. A⁵⁵⁶- 206/2008
Procesinio sprendimo kategorija 13.4

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. vasario 12 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Laimės Baltrūnaitės (kolegijos pirmininkė), Romano Klišausko ir Arūno Sutkevičiaus (pranešėjas), sekretoriaujant Giedrei Telksnienei, dalyvaujant pareiškėjai G. C., jos atstovei Jolantai Dranseikienei, trečiojo suinteresuoto asmens Valstybės saugomų teritorijų tarnybos atstovei Rasai Urbonavičiūtei,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjų G. C., G. V., E. V., N. V. ir B. V. apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjų G. C., G. V., E. V., N. V. ir B. V. skundą atsakovui Labanoro regioninio parko direkcijai, tretiesiems suinteresuotiems

asmenims Molėtų rajono savivaldybės administracijai ir Valstybės saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Pareiškėjai G. C., G. V., E. V., N. V. ir B. V. (toliau – ir pareiškėjai) su skundu (b. l. 3–6), kurį patikslino (b. l. 40–41), kreipėsi į teismą, prašydami panaikinti atsakovo Labanoro regioninio parko direkcijos 2006 m. gruodžio 15 d. sprendimą Nr. V1(8.2)-557 ir įpareigoti atsakovą išduoti projektavimo sąlygas buvusios sodybos 15,38 ha žemės sklype, kadastrinis Nr. (*duomenys neskelbtini*), esančio (*duomenys neskelbtini*), atstatymui ir įpareigoti atsakovą išduoti projektavimo sąlygas buvusios sodybos 15,38 ha žemės sklype, kadastrinis Nr. (*duomenys neskelbtini*), esančio (*duomenys neskelbtini*), atstatymui ir atlikti visus kitus reikalingus veiksmus, užtikrinančius ateityje galimybę realiai įgyvendinti pareiškėjų teisę jiems priklausančiame sklype atstatyti sodybą, t. y. įpareigoti atsakovą nustatyti buvusių statinių atstatymo vietą Labanoro regioninio parko tvarkymo plano sprendiniuose, Labanoro regioninio parko tvarkymo plane (planavimo schemoje), bendrojo planavimo dokumentuose.

Pareiškėjai nurodė, kad yra 15,38 ha žemės sklypo, kadastrinis (*duomenys neskelbtini*), esančio (*duomenys neskelbtini*), savininkai. 2006 m. lapkričio 13 d. kreipėsi į Molėtų rajono savivaldybės administracijos Architektūros ir teritorijų planavimo skyrių dėl projektavimo sąlygų sąvado buvusios sodybos atstatymui išdavimo. Kartu su nustatytos formos paraiška projektavimo sąlygų sąvadui gauti pateikė dokumentus, patvirtinančius žemės sklypo nuosavybės teisę, įsiteisėjusį Molėtų rajono apylinkės teismo 2006 m. rugpjūčio 4 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2-207-46/2006, kuriame nustatytas juridinę reikšmę turintis faktas, jog šiame žemės sklype stovėjo dvi pareiškėjų tėvo A. V. ir pareiškėjų senelio A. V. gyvenamosios sodybos, ir yra išlikę pareiškėjų senelio A. V. gyvenamojo namo, tvarto, kluono ir tėvo A. V. gyvenamojo namo, tvarto, kluono, kiemo rūšio pamatai. 2006 m. gruodžio 28 d. gautu Molėtų rajono savivaldybės administracijos Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus atsakymu Nr. P9(19.1)-1021 buvo informuoti, kad projektavimo sąlygų sąvadas neišduodamas, remiantis Labanoro regioninio parko direkcijos 2006 m. gruodžio 15 d. raštu Nr. V1(8.2)-557. Pagal Statybos įstatymo 20

straipsnio 12 punktą, Statybos techninio reglamento STR1.05.07:2002 „Statinio projektavimo sąlygų sąvadas“ 20 punktą, už statinio projektavimo sąlygų ir įstatymų bei kitų teisės aktų atitikimą pagal kompetenciją atsako jas parengusios institucijos. Atsakovo atsakymas išduoti projektavimo sąlygas buvusios sodybos atstatymui yra neteisėtas ir pažeidžia Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkto nuostatas, riboja galimybę įgyvendinti nuosavybės teisę pasirinktu būdu. Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 14 d. nutarimu konstatavo, kad Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkto nuostata nėra įtvirtintas draudimas atstatyti buvusias sodybas miško paskirties žemėje. Pareiškėjai taip pat remiasi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracine byla Nr. A11-1834/2006. Skundžiamu 2006 m. gruodžio 15 d. sprendimu Nr. V1(8.2)-557 atsakovas pažeidė valdžios institucijų nuoseklumo ir teisėtų lūkesčių principus. Atsakovas peržengė jam nustatytos kompetencijos ribas, nusprenddamas, kad išduodant projektavimo sąlygas turi būti pakeista žemės naudojimo paskirtis. Remiantis Teritorijų planavimo įstatymo 20 straipsniu, atsakovui nesuteikta teisė šiuo atveju būti detaliojo teritorijų planavimo organizatoriumi. Statybų privačioje žemėje reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608, 3 punkte nustatyta, kad žemės ūkio ir miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse galima statyti naujus gyvenamuosius namus (vietoj buvusiųjų) ir statyti reikiamus ūkinius pastatus, nenumatytas įpareigojimas rengti detalų planą, keisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Miškų įstatymas nereglamentuoja projektavimo ir statybų klausimų. Pareiškėjas skundą taip pat grindžia Teritorijų planavimo įstatymo 2 straipsnio 23 punkto, Žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. sausio 20 d. įsakymo Nr. 3D-37/D1-40 „Dėl pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties žemės naudojimo būdų turinio, žemės sklypų naudojimo pobūdžių sąrašo ir jų turinio“ nuostatomis. Pažymėjo, kad vadovaujantis Saugomų teritorijų įstatymo 13 straipsnio 3 dalimi, statiniai valstybiniuose parkuose projektuojami, statomi ar rekonstruojami vadovaujantis teisės aktais, valstybinio tvarkymo plano (planavimo schemų) sprendimais. Vadovaujantis Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 7 punktu, atsižvelgiant į draustiniuose saugomų kompleksų ir objektų ypatumus, draustinių nuostatai, apsaugos reglamentai, taip pat draustinių tvarkymo planai gali papildomai riboti statinių statybą.

Atsakovas Labanoro regioninio parko direkcija atsiliepimu į skundą (b. l. 24–26) prašė pareiškėjų skundą atmesti.

Atsakovas nurodė, kad savininkai, įsigydami sklypą saugomoje teritorijoje,

įgyja ir pareigą laikytis įstatymų ir teisės aktų reglamentuojančių veiklą saugomose teritorijose. Pažymėjo, kad Labanoro regioninio parko direkcija nereikalavo keisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Nurodė, kad Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir aplinkos ministro įsakyme „Dėl pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties žemės naudojimo būdų turinio, žemės sklypų naudojimo pobūdžių sąrašo ir jų turinio patvirtinimo“ nustatytas žemės sklypo naudojimo būdas ir pobūdis. Naudojimo būdo turinio II skyriaus, reglamentuojančio žemės naudojimo pobūdį miškų ūkio paskirties žemėje, statinių statyba nėra numatyta. Saugomose teritorijose pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis keičiama tik tuo atveju, jeigu tai neprieštaruja patvirtintiems saugomų teritorijų tvarkymo planų (planavimo schemų) sprendiniams ir reglamentams.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos (toliau – ir Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba) atsiliepimu į skundą (b. l. 50-52) prašė skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Trečiasis suinteresuotas asmuo nurodė, kad Molėtų rajono apylinkės teismo 2006 m. rugpjūčio 4 d. sprendimu nustatytas juridinę reikšmę turintis faktas negali sukelti teisinių pasekmių. Pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimu Nr. 106 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimo Nr. 1608 „Dėl statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ pakeitimo Statybų privačioje žemėje reglamento 2 ir 3 punktai, kaip prieštaraujantys Miškų įstatymui ir Žemės įstatymui, buvo pripažinti netekusiais galios. Todėl nėra teisinio pagrindo buvusių sodybų atstatymui miškų ūkio paskirties žemėje. Vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymo 8 straipsniu, Labanoro regioninio parko direkcija nepatenka į bendrojo teritorijų planavimo organizatorių sąrašą. Vadovaujantis Valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir draustinių tvarkymo planų rengimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. 656, 8 punktu, Labanoro regioninio parko direkcija taip pat nėra ir tvarkymo planų rengimo (planavimo) organizatorius. Todėl nepagrįstas yra pareiškėjų reikalavimas įpareigoti atsakovą nustatyti buvusių statinių atstatymo vietą Labanoro regioninio parko tvarkymo plano sprendiniuose, Labanoro regioninio parko tvarkymo plane (planavimo schemeje), bendrojo planavimo dokumentuose. Labanoro regioninio parko tvarkymo plano organizatorius yra Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba (perėmusi planavimo organizatoriaus teises ir pareigas iš Miškų ir saugomų teritorijų departamento prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos). Pažymėjo, kad, rengiant Labanoro regioninio parko tvarkymo planą, buvo atliktos viešojo svarstymo

procedūros pagal tuo metu galiojusius teisės aktus. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, kaip institucija, atsakinga už valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą, patikrino Labanoro regioninio parko planavimo schemas (tvarkymo plano) projektą ir konstatavo, kad planavimo sprendiniai ir procedūros iš esmės atitinka Teritorijų planavimo įstatymo ir teritorijų planavimo normų sąvado reikalavimus.

II.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. gegužės 3 d. sprendimu (b. l. 70–77) pareiškėjų skundą atmetė kaip nepagrįstą.

Teismas konstatavo, kad Molėtų rajono savivaldybės administracijos 2006 m. gruodžio 19 d. raštas patvirtina, jog pareiškėjai pateikė paraišką projektavimo sąlygų sąvadui gauti – sodybos atstatymui žemės ūkio paskirties žemės sklype, kadastrinis Nr. (*duomenys neskelbtini*), esančiame (*duomenys neskelbtini*) (b. l. 21). Valstybės įmonės Registrų centro Utenos filialo 2006 m. spalio 6 d. pažymėjimas patvirtina, kad žemės sklypas, kadastrinis Nr. (*duomenys neskelbtini*), yra regioniniame parke (b. l. 16-17). Labanoro regioninio parko direkcija 2006 m. gruodžio 15 d. sprendimu Nr. V1(8.2)-557 atsisakė išduoti projektavimo sąlygas sodybos atstatymui, kadangi žemės sklypas yra miškų ūkio paskirties ir jame statybos negalimos (b. l. 20). Teismas, vadovaudamasis Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimu, konstatavo, jog statinių, nesusijusių su miškų ūkio veikla, statyti miškų ūkio paskirties žemėje neleidžiama. Miškų ūkio paskirties žemėje statyti sodybos statinių nenumato ir Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punktas, kuriuo pareiškėjai grindžia savo reikalavimą. Taip pat pareiškėjų skunde nurodomi kiti teisės aktai bei Molėtų rajono apylinkės teismo 2006 m. rugpjūčio 4 d. sprendimas dėl fakto, turinčio juridinę reikšmę nustatymo nesuteikia teisės statyti sodybos statinius miškų ūkio žemėje, todėl ir projektavimo sąlygos prašomai statybai negali būti išduotos. Teismo teigimu, pagal Žemės įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktą, žemės savininkai ir kiti naudotojai privalo naudoti žemę pagal pagrindinę tikslinę naudojimo paskirtį, naudojimo būdą bei pobūdį. Todėl teismas padarė išvadą, jog šiuo atveju, nepakeitus miškų ūkio paskirties žemės į kitos paskirties žemę, negali būti išduotos projektavimo sąlygos sodybos statybai. Atsakovo 2006 m. gruodžio 15 d. sprendimas yra teisėtas ir pagrįstas, jo naikinti ir įpareigoti atsakovą išduoti projektavimo sąlygas skunde nurodytais motyvais nėra pagrindo. Taip pat teismas, vadovaudamasis Teritorijų planavimo įstatymo 8 straipsniu, netenkino pareiškėjų reikalavimo įpareigoti atsakovą atlikti visus

kitus reikalingus veiksmus, užtikrinančius ateityje galimybę realiai įgyvendinti pareiškėjų teisę jiems priklausančiame sklype atstatyti sodybą. Atsakovas nėra Labanoro regioninio parko tvarkymo plano organizatorius, todėl jam negali būti reiškiami reikalavimai dėl atitinkamų veiksmų atlikimo, susijusių su bendruoju Labanoro regioninio parko planavimu.

III.

Pareiškėjai apeliaciniu skundu (b. l. 87–89) prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Teismas nepagrįstai vadovavosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto nuostata „Miškų ūkio paskirties žemėje pastatų statyba leidžiama <...>, kai tokių pastatų reikia miško ūkio veiklai“. Ši teisės norma reglamentavo naujų statinių statybą miškų ūkio paskirties žemėje. Pareiškėjai siekia atstatyti buvusią tėvų sodybą, kurios buvimo faktas nustatytas teismo sprendimu. Speciali buvusių statinių atstatymo tvarka nustatyta minėto reglamento 3 punkte.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. 419 patvirtintas Labanoro regioninio parko apsaugos reglamentas nustato specialius Labanoro regioninio parko projektavimo ir statybų jo teritorijoje reikalavimus. Šio reglamento 55 punkte nustatyta, kad miško ūkio prioriteto funkcinėse zonose (šiai zonai priklauso aptariamas žemės sklypas) esančiose sodybose galima atstatyti gyvenamuosius namus ar priklausinius vietoje buvusiųjų, statyti miško ir žemės ūkio veiklai reikalingus statinius. Reglamento 25 punkte numatyta, kokia tvarka įgyvendinti teisę atkurti sodybas.
3. Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 14 d. nutarimu konstatavo, kad Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punktas neprieštarauja Konstitucijai. Šioje teisės normoje nėra įtvirtintas draudimas atstatyti buvusias sodybas miško paskirties žemėje. Remiasi Vyriausiojo administracinio teismo administracine byla Nr. A¹¹-1834/2006. Pareiškėjai atitinka įstatymines sąlygas, reikalingas tam, kad būtų atkurta buvusi sodyba.
4. Teismas nepagrįstai nurodo, kad nepakeitus miškų ūkio paskirties žemės į kitos paskirties žemę, negali būti išduotos projektavimo sąlygos sodybos

statybai. Vadovaujantis Žemės reformos įstatymo 9 straipsnio 2 punktu, sodybos (namų valdos) – tai žemė, kurią užima sodybos statiniai, sodas, kiti sodybos želdiniai, kiemas ir sodyboje nuolat daržui naudojamas žemės sklypas. Žemės sklypas yra Labanoro regioniniame parke, remiantis Saugomų teritorijų įstatymo 31 straipsnio 9 punktu, valstybiniuose parkuose privačios nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo neleidžiama dalinti, atidalinti. Žemės įstatyme nėra nustatytas draudimas atstatyti buvusias sodybas.

5. Žemės įstatymo 28 straipsnio 4 dalis nustato, kad „miškų ūkio paskirties žemėje miškų atkūrimą, apsaugą ir miško išteklių naudojimą nustato Miškų įstatymas“. Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 14 d. nutarimu išaiškino, kad visi santykiai, susiję su miškų lankymu ir miško išteklių naudojimu saugomose teritorijose, turi būti reglamentuojami Saugomų teritorijų įstatyme, saugomų teritorijų nuostatuose, kurie tvirtinami Vyriausybės ar jos įgaliotos Aplinkos ministerijos įtvirtintomis teisės normomis. Vyriausiasis administracinis teismas, taikdamas šį išaiškinimą administracinėje byloje Nr. A¹¹-1834/2006 konstatavo, kad teisiniai santykiai dėl veiklos saugomose teritorijose reglamentuojami Saugomų teritorijų įstatymo, kuris šiuo aspektu yra specialus teisės aktas.
6. Atsakovo atsisakymas išduoti projektavimo sąlygas buvusios sodybos atstatymui riboja galimybę naudoti nuosavybės teisės objektą, yra neteisėtas ir pažeidžia Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punktą, Labanoro regioninio parko apsaugos reglamento 25, 37.1, 55 punktų nuostatas, valdžios institucijų veiksmų nuoseklumo ir teisėtų lūkesčių principus.

Atsakovas Labanoro regioninio parko direkcija atsiliepimu į apeliacinį skundą (b. l. 94–96) prašo pareiškėjų skundą atmesti.

Atsakovas nurodo iš esmės tuos pačius argumentus, išdėstytus atsiliepime pirmosios instancijos teismui. Teigia, kad Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatos, numatančios galimybę miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse statyti naujus gyvenamuosius (vietoj buvusių), taip pat rekonstruoti esamus gyvenamuosius namus, nekeičiant pagrindinės tikslinės miško naudojimo paskirties, nėra paremtos įstatymo nuostatomis ir konkuruoja su teisiniu reguliavimu, nustatytu Miškų įstatyme ir Saugomų teritorijų įstatyme. Tai, kad miškas yra ypatingas nuosavybės teisės objektas, ir tam tikra ekologinė, socialinė ir ekonominė reikšmė aplinkai lemia miško savininkų nuosavybės

teisės apribojimus, nustatė Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 14 d. nutarimu. Todėl savininkai, įsigydami sklypą saugomoje teritorijoje, įgyja ir pareigą laikytis įstatymų ir teisės aktų reglamentuojančių veiklą saugomose teritorijose.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba atsiliėpimu į apeliacinį skundą (b. l. 97–100) prašo skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Trečiasis suinteresuotas asmuo nurodo, kad šiuo metu nėra galiojančių teisės aktų, numatančių statybas (įskaitant buvusių sodybų atstatymą) miško žemėje. Labanoro regioninio parko apsaugos reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. 419, 55 punktas reglamentuoja statybas esančiose, o ne buvusiose sodybose, todėl šio ginčo atveju jis netaikytinas. Šis punktas bus keičiamas, kadangi jo nuostatos ta apimtimi, kuria miškų ūkio paskirties žemėje leidžiama statyti ne tik medienos sandėlius bei kitus su mišku susijusius įrenginius, bet ir kitus pastatus, prieštarauja Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 daliai. Reglamento 25 punkte nėra nurodyta, kokios paskirties žemėje gali būti statomi atkuriamos buvusios sodybos pastatai. Šis punktas yra skirtas nustatyti tvarką, pagal kurią yra parenkama vieta pastatų statybai, atkuriant buvusias sodybas. Todėl vykdant ūkinę veiklą (įskaitant statybas) miško žemėje, turi būti vadovaujama Miškų įstatymu. Atkreipia dėmesį, kad Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punktas numato galimybę saugomoje teritorijoje – draustinyje statyti su draustinio steigimo tikslais nesusijusius statinius buvusiose sodybose. Vadovaujantis Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalies nuostatomis, miškų ūkio paskirties žemėje gali būti statomi tik miško keliai, kvartalai, technologinės ir priešgaisrinės linijos, medienos sandėliai bei kiti su mišku susiję įrenginiai. Draudimas statyti kitokius nei šiame straipsnyje numatytus pastatus galioja visiems Lietuvos Respublikos teritorijoje esantiems miškų ūkio paskirties žemės sklypams. 2006 m. balandžio 13 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-188 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. kovo 17 d. įsakymo Nr. D1-151 „Dėl Žemės sklypų pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties, būdų ir pobūdžių specifikacijos patvirtinimo“ pakeitimo yra patvirtinta pakeista Žemės sklypų pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties, būdų ir pobūdžių specifikacija. Šioje specifikacijoje yra pateiktas teritorijos naudojimo būdo ir pobūdžio turinys pagal pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Vadovaujantis šia specifikacija, miškų ūkio paskirties žemėje naudojimo būdo ir pobūdžio turinys neapima jokių statybų. Todėl vadovaujantis Žemės įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktu, pareiškėjams priklausančiame miško paskirties žemės sklype negali būti atstatoma buvusi

sodyba. Pažymi, kad miškų lankymas ir miško išteklių naudojimas nėra veikla, susijusi su statybomis miško žemėje. Taip pat nurodo, kad pareiškėjų nurodoma Vyriausiojo administracinio teismo administracinė byla Nr. A11-1834/2006 nėra analogiška šiai bylai, joje nenagrinėjamas buvusios sodybos atstatymas miško žemėje. Vadovaujantis Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalimi bei Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. Nutarimu, miško žemėje pastatų statyba yra negalima.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Administracinėje byloje esantys faktiniai duomenys patvirtina, kad žemės sklypas, kuriame norima vykdyti statybas, atsižvelgiant į jo buvimo vietą, turi dvejopo pobūdžio teisinį statusą. Visų pirma, šis sklypas priskirtinas miško ūkio paskirties žemei, o antra – patenka į Alnio hidrografinį draustinį (b. l. 16, 20). Labanoro regioninio parko direkcija atsisakė išduoti projektavimo sąlygas sodybos projektavimui, sprendimą grįsdama Miškų įstatymo nuostatomis.

Pirmuoju žemės sklypo teisinio statuso atveju statybos miško ūkio paskirties žemėje santykius reguliuoja *inter alia* Miškų įstatymas bei Žemės įstatymas.

Antruoju atveju statybos draustiniuose santykius reglamentuoja *inter alia* Saugomų teritorijų įstatymas.

Pagal Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalį (redakcija, galiojusi Labanoro regioninio parko direkcijos atsisakymo išduoti projektavimo sąlygas pateikimo metu) numatyta, kad miško žemė – apaugęs mišku (medynai) ir neapaugęs mišku (kirtavietės, žuvę medynai, miško aikštės, medelynai, daigynai, miško sėklinės plantacijos ir žaliaviniai krūmynai bei plantacijos) plotas. Miško žemei taip pat priskiriami tame pačiame plote esantys miško keliai, kvartalai, technologinės ir priešgaisrinės linijos, medienos sandėlių bei kitų su mišku susijusių įrenginių užimti plotai, poilsio aikštelės, žvėrių pašarų aikštelės, taip pat žemė, skirta miškui įveisti.

Miškų įstatyme nėra kitų nuostatų, kurios apibrėžtų, kokie kiti statiniai gali būti ant miško ūkio paskirties žemės. Taigi darytina išvada, kad pagal Miškų įstatymą miško ūkio paskirties žemėje yra leidžiama tik medienos sandėlių bei kitų su miškų susijusių įrenginių, poilsio, žvėrių pašarų aikštelių statyba. Visų kitų statinių *inter alia* sodybų statyba nėra leidžiama.

Žemės įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 3 punkte (redakcija, galiojusi skundžiamo atsisakymo pateikimo metu) nurodyta, jog miškų ūkio paskirties žemei pagal teritorijų planavimo dokumentus priskiriami žemė, kurią užima miško keliai, kvartalai, technologinės ir priešgaisrinės linijos, medienos sandėlių bei kitų su mišku susijusių įrenginių užimti plotai, poilsio aikštelės, žvėrių pašarų aikštelės. 2006 m. gruodžio 15 d., atsisakant išduoti sodybos projektavimo sąlygas, Žemės įstatyme nebuvo kitų nuostatų, kurios apibrėžtų, kokie dar kiti statiniai gali būti ant miško ūkio paskirties žemės. Vadinasi, ir pagal šį teisės aktą miško ūkio paskirties žemėje leidžiama tik specializuotų statinių statyba: medienos sandėlių bei kitų susijusių su mišku įrenginių, poilsio aikštelių, žvėrių pašarų aikštelių statyba. Teisė statyti sodybas miško ūkio paskirties žemėje pagal Žemės įstatymą nebuvo numatyta.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad statybos miško ūkio paskirties žemėje santykius reglamentuojantys Miškų įstatymas ir Žemės įstatymas nenumato išimčių dėl statinių *inter alia* sodybų statybos esamose ir buvusiose sodybose (kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose), todėl akivaizdu, jog teisė į statybą miško ūkio paskirties žemėje negali būti realizuota.

Kontekste dėl statybos teisės miško ūkio paskirties žemėje pažymėtina, kad nėra pakankamai teisinių argumentų, kurie leistų teigti, jog aptarieji Miškų įstatyme ir Žemės įstatyme nustatyti ribojimai – ypač atsižvelgiant į miškų, kaip ypatingų nuosavybės teisės objektų, pobūdį, jų ypatingą ekologinę, socialinę ir ekonominę reikšmę aplinkai – draudimai yra neproporcingi siekiamam konstituciškai pagrįstam tikslui, kad savininkų nuosavybės teisės varžomos labiau negu leidžia Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas).

Pareiškėjai apeliuoja į Statybų privačioje žemėje reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608, 3 punktą, kuriuo esą suteikiama teisė žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse statyti naujus gyvenamuosius (vietoj buvusiųjų), taip pat rekonstruoti esamus gyvenamuosius namus ir statyti reikiamus ūkinius pastatus, bet tokia argumentacija nėra pagrįsta. Reglamento 3 punktas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimu Nr. 106 nuo 2007 m. vasario 4 d. neteko galios, todėl sprendžiant šį ginčą, galiojusi taisyklė dėl teisės į statybas miško ūkio paskirties žemėje, nebetaikytina. Tokia nuostata grįstina atsižvelgiant į tai, kad sprendimas dėl skundo turi būti priimamas vadovaujantis sprendimo priėmimo dieną galiojančiomis teisės normomis (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų

kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A¹²-219/2004 K. J. prieš *Vilniaus miesto vyriausiąją policijos komisariatą*, kat. 8.6.1., 19.5.).

Konstatavus, kad sodybos statyba miško ūkio paskirties žemėje nėra galima, apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamoje administracinėje byloje nebesvarstys, ar yra galima statinių *inter alia* sodybų statyba žemės sklype, patenkančiame į hidrografinio draustinio teritoriją. Egzistuojantis draudimas atlikti tam tikrus veiksmus pagal vieną teisinį reglamentavimą negali būti įveiktas kitu to paties objekto teisiniu reglamentavimu, suteikiančiu teisę atlikti tuo pačius tam tikrus veiksmus, o šiuo atveju – statyti sodybą. Nesant pagrindo taikyti ir aiškinti Saugomų teritorijų įstatymą, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. 419 patvirtintą Labanoro regioninio parko apsaugos reglamentą, netenka teisinės reikšmės ir svarstymas, ar pareikštas prašymas dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą prašant ištirti, ar Saugomų teritorijų įstatymo 31 straipsnio 8 punktą neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui ir 29 straipsnio 1 daliai, teisiškai pagrįstas. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, administracinis teismas kreipiasi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją tik tuo atveju, kai yra pagrindas manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, ir kai toks įstatymas ar kitas teisės aktas turėtų būti taikomas konkrečioje byloje. Svarstomo socialinio konflikto atveju Saugomų teritorijų įstatymo nuostatos nebuvo taikytos, o tai lemia, jog pateiktas prašymas dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą netenkintas.

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimą palikti nepakeistą, o pareiškėjų G. C., G. V., E. V., N. V. ir B. V. apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

2.4. Dėl civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų

2.4.1. Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo Lietuvos teisinėje sistemoje

Dėl nacionalinių teismų pareigos Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus taikyti tiesiogiai, kai įstatymų leidėjas nepagrįstai ilgai įgyvendina Teismo sprendimą

Dėl Lietuvos Respublikos „Įstatyme dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ numatyto draudimo dirbti privataus sektoriaus srityse netaikymo

Dėl žalos, padarytos įstatymu ar kitu teisės norminiu aktu, atlyginimo

Tiek Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kaip tarptautinės kilmės teisės akto, pobūdis, tiek šios Konvencijos paskirtis – žmogaus teisių apsauga – lemia, kad ši Konvencija byloje ginčytiniams teisiniams santykiams Lietuvos Respublikoje taikoma tiesiogiai, o esant kolizijai su nacionaliniais įstatymais, turi taikymo prioritetą jų atžvilgiu.

Europos žmogaus Teisių Teismo sprendimų tiesioginis taikymas gali būti pakankama priemonė, užtikrinanti jo sprendimų privalomumą ir vykdymą, o įstatymų leidybos priemonės nėra vienintelis būdas, kuriuo gali būti įgyvendinamas priimtas Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas. Asmens teisės gali būti apginamos tiek administracinių institucijų sprendimais, tiek įstatymų leidėjo priemonėmis, tiek ir nacionalinių teismų praktikos pagalba.

Esant kolizijai tarp nacionalinio Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ bei tarp Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, taikymo prioritetą turi būti teikiamas Konvencijai (Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 26–27 straipsniai; Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalis; Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas). Konvenciją aiškinant ir taikant taip, kaip ją išaiškino Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendime, darytina išvada, kad draudimas dirbti privataus sektoriaus srityse nebegali būti taikomas. Atsisakymas priimti į darbą privačiame sektoriuje, remiantis Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB,

MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nustatytais ribojimais, reikštų Konvencijos pažeidimą ir būtų neteisėtas. Nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nebuvo pakeistas, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo pirmenybė neleidžia taikyti ribojimų dirbti privačiame sektoriuje, kurie yra numatyti Įstatymo 2 straipsnyje.

Įstatymas yra abstraktus pobūdžio teisės normų, t. y. elgesio taisyklių, taikytinų individualiais požymiais neapibrėžtų subjektų ratui, rinkinys. Tam, kad įstatymas sukurtų teises pasekmes ir galimai pažeistų asmens teises, jis turi būti realiai taikomas ir įgyvendinamas. Teisės norma, reguliuojanti visuomeninius santykius, turi ne tik egzistuoti, bet ir būti realiai pritaikoma. Jeigu vieną teisės normą jos taikymo procese įveikia kita teisės norma, ankstesnė teisės norma praranda taikytinumo elementą, sprendžiant individualų ginčą bei tampa nebeaktuali. Taigi ir asmens teisių pažeidimas turi būti siejamas su teisės akte numatytų elgesio taisyklių realiu pritaikomumu, o ne vien su teisės akto (kaip abstrakčių teisės normų rinkinio) buvimu. Asmuo neturi abstrakčios teisės reikalauti, kad būtų atlyginta nepakeičiant nacionalinių teisės aktų, nesuderinamų su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis, jam tariamai padaryta žala, kadangi vien nacionalinio teisinio reguliavimo, kuris nebuvo taikomas, buvimas asmens teisių nepažeidžia.

Lietuvos valstybės įsipareigojimai, kylantys iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, gali būti realizuojami tiesiogiai taikant Konvencijos nuostatas ir nebetaikant Lietuvos Respublikos „Įstatyme dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ numatyto draudimo minėtiems asmenims dirbti privataus sektoriaus srityse. Nors įstatymų leidėjas ir turi pareigą, siekdamas teisinio aiškumo ir teisinio tikrumo, suderinti nacionalinį teisinį reguliavimą su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis, tačiau vien prieštaravimų ir neaiškumų teisinėje sistemoje buvimas savaime nepagrindžia asmens teisių pažeidimo ir žalos asmeniui padarymo.

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. balandžio 14 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Drigoto (kolegijos pirmininko), Ričardo Piličiausko (pranešėjas) ir Vaidos Urmonaitės, sekretoriaujant Loretai Česnavičienei, dalyvaujant atsakovo atstovei Julianai Ostrouch,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo J. S. apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. kovo 13 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo J. S. skundą atsakovui Lietuvos Respublikos valstybei, atstovaujamai Lietuvos Respublikos Vyriausybei, trečiajam suinteresuotam asmeniui Finansų ministerijai dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Pareiškėjas J. S. su skundu kreipėsi į teismą ir prašė priteisti iš atsakovo 257 154 Lt turtinei žalai atlyginti ir 500 000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Pareiškėjas skunde nurodė, kad 1999 m. birželio 2 d. jis buvo atleistas iš Šiaulių apskrities Valstybinės mokesčių inspekcijos operatyvinės kontrolės skyriaus inspektoriaus pareigų, pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos dabartinės veiklos“ reikalavimus. Jis kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą, kuris 2004 m. liepos 27 d. sprendimu nusprendė, jog buvo pažeisti Konvencijos 8 ir 14 straipsniai, imant kartu. Priėmus šį įstatymą ir poįstatyminius aktus, pareiškėjui buvo apribota galimybė gauti bet kokį darbą, susijusį su dviem universitetiniais išsilavinimais. Dėl atleidimo iš darbo pareiškėjo sutuoktinė E.S. tapo nedarbinga – neteko 50 procentų darbingumo.

Pareiškėjui buvo padaryta materialinė žala, atitinkanti visus Civilinio Kodeksu 6.250 straipsnio 1 dalies kriterijus. Atleidimas iš darbo sukėlė sunkius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją, reputacijos pablogėjimą, bendravimo galimybių sumažėjimą ir kita, teismo įvertinama pinigine išraiška. Neturėdamas jokios galimybės įsidarbinti, pareiškėjas nuo 1999 m. birželio mėnesio pradžios priverstas apriboti savo ir šeimos poreikius, negali normaliai aprūpinti šeimos ir pats apsirūpinti maistu, drabužiais, užtikrinti normalių pragyvenimo sąlygų. Teigia patyręs pažeminimą tada, kai dėl skolos už komunalines paslaugas jam ir jo šeimai grėsė priverstinis iškeldinimas iš buto. Jo patirtus didžiulius dvasinius sukrėtimus ir pažeminimus sunku įvertinti tiek pinigine, tiek moraline išraiška. Iki šiol yra diskriminuojamas ir persekiojamas, nerimauja dėl savo šeimos narių gyvybės. Pareiškėją ne kartą tretieji asmenys netiesiogiai įspėjo, kad pernelyg aktyviai kovojąs už savo ir kitų teises, dėl ko gali nukentėti, netgi būti fiziškai pašalintas. Gyvendamas Lietuvoje jaučiasi nesaugus ir nuolat jaučia emocinę įtampą, kadangi visuomenės akyse yra paženklintas praeities sąsajomis su buvusiu darbu. Lietuvos Seimas iki šiol nesvarsto Strasbūro teismo pasekmių ir nesiekia, kad būtų atstatytas teisingumas ir jam būtų suteikta galimybė dirbti pagal išsilavinimą ir profesiją. Pareiškėjas prašo turtinę žalą apskaičiuoti vadovaujantis dešimties metų iki atleidimo iš darbo Šiaulių apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje gautam vidutiniam darbo užmokesčiui (2142,95 Lt x 12 mėn. x 10 metų = 257 154 Lt), įvertinus visas darbdavio mokėtinas pajamų ir socialinio bei pensinio draudimo įmokas, ir lygiavertėje su buvusia darbo vieta lygiavertes pareigas ėjusio asmens vidutinio užmokesčio padidėjimą nuo momento, kai pareiškėjui buvo uždrausta dirbti savo darbą. Neturtinę žalą pareiškėjas vertina 500 000 Lt. Pareiškėjas nurodo, kad per nedarbo laikotarpį patyrė didžiulius dvasinius sukrėtimus ir pažeminimus. Pablogėjo sveikata – aukštas kraujospūdis, kankina nemiga ir nerimas. Dėl sąsajų su buvusiu darbu praeityje tapo priešu Lietuvos valstybei. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo priežiūros praktikoje išvystyti bendri principai reikalauja, kad Lietuvos Respublika įvykdytų Europos Žmogaus Teisių Teismo priimtą sprendimą per įmanomai greičiausią laiką ir be nepateisinamo delsimo. Tokiu būdu, Lietuvos valstybė nuo 2004 m. spalio 27 d. ir iki šios dienos pažeidžia žmogaus teises, o jam, pareiškėjui, ir toliau taikomi apribojimai įsidarbinant – tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje.

Atsakovas su skundu nesutiko. Teismui paaiškino, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendime byloje *J. S. ir K. D. prieš Lietuvą* nustatė, kad jų atžvilgiu pritaikius įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios

organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ (toliau – ir Įstatymas) 2 straipsnyje numatytus įsidarbinimo privačiame sektoriuje apribojimus, buvo pažeistos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareiškėjų teisės į privataus gyvenimo gerbimą kartu su 14 straipsnyje nustatytu diskriminavimo uždraudimu. Teismas manė, kad pareiškėjai gali būti laikomi patyrusiais tam tikrą turtinę ir neturtinę žalą. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisė kiekvienam pareiškėjui po 7 000 eurų, taip pat bylinėjimosi kaštus. 2004 m. spalio 29 d. sprendimas įsigaliojo, ir Teisingumo ministerija, kuriai pavesta vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus, priteistas sumas pareiškėjams išmokėjo 2004 m. spalio 30 d. Pareiškėjas kreipėsi į teismą su analogišku reikalavimu, taip pat prašydamas priteisti 257 154 Lt turtinės ir 500 000 Lt neturtinės žalos. Iš J. S. pareiškimo dėl taikaus susitarimo su Lietuvos Respublikos Vyriausybe šioje byloje matyti, kad žala grindžiama tapačiais motyvais, todėl, atsakovo nuomone, reikalaujama žala pareiškėjui valstybės atlyginta ir administracinė byla nutrauktina Administracinių bylų teisenos įstatymo 101 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu. Atsakovas nurodė, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas, skirdamas nemažą piniginę satisfakciją, rėmėsi teisingumo kriterijumi, tai yra preziumuodamas, kad įstatymas nebus pakeistas iš karto ir toks ribojimas tęsis pareiškėjo atžvilgiu tam tikrą, Įstatymui parengti reikalingą protingą laikotarpį.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Finansų ministerija nurodė, kad yra įsiteisėjęs teismo sprendimas priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, kuriuo ieškovui yra priteista 7 000 eurų turtinei ir neturtinei žalai atlyginti, todėl Finansų ministerija, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 101 straipsnio 2 punktu, mano, kad ieškovo skundas yra nepagrįstas ir prašo teismo nutraukti bylą.

II.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. kovo 13 d. sprendimu nusprendė skundą atmesti. Teismas nurodė, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendime byloje J.S. *ir K.D.* prieš *Lietuvą* nustatė, kad šių asmenų atžvilgiu pritaikius įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 2 straipsnyje numatytus įsidarbinimo privačiame sektoriuje apribojimus, buvo pažeistos Konvencijos 8 ir 14 straipsnių nuostatos. Teismas priteisė kiekvienam pareiškėjui po 7 000 eurų, taip pat bylinėjimosi

kaštus. Teismas padarė išvadą, jog pareiškėjo reikalavimas atlyginti patirtą žalą iki Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004-07-27 sprendimo priėmimo yra nepagrįstas, kadangi žala už šį laikotarpį yra priteista ir atlyginta. Formaliai dėl šio reikalavimo administracinė byla turi būti nutraukta, remiantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 101 straipsnio 1 dalies 2 punktu, kadangi yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu. Tačiau pareiškėjas kelią reikalavimą dėl žalos atlyginimo ir už laikotarpį po Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo, nes įstatymas nebuvo pakeistas. Todėl teismas nenutraukia bylos ir sprendžia, ar pareiškėjas turi teisę į žalos atlyginimą po 2004 m. liepos 27 d. teismo sprendimo. Teismas, sprenddamas pareiškėjo žalos atlyginimo reikalavimą, vertino, ar neįvykdžius valstybei pareigos pakeisti įstatymo 2 straipsnį tokia apimtimi, kurią Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendimu pripažino prieštaraujančiu Konvencijos 8 ir 14 straipsniams, pareiškėjui buvo padaryta žala. Siekiant pripažinti reikalavimą dėl žalos atlyginimo pagrįstu, turi būti nustatytos visos civilinės atsakomybės sąlygos: žalos faktas, neteisėta veika, priežastinis ryšys tarp jų bei žalą padariusio asmens kaltė. Pareiškėjas savo reikalavimą dėl turtinės žalos atlyginimo grindžia Šiaulių darbo biržos 2007 m. vasario 21 d. pažyma Nr. K2-816, kurioje nurodoma, kad pareiškėjas per laikotarpį nuo 2004 m. rugpjūčio 25 d. iki 2006 m. balandžio 5 d. dalyvavo aktyvioje darbo rinkos programoje, bet buvo neįdarbintas. Pažymos pastaboje nurodoma, kad neįdarbintas dėl taikomų apribojimų (negali dirbti vadovaujančio, pedagoginio darbo, apsaugoje). Ši pažyma bei kiti bylos įrodymai nepatvirtina, kad pareiškėjo teisė dirbti pasirinktą darbą buvo neįgyvendinta dėl įstatymo 2 straipsnio nuostatų nepakeitimo toje dalyje, kuria Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimu byloje *J. S ir K. D. prieš Lietuvą* buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konvencijos 8 ir 14 straipsniams, tai yra, kad buvo apribota pareiškėjo teisė dirbti privataus sektoriaus srityje. Todėl pagal CK 6.271 straipsnį, atsakovas Lietuvos Respublikos valstybė neprivalo atlyginti pareiškėjo prašomos turtinės bei neturtinės žalos. Teismas, taip pat įvertinęs pareiškėjo paaiškinimus, padarė išvadą, jog nepagrįstas pareiškėjo paaiškinimas, kad jis yra persekiojamas ar diskriminuojamas pareiškėjo nurodomais kitais būdais dėl jo ankstesnio darbo KGB struktūrose. Skundas atmestinas kaip nepagrįstas.

III.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas J. S. prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. kovo 13 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą; nustačius, kad Lietuvos Respublikos liustracijos įstatymo (1998 m. liepos 16 d. Nr. VIII-858 redakcija) 2 straipsnis prieštarauja Lietuvos Konstitucijai, sustabdyti apeliacinio skundo nagrinėjimą, persiunčiant medžiagą Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui kompetentingam tyrimui, ar šis įstatymas atitinka Konstituciją; taip pat priteisti iš Lietuvos Respublikos pareiškėjui turtinę žalą – 201 437 Lt ir 500 000 Lt neturtinę žalą. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad įstatymas jam uždraudė dirbti bet kokią darbą tiek valstybiniame sektoriuje, tiek privačiame sektoriuje. Jis nuo 1999 m. yra registruotas Šiaulių miesto darbo biržoje kaip bedarbis, tačiau iki šios dienos negali įsidarbinti dėl įstatymo draudžiamųjų nuorodų. Gyvendamas Lietuvoje jaučiasi nesaugus ir nuolat jaučia emocinę įtampą, kad visuomenės akyse yra paženklintas dėl praeities sąsajų su buvusiu darbu. 1986 m. sausio 21 d. buvo atleistas iš KGB už karininko vardo diskreditavimą. Ryšius su KGB nutraukė galutinai ir negrįžtamai nuo atleidimo dienos. Savo patriotiškumą jis įrodė atkuriant Lietuvos nepriklausomybę. Teismas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai, tačiau pirmosios instancijos teismas šio įstatymo reikalavimo nepaisė. Teismas turėjo kreiptis į Konstitucinį Teismą. Teismas visapusiškai ir objektyviai bylos aplinkybių neištyrė. Jam padaryta ir toliau Lietuvos valstybės tebedaroma materialinė žala. Pareiškėjo prašoma priteisti neturtinę žalą nėra neproporcinga. Dėl tokios padėties, kuri trunka labai ilgą laiką, apelianto sutuoktinė taip pat patiria didžiulius dvasinius ir fizinius išgyvenimus. Atleidimas iš darbo pareiškėjui sukėlė sunkius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją, reputacijos pablogėjimą, bendravimo galimybių sumažėjimą ir kita, kas teismo turi būti įvertinama pinigine išraiška. Lietuvos Seimas iki šiol nesvarsto Strasbūro Teismo pasekmių ir nesiekia, kad būtų atstatytas teisingumas ir apeliantai būtų suteikta galimybė dirbti pagal išsilavinimą ir profesiją. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo priežiūros praktikoje išvystyti bendri principai reikalauja, kad Lietuvos Respublika įvykdytų Europos Žmogaus Teisių Teismo priimtą sprendimą per įmanomai greičiausią laiką ir be nepateisinamo delsimo. Lietuvos valstybė nuo 2004 m. spalio 27 d. iki šios dienos nepatenkino reikalavimo ir iki šiol pažeidžia žmogaus teises, o apeliantai toliau taikomi apribojimai įsidarbinti tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuose.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Pareiškėjas J. S. pareiškimu pirmosios instancijos teismui prašė priteisti iš Lietuvos Respublikos 257 154 Lt turtinę ir 500 000 Lt neturtinę žalą. Šį savo reikalavimą pareiškėjas grindė tuo, kad Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. liepos 16 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ buvo pažeisti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 ir 14 straipsniai, imant kartu, o Lietuvos Respublikos Seimas neįgyvendina Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo, t. y. nepakeičia Konvencijai prieštaraujančio įstatymo.

Speciali teisėjų kolegija ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti, 2007 m. gruodžio 13 d. nutartimi byloje pagal K. D. skundą Lietuvos valstybei konstatavo, kad tokio pobūdžio bylos priskirtinos spręsti administraciniams teismams, kadangi jose kylantys ginčai yra susiję su valdžios institucijų viešosios teisės reglamentuojama veikla ir patenka į Civilinio kodekso 6.271 straipsnio reglamentavimo sritį. Nagrinėjama byla savo aplinkybėmis yra analogiška bylai, kurioje priimta minėta Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 13 d. nutartis ir kurioje konstatuotas bylos teisingumas administraciniams teismams, todėl ir ši byla turi būti nagrinėjama administraciniuose teismuose.

Kadangi pareiškėjo materialinis teisinis reikalavimas atsakovui Lietuvos valstybei yra nukreiptas į žalos atlyginimo priteisimą, nustatant, ar šis reikalavimas yra pagrįstas, būtina nagrinėti, ar valstybės institucijų veiksmuose (neveikime) yra civilinės atsakomybės sąlygos. Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiame straipsnyje terminas „valdžios institucija“ reiškia bet kokią viešosios teisės subjektą (valstybės ar savivaldybės instituciją, pareigūną, valstybės tarnautoją ar kitokį šių institucijų darbuotoją ir t. t.), taip pat privatų asmenį, atliekantį valdžios funkcijas (Civilinio kodekso 6.271 str. 2 d.). Taigi tam, kad pareiškėjo reikalavimas būtų pripažintas pagrįstu, turi būti konstatuotos būtinios civilinės atsakomybės sąlygos: valstybės institucijų neteisėti veiksmai, pareiškėjo patirta žala ir priežastinis ryšys tarp valstybės

institucijų neteisėtų veiksmų bei pareiškėjo patirtos žalos. Kaltės klausimas nėra teisiškai reikšmingas, kadangi valstybės civilinė atsakomybė šiuo atveju atsiranda nepaisant valstybės institucijų kaltės.

Pareiškėjas savo patirtą žalą kildina iš Lietuvos valstybės veiksmais padarytų Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimų. Šie pažeidimai buvo konstatuoti Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimu byloje *J. S. ir K. D. prieš Lietuvą*. Kadangi pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo kildinamas ne iš nacionalinės teisės, o iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimo, būtina išsiaiškinti šios Konvencijos vietą Lietuvos teisinėje sistemoje.

V.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo Lietuvos teisinėje sistemoje

Lietuvos Respublikos Seimas 1995 m. balandžio 27 d. įstatymu „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, jos ketvirtojo, septintojo ir vienuoliktojo protokolų ratifikavimo“ ratifikavo 1993 m. gegužės 14 d. pasirašytą Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei šios Konvencijos ketvirtąjį, septintąjį bei vienuoliktąjį protokolus. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalis nustato, kad tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. sausio 24 d. išvadoje „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nurodė, jog „Ši konstitucinė nuostata Konvencijos atžvilgiu reiškia, kad ratifikuota ir įsigaliojusi ji (Konvencija) taps sudedamąja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi ir turės būti taikoma kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai.“ Tiesioginis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymas reiškia, kad šios konvencijos nuostatomis galima tiesiogiai remtis Lietuvos Respublikos teismuose, taip pat ir santykiuose su viešojo administravimo subjektais. Lietuvos teismų praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, sprendžiant bylas, gali būti taikoma tiesiogiai (žr., pvz., Vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. vasario 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴-259/2003. Administracinių teismų praktika Nr. 4, 64-67 p.; Aukščiausiojo

Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007. Teismų praktika Nr. 27, 47-56 p.).

Valstybių išipareigojimų pagal Konvenciją laikymuisi užtikrinti buvo įsteigtas nuolat veikiantis Europos Žmogaus Teisių Teismas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra ne kartą atkreipęs dėmesį į tai, kad Konvencijos normos yra abstraktaus pobūdžio ir, siekiant suvokti Konvencijos suteikiamų teisių turinį, teismams būtina vadovautis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika (žr., pvz., Vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimą administracinėje byloje Nr. N³-1603/2005; 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A³-750/2004).

Be to, Konvencijos nuostatos ne tik pripažįstamos tiesiogiai, kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai, taikytinomis nacionalinėje teisės sistemoje, bet ir turinčiomis taikymo pirmenybę kolizijos su nacionaliniais teisės aktais atveju. Tokia Konvencijos nuostatų taikymo pirmenybė išplaukia tiek iš Lietuvos Respublikos nacionalinių, tiek ir iš tarptautinių teisės aktų. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalis skelbia, kad jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos. Pagal Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės, kuri Lietuvos Respublikai įsigaliojo 1992 m. vasario 14 d., kiekviena įsigaliojusi sutartis jos šalims yra privaloma, ir šalys privalo sąžiningai ją vykdyti. Šalis negali pasitelkti savo vidaus teisės nuostatų, kad pasiteisintų dėl sutarties nesilaikymo (Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 26–27 str.). Oficialioje Lietuvos Respublikos konstitucinėje doktrinoje taip pat laikomasi pozicijos, kad Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys turi taikymo prioritetą prieš nacionalinius įstatymus: „Konstitucijoje įtvirtintas principas, kad Lietuvos Respublika laikosi sava valia prisiimtų tarptautinių išipareigojimų, gerbia visuotinai pripažintus tarptautinės teisės principus, suponuoja tai, kad tais atvejais, kai nacionaliniuose teisės aktuose (*inter alia* įstatymuose ar konstituciniuose įstatymuose) nustatomas toks teisinis reguliavimas, kuris konkuruoja su nustatytoju tarptautinėje sutartyje, turi būti taikoma tarptautinė sutartis.“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas). Kaip pažymėjo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo 1995 m. sausio 24 d. išvadoje, „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra ypatingas tarptautinės teisės šaltinis, kurio tikslas kitoks nei daugumos kitų tarptautinės teisės aktų. Šis tikslas yra visuotinis – siekti, kad Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiamos teisės būtų visuotinai ir

veiksmingai pripažįstamos ir kad jų būtų laikomasi ginant ir toliau įgyvendinant žmogaus teises ir pagrindines laisves. Šiuo, tai yra, tikslo požiūriu, Konvencija atlieka tokią pat funkciją kaip ir konstitucinės žmogaus teisių garantijos, nes Konstitucija įtvirtina šias garantijas šalyje, o Konvencija – tarptautiniu lygiu“.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija konstatuoja, kad tiek Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kaip tarptautinės kilmės teisės akto, pobūdis, tiek šios Konvencijos paskirtis – žmogaus teisių apsauga – lemia, kad ši Konvencija byloje ginčytiniams teisiniams santykiams Lietuvos Respublikoje taikoma tiesiogiai, o esant kolizijai su nacionaliniais įstatymais, turi taikymo prioritetą jų atžvilgiu. Tokios praktikos laikosi ir kiti Lietuvos Respublikos teismai. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad procesinio veiksmo teisėtumas pagal nacionalinę teisę savaime nereiškia jo teisėtumo pagal Konvencijos nuostatas (Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-895/2003; 2007 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007).

Taigi ir šioje byloje sprendžiant dėl pareiškėjo galimai patirtos žalos atlyginimo, tiesiogiai turi būti taikomos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatos. Be to, taikant Konvencijos nuostatas, būtina atsižvelgti į Europos Žmogaus Teisių Teismo pateiktą jų aiškinimą.

VI.

Dėl pareiškėjo reikalavimo atlyginti žalą, galimai patirtą iki Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo priėmimo

Pareiškėjas J. S. savo galimai patirtą turtinę žalą apskaičiavo remdamasis jo negautu atlyginimu buvusioje darbovietėje – Šiaulių apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje, taip pat prašydamas įvertinti lygiavertes pareigas ėjusio asmens vidutinio darbo užmokesčio padidėjimą. Į reikalaujamos priteisti žalos dydį pareiškėjas įskaičiavo ir jo negautą darbo užmokesį už laikotarpius nuo jo atleidimo iš darbo Šiaulių apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje iki Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo priėmimo.

Pareiškėjas iš darbo Šiaulių apskrities Valstybinėje mokesčių inspekcijoje buvo atleistas nuo 1999 m. birželio 2 d. (b. l. 7).

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendimu byloje *J. S. ir K. D. prieš Lietuvą* konstatavo, kad Įstatymo 2 straipsnyje nustatytas draudimas pareiškėjams įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse yra neproporcinga priemonė, todėl buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, imant

kartu su 8 straipsniu. Priimdamas minėtąjį sprendimą, Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodė, kad „pareiškėjai gali būti laikomi kaip patyrę tam tikrą turtinę ir neturtinę žalą. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia kiekvienam pareiškėjui po 7 000 eurų.“

Bylą dėl pareiškėjo atleidimo iš valstybės tarnybos nagrinėję teismai (1999 m. rugsėjo 9 d. Aukštesnysis administracinis teismas ir 1999 m. spalio 19 d. Lietuvos apeliacinis teismas) pareiškėjo atleidimą iš valstybės tarnybos pripažino teisėtu. Europos Žmogaus Teisių Teismas nei 2004 m. liepos 27 d. sprendime, nei kituose sprendimuose nėra konstatavęs, kad Įstatyme įtvirtintas ribojimas pareiškėjui dirbti valstybės tarnyboje ir jo atleidimas iš valstybės tarnybos pažeistų Konvencijos nuostatas. Taigi pareiškėjo atleidimas iš Šiaulių apskrities Valstybinės mokesčių inspekcijos Operatyviosios kontrolės skyriaus valstybinio mokesčių inspektoriaus pareigų, taikant Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 2 straipsnyje nustatytus apribojimus, buvo teisėtas, ir tai yra konstatuota įsiteisėjusiais teismų sprendimais. Todėl pareiškėjo patirta turtinė ir neturtinė žala galėtų būti siejama ne su jo atleidimu iš valstybės tarnybos, o su jam taikomais apribojimais įsidarbinti privačiame sektoriuje.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendimu konstatavo, kad dėl jam taikomų ribojimų įsidarbinti įvairiose privatus sektoriaus srityse pareiškėjas patyrė turtinę ir neturtinę žalą, kurią Žmogaus Teisių Teismas įvertino 7 000 eurų. Šią priteistą sumą Lietuvos Respublika pareiškėjui sumokėjo 2004 m. spalio 30 d. (b. l. 96), ir šios aplinkybės pareiškėjas neginčija.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis, taigi šioje Konvencijoje įtvirtinti asmens teisių gynybos būdai negali būti vertinami atsietai nuo nacionalinėje teisės sistemoje įtvirtintų teisių gynybos būdų. Civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) (Civilinio kodekso 6.245 str. 1 d.). Žalos atlyginimą Civilinio kodekso 1.138 straipsnio 6 punktą pripažįsta vienu iš civilinių teisių teisminės gynybos būdų. Žalos atlyginimo instituto, tame tarpe – ir valstybės civilinės atsakomybės, paskirtis yra kompensuoti asmens patirtus turtinius ir neturtinius praradimus. Žala gali būti atlyginama tiek geruoju, tiek remiantis teismų (nacionalinių bei tarptautinių) ar kitų institucijų sprendimais. Priteisdamas žalos atlyginimą už tai, kad pareiškėjui buvo apribota galimybė dirbti privačiame sektoriuje,

Europos Žmogaus Teisių Teismas įvertino tiek jo turtinius, tiek neturtinius praradimus. Kaip matyti iš pareiškėjo skundų turinio Europos Žmogaus Teisių Teismui ir administraciniam teismui, pareiškėjas J. S. iš esmės nurodė tuos pačius faktinius ir teisinius pagrindus. Taigi darytina išvada, kad pareiškėjo patirta turtinė ir neturtinė žala, atsiradusi iki Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo priėmimo, yra priteista šio teismo sprendimu ir realiai atlyginta. Pakartotinis žalos atlyginimo už šį laikotarpį priteisimas galėtų būti vertinamas kaip pareiškėjo nepagrįstas praturtėjimas.

Esant atlygintai šiai žalai, pareiškėjo patirtai iki 2004 m. liepos 27 d., nebėra pagrindo analizuoti kitų civilinės atsakomybės sąlygų buvimo. Pirmosios instancijos teismas sprendime pagrįstai konstatavo, kad žala už laikotarpį iki Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo priėmimo yra priteista ir atlyginta, todėl pareiškėjo apeliacinis skundas šioje dalyje negali būti tenkinamas.

VII.

Dėl pareiškėjo reikalavimo atlyginti žalą, galimai patirtą po Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo priėmimo

Pareiškėjas neteisėtus valstybės institucijų veiksmus bei reikalavimą atlyginti žalą sieja su Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo neįgyvendinimu ir dėl šios priežasties, jo nuomone, tebesitęsiančiu jo teisių pažeidimu. Siekiant nustatyti, ar Lietuvos valstybės institucijos atliko neteisėtus veiksmus (neveikimą), būtina analizuoti tinkamo Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo sampratą.

Pagal Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, pakeistos 11 protokolu, 46 straipsnį, Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigoja vykdyti galutinį Teismo sprendimą kiekvienoje byloje, kurios šalys jos yra. Galutinis Teismo sprendimas siunčiamas Ministrų Komitetui, kuris prižiūri jo vykdymą. Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžioji kolegija 2000 m. liepos 13 d. *Scozzari and Giunta* sprendime konstatavo, kad po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo valstybės privalo imtis *bendrujų priemonių*, kad užkirstų kelią būsiamiems pažeidimams, ir *individualių priemonių*, kad pašalintų pareiškėjo individualioje byloje teisių pažeidimą. Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodė: „Pagal Konvencijos 46 straipsnį Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigojo įgyvendinti kiekvienoje byloje, kurios šalys jos yra, galutinį Teismo sprendimą, o jo vykdymą prižiūri Ministrų Komitetas. Iš to seka, *inter alia*, kad sprendimas, kuriuo Teismas nustato pažeidimą, valstybei

atsakovei ne tik nustato pareigą sumokėti kaip teisingas atlyginimas priteistą sumą, bet ir parinkti Ministrų Komiteto prižiūrimas bendrąsias priemones, o jei tinkama, ir individualias priemones, taikomas jų vidinėje teisinėje tvarkoje, ir kiek įmanoma pašalinti pažeidimo pasekmes (žr., *mutatis mutandis*, *Papamichalopoulos ir kiti prieš Graikiją* (50 straipsnis) 1995 m. spalio 31 d. sprendimas, Series A no. 330-B, pp. 58-59, § 34). Valstybei atsakovei, prižiūrimai Ministrų Komiteto, paliekama laisvė pasirinkti priemones, kuriomis ji įvykdys savo teisinę prievolę, kylančią iš Konvencijos 46 straipsnio, su sąlyga, kad šios priemonės suderinamos su Teismo sprendime padaryta išvada.“

Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, valstybė, įgyvendindama Teismo sprendimą, turi siekti visiškai pašalinti asmens padarytą teisių pažeidimą (*restitutio in integrum*). Siekti *restitutio in integrum* nurodoma ir 2000 m. sausio 19 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje Nr. R(2000)2 dėl kai kurių bylų pakartotinio ištyrimo ar atnaujinimo nacionaliniu lygiu po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų priėmimo.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad šio Teismo sprendimų tiesioginis taikymas gali būti pakankama priemonė, užtikrinanti jo sprendimų privalomumą ir vykdymą. Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino, kad nacionaliniai teismai Teismo sprendimus turi taikyti tiesiogiai, kai įstatymų leidėjas nepagrįstai ilgai įgyvendina Teismo sprendimą: „Valstybių veiksmų laisvė, pasirenkant priemones, kuriomis bus įgyvendintos valstybių pareigos pagal Konvencijos 53 straipsnį, nesuteikia teisės suspenduoti Konvencijos taikymą, kol atitinkamos reformos bus įvykdytos <...>“ (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. lapkričio 29 d. sprendimas byloje *Vermeire prieš Belgiją* (§26)). Parlamentinė Asamblėja Rezoliucijoje 1266 (2000) dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo pabrėžė, kad siekiant efektyvaus sprendimų įgyvendinimo svarbu imtis tam tikrų priemonių tiek nacionaliniu lygmeniu, tiek tarptautiniu lygiu. Nacionaliniu lygiu valstybėms narėms pateikiamos rekomendacijos, be kita ko, užtikrinti, kad nacionaliniai teismai galėtų tiesiogiai taikyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus¹. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymą prižiūrintis Europos Tarybos Ministrų Komitetas taip pat laikosi pozicijos, kad Žmogaus Teisių Teismo sprendimų įgyvendinimą gali užtikrinti ne tik įstatymų leidybos priemonės, bet ir kitos valstybių narių pasirinktos priemonės, tarp kurių gali būti ir tiesioginis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų taikymas (žr. pvz. Ministrų Komiteto Rezoliuciją DH (97) 576; Ministrų Komiteto Rezoliucija ResDH (2001)9).

1 <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/eres1226.htm>

Taigi tiek Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, tiek kitų Europos Tarybos institucijų pozicija suponuoja, kad valstybė yra laisva pasirinkti būdus, kuriais pašalins pareiškėjo individualioje byloje pripažintą teisių pažeidimą. Įstatymų leidybos priemonės nėra vienintelis būdas, kuriuo gali būti įgyvendinamas priimtas Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas. Asmens teisės gali būti apginamos tiek administracinių institucijų sprendimais, tiek įstatymų leidėjo priemonėmis, tiek ir nacionalinių teismų praktikos pagalba.

Minėta, kad Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija Lietuvos Respublikoje taikoma tiesiogiai, o konkurencijos su nacionaliniais įstatymais atveju – turi taikymo prioritetą jų atžvilgiu. Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendimu konstatavo, kad Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“, ta apimtimi, kuria šis įstatymas riboja pareiškėjo teisę įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse, yra neproporcinga priemonė ir pažeidžia Konvencijos 14 straipsnį, imant kartu su 8 straipsniu. Po šio Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo priėmimo Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nebuvo keičiamas. Tokiu būdu susidarė situacija, kad šiuo metu Lietuvos Respublikoje galioja du teisės aktai: Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“, kuris riboja pareiškėjo galimybę dirbti privataus sektoriaus įmonėse, ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kuri tokius ribojimus pareiškėjo atžvilgiu draudžia. Abu šie teisės aktai Lietuvos teisinėje sistemoje hierarchiškai yra to paties lygmens, atitinkančio įstatymų lygmenį (Konstitucijos 138 str. 3 d., Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada). Nagrinėdamas bylą ir sprenddamas, kuriuo iš tarpusavyje prieštaraujančių teisės aktų vadovautis, teismas taiko įvairius teisės aiškinimo ir taikymo metodus bei kolizijų šalinimo taisykles. Esant kolizijai tarp nacionalinio Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ bei tarp Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, taikymo prioritetą turi būti teikiamas Konvencijai (Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 26–27 straipsniai; Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalis; Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas). Konvenciją aiškinant ir taikant taip, kaip ją išaiškino Europos Žmogaus Teisių Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendime, darytina

išvada, kad pareiškėjui draudimas dirbti privataus sektoriaus srityse nebegali būti taikomas. Atsisakymas priimti pareiškėją į darbą privačiame sektoriuje, remiantis Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nustatytais ribojimais, reikštų Konvencijos pažeidimą ir būtų neteisėtas. Nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nebuvo pakeistas, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo pirmenybė neleidžia pareiškėjo atžvilgiu taikyti ribojimų dirbti privačiame sektoriuje, kurie yra numatyti Įstatymo 2 straipsnyje.

Lietuvos Respublika, pripažindama Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos taikymo prioritetą nacionalinės teisės atžvilgiu, taip pat išipareigojo vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus. Asmens teisių gynyba, nelaukiant įstatymų leidėjo priemonių, o tiesiogiai taikant Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus, laikytina tinkamu šių sprendimų įgyvendinimu. Darytina išvada, kad tiesiogiai taikydama Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, Lietuvos Respublika įgyvendina Žmogaus Teisių Teismo sprendimą, ir neatlieka neteisėtų veiksmų (neveikimo), pasireiškiančių sprendimo neįgyvendinimu. Taigi nėra vienos iš valstybės civilinės atsakomybės sąlygų – valstybės institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo).

VIII.

Byloje esanti medžiaga patvirtina, kad pareiškėjas siekė įsidarbinti privačiame sektoriuje, dėl to kreipėsi į Šiaulių darbo biržą. Šiaulių darbo birža, pačiam J. S. prašant, 2007 m. vasario 21 d. išdavė pažymą Nr. K2-816, kurioje nurodė, kad J. S. įregistruotas darbo biržoje nuo 1999 m. birželio 14 d., jis nėra įdarbintas dėl taikomų apribojimų. Teismas, siekdamas išaiškinti bylai spręsti reikšmingas aplinkybes, papildomai užklausė įvairias institucijas, tarp jų – ir Šiaulių darbo biržą. Šiaulių darbo birža 2007 m. gruodžio 28 d. raštu Nr. S-4914 (1.13) teismui nurodė, kad J. S. buvo suteikta informacija apie registruotas juristų darbo vietas, bet jis nebuvo priimtas dėl, darbdavių nuomone, netinkamos kvalifikacijos, arba dėl neatitinkančio darbdavių reikalavimų išsilavinimo. Taigi byloje yra du iš esmės priešingi dokumentai. Esant šiam prieštaravimui, teismas vadovaujasi Šiaulių darbo biržos 2007 m. gruodžio 28 d. dokumentu, kadangi jis yra išsamus, su detaliais paaiškinimais

ir yra vėlesnis. Iš pastarojo dokumento taip pat matyti, kad darbo birža kartu su J. S. parengė individualų įsidarbinimo planą, kurio pagrindinis tikslas – įsidarbinti teisininku. Bet nuo 2004 m. lapkričio 19 d. darbo birža kartu su J. S. parengė naują individualų įsidarbinimo planą, kurio pagrindinis tikslas, J. S. pageidaujant, buvo įsidarbinti komercijos vadybininku. Atitinkamai jam buvo teikiami pasiūlymai įsidarbinti komercijos vadybininku, administratoriumi ir pan. Iš 2007 m. gruodžio 28 d. rašto matyti, kad J. S. nepavyko įsidarbinti dėl prastų anglų kalbos žinių, dėl to, kad buvo pasirinkti kiti kandidatai, užimtos darbo vietos. Iš paminėto dokumento matyti, kad nuo 2007 m. rugsėjo 11 d. darbo birža kartu su J. S. parengė naują individualų įsidarbinimo planą, kurio pagrindinis tikslas, J. S. pageidaujant, buvo įgyti įmonės darbo organizatoriaus profesiją ir įsidarbinti atitinkamoje darbo vietoje. Taigi byloje nėra jokių įrodymų, kad pareiškėjas nebūtų įdarbintas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatyme dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nustatytų ribojimų. Pats pareiškėjas nenurodė jokių konkrečių duomenų, kas ir kada jo neįdarbino dėl Įstatymo ribojimų. Iš 2007 m. gruodžio 28 d. rašto taip pat seka, J. S. neįdarbino dėl situacijos darbo rinkoje jo gyvenamoje vietovėje. Taigi byloje nėra įrodyta, kad pareiškėjas nebuvo įdarbintas arba jam nebuvo siūlomos atitinkamos darbo vietos dėl to, jog Įstatymas jam vis dar numato tam tikrus ribojimus dirbti privačiame sektoriuje, kad tokį neįdarbinimą būtų nulėmę valstybės institucijų neteisėti veiksmai. Taip pat nėra duomenų, kad pareiškėjas būtų siekęs įsidarbinti kitais būdais, ne tik padedant darbo biržai, ir kad dėl Įstatyme numatytų ribojimų jis nebuvo įdarbintas.

Pareiškėjo teiginius apie valstybės vykdomą jo persekiojimą paneigia faktai, kad J. S. 2002 m. sausio 2 d. – 2002 m. balandžio 30 d. dirbo Šiaulių miesto savivaldybės administracijoje ir už jį buvo mokamos socialinio draudimo įmokos (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šiaulių skyriaus 2007 m. gruodžio 19 d. pažyma (b. l. 197)), valstybė suteikė galimybę pagal darbo biržos vykdomas programas J. S. dalyvauti net keliuose profesinio mokymo kursuose, įgyti kompiuterio vartojimo pagrindus (b. l. 199), nuolat teikė informaciją apie laisvas darbo vietas (b. l. 185).

Teismas taip pat pažymi, kad Lietuvos valstybės įsipareigojimai, kylantys iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, pareiškėjo atžvilgiu realizuojami tiesiogiai taikant Konvencijos nuostatas ir nebetaikant nacionaliniame Įstatyme numatyto draudimo pareiškėjui dirbti privataus sektoriaus srityse. Nors įstatymų leidėjas ir turi pareigą, siekdamas teisinio aiškumo ir teisinio tikrumo, suderinti nacionalinį teisinį reguliavimą

su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis, tačiau vien Įstatymo nepakeitimas nepažeidžia pareiškėjo teisių. Kadangi, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalimi, tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis, o pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 straipsnį, imant kartu su 8 straipsniu, Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 2 straipsnyje nustatytas ribojimas pareiškėjui dirbti privataus sektoriaus srityse yra neproporcinga priemonė, šis ribojimas, priėmus Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimą, nebegali būti taikomas.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnį, asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Taigi asmuo gali kreiptis į teismą, gindamas nuo pažeidimo jo subjektinę teisę ar laisvę. Abstraktus kreipimasis į teismą, nesiejant jo su pareiškėjo subjektyvių teisių ar laisvių pažeidimu, yra galimas tik įstatymų numatytais atvejais, kai specialioms subjektams suteikti įgaliojimai ginti viešąjį interesą. Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad teismas, nagrinėdamas administracines bylas, privalo nustatyti, kuo pasireiškia pareiškėjo teisių pažeidimas, t. y. kiekvienu konkrečiu atveju nustatyti, ar asmuo, kuris kreipėsi dėl pažeistos teisės (įstatymų saugomų interesų) gynimo, turi jo nurodytas teises (įstatymų saugomus interesus), ar šios teisės (interesai) objektyviai yra pažeisti asmens nurodytu būdu (žr. pvz. Vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. liepos 27 d. nutartį administracinėje byloje A¹¹-1192/2006). Asmens teisių pažeidimas turi būti realus, o ne hipotetinis. Vien asmens subjektyvus manymas, kad jo teisės pažeidžiamos, savaime jo teisių pažeidimo nepagrindžia. Bylą nagrinėjantis teismas nėra saistomas pareiškėjo teiginiais apie jo teisių pažeidimą, o išvadą, ar asmens teisės pažeidžiamos, daro pats, visapusiškai ir išsamiai išnagrinėjęs visas bylos aplinkybes.

Reikalaujamas tiek turтинės, tiek neturтинės žalos atlyginimo, pareiškėjas ši savo reikalavimą sieja su Įstatymo nepakeitimu ir iš būtent šio Įstatymo kylančiais pareiškėjui taikomais ribojimais. Įstatymas yra abstraktaus pobūdžio teisės normų, t. y. elgesio taisyklių, taikytinų individualiais požymiais neapibrėžtų subjektų ratui, rinkinys. Tam, kad įstatymas sukurtų teises pasekmes ir galimai pažeistų asmens teises, jis turi būti realiai taikomas ir įgyvendinamas. Kitaip tariant, teisės norma, reguliuojanti visuomeninius santykius, turi ne tik egzistuoti, bet ir būti realiai pritaikoma. Jeigu vieną teisės

normą jos taikymo procese įveikia kita teisės norma, ankstesnė teisės norma praranda taikytinumo elementą, sprendžiant individualų ginčą bei tampa nebeaktuali. Taigi ir asmens teisių pažeidimas turi būti siejamas su teisės akte numatytų elgesio taisyklių realiu pritaikomumu, o ne vien su teisės akto (kaip abstrakčių teisės normų rinkinio) buvimu. Teisėjų kolegijos nuomone, kol asmuo nesinaudoja ar nesiekia pasinaudoti įstatyme numatytomis teisėmis ar laisvėmis, ne visada galima vienareikšmiškai pasakyti, kad įstatymas pažeidžia konkretaus asmens teises. Išimtyms iš šios taisyklės galėtų būti tik tada, kai, nepaisant pasirinktos teisės akto formos (įstatymo), įstatymas tiesiogiai būtų nukreiptas į konkretų teisės subjektą.

Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija šioje nutartyje jau nustatė, kad teisė pareiškėjui dirbti privataus sektoriaus srityse negali būti ribojama. Tokia išvada padaryta suteikus taikymo prioritetą vienam iš dviejų tarpusavyje konkuruojančių įstatymo lygmens teisės aktų – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai. Kitas teisės aktas (įstatymas), kuris, kaip minėta, netaikomas sprendžiant pareiškėjo pareikštą reikalavimą, nors ir nėra pašalintas iš nacionalinės teisinės sistemos, pareiškėjo teisių nepažeidžia. Pareiškėjas neturi abstrakčios teisės reikalauti, kad būtų atlyginta nepakeičiant įstatymo jam tariamai padaryta žala, kadangi vien nacionalinio teisinio reguliavimo buvimas jo teisių nepažeidžia – Įstatyme nustatyti ribojimai dirbti privačiame sektoriuje pareiškėjo atžvilgiu negali būti taikomi ir nėra duomenų, kad jie realiai būtų buvę pritaikyti. Vien prieštaravimų ir neaiškumų teisinėje sistemoje buvimas savaime nepagrindžia asmens teisių pažeidimo ir žalos asmeniui padarymo. Taigi ir pareiškėjas šioje byloje neturi abstrakčios teisės reikalauti atlyginti tariamai jam padarytą žalą dėl nepakeisto įstatymo, kuris savaime, jo asmeniniu suvokimu, pažeidžia jo teises. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija konstatuoja, kad Lietuvos Respublikos „Įstatyme dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ nustatyti ribojimai pareiškėjui dirbti privačiame sektoriuje jo atžvilgiu nebuvo realizuoti, o vien Įstatymo buvimas jo teisių nepažeidžia ir teisės į žalos atlyginimą nepagrindžia. Nesant duomenų, kad pareiškėjas po Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo priėmimo negalėjo dirbti dėl valstybės institucijų neteisėtų veiksmų, pareiškėjui neįrodžius jo teisių pažeidimo ir patirtos žalos, konstatavus, kad tiesiogiai taikant Konvencijos nuostatas pareiškėjo teisė dirbti privačiame sektoriuje nebegali būti ribojama, reikalavimas dėl žalos atlyginimo atmestinas.

Teismas taip pat pažymi, kad pareiškėjo teiginiai apie Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 straipsnio, 3 straipsnio pažeidimą nėra argumentuoti ir pagrįsti. Teismas tokių pažeidimų nenustatė.

Taip pat teismas nenustatė pagrindo kreiptis į Konstitucinį Teismą, nes šis teismas 1999 m. kovo 4 d. nutarimu jau pasisakė dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ konstitucingumo. Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad Konstitucinis Teismas savo sprendimu atsisako nagrinėti prašymą ištirti teisės akto atitikimą Konstitucijai, jeigu prašyme nurodyto teisės akto atitikimas Konstitucijai jau buvo tirtas Konstituciniame Teisme ir tebegalioja tuo klausimu priimtas Konstitucinio Teismo nutarimas.

Teismas taip pat atmeta apelianto argumentus, kad Seimas iki šiol nesvarsto Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo byloje *J. S. ir K. D. prieš Lietuvą* pasekmių. Kaip matyti iš teismo posėdyje Lietuvos Respublikos atstovo pateiktų Seimo duomenų bazės išrašo, valstybės kompetentingi pareigūnai vien 2007 m. atliko 21 veiksmą, susijusį su Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ pakeitimu – t. y. Seimo nariai teikė įstatymo projektus, pasiūlymus dėl įstatymo pakeitimo, įvairios valdžios institucijos – išvadas ir kt.

Atsižvelgdama į prieš tai pateiktus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas yra pagrįstas ir teisėtas. Pareiškėjo apeliacinio skundo argumentai negali būti pripažinti pagrįstais. Todėl tenkinti pareiškėjo apeliacinį skundą nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 1 punktu,

n u t a r ė :

Pareiškėjo J. S. apeliacinį skundą atmesti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. kovo 13 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

2.4.2. Dėl žalos, patirtos kalint perpildytose kamerose, atlyginimo

Dėl neturtinės žalos įrodinėjimo specifikos

Dėl pripažinimo, kad padarytas pažeidimas, kaip tinkamo pažeistos neturtinės teisės gynimo būdo

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kuri yra tiesiogiai taikoma Lietuvos Respublikoje, 3 straipsnis nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Konvencijos 3 straipsnio reikalavimai įpareigoja ir kardomąjį kalinimą vykdančias, ir jo tvarką užtikrinančias institucijas. Jei asmuo yra laikomas tokiomis sąlygomis, kurios pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį, tai yra akivaizdus teisės pažeidimas, kuris negali būti pateisinamas. Valstybės valdžios institucijų pareigūnų aktais padarytas Konvencijos pažeidimas taip pat gali būti pagrindas valstybės civilinei atsakomybei atsirasti, nes neteisėta veika CK 6.271 straipsnio taikymo prasme gali pasireikšti ne tik nacionalinių teisės akty, bet ir tarptautinių teisės akty nesilaikymu.

Kalinamųjų laikymas tokiomis sąlygomis, kai jiems suteikiamas itin mažas gyvenamasis plotas, pats savaime gali suponuoti klausimą dėl Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje nėra konkrečiai nustatyta, koks plotas turėtų būti skirtas kalinamajam pagal Konvenciją. Tai priklauso nuo daugelio aplinkybių, tokių kaip įkalinimo tam tikromis sąlygomis trukmė, galimybė mankštintis lauke, fizinių ir psichinių įkalintojo savybių, kalinčio asmens amžiaus, lyties ir sveikatos, galimybės laisvai judėti įkalinimo įstaigos teritorijoje ir kt.

Neturtinės žalos įrodinėjimas, atsižvelgiant į neturtinės žalos sampratą, atskleistą CK 6.250 straipsnio 1 dalyje, negali nepasižymėti atitinkama specifika. Neturtinė žala yra padaroma fizinio ar dvasinio pobūdžio pakenkimais, kurie sukelia kančias ir išgyvenimus, ji paprastai pasireiškia tam tikrais žmogaus dvasinio, vidinio pasaulio patyrimais, netekimais ar skausmais ir dažnai yra susijusi su žmogaus sąmonės lygmens reiškiniiais, kuriuos įrodyti tiesioginiais įrodymais, kaip tai galėtų būti padaryta, pavyzdžiui, dėl automobilio sugadinimo, dažnai yra neįmanoma. Ginčo dėl neturtinės žalos padarymo sprendimui negali būti taikomi tokie patys įrodymų konkretumo standartai kaip nagrinėjant turtinės žalos padarymo klausimus, šiuo atveju didesnę reikšmę turi visuotinai žinomų aplinkybių, tam tikrų reiškinių atitikimo visuotinai priimtoms moralės ir etikos normoms bei vertinimams kriterijai.

Neturtinės žalos atlyginimas nėra vienintelis pažeistų teisių gynimo būdas. Ne visada tam, kad būtų apginta pažeista neturtinė teisė, turi būti priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Teisės pažeidimo pripažinimas byloje, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti.

Administracinė byla Nr. A⁴⁴⁴– 619/2008
Procesinio sprendimo kategorija 15.2

S P R E N D I M A S **LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2008 m. balandžio 16 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Antano Ablingio, Laimučio Alechnavičiaus, Dainiaus Raižio, Ričardo Piličiausko ir Virgilijaus Valančiaus (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), sekretoriaujant Loretai Česnavičienei,

rašytinio proceso ir apeliacine tvarka teismo posėdyje išnagrinėję administracinę bylą pagal pareiškėjo G. G. apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 19 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo G. G. skundą atsakovui Šiaulių tardymo izoliatoriui, trečiajam suinteresuotam asmeniui Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Pareiškėjas G. G. (toliau – ir pareiškėjas, apeliantas) su skundu kreipėsi į Šiaulių apygardos administracinį teismą, prašydamas priteisti 110 000 Lt neturtinės žalos. Skundą grindė šiais argumentais:

1. 2006 m. liepos 11 d. teismo nuosprendžiu buvo patalpintas Šiaulių

tardymo izoliatoriuje. Būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2006 m. liepos 11 d. iki 2006 m. rugpjūčio 22 d. turėjo galimybę vieną kartą per savaitę pasinaudoti dušu. Tačiau Šiaulių tardymo izoliatoriuje esantys dušai yra be sienelių pertvarų, todėl maudymosi metu buvo priverstas visiškai viešai maudytis su kitais kalinamaisiais. Tai sukėlė neigiamus fizinius bei psichologinius išgyvenimus, nes buvo priverstas maudytis žeminančiomis žmogaus orumą sąlygomis. Mano, kad tokiu būdu buvo pažeisti: Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnis, draudžiantis kankinti žmogų, jį žaloti, žeminti jo orumą; Kardomojo kalinimo įstatymo 8 straipsnio 3 dalis, draudžianti kalinamąjį kankinti, žaloti ir žeminti jo orumą; Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 3 straipsnis; Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis. Dėl šių priežasčių prašė priteisti 40 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

2. Nuo 2006 m. liepos 11 d. iki 2006 m. rugpjūčio 22 d. ilgą laiką buvo laikomas perpildytoje kameroje Nr. 103. Buvo sutrikęs miegas, pašlijusi sveikata. Šiaulių tardymo izoliatoriaus 103-oje kameroje įrengtos 8 miegamosios lovos. Kameroje būdavo patalpinti 6-8 kalinamieji. Tardymo izoliatoriaus kameroje vienam asmeniui yra nustatytas ne mažesnis, kaip 5 m² gyvenamasis plotas, nes tai reglamentuoja Lietuvos higienos normos HN 76:1999 6.15 punktas. Buvimas ilgą laiką perpildytoje kameroje sukėlė fizinės kančias ir psichologinius išgyvenimus, nes kameroje nebuvo galima fiziškai ir psichologiškai pailsėti. Kameroje pareiškėjas praleisdavo po 23 valandas per parą, ir tik vieną valandą per parą buvo išvedamas pasivaikščioti gryname ore. Kartu su minėta kančia atsirado ir žeminantis bei menkinantis nepilnavertiškumo jausmas. Kiekvieną dieną išreikšdavo pyktį ir nerimą dėl nežmoniškų gyvenimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriaus 103-oje kameroje. Patyrė neturtinę žalą dėl žmogaus orumą žeminančių sąlygų ir psichologinių išgyvenimų. Mano, kad tokiu būdu buvo pažeisti: Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnis, draudžiantis kankinti žmogų, jį žaloti, žeminti jo orumą; Kardomojo kalinimo įstatymo 8 straipsnio 3 dalis ir 18 straipsnio 1 dalis; Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 11.1 ir 19 punktai. Dėl šių priežasčių prašė priteisti 70 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Atsiliepime į pareiškėjo skundą Šiaulių tardymo izoliatorių su skundu nesutiko ir prašė jį atmesti. Nurodė, kad kardomojo kalinimo įstaigose laikomų asmenų tvarką, šių asmenų teises bei pareigas nustato Lietuvos Respublikos

kardomojo kalinimo įstatymas (toliau – ir Įstatymas), Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės bei kiti teisės aktai. Pagal Lietuvos Respublikos higienos normas HN 39:2005, kardomojo kalinimo įstaigų pirtyse nenumatytos dušo sienelių pertvaros. Kadangi pareiškėjas G. G. anksčiau dirbo pareigūnu, todėl pagal Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus patvirtintą planą „Kalinamųjų ir nuteistųjų atskiras laikymas kameroje“, pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 103 kartu su kitais buvusiais pareigūnais. Minėtoje kameroje 2006 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais buvo laikomi 8-6 kalinamieji. Atlikus statistinę analizę nustatyta, kad 2006 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais Šiaulių tardymo izoliatoriuje vidutiniškai buvo laikoma 550 asmenų. Pagal Lietuvos Respublikos higienos normas (HN 76:1999 „Laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigos, įrengimas, eksploatavimo tvarka, sveikatos priežiūra“), patvirtintos Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. 461, tardymo izoliatoriaus kameroje turi būti skirta ne mažiau kaip 5 m² vienam kalinamajam. Esant šioms aplinkybėms, Šiaulių tardymo izoliatorius negali turėti įtakos suimtųjų (nuteistųjų) skaičiui, todėl gyvenamojo ploto norma ne visuomet gali būti išlaikyta ir gali viršyti normą, nustatytą Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2003 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. 4/07-151. Šiuo teisės aktu Šiaulių tardymo izoliatoriuje nustatytos 425 vietos suimtiesiems ir nuteistiesiems laikyti. Kalinamųjų skaičius bendrai priklauso nuo kitų objektyviai susiklosčiusių veiksnių – tokių kaip kriminologinė situacija, valstybės ekonominės galimybės finansuoti įkalinimo įstaigas ir pan., o ne nuo atsakovo kompetencijai priklausančių veiksnių atlikimo ar neatlikimo. Atsakovo nuomone, pareiškėjas prašydamas priteisti 110 000 Lt neturtinę žalą nepateikė jokių įrodymų ir neatsižvelgė į sąžiningumo, teisingumo bei protingumo kriterijus. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso XXII skyriaus I skirsnio nuostatas, pagrindas civilinei atsakomybei atsirasti yra neteisėti atsakovo ar jo pareigūnų, tarnautojų, darbuotojų veiksmai ar neveikimas, žala, priežastinis ryšys tarp veiksnių (veikimo ar neveikimo) ir žalos bei kaltė. Pareiškėjas siekia žalos atlyginimo, todėl jis privalo visas šias aplinkybes įrodyti. Šiaulių tardymo izoliatorius jokių neteisėtų veiksnių nepadarė, todėl nėra jokio pagrindo priteisti pareiškėjui jo nurodytą neturtinę žalą.

Trečiasis suinteresuotas asmuo Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos su skundu nesutiko ir prašė jį atmesti. Atsiliepime nurodė, kad Kardomojo kalinimo įstaigose laikomų asmenų tvarką, sąlygas, šių asmenų teises bei pareigas nustato Įstatymas, Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo

ministro 2001 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. 178 (toliau – ir Taisyklės). Įstatymo 18 straipsnyje reglamentuotas kalnamųjų materialinis buitinis aprūpinimas. Šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad kalnamieji laikomi kardomojo kalnimo vietų bendrose, skirtose ne daugiau kaip keturiems asmenims, kamerosse arba vienutėse, kuriose užtikrintos reikiamos gyvenimo ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos higienos normas, o 4 dalyje nustatyta, kad ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę kalnamiesiems turi būti suteikta galimybė pasinaudoti pirtimi, gauti išskalbtą patalynę ir apatinius rūbus bei nuolat naudotis kirpėjo paslaugomis ir kt. Pagal Lietuvos higienos normą HN 76:1999 „Laisvės atėmimo ir kardomojo kalnimo įstaigos, įrengimas, eksploatavimo tvarka, sveikatos priežiūra“, patvirtintą Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. 461 (toliau – ir Tvarka), kardomojo kalnimo įstaigose tardymo izoliatoriaus kamerosse turi būti skirta ne mažiau kaip 5 kv. metrai vienam kalnamajam. Esant dideliame suimtųjų skaičiui (vidutiniškai apie 550 asmenų), šiuo metu vienam asmeniui vidutiniškai tenka daugiau kaip 3 kvadratiniai metrai, o kamerosse laikoma vidutiniškai po 6-8 asmenis. Esant šioms aplinkybėms, Šiaulių tardymo izoliatorius negali daryti įtakos siunčiamų kalnamųjų (nuteistųjų) skaičiui, todėl gyvenamojo ploto norma ne visuomet galėjo būti išlaikyta ir galėjo viršyti nustatytą Kalėjimų departamento direktoriaus 2003 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. 4/07-151. Tačiau tai nėra nuolatinė situacija, kalnamųjų skaičius bendrai priklauso nuo kitų objektyviai susiklosčiusių veiksnių – tokių kaip kriminogeninė situacija, valstybės ekonominės galimybės finansuoti įkalnimo įstaigas ir pan., o ne nuo atsakovo kompetencijai priklausančių veiksnių atlikimo ar neatlikimo. Be to, pareiškėjo skunde nenurodyta, kiek konkrečiai per nurodytą laikotarpį gyvenamojo ploto teko būtent pareiškėjui. Pareiškėjo skundas dėl duše neįrengtų sieninių pertvarų taip pat yra nepagrįstas, kadangi pagal Lietuvos higienos normas, kardomojo kalnimo įstaigose dušo sienelių pertvarų įrengimas pirtyje nenumatytas. Pagal Civilinio kodekso 6 knygos XXII skyriaus pirmo skirsnio nuostatas, pagrindas civilinei atsakomybei atsirasti yra neteisėti atsakovo ar jo pareigūnų, tarnautojų, darbuotojų veiksmai ar neveikimas, žala, priežastinis ryšis tarp veiksnių (neveikimo) ir žalos bei kaltė. Pareiškėjas siekia žalos atlyginimo, todėl jis privalo visas šias aplinkybes įrodyti. Tačiau pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad jam dėl neteisėtų atsakovo veiksnių ar neveikimo buvo padaryta moralinė žala, o šiuo, kaip ir kitais deliktinės atsakomybės atvejais, būtina žalos atlyginimo sąlyga yra neteisėti veiksmai (Civilinio kodekso 6.271 str. 1 d.).

II.

Šiaulių apygardos administracinis teismas 2007 m. birželio 19 d. sprendimu pareiškėjo skundą atmetė.

Teismas nurodė, kad pagal taikytinus teisės aktus, tardymo izoliatoriaus kameroje turi būti skirta ne mažiau kaip 5 kv. metrai vienam kalinamajam. Tačiau esant dideliame suimtųjų skaičiui Šiaulių tardymo izoliatorius negali turėti įtakos siunčiamų suimtųjų (nuteistųjų) skaičiui, nustatytam Kalėjimų departamento direktoriaus 2003 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. 4/07-151. Šiuo teisės aktu tardymo izoliatoriuje nustatytos 425 vietos suimtiesiems ir nuteistiesiems laikyti, tačiau tai nėra nuolatinė situacija, kalinamųjų skaičius bendrai priklauso nuo kitų objektyviai susiklosčiusių veiksnių – tokių kaip kriminogeninės situacijos, valstybės ekonominės galimybės finansuoti įkalinimo įstaigas ir pan., o ne nuo atsakovo kompetencijai priklausančių veiksnių atlikimo ar neatlikimo. Teismas taip pat pažymėjo, kad Kardomojo kalinimo įstatyme, Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklėse ir Lietuvos Respublikos higienos normoje HN 39:2005 nenumatyta, kad kardomojo kalinimo įstaigų pirtyse turėtų būti dušo sienelių pertvaros.

Atsižvelgdamas į byloje esančius įrodymus, teismas konstatavo, jog pareiškėjas nepateikė įrodymų, pagrindžiančių jo skundą, nes jis Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas tokiomis pat sąlygomis, kaip ir visi kalinamieji, jokių išimčių, kad būtų pablogintas jo buvimas izoliatoriuje, neužfiksuota, ir tai tiesiogiai nesietina su atsakovo veiksmais, pareiškėjui būnant Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

Teismas atkreipė dėmesį, kad pagal CK VI knygos XXII skyriaus pirmo skirsnio nuostatas, pagrindas civilinei atsakomybei atsirasti yra neteisėti atsakovo ar jo pareigūnų, tarnautojų, darbuotojų veiksmai ar neveikimas, žala, priešastinis ryšys tarp veiksnių (neveikimo) ir žalos bei kaltė. Pareiškėjas siekia žalos atlyginimo, todėl jis privalo visas šias aplinkybes įrodyti, tačiau tokių įrodymų teismui nepateikė. Kadangi pareiškėjas teismui nepateikė įrodymų, jog jam dėl neteisėtų atsakovo veiksnių ar neveikimo buvo padaryta moralinė žala, o šiuo, kaip ir kitais deliktinės atsakomybės atvejais, būtina žalos atlyginimo sąlyga yra neteisėti veiksmai (CK 6.271 str. 1 d.), jo skundas atmestinas kaip nepagrįstas ir neįrodytas.

Teismas taip pat nurodė, kad atsižvelgiant į Civiliniame kodekse įtvirtintą teisinį reguliavimą, sprendžiant pareiškėjo skundo pagrįstumo klausimą, nėra pakankama nustatyti, kad Šiaulių tardymo izoliatorius arba jo pareigūnai

(deliktinę atsakomybę reglamentuojančių normų taikymo prasme) neteisėtai veikė arba neveikė, bet taip pat būtina nustatyti, ar toks veikimas arba neveikimas tiesiogiai sąlygojo pareiškėjo nurodytos žalos atsiradimą. Sprendžiant atsakovo (jo pareigūnų) veikos neteisėtumo klausimą, kiekvienu konkrečiu atveju yra būtina nustatyti, kokios atsakovo veiklą reglamentuojančios teisės normos buvo pažeistos ir kaip šie pažeidimai pasireiškė, t. y. neigiama tokios veikos pasekmė savaime negali būti laikoma pakankamu pagrindu konstatuoti šios veikos neteisėtumą. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos veikos neteisėtumą pareiškėjas grindžia bendrojo pobūdžio teiginiais, o ne konkrečiais įrodymais, patvirtinančiais (arba galinčiais patvirtinti), kad jo atžvilgiu buvo padaryti jo nurodyti pažeidimai. Taip pat pareiškėjas nenurodė, kuo pasireiškė atsakovo (jo pareigūnų) kaltė kiekvieno iš tariamai padarytų pažeidimų atveju.

III.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas prašo Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 19 d. sprendimą panaikinti ir priteisti iš atsakovo 110 000 Lt neturtinės žalos.

Apeliaciniame skunde nurodoma, kad teismas ir atsakovas pripažįsta, jog vienam kalinamajam turi būti suteikta 5 m² gyvenamojo ploto. Tačiau pareiškėjui buvo suteikta tik 2-3 m². Kartu teismas nurodo, kad jis nepateikė įrodymų, nors pats rašo, kad buvo pažeistos žmogaus teisės. Pareiškėjui nesuprantama, kodėl Lietuvos valstybė ir atsakovas neužtikrina normalių gyvenimo sąlygų, o teismas gina atsakovo interesus. Dėl to, apelianto nuomone, teismas nebuvo objektyvus.

Apeliaciniame skunde taip pat nurodoma, kad pareiškėjas pateikė pakankamai faktų ir įrodymų, jog pertvarų nebuvimas duše žmogui sukelia psichologinius išgyvenimus, ką patvirtina ir Seimo kontrolierių 2006 m. liepos 17 d. raštas Nr. 4D-2006/2-858. Apeliantas pabrėžia, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą yra išaiškinęs, kad valstybės turi užtikrinti normalias įkalintų asmenų gyvenimo sąlygas.

Šiaulių tardymo izoliatorius atsiliepimu į apeliacinį skundą prašo jį atmesti.

Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos atsiliepimu į apeliacinį skundą taip pat prašo jį atmesti. Atsiliepimas grindžiamas iš esmės tais pačiais argumentais, kurie buvo nurodyti pirmosios instancijos teismui pateiktame atsiliepime.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV.

Apeliacinio proceso administracinėje byloje paskirtis yra pirmosios instancijos teismo procesinio sprendimo patikrinimas tiek jo teisėtumo, tiek jo pagrįstumo aspektais. Tai atliekama nagrinėjant tiek faktinius, tiek teisinius bylos aspektus. Faktinių aplinkybių ir byloje esančių įrodymų pagrindu apeliacinės instancijos teismas gali padaryti visiškai priešingas išvadas dėl vienu ar kitų faktų, nei pirmosios instancijos teismas. Apeliacinės instancijos teismas, iš naujo įvertinęs byloje esančius įrodymus ir nustatęs teisiškai reikšmingus faktus, tinkamai taikydamas teisę, taip pat gali kitais motyvais padaryti tokias pačias arba skirtingas galutines išvadas, nei padarė pirmosios instancijos teismas, bei priimti naują, t. y. visiškai kitokį, sprendimą, nei pirmosios instancijos teismas (Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 140 str. 1 d. 2 p.).

Vienas iš administracinio proceso tikslų yra operatyvus iškilusio teisinio ginčo išsprendimas. Šio tikslo neatitiktų pirmosios instancijos teismo sprendimo panaikinimas ir bylos grąžinimas iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, jeigu padaryta formalių ar nedidelių pažeidimų, kurie atitinkamoje instancijoje gali būti ištaisyti. Tokia nuostata atsispindi ir administracinio proceso įstatyme. ABTĮ 141 straipsnio 1 dalyje išvardyti atvejai, kai apeliacinės instancijos teismas, panaikinęs apskųstą teismo sprendimą, turi teisę perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Be to, ABTĮ 141 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad net ir ABTĮ 141 straipsnio 1 dalyje nurodytais atvejais, apeliacinės instancijos teismas gali priimti naują sprendimą, jeigu naujas bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme gali užvilinti galutinio sprendimo priėmimą. Tad kiekvienu atveju sprendžiant dėl to, ar yra pagrindas panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir bylą grąžinti nagrinėti iš naujo, turi būti įvertinta, ar tam yra pakankamas teisinis pagrindas. Jei apeliacinės instancijos teismas, įgyvendindamas savo teisę tikrinti apskųstą teismo sprendimą tiek faktiniu, tiek teisiniu aspektais, gali pats nustatyti visas teisiškai reikšmingas aplinkybes ir tinkamai joms pritaikyti atitinkamas teisės normas, bei nėra kitų esminių kliūčių procesiniam sprendimui apeliacinės instancijos teisme priimti (pvz., nėra absoliučių pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindų), byla į pirmosios instancijos teismą neturėtų

būti gražinama. Tokiu atveju apeliacinės instancijos teismas pats turėtų priimti atitinkamą procesinį sprendimą.

V.

Kaip matyti iš bylos medžiagos, pareiškėjas teisme pareiškė reikalavimą dėl neturtinės žalos, kuri, jo nuomone, buvo padaryta laikant jį Šiaulių tardymo izoliatoriuje (nuo 2006 m. liepos 11 d. iki 2006 m. rugpjūčio 22 d.) netinkamomis sąlygomis. Savo reikalavimą pareiškėjas grindė tuo, kad pažeidžiant taikytinus teisės aktus (Lietuvos Respublikos Konstituciją, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymą ir kt.), jis buvo laikomas perpildytoje kameroje, išleidžiant pasivaikščioti tik vieną valandą per parą, be to, turėjo maudytis duše, kuriame nėra pertvarų. Taigi pareiškėjas teisme pareiškė reikalavimą, kuriuo prašė priteisti jam neturtinę žalą, kuri, jo nuomone, buvo padaryta neteisėtais valstybės valdžios institucijų veiksmais.

Pirmosios instancijos teismas, atmesdamas pareiškėjo reikalavimą, *inter alia* nurodė, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) VI knygos XXII skyriaus pirmo skirsnio nuostatas, pagrindas civilinei atsakomybei atsirasti yra neteisėti atsakovo ar jo pareigūnų, tarnautojų, darbuotojų veiksmai ar neveikimas, žala, priežastinis ryšys tarp veiksmų (neveikimo) ir žalos bei kaltė. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas siekia žalos atlyginimo, todėl jis privalo visas šias aplinkybes įrodyti, tačiau tokių įrodymų teismui nepateikė. Teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėjas nenurodė, kuo pasireiškė atsakovo (jo pareigūnų) kaltė kiekvieno iš tariamai padarytų pažeidimų atveju. Taigi teismas vertino, kad nustatant valstybės civilinę atsakomybę už žalą, padarytą neteisėtais valstybės valdžios institucijos veiksmais, atsakomybė atsiranda esant tik visoms keturioms bendrosioms civilinės atsakomybės sąlygoms, tame tarpe – ir kaltei. Tačiau ši teismo išvada yra nepagrįsta. Ji padaryta netinkamai taikant ir aiškinant įstatymą.

Civilinė atsakomybė – tai turbinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius (CK 6.245 str. 1 d.)). Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (CK 6.246 str.); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (CK 6.247 str.); 3) teisės pažeidėjo kaltė (CK 6. 248 str.); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (CK 6.249 str.). Tačiau įstatymų numatytais atvejais civilinė atsakomybė gali atsirasti net ir nesant

teisės pažeidėjo kaltės. Taip nustatoma griežta (objektyvi) atsakomybė. Vienas iš tokios atsakomybės atvejų yra numatytas CK 6.271 straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto *nepaisydama konkrečiau valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės*. Taigi viešoji (valstybės) atsakomybė CK 6.271 straipsnyje numatytais atvejais atsiranda esant tik trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas siekė būtent žalos dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo, darytina išvada, kad, priešingai nei nurodė pirmosios instancijos teismas, šioje byloje pareiškėjas neprivalėjo įrodinėti bei įrodyti konkrečių atsakovo pareigūnų kaltės.

Pastebėtina, kad neturtinės žalos atlyginimo galimybę CK 6.271 straipsnyje numatyto delikto atveju ginčui aktualiu laikotarpiu numatė Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 39 straipsnis (2002 m. gruodžio 10 d. įstatymo Nr. IX-1281 redakcija).

VI.

Pirmosios instancijos teismui pateiktame skunde pareiškėjas teigė, kad jis buvo laikomas tokiomis sąlygomis, kurios žemino žmogaus orumą. Pareiškėjas, be kita ko, teigė, kad tokiu būdu buvo pažeistas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis.

Pareiškėjas teismui nurodė, kad jis buvo laikomas perpildytoje kameroje Nr. 103. Byloje yra Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2006 m. balandžio 26 d. rašto Nr. 17/01-147, kuriame nurodoma, kad kameros Nr. 103 plotas yra 17,58 m², nepatvirtinta kopija, kurią teismui pateikė pareiškėjas (b. l. 26). Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad nors byloje yra tik nepatvirtinta paminėto rašto kopija, tačiau atsakovas nekėlė ginčo dėl paminėtame rašte nurodyto kameros Nr. 103 ploto. Kaip matyti iš teismo posėdžio pirmosios instancijos teisme protokolo, atsakovo atstovas neprieštaravo paminėto rašto prijungimui prie bylos, teismo posėdžio metu rašte nurodytų aplinkybių nekvestionavo. Be to, ir atsiliepime į apeliacinį skundą atsakovas neginčija pareiškėjo apeliaciniame skunde nurodomų teiginių, kad kalint kameroje Nr. 103 jam buvo suteikta tik 2-3 m² gyvenamojo ploto. Todėl, atsižvelgdama į paminėtą, išplėstinė teisėjų kolegija laiko aplinkybę, kad kameros Nr. 103 plotas buvo 17,58 m², nustatyta.

Pareiškėjas teigė ir atsakovas to neginčijo, kad būtų aktualiu laikotarpiu kameroje Nr. 103 buvo laikomi 6-8 asmenys. Taigi, atsižvelgiant į paminėtą,

darytina išvada, kad ginčo laikotarpiu pareiškėjas buvo laikomas kameroje, kurioje vienam kalinamajam teko 2,1975-2,93 m² gyvenamojo ploto.

Pareiškėjas taip pat teigė ir atsakovas to neginčijo, kad bylai aktualiū laikotarpiu Šiaulių tardymo izoliatoriaus dušuose nebuvo pertvarų, kad pareiškėjas buvo išleidžiamas pasivaikščioti tik vieną valandą per parą.

Konvencijos, kuri yra tiesiogiai taikoma Lietuvos Respublikoje, 3 straipsnis nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Ši teisės norma įtvirtina vieną iš pagrindinių demokratinės visuomenės vertybių. Šioje teisės normoje yra įtvirtintas absoliutaus pobūdžio imperatyvas, kuris draudžia kankinti žmogų, nežmoniškai su juo elgtis ar žeminti jo orumą, nepriklausomai nuo aplinkybių ar nukentėjusiojo asmens elgesio (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Labita prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 26722/95).

Išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžia, kad Konvencijos 3 straipsnio reikalavimai įpareigoja ir kardomąjį kalinimą vykdančias, ir jo tvarką užtikrinančias institucijas. Jei asmuo yra laikomas tokiomis sąlygomis, kurios pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį, tai yra akivaizdus teisės pažeidimas, kuris negali būti pateisinamas. Taip pat pabrėžtina ir tai, kad Konvencija yra sudėtinė Lietuvos teisinės sistemos dalis, todėl jos pažeidimą gali konstatuoti ne tik Europos Žmogaus Teisių Teismas, bet ir Lietuvos teismai. Tokiu atveju turi būti vadovaujamosi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. Taigi valstybės valdžios institucijų pareigūnų aktais padarytas Konvencijos pažeidimas taip pat gali būti pagrindas valstybės civilinei atsakomybei atsirasti, nes neteisėta veika CK 6.271 straipsnio taikymo prasme gali pasireikšti ne tik nacionalinių teisės aktų, bet ir tarptautinių teisės aktų nesilaikymu. Teismas, būdamas valstybės, kuri yra prisijungusi prie Konvencijos, valdžios dalis, negali taikstyti su Konvencijos pažeidimais ir, nustatęs jos pažeidimus, *inter alia* gali teisės aktų nustatyta tvarka taikyti ir civilinės atsakomybės priemones, t. y. priteisti neteisėtais valstybės valdžios institucijų veiksmais asmeniui padarytą žalą.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos analizė atskleidžia, kad kalinamųjų laikymas tokiomis sąlygomis, kai jiems suteikiamas itin mažas gyvenamasis plotas, pats savaime gali suponuoti klausimą dėl Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo (pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Kalašnikovas prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 47095/99). Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje nėra konkrečiai nustatyta, koks plotas turėtų būti skirtas kalinamajam pagal Konvenciją. Tai priklauso nuo daugelio aplinkybių, tokių, kaip įkalinimo tam

tikromis sąlygomis trukmė, galimybė mankštintis lauke, fizinių ir psichinių įkalintojo savybių ir pan. (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *Trepaškinas prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 36898/03). Pavyzdžiui, byloje *Karalevičius prieš Lietuvą* (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. balandžio 7 d. sprendimas, pareiškimo Nr. 53254/99) nustatė, kad pareiškėjas buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje, didelę dalį laiko suteikiant jam tik 1,51 m² gyvenamojo ploto, taip pat įvertinus ir tai, kad įkalintas jis buvo daugiau kaip trejus metus, jam buvo suteikta teisė mankštintis lauke tik vieną valandą per parą ir kitas aplinkybes, Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino, kad buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pripažinęs, kad net ir 7 m² plotas vienam kaliniui yra reikšmingas faktorius sprendžiant dėl Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo, nors šiuo atveju pripažįstant tokį pažeidimą buvo atsižvelgta ir į kitas aplinkybes (ventiliacijos ir apšvietimo trūkumus; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *Peers prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 28524/95). Kita vertus, byloje *Valašinas prieš Lietuvą* (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. liepos 24 d. sprendimas, pareiškimo Nr. 44558/98), Europos Žmogaus Teisių Teismas, nustatęs, kad Pravieniškių kalėjime pareiškėjui buvo skirta atitinkamai apie 2,7 ir 3,2 m² ploto, bet patys miegamieji buvo 86,5 ir 55,3 m² ploto, ir juose netrūko nei šviesos, nei oro, be to, pareiškėjo galimybė judėti po visą lokalinį sektorių ar kiemą nebuvo apribota nuo kėlimosi iki gulimosi laiko, konstatavo, kad santykinai mažą plotą kompensavo, absoliučiais dydžiais vertinant, nemaži miegamųjų išmatavimai bei suteikta judėjimo laisvė. Teismas šioje byloje konstatavo, kad bendros įkalinimo sąlygos Konvencijos 3 straipsnio nepažeidė. Apskritai pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje ne kartą grindė išvadą dėl Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo ir kameros perpildymo faktu, kai kaliniams buvo suteikta apie 2-3 m², nors, be kameros perpildymo fakto, Europos Žmogaus Teisių Teismas kaip Konvencijos 3 straipsnio pažeidimą pagrindžiančias (patvirtinančias) aplinkybes šiose bylose nurodydavo ir kitus reikšmingus faktus (pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje *Lind prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 25664/05; 2005 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje *Alver prieš Estiją*, pareiškimo Nr. 64812/01, 2007 m. liepos 12 d. sprendimas byloje *Testa prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 20877/04, 2006 m. kovo 9 d. sprendimas *Cenbauer prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 73786/01). Jau minėtoje byloje *Testa prieš Kroatiją* Europos Žmogaus Teisių Teismas kaip tinkamą, pageidautiną kameros plotą nurodė 4 m² vienam kaliniui.

Apskritai pastebėtina, kad sprendžiant dėl Konvencijos 3 straipsnio

pažeidimo, kai yra duomenų apie kameros perpildymą, Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje paprastai atsižvelgia į kalinimo trukmę, kalinčio asmens emocinę ir fizinę būseną, kalinčio asmens amžių, lytį ir sveikatą, kalinio galimybę laisvai judėti įkalinimo įstaigos teritorijoje, kalinčio asmens galimybę mankštintis, pasivaikščioti lauke, kameros apšvietimą ir ventiliaciją, ar kameroje yra tualetas, ar jis atskirtas pertvara ir kt. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad tik pasiekęs minimalų žiaurumo laipsnį netinkamas elgesys patenka į Konvencijos 3 straipsnio veikimo sferą. Šio minimalaus žiaurumo laipsnio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, pvz., elgesio trukmės, jo pasekmių fizinei bei dvasinei būklei ir – tam tikrais atvejais – nuo nukentėjusiojo lyties, amžiaus bei sveikatos būklės. Be to, vertindamas, ar elgesys yra „žeminantis orumą“ 3 straipsnio prasme, Europos Žmogaus Teisių Teismas atsižvelgia į tai, ar juo siekiama pažeminti ir sumenkinti tam tikrą asmenį ir ar pasekmių prasme jis nepalankiai paveikė jo ar jos asmenybę su 3 straipsniu nesuderinamu būdu. Tačiau netgi tokio tikslo nebuvimas nepadaro neįmanoma, kad bus pripažintas 3 straipsnio pažeidimas. Konvencijos 3 straipsnio nuostata įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė (aukščiau minėtas Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Valašinas prieš Lietuvą*).

Taigi, atsižvelgiant į pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes, kad pareiškėjas buvo kalinamas kameroje, kurioje vienam asmeniui teko 2,1975-2,93 m², jam buvo leidžiama pasivaikščioti tik vieną valandą per parą, be to, Šiaulių tardymo izoliatoriaus dušuose, kuriuose maudydavosi kalinamieji, nebuvo pertvarų, kas tam tikru mastu ribojo kalinamųjų privatumą, sudarė prielaidas patirti jiems neigiamus išgyvenimus, pirmosios instancijos teismas turėjo įvertinti, ar pareiškėjo įkalinimo sąlygos (jų visuma bei kumuliatyvus jų poveikis asmeniui) nagrinėjamu atveju nepažeidė Konvencijos 3 straipsnio reikalavimų. Tačiau pirmosios instancijos teismas dėl to visiškai nepasisakė. Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, tai yra procesinis pažeidimas – teismo sprendimo motyvų trūkumas, kuris nesudaro pagrindo panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimo, nes, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju visos reikšmingos aplinkybės gali būti tinkamai nustatytos ir motyvuotai įvertintos apeliacinės instancijos teisme, t. y. negražinant bylos pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo bei tokiu

būdu užtikrinant proceso operatyvumą ir koncentruotumą.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamosiomis sąlygomis pareiškėjas buvo laikomas tik šiek tiek daugiau kaip vieną mėnesį. Teismo posėdžio pirmosios instancijos teisme metu pareiškėjas nurodė, kad įkalinimas perpildytoje kameroje neigiamos įtakos jo sveikatai neturėjo. Duomenų, kad jo fizinei sveikatai kaip nors pakenkė maudymasis duše be pertvarų – taip pat nėra. Įkalinimo metu pareiškėjas buvo jaunas (beveik 24 m.), vyriškos lyties asmuo. Jokių duomenų apie savo sveikatos būklę, kitas fizines ar psichines savybes, kurios galėtų būti reikšmingos sprendžiant dėl įkalinimo sąlygų neigiamo poveikio pareiškėjui masto, intensyvumo, pobūdžio ar laipsnio, pareiškėjas nepateikė, todėl išplėstinė teisėjų kolegija neturi pagrindo spręsti, kad jo sveikatos būklė, kitos fizinės arba psichinės savybės galėjo sąlygoti didesnę nei įprasta, išskirtinai neigiamą poveikį. Pareiškėjas neneigė, kad kameroje buvo aštuonios lovos, tad naudotis viena lova keliems kaliniams nereikėjo. Pareiškėjas taip pat turėjo galimybę vieną valandą per parą pasivaikščioti gryname ore. Ir nors tokia pasivaikščiojimų trukmė yra pakankamai menka, tačiau vis dėlto ji patvirtina, kad pareiškėjas neturėjo visą laiką praleisti tik savo kameroje. Juolab kad jokių nusiskundimų dėl pasivaikščiojimų teisės realaus neužtikrinimo ar blogų jos įgyvendinimo sąlygų pareiškėjas nenurodė. Pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad jis koku nors būdu (žodžiu ar raštu) skundėsi Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijai ar kitoms kompetentingoms institucijoms dėl kameros perpildymo ir nepatogumų, susijusių su šiuo faktu. Pareiškėjas apskirtai nurodė tik du esminius nusiskundimus dėl kalinimo sąlygų ir jokių kitų nusiskundimų neturėjo (dėl maitinimo, ventiliacijos, apšvietimo ar kt. higienos bei kitų teisės aktų reikalavimų laikymosi), todėl išplėstinė teisėjų kolegija mano, kad kitos jo laikymo sąlygos atitiko teisės aktų reikalavimus. Byloje taip pat nėra duomenų, kad atsakovas būtų sąmoningai siekęs pažeminti pareiškėjo orumą ar nežmoniškai su juo elgtis. Be to, tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu. Todėl, įvertinusi aukščiau paminėtas aplinkybes, išplėstinė teisėjų kolegija sprendžia, kad nors nagrinėjamas atvejis priartėja prie tos ribos, kai gali būti konstatuotas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas, tačiau vis dėlto šios ribos neperžengia. Konstatuoti, kad buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis, nėra pakankamo pagrindo.

Tačiau tai, kad nenustatytas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas, dar nereiškia, jog valstybės valdžios institucijų pareigūnai pareiškėjo atžvilgiu elgėsi teisėtai. Jų elgesys turi būti įvertintas ir nacionalinių teisės aktų kontekste.

VII.

Minėta, kad pareiškėjas skundėsi dėl kameros perpildymo ir maudymosi duše, kuriame nėra pertvarų.

Visų pirma, pertvarų duše nebuvimas negali būti laikomas pakankamu faktu valstybės civilinei atsakomybei atsirasti, nes teisės aktuose nėra nustatyta konkreti pareiga tokias pertvaras įrengti, todėl jų neįrengimas pats savaime nėra neteisėtas veiksmas. Teismas šioje byloje jau konstatavo, kad neturi pagrindo pripažinti, jog bendros pareiškėjo kalinimo sąlygos nagrinėjamu atveju neatitiko Konvencijos 3 straipsnio reikalavimų. Todėl vien tik pertvarų dušuose nebuvimas taip pat nesudaro pagrindo konstatuoti Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo. Kadangi kitos pareiškėjo nurodytos teisės normos (Konstitucijos 21 straipsnio 3 dalis, Kardomojo kalinimo įstatymo 8 straipsnio 3 dalis, Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 3 punktą), kuriomis jis grindžia pertvarų dušuose nebuvimo neteisėtumą, yra abstraktaus pobūdžio, jomis iš esmės yra išreiškiamas būtent Konvencijos 3 straipsnio turinys, išplėstinė teisėjų kolegija sprendžia, kad Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo nenustatymas šiuo atveju reiškia ir tai, kad pertvarų dušuose nebuvimas nepažeidžia ir paminėtų nacionalinės teisės normų.

Tačiau Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kalinamieji laikomi kardomojo kalinimo vietų bendrose, *skirtose ne daugiau kaip keturiems asmenims kameroje arba vienutėse, kuriose užtikrintos reikiamos gyvenimo ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos higienos normas*. Lietuvos higienos normos HN 76:1999 „Laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigos. Įrengimas, eksploatavimo tvarka, sveikatos priežiūra“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. 461, 6.15 punkte (2 lentelė) nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus kameros ploto norma yra ne mažiau kaip 5 m² vienam žmogui. Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. 178, 11.1 punkte taip pat nustatyta, kad tardymo izoliatorių kameros gyvenamojo ploto norma yra ne mažiau kaip 5 m² vienam kalinamajam.

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kardomojo kalinimo vietų administracija užtikrina asmenų kalinimo tvarką kardomojo kalinimo vietose. Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 3 punkte nustatyta, kad kardomasis kalinimas (suėmimas) turi būti vykdomas tokiomis sąlygomis, kurios užtikrintų žmogaus orumą bei

atitiktų Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius kardomosios priemonės – suėmimo vykdymą. Su kalinamaisiais turi būti elgiama taip, kad būtų išsaugota jų sveikata ir savigarba. Šiaulių tardymo izoliatoriaus nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. birželio 4 d. įsakymu Nr. 168, 2 punkte nustatyta, kad Šiaulių tardymo izoliatorius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, teisingumo ministro, Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymais, kitais teisės aktais ir šiais nuostatais. Šių nuostatų 12.3 punkte nurodyta, kad viena iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos funkcijų yra užtikrinti suimtųjų ir nuteistųjų komunalines ir buitines sąlygas, nežeminančias žmogaus orumo ir atitinkančias Lietuvos higienos normas.

Minėta, kad ginčo laikotarpiu pareiškėjas buvo laikomas kameroje, kurioje vienam kalinamajam teko 2,1975-2,93 m² gyvenamojo ploto. Toks plotas yra akivaizdžiai mažesnis, nei nustatyta aukščiau paminėtuose teisės aktuose. Be to, jis buvo laikomas kameroje viršijant Kardomo kalinimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatytą keturių kalinamųjų skaičių vienoje kameroje, nes paminėtu laikotarpiu kameroje kalėjo 6-8 asmenys. Taigi yra akivaizdu, kad valstybės valdžios institucijos (Šiaulių tardymo izoliatoriaus) pareigūnai, laikydami pareiškėją perpildytoje kameroje, objektyviai pažeidė taikytinų nacionalinių teisės normų reikalavimus. Tai reiškia, kad jau pirmosios instancijos teisme buvo surinkta pakankamai įrodymų tam, jog būtų galima konstatuoti veiksmų neteisėtumą, kaip būtiną civilinės atsakomybės sąlygą.

VIII.

Pirmosios instancijos teismas, atmesdamas pareiškėjo skundą, taip pat nurodė, kad pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad jam buvo padaryta žala. Tačiau pastebėtina, kad pareiškėjas reikalavo neturtinės žalos atlyginimo, kurios įrodinėjimas, atsižvelgiant į neturtinės žalos sampratą, atskleistą CK 6.250 straipsnio 1 dalyje, negali nepasižymėti atitinkama specifika. Neturtinė žala yra padaroma fizinio ar dvasinio pobūdžio pakenkimais, kurie sukelia kančias ir išgyvenimus, ji paprastai pasireiškia tam tikrais žmogaus dvasinio, vidinio pasaulio patyrimais, netekimais ar skausmais ir dažnai yra susijusi su žmogaus sąmonės lygmens reiškiniais, kuriuos įrodyti tiesioginiais įrodymais, kaip tai galėtų būti padaryta, pavyzdžiui, dėl automobilio sugadinimo, dažnai yra neįmanoma.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A¹⁴-653/2007 yra pažymėjęs, kad ginčo dėl neturtinės žalos padarymo sprendimui negali būti taikomi tokie patys įrodymų konkretumo standartai kaip nagrinėjant turtinės žalos padarymo klausimus, šiuo atveju didesnę reikšmę turi visuotinai žinomų aplinkybių, tam tikrų reiškinių atitikimo visuotinai priimtos moralės ir etikos normoms bei vertinimams kriterijai. Taigi įrodinėjant neturtinę žalą ypatingą reikšmę įgyja įrodomieji faktai, t. y. tokie faktai, kurie yra pagrindas logine seka daryti išvadą, kad egzistuoja kitas – materialiojo teisinio pobūdžio faktas (nagrinėjamu atveju – neturtinės žalos padarymo faktas). Įrodžius tokius faktus, kurie neabejotinai turėtų sąlygoti neigiamą poveikį nukentėjusiajam asmeniui (neigiamus fizinius ar dvasinius išgyvenimus), gali būti konstatuotas ir neturtinės žalos padarymo faktas.

Šioje byloje nustatyta, kad pareiškėjas buvo laikomas kameroje, kurioje vienam kalinamajam teko 2,1975-2,93 m² gyvenamojo ploto. Toks plotas yra akivaizdžiai mažesnis, nei buvo nustatyta teisės aktuose. Be to, jis buvo laikomas kameroje viršijant Kardomo kalinimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatytą keturių kalinamųjų skaičių vienoje kameroje. Nagrinėjamos bylos aplinkybės leido išplėstinei teisėjų kolegijai pareiškėjo kalinimo sąlygas įvertinti kaip priartėjusias prie tos ribos, kai gali būti konstatuotas Konvencijos 3 straipsnio, įtvirtinančio fundamentalias demokratinės visuomenės vertybes, pažeidimas. Kamerų perpildymo problema, kaip galinti reikšti nežmonišką ar asmens orumą žeminantį elgesį, akcentuojama ir Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą veikloje (žr., pvz., Komiteto standartus (CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006). Tokios aplinkybės, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, nepalieka reikšmingų abejonių, kad dėl kalinimo perpildytoje kameroje pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Kaip minėta, šioje byloje pareiškėjas pareiškė reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo. Tuo jis siekia apginti savo pažeistą teisę į teisės aktais nustatytas kardomojo kalinimo sąlygas. Tačiau neturtinės žalos atlyginimas nėra vienintelis pažeistų teisių gynimo būdas. ABTĮ 88 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad teismas gali patenkinti skundą ir išspręsti ginčą kitu įstatymu numatytu būdu. CK 1.138 straipsnyje kaip asmens teisių gynimo būdas nurodytas ne tik turtinės ar neturtinės žalos išieškojimas (CK 1.138 str. 6 p.). CK 1.138 straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teises teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais.

Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas *pagrindines* žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *Daktaras prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *L. L. prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo pripažinimas byloje, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Meilus prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 53161/99). Tokios pozicijos laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje *S. Š. prieš UAB*, Nr. 3K-7-2/2008). Administracinėje byloje Nr. A²-718/2007 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija taip pat nusprendė, kad žalos atlyginimui šioje byloje užtenka konstatuoti, jog buvo neteisėti policijos pareigūnų veiksmai, nepriteisiant pinigines kompensacijas.

Išplėstinė teisėjų kolegija, įvertinusi specifines šios bylos aplinkybes, ypač tas aukščiau šiame sprendime paminėtas aplinkybes, kurios lėmė, kad teismas nepripažino Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo, o taip pat tai, kad į teismą dėl savo pažeistų teisių gynimo pareiškėjas kreipėsi praėjus beveik 9 mėnesiams nuo jo kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje pabaigos, kas reiškia, kad pareiškėjo patirti neigiami išgyvenimai tam tikra apimtimi dėl laiko poveikio išblėso, sumenko, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje ginčo laikotarpiu buvo laikoma 525 kalinamųjų (t. y. daugiau, nei nustatyta norma), kas galėjo objektyviai trukdyti Šiaulių tardymo izoliatoriui užtikrinti tinkamas pareiškėjo laikymo sąlygas, sprendžia, kad šioje byloje yra pagrindas nepriteisti pareiškėjui neturtinės žalos atlyginimo pinigais ir apsiriboti jo teisės į teisės aktuose nustatytas kardomojo kalinimo sąlygas pažeidimo pripažinimu, kaip pakankama satisfakcija už jo teisių pažeidimą. Todėl pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikinamas ir priimamas naujas sprendimas, iš dalies tenkinant pareiškėjo skundą. Teismo sprendimu pripažįstama, kad buvo pažeista pareiškėjo G. G. teisė į Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatytas kardomojo kalinimo sąlygas, o reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo pinigais atmetamas kaip nepagrįstas.

Išplėstinė teisėjų kolegija pastebi, kad nagrinėjamoje byloje pareiškėjas nereiškė savarankiško reikalavimo dėl jo teisių pažeidimo pripažinimo. Kita vertus, reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo yra neatsiejamas nuo asmens teisių pažeidimo nustatymo (pripažinimo), nes tik nustatęs (pripažinęs) asmens teisių pažeidimą, teismas gali tenkinti reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo. Dėl šios priežasties negalima laikyti, kad teismas, nusprenddamas teismo sprendimu pripažinti pareiškėjo teisių pažeidimą, tačiau atmesti reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo, išėjo už pareikšto reikalavimo ribų.

IX.

Nagrinėjamoje byloje buvo pareikštas reikalavimas dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Atsakovu tokioje byloje turi būti valstybė, nes būtent jai ir tenka pareiga atlyginti šią žalą (CK 6.271 str.). Valstybę tokiose bylose paprastai turi atstovauti ta institucija, dėl kurios neteisėtų veiksmų buvo padaryta žala (CK 6.273 str. 1 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimo Nr. 932 1 p.). Taigi atsakovu šioje byloje turėjo būti patrauktas ne Šiaulių tardymo izoliatorius, o valstybė. Pirmosios instancijos teismas turėjo imtis atitinkamų procesinių priemonių šiam netikslumui ištaisyti. To nepadarėdamas, teismas padarė procesinį teisės pažeidimą. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad pirmosios instancijos teismo procese visapusiškai dalyvavo ta valstybės valdžios institucija, kuri turėjo betarpiškai (tiesiogiai) užtikrinti pareiškėjo laikymo sąlygų, kurios nagrinėjamu atveju buvo pažeistos, tinkamumą, t. y. ta valstybės institucija, kuri būtų buvusi tinkama Lietuvos valstybės atstovė procese, kad šios institucijos ir tikrojo atsakovo (valstybės) interesai šiuo atveju negalėjo skirtis, kad valstybės interesus byloje galėjo ginti ir trečiuoju suinteresuotu asmeniu įtrauktas Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, sprendžiant, kad toks pažeidimas nėra esminis ir nesudaro pagrindo panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimo ir grąžinti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (ABTĮ 142 str. 1 d.).

Vadovaudamasi aukščiau išdėstytu ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 88 straipsnio 1 ir 4 punktais, 140 straipsnio 1 dalies 2 punktu, išplėstinė teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a:

Apeliacinį skundą tenkinti iš dalies.

Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 19 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą – pareiškėjo G. G. skundą tenkinti iš dalies.

Pripažinti, kad buvo pažeista pareiškėjo G. G. teisė į Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatytas kardomojo kalinimo sąlygas. Pareiškėjo G. G. reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo pinigais atmesti kaip nepagrįstą.

Sprendimas neskundžiamas.

2.4.3. Dėl valstybės atstovavimo byloje dėl žalos, padarytos valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, atlyginimo

Dėl valstybės pareigos atlyginti neturtinę žalą, padarytą taikant administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemones

Valstybės, kaip ypatingo juridinio asmens, specifika lemia tai, kad valstybė pati negali vesti bylos administraciniame teisme, o privalo būti atstovaujama atitinkamų institucijų. Tačiau būdama šalimi administraciniame procese, valstybė išsaugo dispozityvumo principo suteikiamą galimybę pasirinkti, kas bus jos atstovas byloje. Šią savo teisę valstybė įgyvendino priimdama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimą Nr. 932 „Dėl atstovavimo valstybei byloje dėl žalos atlyginimo“, kurio pirmu punktu įgaliojo atstovauti valstybei byloje dėl žalos atlyginimo valstybės institucijas (valstybinio administravimo subjektus), dėl kurių arba dėl kurių pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų neteisėtų aktų atsirado žala. Šis nutarimas neužkerta kelio valstybei, kaip bylos šaliai, atskirais atvejais atstovavimo klausimą administraciniame byloje išspręsti atskirai, pavedant valstybės atstovavimą kitiems subjektams.

Administracinis teismas neturi teisės prieš bylos šalies valią nurodyti, kas turi būti šalies atstovu byloje ir įsiterpti į vidinius atstovo ir atstovaujamojo teisinius santykius. Svarbu tik tai, kad subjektas pagal įstatymą galėtų būti atstovu procese ir kad jo įgalinimai atstovauti būtų tinkamai iforminami. Ta pati taisyklė taikytina ir tais atvejais, kai bylos šalimi yra Lietuvos valstybė. Lietuvos valstybei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimu Nr. 932 apsisprendus, kad byloje dėl žalos atlyginimo ją turi atstovauti valstybės institucija, dėl kurios arba dėl kurios pareigūnų neteisėtų aktų atsirado žala, teismas neturi pagrindo ignoruoti šios atstovaujamojo valios ir parinkti bylos šaliai (valstybei) kitą atstovą. Tai gali padaryti tik pats atstovaujamasis, šiuo atveju – pati Lietuvos valstybė.

Civilinio kodekso 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų numatytais atvejais. Teisinių pagrindų neturtinei žalai, atsiradusiai viešojo administravimo srityje, atlyginti sudaro Viešojo administravimo įstatymo 42 straipsnis. Administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių taikymas nepatenka į viešojo administravimo sritį. Tačiau ši išvada neduoda pagrindo teigti, kad valstybės institucijų veiksmais padaryta neturtinė žala administracinių teisės pažeidimų bylų teisenoje neturi būti atlyginama. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies nuostatą, į tai, kad būtinumas atlyginti žalą yra konstitucinis principas, į tai, kad iš Konstitucijos neišplaukia, jog įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama, valstybės institucijų veiksmais padaryta neturtinė žala administracinių teisės pažeidimų bylų teisenoje gali būti atlyginama, nepaisant to, jog įstatyme konkrečiai nenustatytas specialus tokios žalos atlyginimo pagrindas.

Administracinė byla Nr. A⁴⁴²-330/2008
Procesinio sprendimo kategorija 15.4

N U T A R T I S **LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2008 m. balandžio 17 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Drigoto (kolegijos pirmininkas), Birutės Janavičiūtės, Ričardo Piličiausko, Dainiaus Raižio (pranešėjas) ir Vaidos Urmonaitės, sekretoriaujant Dinai Jerusalimskienei, dalyvaujant Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovei Jolitai Mikulėnienei, viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atsakovą Lietuvos valstybę atstovaujančios Lietuvos Respublikos Vyriausybės apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 28 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo A. G. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, trečiajam suinteresuotam asmeniui Šiaulių miesto vyriausiajam policijos komisariatui dėl neturtinės žalos, padarytos neteisėtais pareigūnų veiksmais, priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I.

Pareiškėjas A. G. pateikė skundą atsakovui, Lietuvos valstybei, dėl neturtinės žalos – 10 000 Lt, padarytos neteisėtais pareigūnų veiksmais, priteisimo.

Skunde pareiškėjas nurodė, kad 2006 m. vasario 21 d. Šiaulių m. VPK EPS pareigūnų buvo nubaustas pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) 124 straipsnio 5 dalį, t. y. už greičio viršijimą. Surašius administracinio teisės pažeidimo protokolą už padarytą Kelių eismo taisyklių (toliau – ir KET) pažeidimą, buvo paimtas jo vairuotojo pažymėjimas ir išduotas laikinas. Pareigūnus Nerijų Rudaitį ir Donatą Tušą pareiškėjas informavo, kad vyksta į Latvijos Respublikos sostinę Rygą, į labai svarbią komandiruotę (komandiruotas UAB „Pergamas“, kurios interesams jis atstovauja), su laikinu pažymėjimu jo gali nepraleisti pasienio pareigūnai. Taip vėliau ir nutiko. Kadangi pareiškėjas nenuvyko į labai svarbų kelių šalių atstovų susitikimą, kuriame turėjo būti tariamasi dėl naujų parduotuvių tinklų atidarymo, patyrė neturtinę žalą, nes buvo pažeista jo garbė ir orumas, patyrė nepatogumų, suprastėjo jo kaip verslininko reputacija, buvo suvaržyta judėjimo laisvė bei bendradarbiavimo galimybės. Pareigūnai N. Rudaitis ir D. Tušas pareiškėjui vairuotojo pažymėjimą grąžino grįžtant atgal į Klaipėdą – tik po to, kai jis paskambino Šiaulių m. VPK EPS komisariui V. Kiaunei. Grąžinant vairuotojo pažymėjimą buvo priimtas nutarimas, kuriuo konstatuotas padarytas pažeidimas, kurio pareiškėjas neginčija, ir paskirta administracinė nuobauda – 1 250 Lt bauda, pažeidimas įvertintas 8 baudos balais. Nors pareiškėjas pažeidimo neginčija ir su juo sutinka, tačiau mano, kad Šiaulių m. VPK EPS pareigūnai pasielgė neteisėtai, paimdami jo vairuotojo pažymėjimą, dėl ko jis patyrė moralinę skriaudą ir prašė priteisti iš Šiaulių m. VPK EPS 10 000 Lt neturtinės žalos.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės, atstovas atsiliepime prašė pareiškėjo skundo netenkinti ir atmesti jį kaip nepagrįstą. Nurodė, kad šiuo atveju negali būti atlyginama neturtinė žala, nes Administracinių teisės pažeidimų kodeksas nenumato tokios žalos atlyginimo, žala nepagrįsta jokiais įrodymais.

Trečiojo suinteresuoto asmens, Šiaulių m. VPK, atstovas prašė pareiškėjo skundo netenkinti ir atmesti jį kaip nepagrįstą. Nurodė, kad Šiaulių m. VPK

EPS pareigūnų veiksmai neprieštaravo įstatymui, visus veiksmus jie atliko taip, kaip to reikalauja įstatymas. Pažymėjo, kad šiuo atveju negali būti atlyginama neturtinė žala, nes ATPK nenumato tokio pobūdžio žalos atlyginimo.

II.

Šiaulių apygardos administracinis teismas 2007 m. gegužės 28 d. sprendimu pareiškėjo A. G. skundą tenkino iš dalies, priteisė iš atsakovo, Lietuvos valstybės, pareiškėjui A. G. 500 Lt (penkis šimtus litų) neturtinės žalos atlyginimui.

Teismas nurodė, jog pareiškėjas reikalavimus dėl žalos atlyginimo kildina iš Šiaulių m. VPK Eismo priežiūros skyriaus pareigūnų veiksmų, atliktų jiems vykdant tarnybines funkcijas – surašant administracinio teisės pažeidimo protokolą ir juo remiantis paimant vairuotojo pažymėjimą. Šie pareigūnų veiksmai yra reglamentuoti ATPK 269 straipsnio 4 dalyje.

Teismo sprendime pažymima, jog Šiaulių miesto Vyriausiasis policijos komisariatas yra vidaus tarnybos sistemai priklausanti valstybės valdymo įstaiga, kurios pareigūnai turi vidaus tarnybos sistemos pareigūnų statusą. Pagal Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 2 straipsnio nustatytą apibrėžimą, vidaus tarnybos sistemos pareigūnas – statutinis valstybės tarnautojas, kurio tarnybą reglamentuoja šis statusas ir (ar) kuris turi viešojo administravimo įgaliojimus jam nepavaldiems asmenims. Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnis apibrėžia viešąjį administravimą kaip įstatymais ir kitais teisės aktais reglamentuojamą valstybės ir vietos savivaldos institucijų, kitų įstatymais įgaliotų subjektų vykdomąją veiklą, skirtą įstatymams, kitiems teisės aktams, vietos savivaldos institucijų sprendimams įgyvendinti, numatytoms viešosioms paslaugoms administruoti.

Cituotų teisės normų pagrindu teismas padarė išvadą, kad eismo priežiūros pareigūnų veikla, vykdant įstatymo jiems suteiktas eismo priežiūros funkcijas, atitinka viešojo administravimo sampratą. Teismas nurodė, jog Viešojo administravimo įstatymas savo prigimtimi yra bendro pobūdžio įstatymas, reglamentuojantis viešojo administravimo santykius, todėl jo normos pagal bendrąsias įstatymų konkurencijos taisykles viešojo administravimo institucijoms ir pareigūnams taikomos tiek, kiek jų veiklos nereglamentuoja specialūs teisės aktai. Viešojo administravimo įstatymo 39 straipsnis, nustatantis, kad „turtinė ir neturtinė žala, atsiradusi dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų aktų, atlyginama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka“ būtent ir yra tokia bendro pobūdžio teisės norma, kadangi

policijos pareigūnų veiklą reglamentuojantys teisės aktai kitaip jų atsakomybės nereglamentuoja, todėl Viešojo administravimo įstatymo 39 straipsnio normos taikytinos nagrinėjamam ginčui.

Teismas nurodė, jog neturtinės žalos atlyginimo klausimus reglamentuoja Civilinio kodekso 6.250 straipsnis, kuris nustato bendrą taisyklę, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais, su materialinės žalos padarymu aktualūs nagrinėjamam ginčui įstatymai neturtinės žalos atlyginimo nesieja. CK 6.250 straipsnio 1 dalis neturtinę žalą apibūdina kaip fizinį skausmą, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocijų depresiją, pažeminimą, reputacijos pablogėjimą, bendravimo galimybių sumažėjimą ir kita, teismo įvertinta pinigais. Teismas pripažino, kad viešojo administravimo institucijos padaryta neturtinė (moralinė) žala atlyginama asmeniui tais atvejais, kaip ir turtinė žala, t. y. kai ji padaroma administravimo institucijos neteisėtomis veikomis (veiksmais ar neveikimu), bet nebūtinai tiesiogiai siejant ją su turtinės žalos padarymu.

Įvertinęs byloje surinktus rašytinius įrodymus, išklausęs liudytojų parodymų teismas konstatavo, kad, atlikdami tarnybines pareigas, Šiaulių m VPK EPS pareigūnai Nerijus Rudaitis ir Donatas Tušas pažeidė jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Teismas nustatė, kad pareigūnams ATPK 269 straipsnio 4 dalis suteikia teisę iš pažeidėjo paimti vairuotojo pažymėjimą ir išduoti laikiną leidimą vairuoti transporto priemonę, kai padaromas pažeidimas, už kurį pagal šį kodeksą gali būti skiriamas teisės vairuoti transporto priemonę atėmimas. Tačiau, teismo nuomone, pareigūnai privalo įsitikinti, ar už padarytą pažeidimą, nagrinėjant administracinę bylą, bus galimas specialiosios teisės atėmimas, tai yra, pareigūnai turi turėti informaciją apie tai, kad pažeidėjo surinktų baudos balų suma sudarytų 10 ir daugiau. Teismas nusprendė, jog neturėdami tokios informacijos, pareigūnai negali sukurti papildomų suvaržymų pažeidėjui, o tokie veiksmai vertintini kaip pažeidimas. Nagrinėjamu atveju teismas pripažino, kad Eismo priežiūros poskyrio pareigūnai, paimdami iš pareiškėjo A. G. vairuotojo pažymėjimą, neįsitikino, ar už A. G. padarytą pažeidimą, nagrinėjant administracinę bylą, bus galimas specialiosios teisės atėmimas, nors tai privalėjo padaryti.

Iš dalies tenkindamas pareiškėjo skundą teismas nurodė, kad pareiškėjas prašomos priteisti sumos jokiais rašytiniais įrodymais galutinai nepagrindė. Byloje pateiktas tik UAB „Pergamas“ išduotas komandiruotės lapas, jokių kitų įrodymų, liudijančių apie patirtą neturtinę žalą, pareiškėjas teismui nepateikė, todėl teismas nusprendė, jog visiškai negali tenkinti pareiškėjo skundo, t.y. priteisti 10 000 Lt neturtinės žalos, kadangi nepateikti išsamūs ją įrodantys

duomenys. Teismas pripažino, jog Šiaulių m. VPK EPS policijos pareigūnų N. Rudaičio ir D. Tušo veiksmai laikytini neteisėtais, sukėlusiais pareiškėjui nepatogumus, todėl pareiškėjui A. G. iš Lietuvos valstybės priteisė 500 Lt neturtinei žalai atlyginti.

III.

Apeliaciniu skundu atsakovą Lietuvos valstybę atstovaujanti Lietuvos Respublikos Vyriausybė prašo panaikinti Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 28 d. teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą arba teismo sprendimą pakeisti.

Apelacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Teismas, darydamas išvadą, jog Šiaulių m. VPK EPS pareigūnų veiksmai atitinka viešojo administravimo sampratą, netinkamai pritaikė ir aiškino materialinės teisės normas ir nukrypo nuo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴-689/2003 suformuotos praktikos. Teismas šioje byloje konstatavo, kad „administracinių teisės pažeidimų teiseną ir joje dalyvaujantys subjektai nepatenka į viešojo administravimo sistemą“. Protokolo surašymas ir jo pagrindu pritaikyta procesinė administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonė – vairuotojo pažymėjimo paėmimas – pagal ATPK IV skyriaus nuostatas yra neatsiejama administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos dalis.
2. Teismas bylą nagrinėjo netinkamo atsakovo – Lietuvos valstybės – atstovo Vyriausybės atžvilgiu. Vadovaujantis CPK 51 straipsnio 4 dalimi, CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, 6.273 straipsnio 1 dalimi, bylose dėl žalos atlyginimo, kai žalą privalo atlyginti valstybė, valstybei teisme atstovauja Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. liepos 26 d. nutarimu Nr. 932 „Dėl atstovavimo valstybei bylose dėl žalos atlyginimo“ valstybei teisme atstovauti įgaliavo valstybės institucijas, dėl kurių arba dėl kurių pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų neteisėtų aktų atsirado žala. Įgaliojimai institucijai, priėmusiai ginčijamą sprendimą ar atlikusiai ginčijamą veiksmą, atstovauti valstybei teisme suteikti ir Žalos atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo 5¹ straipsnio 4 dalies pagrindu. Valstybės atstovu nagrinėjamoje byloje turėtų būti atitinkama policijos įstaiga, kurios sprendimas skundžiamas.

Atsiliepimu į atsakovo apeliacinį skundą trečiasis suinteresuotas asmuo Šiaulių m. vyriausiasis policijos komisariatas prašo panaikinti Šiaulių apygardos administracinio teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą. Atsiliepime nurodo, jog sutinka su atsakovo apeliaciniame skunde pateiktais argumentais.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Dėl valstybės atstovavimo byloje dėl žalos, padarytos valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, atlyginimo

Apeliantas kaip vieną iš Šiaulių apygardos administracinio teismo sprendimo neteisėtumo ir nepagrįstumo pagrindų nurodo tai, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai įtraukė Lietuvos Respublikos Vyriausybę atstovauti atsakovą Lietuvos valstybę byloje dėl žalos atlyginimo. Su šiuo apelianto argumentu Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija iš dalies sutinka.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 straipsnis reglamentuoja atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų. Pagal šio straipsnio 1 dalį, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Kadangi įstatymas imperatyviai nurodo subjektą, kuris privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl valstybės institucijų neteisėtų veiksmų, t. y. Lietuvos valstybę (Civilinio kodekso 6.271 str. 1 d.), toks žalos atlyginimas negali būti priteisiamas iš institucijos, kurios tarnautojo ar darbuotojo veiksmais ši žala padaryta. Civilinio kodekso 6.273 straipsnio 1 dalis nustato, kad byloje dėl žalos atlyginimo, kai žalą privalo atlyginti valstybė, valstybei atstovauja Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

Byloje dalyvaujančiais asmenimis pripažįstami tie proceso dalyviai, kurie turi teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Atsakovu administraciniame procese laikoma materialiojo teisinio santykio šalis, tikrai ar tariamai pažeidusi pareiškėjo materialiąsias teises ar interesus, ir kuri kviečiama į teismą atsakyti į pareiškėjo pareiškstą reikalavimą. Pasirinkti, į ką nukreipti materialinį teisinį reikalavimą byloje, t. y., ką patraukti atsakovu, gali tik pareiškėjas. Tačiau administracinis teismas, būdamas aktyvus ir įstatymu įpareigotas išaiškinti

proceso dalyviams jų procesines teises ir pareigas, padėti šiems asmenims įgyvendinti jų procesines teises (Administracinių bylų teisenos įstatymo 10 str.), turi atkreipti pareiškėjo dėmesį į tai, kad jo atsakovu nurodomas subjektas neturi pareigos atsakyti pagal pareikštą materialinį teisinį reikalavimą, kitaip tariant, yra netinkamas atsakovas. Netinkamos šalies pakeitimo tinkama procedūrą reglamentuoja Administracinių bylų teisenos įstatymo 54 straipsnis. Pagal šį straipsnį, jei teismas, nagrinėdamas bylą, nustato, kad skundas paduotas netinkamam atsakovui, tai turi teisę pareiškėjo sutikimu pakeisti jį tinkamu atsakovu, o jeigu pareiškėjas nesutinka, teismas nagrinėja bylą iš esmės netinkamo atsakovo atžvilgiu. Būtent į šias teisės normas Šiaulių apygardos administracinio teismo dėmesį atkreipė Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. kovo 19 d., nutartimi grąžindamas bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pakartotinai, 2007 m. balandžio 6 d. nutartyje ne tik atsakovu byloje patraukė Lietuvos valstybę, bet ir nurodė, kad Lietuvos valstybę procese turi atstovauti Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Pastarojo įpareigojimo pirmosios instancijos teismui Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. kovo 19 d. nutartyje nebuvo.

Vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija sprendžia, kad pirmosios instancijos teismas be teisinio pagrindo imperatyviai nurodė, kuris subjektas turi būti šalies atstovu byloje. Nors administraciniame procese šalys turi mažiau galimybių disponuoti savo materialinėmis ir procesinėmis teisėmis nei civiliniame procese, tačiau ir administraciniame procese jos išsaugo tam tikrą procesinio elgesio laisvę. Kiekviena administracinio proceso šalis turi galimybę pasirinkti, ar ji ves bylą pati, ar pasitelks atstovą. Nors valstybė pati yra juridinis asmuo (Civilinio kodekso 2.35 str. 1 d.), tačiau įgyja teises, prisiima pareigas ir jas įgyvendina per atitinkamas valstybės valdymo institucijas (Civilinio kodekso 2.36 str. 2 d.). Valstybės kaip ypatingo juridinio asmens specifika lemia tai, kad valstybė pati negali vesti bylos administraciniame teisme, o privalo būti atstovaujama atitinkamų institucijų. Tačiau būdama šalimi administraciniame procese, valstybė išsaugo dispozityvumo principo suteikiamą galimybę pasirinkti, kas bus jos atstovas byloje. Šią savo teisę valstybė įgyvendino priimdama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimą Nr. 932 „Dėl atstovavimo valstybei bylose dėl žalos atlyginimo“, kurio pirmu punktu įgaliojo atstovauti valstybei bylose dėl žalos atlyginimo valstybės institucijas (valstybinio administravimo subjektus), dėl kurių arba dėl kurių pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų neteisėtų aktų atsirado žala. Pažymėtina, kad šis nutarimas neužkerta kelio valstybei, kaip bylos šaliai,

atskirais atvejais atstovavimo klausimą administracinėse bylose išspręsti atskirai, pavedant valstybės atstovavimą kitiems subjektams. Taip buvo padaryta, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 23 d. nutarimu Nr. 95 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. 220, kai atstovauti Lietuvos valstybei bylose dėl žalos atlyginimo buvo pavesta ne institucijai, dėl kurios aktų atsirado žala, o kitiems subjektams.

Administracinis teismas neturi teisės prieš bylos šalies valią nurodyti, kas turi būti šalies atstovu byloje ir įsiterpti į vidinius atstovo ir atstovaujamojo teisinius santykius. Svarbu tik tai, kad subjektas pagal įstatymą galėtų būti atstovu procese ir kad jo įgalinimai atstovauti būtų tinkamai įforminami. Ta pati taisyklė taikytina ir tais atvejais, kai bylos šalimi yra Lietuvos valstybė. Lietuvos valstybei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimu Nr. 932 apsisprendus, kad bylose dėl žalos atlyginimo ją turi atstovauti valstybės institucija, dėl kurios arba dėl kurios pareigūnų neteisėtų aktų atsirado žala, teismas neturi pagrindo ignoruoti šios atstovaujamojo valios ir parinkti bylos šaliai (valstybei) kitą atstovą. Tai gali padaryti tik pats atstovaujамasis, šiuo atveju – pati Lietuvos valstybė.

Nors pirmosios instancijos teismas nepagrįstai patraukė Lietuvos Respublikos Vyriausybę Lietuvos valstybės atstovu byloje, tačiau šis procesinės teisės normų pažeidimas neleidžia teigti, kad dėl jo byla galėjo būti išspręsta neteislingai. Byloje atsakovu buvo įtrauktas tinkamas subjektas, t. y. Lietuvos valstybė. Byloje dalyvavo ir Šiaulių miesto vyriausiasis policijos komisariatas, kuris, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimo Nr. 932 1 punktą, yra tinkamas Lietuvos valstybės atstovas. Vien aplinkybė, kad atsakovą byloje atstovavo dar ir papildomas subjektas, t. y. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, negalėjo pažeisti atsakovo teisių ar apsunkinti jo procesinių teisių realizavimo.

V.

Dėl valstybės pareigos atlyginti neturtinę žalą, padarytą taikant administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemones

Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje yra įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis. Pagal Konstituciją valstybė ne tik turi užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių gynimą nuo kitų asmenų neteisėtų kėsinių, bet ir jokia būdu neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi, jas pažeistų pačios valstybės institucijos ar pareigūnai (Konstitucinio

Teismo 2000 m. birželio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimai). Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje nurodoma, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Aiškindamas šią Konstitucijos normą, Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad „būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas (Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Šis konstitucinis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti.“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas). Be to, Konstitucinis Teismas yra akcentavęs, jog „iš Konstitucijos neišplaukia, kad įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama, pavyzdžiui, dėl to, kad ją neteisėtais veiksmais padarė pačios valstybės institucijos, pareigūnai. Jeigu įstatymu, juo labiau kitu teisės aktu, būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, tai ne tik reikštų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija (*inter alia* su jos 30 straipsnio 2 dalimi), bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d'être*.“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas).

Pareiškėjas jo patirtą žalą kildina iš Šiaulių miesto Vyriausiojo policijos komisariato Eismo priežiūros skyriaus pareigūnų veiksmų, atliktų jiems vykdant tarnybines funkcijas, neteisėtai paimitant iš pareiškėjo vairuotojo pažymėjimą. Vairuotojo pažymėjimo paėmimas yra administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonė. Administracinių teisės pažeidimų kodekso 264 straipsnyje pateikta administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių sąvoka. Šiame straipsnyje numatyta, kad Lietuvos Respublikos įstatymų tiesiogiai numatytais atvejais, siekiant užkirsti kelią administraciniams teisės pažeidimams, surašyti protokolams, užtikrinti, kad būtų laiku ir teisingai nagrinėjamos bylos ir vykdomi nutarimai administracinių teisės pažeidimų byloje, leidžiamas asmens administracinis sulaikymas, asmens apžiūra, daiktų patikrinimas, daiktų ir dokumentų paėmimas, priverstinis transporto priemonės nuvežimas, transporto priemonės važiuklės užblokavimas specialiu įtaisu arba

vairuotojo nušalinimas nuo transporto priemonių vairavimo ir patikrinimas neblaivumui (girtumui) ar apsvaigimui nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų arba vaistų ar kitų svaigųjų medžiagų nustatyti, asmenų, sulaikytų už administracinių teisės pažeidimų padarymą ir įtariamų, kad jie neblaivūs arba apsvaigę nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų, patikrinimas neblaivumui arba apsvaigimui nustatyti.

Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių taikymas yra veiksmas. Vykstant administracinių teisės pažeidimų bylų teisei, viešojo administravimo aktai nepriimami, o administracinių teisės pažeidimų bylų tyrimas ir nagrinėjimas nelaikytinas viešuoju administravimu (žr. šiuo klausimu Vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁴-689/2003). Jeigu asmuo, neteisėtai taikant administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemones, patyrė žalą, jis turi teisę reikalauti tokios žalos atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka (žr. Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. spalio 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. N¹-1736/2007. Administracinė jurisprudencija Nr. 3(13), 112-122 p.).

Vyriausiojo administracinio teismo plenarinės sesijos 2003 m. gruodžio 15 d. nutartyje išsamiai išdėstyta, kodėl administracinių teisės pažeidimų bylų tyrimas ir nuobaudos skyrimas negali būti sutapatinami su viešuoju administravimu (Vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴-689/2003. Administracinių teismų praktika Nr. 4, 270-277 p.). Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių taikymas taip pat priskiriamas administracinių teisės pažeidimų teisei. Šios priemonės taikomos tik siejant jas su administraciniais teisės pažeidimais (užkirsti kelią pažeidimams, užtikrinti, kad laiku ir teisingai būtų nagrinėjamos bylos, vykdomi nutarimai ir pan.). Nors vidaus tarnybos sistemos pareigūnas ir yra valstybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus (Vidaus tarnybos statuto 2 str. 4 d.), o vidaus tarnybos sistemos tarnybos pareigūnų atliekamos eismo priežiūros saugumo funkcijos ir gali būti laikomos viešuoju administravimu (pvz., eismo reguliavimas; Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 6 str. 1 d., 6 str. 2 d. 1, 2 p.), tačiau kai susiduriama su administraciniais teisės pažeidimais, jų tyrimas, nagrinėjimas, užtikrinimo priemonių taikymas patenka į specialią administracinių teisės pažeidimų teisenos sritį.

Nepaisant to, kad administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių taikymas nepriskiriamas viešajam administravimui, bylos dėl žalos, padarytos taikant tokias užtikrinimo priemones, atlyginimo,

nagrinėjamos administraciniuose teismuose (žr. šiuo klausimu Specialios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo spręsti 2003 m. gruodžio 12 d. nutartį, 2005 m. gruodžio 30 d. nutartį).

Civilinė atsakomybė – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius (Civilinio kodekso 6. 245 str. 1 d.). Civilinio kodekso 6.271 straipsnis, kaip specialioji norma bendrųjų civilinės atsakomybės sąlygų atžvilgiu, reglamentuoja atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų. Pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 2 dalį, terminas „valdžios institucija“ reiškia bet kokią viešosios teisės subjektą, taip pat privatų asmenį, atliekantį valdžios funkcijas, o terminas „aktas“ reiškia bet kokią valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmą (veikimą, neveikimą), kuris tiesiogiai daro įtaką asmenų teisėms, laisvėms ir interesams, išskyrus teismo nuosprendžius, sprendimus ir nutartis (Civilinio kodekso 6.271 str. 2 d.). Kadangi Civilinio kodekso 6.271 straipsnis reguliuoja žalos, atsiradusios dėl valstybės institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimą, neribodamas šio straipsnio taikymo, jog veiksmai būtų atlikti viešojo administravimo srityje, šis straipsnis gali būti taikomas ir sprendžiant žalos, padarytos administracinių teisės pažeidimų teisenos metu, atlyginimo klausimą. Galimybė atlyginti administracinių teisės pažeidimų teisenoje asmeniui padarytą žalą, remiantis Civilinio kodekso 6.271 straipsniu, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taip pat yra pripažįstama (žr. pvz. Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. spalio 4 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁷-822/2007; 2007 m. gruodžio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A¹⁷-1197/2007, 2007 m. rugsėjo 17 d. nutartį administracinėje byloje Nr.A¹⁴-751/2007).

Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (Civilinio kodekso 6.246 str.); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (Civilinio kodekso 6.247 str.); 3) teisės pažeidėjo kaltė (CK 6. 248 str.); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (Civilinio kodekso 6. 249 str.). Tačiau įstatymų numatytais atvejais civilinė atsakomybė gali atsirasti net ir nesant teisės pažeidėjo kaltės. Taip nustatoma griežta (objektyvi) atsakomybė. Vienas iš tokios atsakomybės atvejų yra numatytas Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto *nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės*. Taigi viešoji (valstybės) atsakomybė Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje numatytais atvejais atsiranda esant tik trimis sąlygoms: neteisėtiems

veiksmams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui (žr. Vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. balandžio 16 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴- 619/2008). Ta pati taisyklė taikoma sprendžiant tiek turтинės, tiek neturтинės žalos atlyginimo klausimą.

Civilinio kodekso 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad neturтинė žala atlyginama tik įstatymų numatytais atvejais. Teisinių pagrindą neturтинėi žalai, atsiradusiai viešojo administravimo srityje, atlyginti sudaro Viešojo administravimo įstatymo 42 straipsnis. Minėta, kad administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonių taikymas nepatenka į viešojo administravimo sritį. Tačiau ši išvada neduoda pagrindo teigti, kad valstybės institucijų veiksmais padaryta neturтинė žala administracinių teisės pažeidimų bylų teisenoje neturi būti atlyginama.

Atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies nuostatas, į tai, kad būtinumas atlyginti žalą yra konstitucinis principas, į tai, kad iš Konstitucijos neišplaukia, jog įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija sprendžia, kad valstybės institucijų neteisėtais veiksmais padaryta neturтинė žala gali būti atlyginama, nepaisant to, jog įstatyme konkrečiai nenustatytas specialus tokios žalos atlyginimo pagrindas. Panašios praktikos, spręsdami neturтинės žalos atlyginimo klausimus ir tiesiogiai taikydami Konstituciją, laikosi ir bendrosios kompetencijos teismai (žr. pvz., Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-26/2007). Taigi neturтинė žala asmeniui, padaryta administracinių teisės pažeidimų teisenos metu, tarp jų – ir taikant jos užtikrinimo priemones, turi būti priteisiama, jeigu nustatomos valstybės civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmai, asmeniui padaryta žala ir priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos (Civilinio kodekso 6.271 str. 1 d.).

VI.

Dėl pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturтинę žalą pagrįstumo

Administracinių teisės pažeidimų kodekso 269 straipsnio 4 dalis nustato, kad „padarius pažeidimą, už kurį pagal šį kodeksą gali būti skiriamas atėmimas teisės vairuoti transporto priemonę, vidaus vandenių transporto priemonę, – iki byloje priimto nutarimo iš vairuotojo, vidaus vandenių transporto priemonės vairuotojo paimamas vairuotojo pažymėjimas (vidaus

vandenu transporto specialisto laipsnio diplomas, kvalifikacijos liudijimas arba laivavedžio pažymėjimas) arba transporto priemonės registracijos dokumentai ir išduodamas laikinas leidimas vairuoti transporto priemonę, vidaus vandenu transporto priemonę arba laikinas transporto priemonės registracijos dokumentas ir apie tai įrašoma administracinio teisės pažeidimo protokole.“ Taigi *conditio sine qua non* (privaloma sąlyga) vairuotojo pažymėjimui paimti yra ta, kad vairuotojas padarė pažeidimą, už kurį jam gali būti skiriama administracinė nuobauda – teisės vairuoti transporto priemonę atėmimas. Jokiais kitais atvejais vairuotojo pažymėjimas iš pažeidimą padariusio asmens negali būti paimamas. Tokios pačios pozicijos laikomasi ir ankstesnėje Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje (Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr.A² - 718/2007).

Atsakomybę už pareiškėjo padarytą pažeidimą nustato Administracinių teisės pažeidimų kodekso 124 straipsnio 5 dalis, kuri pažeidimo padarymo metu nenumatė sankcijos – teisės vairuoti transporto priemones atėmimo. Pareiškėjui taip pat negrėšė atsakomybė pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 130² straipsnį, kadangi tai nebuvo pakartotinis Kelių eismo taisyklių pažeidimas. Teiginys, kad, kaip nurodoma byloje, policijos pareigūnai tuo metu neturėjo radijo ryšio ir negalėjo patikrinti pastarosios aplinkybės (b. l. 37), nėra teisiškai reikšmingas ir nešalina veiksmų neteisėtumo. Taigi Šiaulių miesto VPK EPS pareigūnai neturėjo teisinio pagrindo paimti iš pareiškėjo vairuotojo pažymėjimo. Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija valstybės institucijos pareigūnų neteisėtus veiksmus pripažįsta nustatytais.

Pareiškėjas savo patirtą neturtinę žalą pagrindžia tuo, kad su išduotu laikinuoju vairuotojo pažymėjimu negalėjo kirsti Lietuvos valstybinės sienos, nenuvyko į svarbų dalykinį susitikimą, turėjusį vykti 2006 m. vasario 21 d. Rygos mieste. Pareiškėją sugrąžino nuo Lietuvos – Latvijos sienos, dėl to mano, kad buvo pažeista jo garbė ir orumas, patyrė dvasinį sukrėtimą, pablogėjo jo verslo reputacija prieš užsienio partnerius, buvo suvaržyta judėjimo laisvė bei bendravimo galimybės.

Kriterijus, pagal kuriuos nustatomas neturtinės žalos dydis, įtvirtina Civilinio kodekso 6.250 straipsnio 2 dalis. Nustatydamas neturtinės žalos dydį, teismas atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. Teismų praktikoje pripažįstama, kad neturtinė žala nėra bet koks asmeniui padarytas neigiamas poveikis, bet žalą darantys veiksmai ar veiksniai yra pakankamai intensyvūs, jie yra nepriimtini asmens gero vertinimo požiūriu ir gali būti

įvertinti pinigais, atsižvelgiant į pažeidžiamų vertybių pobūdį, pakenkimo intensyvumą, trukmę ir kt. (Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁷-1001/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-337/2006). Siekiant neturtinės žalos atlyginimo būtina nustatyti, kad tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-376/2007).

Spręsdama dėl pareiškėjo patirtos neturtinės žalos dydžio, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija atsižvelgia į tai, kad valstybės institucijų padarytas pažeidimas nebuvo itin intensyvus ir ilgalaikis. Pareiškėjo vairuotojo pažymėjimas buvo paimtas 2006 m. vasario 21 d. 08 val. 22 min. (b. l. 5), o grąžintas tą pačią dieną 13 val. (b. l. 6). Vairuotojo pažymėjimas pareiškėjui buvo grąžintas iškart po to, kai jis paskambino Šiaulių policijos Eismo priežiūros pareigūnui ir išaiškino situaciją, o tai reiškia, kad institucija savo pažeidimą geranoriškai pripažino ir siekė ištaisyti jo neigiamas pasekmes. Nors pareiškėjas nurodė ir pateikė įrodymus, kad susitikimas su verslo partneriais Rygoje turėjo įvykti 2006 m. vasario 21 d. 10 val., tačiau byloje esantis sulaikyto asmens (transporto priemonės) perdavimo priėmimo aktas (administracinio teisės pažeidimo b. l. 7) patvirtina, kad pareiškėjas prie Lietuvos valstybinės sienos buvo 9 val. 40 min., taigi per dvidešimt minučių niekaip nebūtų spėjęs nuvykti į Rygą ir laiku atvykti į susitikimą. Taigi į susitikimą pareiškėjas būtų gerokai pavėlavęs net tuo atveju, jei vairuotojo pažymėjimas iš jo nebūtų paimtas, vadinasi, pasitikėjimas juo kaip verslo partneriu būtų sumenkęs ir be valstybės institucijų padaryto pažeidimo. Kadangi vairuotojo pažymėjimas pareiškėjui buvo grąžintas tos pačios dienos 13 valandą, o pavėlavęs į susitikimą Rygoje jis būtų bet koku atveju, pareiškėjas, būdamas rūpestingu verslo partneriu, galėjo siekti susitikimą atidėti keletui valandų ir dar tą pačią dieną atvykti į Rygą. Pareiškėjas nepagrindė, kokius kitus išgyvenimus ar neigiamas emocijas jis patyrė dėl neteisėtai paimto jo vairuotojo pažymėjimo. Atsižvelgdama į valstybės institucijų padaryto pažeidimo trumpalaikiškumą ir geranorišką pažeidimo pripažinimą, į tai, kad pareiškėjo pavėlavimas į verslo susitikimą būtų neišvengiamas ir be valstybės institucijų neteisėtų veiksmų, į tai, kad nepateikti duomenys ir įrodymai apie kitokius pareiškėjo išgyvenimus, sukrėtimus, pažeidimo įtaką tolesniam pareiškėjo gyvenimui, taip pat vertindama bylos

aplinkybes pagal teisingumo, sąžiningumo ir protingumo kriterijus, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pareiškėjo patirtą neturtinę žalą vertina 100 Lt, ir atitinkamai sumažina pirmosios instancijos teismo priteistą žalos atlyginimo sumą. Tarp šios pareiškėjo patirtos neturtinės žalos ir valstybės institucijų neteisėtų veiksmų yra priežastinis ryšys, taigi, nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas, ši žalos atlyginimo suma priteistina iš atsakovo Lietuvos valstybės.

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Atsakovo Lietuvos valstybės apeliacinį skundą patenkinti iš dalies.

Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 28 d. sprendimo dalį dėl 500 Lt (penkių šimtų litų) neturtinės žalos atlyginimo priteisimo pareiškėjui A. G. pakeisti ir priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės pareiškėjui A. G. 100 Lt (šimtą litų) neturtinės žalos atlyginimo.

Kitą sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

2.5. Dėl tarnybos santykių

2.5.1. Dėl sąlygų išmokėti darbo užmokestį už laikotarpį, per kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų

Aiškinant Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 ir 6 dalis tik lingvistiniu teisės aiškinimo metodu ir darant išvadą, kad tik grįžęs (gražintas) į pareigas pareigūnas turi teisę reikalauti, kad būtų išmokėtas darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį, įstatymų leidėjo tikslai liktų nepasiekti, o darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį liktų neišmokėtas ir visiškai nepagrįstai nuo pareigų nušalintam pareigūnui, kuris dėl pateisinamų priežasčių, ne dėl pareigūno kaltės, pavyzdžiui, paties pareigūno prašymu, buvo atleistas iš tarnybos. Tokia praktika būtų nesuderinama su teisingumo bei sąžiningumo principais.

Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalis negali būti interpretuojama, kaip visais atvejais draudžianti priteisti darbo užmokestį už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį, jei pareigūnas po nušalinimo nuo pareigų nebegrįžta į tarnybą. Tad vien tik ta aplinkybė, kad pareigūnas negrįžo į tarnybą, nėra pakankamas pagrindas atmesti pareiškėjo reikalavimą.

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. vasario 19 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Antano Ablingio, Anatolijaus Baranovo, Artūro Drigoto (pranešėjas), Arūno Sutkevičiaus (kolegijos pirmininkas) ir Vaidos Urmonaitės, sekretoriaujant Dinai Jerusalimskienei, dalyvaujant pareiškėjui P. K., pareiškėjo atstovui advokatui Egidijui Morkūnui, atsakovo Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos atstovui Večislavui Burneikai,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo pareiškėjo P. K. apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2006 m. vasario 15 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo P. K. skundą atsakovams Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos ir Šiaulių miesto vyriausiajam policijos komisariatui dėl darbo užmokesčio priteisimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I.

Pareiškėjas P. K. kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam 21 158,25 Lt neišmokėto darbo užmokesčio. Jis nurodė, kad dirbo Šiaulių miesto vyriausiojo policijos komisariato (toliau – ir Šiaulių miesto VPK) 2-ojo policijos komisariato viršininku. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. TE-313 buvo nušalintas nuo tarnybos, o jo atžvilgiu pradėtas tarnybinis patikrinimas dėl neva 2004 m. sausio 12 d. jo įvykdyto S. J. sumušimo. Jo atžvilgiu taip pat pradėtas ikiteisminis tyrimas, kuris buvo sustabdytas. 2004 m. birželio 21 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas konstatavus, kad P. K. veikė nėra nusikaltimo sudėties. 2004 m. birželio 30 d. atnaujintas tarnybinis patikrinimas. Jį atlikus, 2004 m.

liepos 19 d. surašyta tarnybinio patikrinimo išvada Nr. S-TP-9-4RN, kurioje konstatuoti jau visai kiti nusižengimai – bandymas paveikti Šiaulių miesto VPK viršininką V. M. ir Šiaulių miesto apylinkės prokuratūros pareigūnus; policijos ekipažo atšaukimas iš įvykio vietos bei pasinaudojimas tarnybine padėtimi, gaunant mobilaus ryšio SIM korteles iš dviejų uždarytų akcinių bendrovių. Lietuvos policijos generalinis komisaras 2004 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. TE-313 nuo 2004 m. liepos 20 d. P. K. atleido iš vidaus tarnybos. Dėl atleidimo pagrįstumo jis kreipėsi į teismą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas skundą atmetė, papildomai nurodydamas, kad epizodas dėl bandymo paveikti Šiaulių miesto VPK viršininką V. M. ir Šiaulių miesto apylinkės prokuratūros pareigūnus yra nepagrįstas. Jo prašymas dėl proceso atnaujinimo šioje byloje dar nėra išnagrinėtas. Pareiškėjo manymu, jis turi teisę gauti darbo užmokesį už nušalinimo laikotarpį nuo 2004 m. sausio 12 d. iki 2004 m. birželio 30 d., nes atlikus ikiteisminį tyrimą asmens sužalojimo faktas nepasitvirtino, o tarnybinis patikrinimas buvo atliekamas tik dėl sumušimo. Be to, nepaisant tarnybinio patikrinimo išvados rekomendacijų, nebuvo priimtas joks sprendimas pripažinti, jog jis per 2004 m. sausio 12 d. – 2004 m. birželio 30 d. laikotarpį buvo pagrįstai nušalintas nuo tarnybos. Taip pat nepriimtas sprendimas nemokėti jam darbo užmokesčio už šį laikotarpį.

Pareiškėjo atstovas taip pat nurodė, kad sprendžiant klausimą dėl darbo užmokesčio priteisimo, turi būti laikomasi trejų metų senaties termino.

Atsakovas Policijos departamentas prašė skundą atmesti. Atsakovas vadovavosi Vidaus tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. balandžio 29 d. įstatymu Nr. IX-1538 (toliau – ir Statutas), 25 straipsnio 1 dalies, 28 straipsnio 2 ir 3 dalių, Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 22 straipsnio, Vidaus reikalų ministro 2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. IV-308 „Dėl „Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos“ (toliau – ir Tvarka) 2, 6, 13 punktų nuostatomis. Nurodė, kad pareigūno nušalinimas nuo pareigų yra viena iš Tvarkos numatytų procedūrų, kuri gali būti taikoma tarnybinio patikrinimo atlikimo metu nustatyta tvarka. 2004 m. sausio 12 d. įsakymą Nr. TE-10 dėl nušalinimo nuo pareigų tarnybinio patikrinimo atlikimo metu pasirašė generalinis komisaras. 2004 m. sausio 13 d. pareiškėjas susipažino su šiuo įsakymu, bet įstatymų nustatyta tvarka ir terminu jo neskundė. Prašymo atnaujinti apskundimo terminą pareiškėjas nepateikė. Vilniaus apygardos administracinis teismas ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nagrinėjo pareiškėjo skundus dėl generalinio komisaro 2004 m. liepos 20 d. įsakymo Nr. TE-313 teisėtumo ir Policijos departamento Vidaus tyrimų valdybos tarnybinio patikrinimo 2004 m.

liepos 19 d. išvados Nr.S-TP-9-4 RN pagrįstumo klausimus. Nagrinėjimo metu nebuvo nustatyta, kad P. K. tarnybinio patikrinimo metu buvo nušalintas nepagrįstai, kad generalinio komisaro 2004 m. sausio 12 d. įsakymas Nr.TE-10 yra neteisėtas ir prieštarauja Statuto 28 straipsnio reikalavimams ir kad už nušalinimo laikotarpį P. K. priklauso darbo užmokestis.

Atsakovas Šiaulių miesto VPK prašė skundą atmesti. Nurodė, kad komisariatas jokių veiksmų ar sprendimų, kurie galėjo sukelti kokias nors pasekmes pareiškėjui, neatliko, todėl jis nėra tinkamas atsakovas. Taip pat teigė, kad generalinis komisaras 2004 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. TE-10 nušalino pareiškėją nuo pareigų tarnybinio patikrinimo atlikimo metu bei tą pačią dieną pavedė atlikti tarnybinį patikrinimą dėl šio pareigūno galimai padaryto tarnybinio nusižengimo. Turint informaciją, kad dėl P. K. tos pačios veikos pradėtas ikiteisminis tyrimas, 2004 m. sausio 14 d. tarnybinis patikrinimas buvo sustabdytas, neturint jokių duomenų, rodančių, kad tiriamoje pareiškėjo veikoje yra savarankiško tarnybinio nusižengimo požymių, įgalinančių atriboti jį nuo nusikalstamos veikos. 2004 m. birželio 30 d., gavus bei įvertinus 2004 m. birželio 21 d. nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą pareiškėjo atžvilgiu, buvo atnaujintas tarnybinis patikrinimas, minėtame nutarime esant duomenų apie galimą kitą tarnybinį nusižengimą, tai yra dėl galimai atliktų veiksmų, kurie pažemino pareigūno vardą. Tarnybinis patikrinimas buvo atnaujintas nepažeidžiant Tvarkos (11 p.). Atsakovas vadovavosi Tvarkos 13 punkto nuostatomis ir nurodė, kad Tvarkos nuostatos aiškiai apibrėžia nušalinimo nuo tarnybos laikotarpį – tarnybinio patikrinimo atlikimo laiką, neišskirdamos atskirų laikotarpių bei neįpareigojančios pakartotinai nušalinti nuo tarnybos jau nušalintą pareigūną toje pačioje tarnybinio patikrinimo atlikimo procedūroje. Šios nuostatos nepažeidžia tikrinamojo pareigūno teisėtų interesų ir įstatymo reikalavimų. Pažymėjo, kad 2004 m. liepos 19 d. tarnybinio patikrinimo išvada Nr. S-TP-9-4RN, 2004 m. liepos 19 d. patvirtinta Lietuvos policijos generalinio komisaro, yra norminis dokumentas, kuriuo remiantis (Tvarkos 21 p.) priimamas sprendimas. Atkreipė dėmesį, kad generalinio komisaro 2004 m. liepos 20 d. įsakyme Nr. TE-313 reglamentuota, jog atleidžiamo P. K. vidaus tarnybos stažas yra suskaičiuotas iki 2004 m. sausio 12 d., tai yra nušalinimo nuo tarnybos laikotarpis į stažą neįskaičiuojamas. Statuto 28 straipsnis aiškiai reglamentuoja, kad jei nušalinimas nuo tarnybos yra pagrįstas, tai nušalinimo laikotarpis į vidaus tarnybos stažą neįsiskaičiuoja, ir darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo pareigų, nemokamas. Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalis reglamentuoja darbo užmokesčio už laikotarpį, kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų, apmokėjimą tik per 5 darbo dienas

po to, kai pareigūnas pradėjo eiti pareigas, jeigu jo veikoje nebuvo nustatyta tarnybinio nusižengimo, administracinio teisės pažeidimo ar nusikalstamos veikos sudėtis. Vadovaujantis šia norma, nebuvo ir nėra jokio teisinio pagrindo pareiškėjui išmokėti darbo užmokestį už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį.

II.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2006 m. vasario 15 d. sprendimu skundą atmetė. Teismas nurodė, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2005 m. vasario 14 d. sprendimu paliko Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. liepos 20 d. įsakymą Nr. TE-313 dėl pareiškėjo atleidimo iš vidaus tarnybos nepakeistą. Šis sprendimas yra įsiteisėjęs ir turi prejudicinę galią nagrinėjamoje byloje. Pareiškėjas prašo priteisti darbo užmokestį už jo nušalinimo laikotarpį nuo 2004 m. sausio 12 d. iki 2004 m. birželio 30 d., į teismą jis kreipėsi nepažeidęs Darbo kodekso 27 straipsnio 2 dalyje nustatyto trejų metų senaties termino. Teismas taip pat vadovavosi Statuto 28 straipsnio 3 ir 5 dalies nuostatomis ir konstatavo, kad nebuvo ir nėra jokio teisinio pagrindo pareiškėjui išmokėti darbo užmokestį už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį.

III.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti 2006 m. vasario 15 d. sprendimą ir priimti naują – jo skundą tenkinti. Jis nurodo, kad teismas taikė Statuto 28 straipsnio 3 ir 5 dalis formaliai, neišsiaiškinęs šių normų turinio. Statuto 28 straipsnio 3 dalis darbo užmokesčio mokėjimo po pareigūno atžvilgiu vykdyto tarnybinio patikrinimo nereglamentuoja. Analizuojant Statuto 28 straipsnio 5 dalį tiek lingvistiškai, tiek sistemiškai, negalima daryti išvados, kad pareigūno grąžinimas į tarnybą yra vienintelis juridinis faktas, kuriam esant pareigūnui išmokamas darbo užmokestis už nušalinimo nuo tarnybos laiką. Bet kuriuo atveju, minėtas teisės aktas nenumato daugelio situacijų, kai pareigūnas, net ir teigiamai pasibaigus tarnybiniam patikrinimui, turi teisę į darbo užmokestį (pareigūnui išėjus iš tarnybos savo noru, nebegalint dirbti dėl sveikatos ir pan.). Prie tokių situacijų priskirtinas ir atvejis, kai atliekamo tarnybinio patikrinimo metu nebuvo nustatyti pažeidimai, kurie buvo pagrindas tarnybinį patikrinimą pradėti. Šių argumentų teismas nenagrinėjo, taip pažeisdamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 86 straipsnį. Be to, bet kuriuo atveju tam, kad pareigūnui būtų nemokamas

darbo užmokestis už nušalinimo nuo tarnybos laikotarpį, turi būti priimtas atitinkamas įstaigos vadovo sprendimas. Nei generalinio komisaro 2004 m. sausio 12 d. įsakyme Nr. TE-10, nei 2004 m. liepos 20 d. įsakyme Nr. TE-313 nebuvo nurodyta, kad atleidžiant jį iš tarnybos atlyginimas už nušalinimo laikotarpį nemokamas. Tokiu atveju atlyginimas už nušalinimo laikotarpį turėjo būti sumokėtas bet kuriuo atveju. Teismas dėl šio motyvo taip pat nepasisakė.

Atsakovas Policijos departamentas atsiliepime į apeliacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepimą iš esmės grindžia tais pačiais motyvais, kurie buvo nurodyti pirmosios instancijos teismui.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Patikslintu ieškiniu pareiškėjas prašė priteisti 21 158,25 Lt neišmokėto darbo užmokesčio už laikotarpį nuo 2004 m. sausio 12 d. iki 2004 m. birželio 30 d. Šiuo laikotarpiu Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. TE-10 pareiškėjas buvo nušalintas nuo pareigų dėl jo atžvilgiu pradėto tarnybinio patikrinimo. Savo prašymą priteisti darbo užmokestį už paminėtą laikotarpį pareiškėjas grindė tuo, kad jis buvo atleistas iš vidaus tarnybos ne dėl tų įtartų veiksmų (pažeidimų), dėl kurių buvo pradėtas tarnybinis patikrinimas. Be to, pareiškėjas manė, kad tam, jog pareigūnui būtų nemokamas darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį, turi būti priimtas atitinkamas įstaigos vadovo sprendimas.

Iš 2004 m. sausio 12 d. pranešimo dėl tarnybinio nusižengimo matyti, kad pareiškėjo atžvilgiu pradėtas tarnybinis patikrinimas, nes buvo duomenų apie galimą tarnybinio nusižengimo padarymą, t. y. apie galimai padarytą neteisėtą fizinės jėgos panaudojimą prieš S. J., tuo pažeidžiant Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, 21 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktus, Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto (toliau – ir Vidaus tarnybos statutas) 2 straipsnio 7 dalies reikalavimus. Vadovaujantis Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo tvarkos (toliau – ir Tvarka), patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. 1V-308, 10 punktu, 2004 m. sausio 14 d. tarnybinis patikrinimas pareiškėjo atžvilgiu buvo sustabdytas. Tai padaryta atsižvelgiant į tai, kad dėl galimai padarytų pareiškėjo veiksmų S. J. atžvilgiu pradėtas ikiteisminis tyrimas ir tuo metu turimoje medžiagoje nebuvo

duomenų, rodančių, kad pareiškėjo veikoje buvo savarankiško tarnybinio nusizengimo požymių, įgalinančių jį atriboti nuo nusikalstamos veikos. 2004 m. birželio 21 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas pareiškėjo atžvilgiu buvo nutrauktas. 2004 m. birželio 30 d. tarnybinis patikrinimas pareiškėjo atžvilgiu atnaujintas. Kaip matyti iš 2004 m. liepos 19 d. tarnybinio patikrinimo išvados, susipažinus su paminėto ikiteisminio tyrimo medžiaga, buvo nustatyti pareiškėjo atlikti teisei priešingi veiksmai (naudojimas privačių juridinių asmenų mobiliojo ryšio telefono kortelėmis, nurodymas atšaukti į įvykio vietą išvykusią operatyvinę grupę, bandymas paveikti Šiaulių miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininką bei Šiaulių miesto apylinkės prokuratūros pareigūnus), dėl kurių tarnybinio patikrinimo išvadoje buvo siūloma atleisti pareiškėją iš vidaus tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą. Tačiau tarnybinio patikrinimo išvadoje nekonstatuota, kad pareiškėjas padarė kokius nors teisei priešingus veiksmus, susijusius su 2004 m. sausio 12 d. pranešime apie tarnybinį patikrinimą nurodytu epizodu dėl galimo fizinės jėgos panaudojimo prieš S. J. Atsižvelgiant į tarnybinio patikrinimo išvadą, Lietuvos policijos generalinis komisaras 2004 m. liepos 20 d. įsakymu atleido pareiškėją iš vidaus tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 53 straipsnio 1 dalies 7 punktą, 56 straipsnio 1 dalį, t. y. už pareigūno vardo pažeminimą.

Pareiškėjas, nesutikdamas su šiuo sprendimu, apskundė jį teismui. Byla dėl atleidimo iš vidaus tarnybos buvo baigta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. vasario 14 d. sprendimu, kuriame konstatuota, kad pareiškėjo atleidimas iš vidaus tarnybos buvo teisėtas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pripažino, kad pareiškėjas pažemino pareigūno vardą, nurodydamas atšaukti į įvykio vietą išvykusią operatyvinę grupę bei naudodamasis privačių juridinių asmenų mobiliojo ryšio telefono kortelėmis. Tačiau teismas nurodė, kad dalyje dėl bandymo paveikti Šiaulių miesto vyriausiojo policijos komisariato viršininką bei Šiaulių miesto apylinkės prokuratūros pareigūnus įsakymas dėl pareiškėjo atleidimo iš vidaus tarnybos nėra pagrįstas. Taigi, kaip matyti iš paminėto, pareiškėjas iš vidaus tarnybos buvo atleistas ne dėl tų įtartų veiksmų (pažeidimų), dėl kurių buvo pradėtas tarnybinis patikrinimas.

V.

Pareiškėjas buvo statutinis valstybės tarnautojas – policijos pareigūnas, todėl pagrindinis jo teisinis statusą reguliuojantis teisės aktas – Vidaus tarnybos statutas. Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 3 dalyje (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija, galiojusi pareiškėjo nušalinimo ir atleidimo iš

tarnybos metu) buvo nustatyta, kad jei pareigūnas nušalinamas nuo pareigų, taip pat tais atvejais, kai nušalinamas Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka, nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu pareigūnui darbo užmokestis nemokamas. Taigi šiame teisės akte buvo aiškiai apibrėžta nušalinimo nuo pareigų pasekmė ir įtvirtinta taisyklė, kad kiekvienas nušalinimas nuo pareigų pats savaime suponuoja darbo užmokesčio nemokėjimą, kol pareigūnas yra nušalintas. Tad Lietuvos policijos generaliniam komisarui 2004 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. TE-10 nušalinus pareiškėją nuo pareigų, darbo užmokestis jam turėjo būti nemokamas pagal Vidaus tarnybos statutą ir administracinio sprendimo nemokėti pareiškėjui darbo užmokesčio už nušalinimo laikotarpį priėmimas šiuo atveju nebuvo būtinas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad administracinio sprendimo paminėtu klausimu nepriėmimas nesukūrė pareiškėjui subjektinės teisės į reikalaujamas priteisti pinigų sumas, todėl šios bylos baigčiai pastaroji aplinkybė neturi esminės reikšmės.

Teisėjų kolegijos vertinimu, ta aplinkybė, kad Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. liepos 20 d. įsakyme, kuriuo pareiškėjas atleistas iš vidaus tarnybos, nėra nurodyta, kad pareiškėjui (ne)turi būti išmokėtas darbo užmokestis už jo nušalinimo nuo pareigų laikotarpį, taip pat nesudaro pagrindo tenkinti pareiškėjo skundą ir priteisti jo reikalaujamą darbo užmokesčio sumą. Teisės aktuose nėra nustatyta, kad sprendimo neišmokėti darbo užmokesčio už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį nepriėmimas reiškia, kad priimamas pozityvus asmeniui sprendimas, t. y. sprendimas išmokėti darbo užmokestį. Tad vien tik tas faktas, kad įsakyme paminėtu klausimu nėra pasisakyta, negali būti vertinamas, kaip suponuojantis pareiškėjo subjektinės teisės į reikalaujamą priteisti pinigų sumą atsiradimą. Šiuo atveju būtina nustatyti, ar yra tenkinamos visos taikytinuose teisės aktuose nustatytos sąlygos šiai subjektinei teisei atsirasti. Tad konkretaus individualaus administracinio sprendimo šiuo klausimu nepriėmimas neturi esminės ir ginčo baigtį galinčios nulemti reikšmės.

VI.

Minėta, kad pareiškėjas šioje byloje reikalauja išmokėti jam darbo užmokestį už laikotarpį, kai jis buvo nušalintas nuo pareigų. Toks reikalavimas pagal savo esmę ir pobūdį gali būti vertinamas ir kaip reikalavimas dėl žalos, padarytos neteisėtais veiksmais (neteisėtu nušalinimu nuo pareigų) ir pasireiškiančios negautomis pajamomis (negautu darbo užmokesčiu), atlyginimo.

Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalyje (2003 m. balandžio 29 d.

įstatymo Nr. IX-1538 redakcija, galiojusi pareiškėjo nušalinimo ir atleidimo iš tarnybos metu) nustatyta, jog tarnybinio patikrinimo metu nustatė, kad pareigūnas nepadarė tarnybinio nusižengimo, kad nėra įstatymo nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl administracinio teisės pažeidimo ar nusikalstamos veikos padarymo, taip pat tais atvejais, kai nustatoma, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinei nuobaudai paskirti yra pasibaigęs senaties terminas, jis toliau eina pareigas ir per 5 darbo dienas nuo tada, kai vėl pradėjo eiti pareigas, jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo pareigų, taip pat delspinigiai už šią sumą, apskaičiuoti Vyriausybės nustatyta tvarka.

Lingvistiniu metodu aiškinant šią teisės normą galima būtų daryti išvadą, kad darbo užmokesčio už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį išmokėjimas yra siejamas su privaloma sąlyga – pareigūno grįžimu į tarnybą, nes Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalyje *inter alia* nustatyta, kad per 5 darbo dienas nuo tada, *kai pareigūnas vėl pradėjo eiti pareigas*, jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo pareigų. Iš pirmosios instancijos teismo sprendimo turinio galima spręsti, kad, be kita ko, remdamasis šiuo argumentu, pirmosios instancijos teismas atmetė pareiškėjo skundą. Tačiau lingvistinis teisės normų aiškinimas nėra vienintelis teisės normų aiškinimo būdas, todėl paminėta teisės norma vertintina ir kitų teisės aiškinimo metodų pagalba.

Visų pirma, išplėstinė teisėjų kolegija pastebi, kad Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalyje (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija) yra akcentuojamas ne pareigūno grįžimas (grąžinimas) į pareigas, bet teisei priešingų veiksmų pareigūno veikloje nenustatymas atitinkamo tyrimo metu. Pareigūno grįžimas (grąžinimas) į ankstesnes pareigas yra įprasta pasekmė tos priežasties, kad pareigūno veikloje nenustatomi teisei priešingi veiksmai. Todėl būtų logiška ir nuoseklu darbo užmokesčio už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį išmokėjimą sieti ne su tam tikrų aplinkybių pasekme (grąžinimu (grįžimu) į darbą), bet su tomis aplinkybėmis, kurios yra tos pasekmės priežastis.

Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 6 dalyje (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija, galiojusi pareiškėjo nušalinimo ir atleidimo iš tarnybos metu) buvo nustatyta, kad laikotarpis, kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų, į vidaus tarnybos stažą neįskaitomas, išskyrus atvejus, kai tarnybinio patikrinimo metu pripažįstama, kad pareigūnas nepadarė tarnybinio nusižengimo, kad nėra įstatymo nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl administracinio teisės pažeidimo ar nusikalstamos veikos padarymo, taip

pat tais atvejais, kai nustatoma, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinei nuobaudai paskirti yra pasibaigęs senaties terminas. Taigi laikotarpio, kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų, įskaitymas į vidaus tarnybos stažą nebuvo siejamas su pareigūno grįžimu į tarnybą. Laikotarpio, kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų, įskaitymas į vidaus tarnybos stažą reiškia, kad pareigūnas teisine prasme yra pripažįstamas šį laikotarpį tarnavusiu vidaus tarnyboje, tad būtų logiška ir nuoseklu, jei pareigūnui už tą laikotarpį būtų išmokėtas ir darbo užmokestis. Tad sisteminis Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 ir 6 dalių (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcijos) aiškinimas taip pat suponuoja, kad darbo užmokesčio už nušalinimo laikotarpį išmokėjimas neturėtų būti besąlygiškai siejamas su pareigūno grįžimu į tarnybą.

Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. 304 ir galiojusio iki Vidaus tarnybos statuto įsigaliojimo, 87 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad pareigūnams, nepagrįstai nušalintiems nuo pareigų, už laiką, kurį jie buvo nušalinti, išmokamas vidutinis darbo užmokestis. Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio 5 dalyje (Lietuvos Respublikos 2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX-855 redakcija, 2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. X-464 redakcija) buvo įtvirtinta principinė nuostata, kad nepagrįstai nušalintas nuo pareigų valstybės tarnautojas turi teisę reikalauti, kad jam būtų įstatymų nustatyta tvarka atlyginta žala. Lietuvos Respublikos darbo kodekso 123 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad jeigu darbuotojas darbdavio arba tam įgaliotų organų pareigūnų reikalavimu buvo nušalintas nuo darbo (pareigų) nepagrįstai, jis turi teisę reikalauti, kad įstatymų nustatyta tvarka jam būtų atlyginta žala. Taigi nė viename iš šių teisės aktų, kurie reglamentuoja (reglamentavo) panašius teisinius santykius, darbo užmokesčio (žalos atlyginimo) už nepagrįstą nušalinimą išmokėjimas nebuvo ir nėra privalomai siejamas su asmens, kuris buvo nepagrįstai nušalintas, grįžimu į tarnybą (darbą).

Administracinėje byloje Nr. A¹¹-798/2005 (Administracinių teismų praktika Nr. 8, 276-288 p.) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad pagal Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalį, fakto, jog tarnybinis nusižengimas nepadarytas, konstatavimas, taip pat įstatymo nustatyta tvarka nušalinto pareigūno nepripažinimas kaltu dėl nusikaltimo padarymo (tuo atveju, kai buvo atliekamas ir pasibaigė atitinkamas veikos tyrimas) yra pakankami pagrindai nušalintam pareigūnui išmokėti darbo užmokesį už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo pareigų taip pat – delspinigius. Taigi šioje byloje teismas nesusiejo darbo užmokesčio už nušalinimo nuo pareigų išmokėjimo su pareigūno grįžimu (grąžinimu) į ankstesnes pareigas.

Administracinėje byloje Nr. A¹⁷-1829/2006 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sprendė dėl Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto (toliau – ir Tarnybos muitinėje statutas), patvirtinto 2000 m. spalio 10 d. įstatymu Nr. VIII-1986, 43 straipsnio 3 dalies, kuri nustato, kad jeigu nušalintas muitinės pareigūnas atleidžiamas iš pareigų, už nušalinimo laikotarpį darbo užmokestis jam nemokamas, aiškinimo ir taikymo. Teismas pažymėjo, kad pirminis cituotos teisės normos vertinimas, neatsižvelgiant į kitas Tarnybos muitinėje statuto normas, susijusias su darbo užmokesčio mokėjimu nušalinimo atveju, suponuotą poziciją, kad kiekvienu atveju, kai muitinės pareigūnas nušalinimo metu būtų atleidžiamas iš pareigų, nepriklausomai nuo atleidimo pagrindų, jam darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį nebūtų mokamas, tačiau toks teisinis aptariamą teisės normos interpretavimas neatitiktų įstatymų leidėjo tikslo – nemokėti darbo užmokesčio tik tokiam pareigūnui, kuris buvo pagrįstai nušalintas nuo pareigų.

Nors paminėtu atveju buvo analizuojamos Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto normos, tačiau atsižvelgdama į reikšmingus vidaus tarnybos ir tarnybos muitinėje panašumus, išplėstinė teisėjų kolegija mano, kad reguliuodamas su vidaus tarnybos pareigūno darbo užmokesčio už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį išmokėjimo santykius, įstatymų leidėjas negalėjo turėti visiškai kitokių tikslų, nei reguliuodamas tarnybos muitinėje santykius, t. y., ir reguliuodamas su vidaus tarnyba susijusius santykius, jis visų pirma siekė, kad būtų kompensuotos nuo pareigų nepagrįstai nušalinto pareigūno prarastos pajamos – per nušalinimo laikotarpį negautas darbo užmokestis. Aiškinant nagrinėjamą teisės normą tik lingvistiniu teisės aiškinimo metodu ir darant išvadą, kad tik grįžęs (grąžintas) į pareigas pareigūnas turi teisę reikalauti, kad būtų išmokėtas darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį, paminėti įstatymų leidėjo tikslai liktų nepasiekti, o darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį liktų neišmokėtas ir visiškai nepagrįstai nuo pareigų nušalintam pareigūnui, kuris dėl pateisinamų priežasčių, ne dėl pareigūno kaltės, pavyzdžiui, paties pareigūno prašymu, buvo atleistas iš tarnybos. Tokia praktika būtų nesuderinama su teisingumo bei sąžiningumo principais. Juolab kad Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas).

Atsižvelgdama į paminėtų argumentų visumą, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalis negali būti interpretuojama, kaip visais atvejais draudžianti priteisti darbo užmokestį už

nušalinimo nuo pareigų laikotarpį, jei pareigūnas po nušalinimo nuo pareigų nebegrižta į tarnybą. Tad vien tik ta aplinkybė, kad pareiškėjas negrižo į tarnybą, nėra pakankamas pagrindas atmesti pareiškėjo reikalavimą.

VII.

Pareigūnas, stodamas į vidaus tarnybą, prisielia saugoti gerą vidaus tarnybos sistemos pareigūno vardą (Vidaus tarnybos statuto 12 str. 2 d.). Pastebėtina, kad ir pagal Lietuvos Respublikos policijos įstatymo (toliau – ir Policijos įstatymas) 26 straipsnį (1990 m. gruodžio 11 d. įstatymo Nr. I-851 redakcija), kuriam galiojant Lietuvos valstybei prisiėkė ir pareiškėjas (I t., b. l. 20), policijos pareigūnas, pradėdamas eiti pareigas, turėjo prisiėkti susilaikyti nuo veiksmų, kurie galėtų pakenkti geram policijos vardui. Bylos medžiaga patvirtina, kad tokią priesaiką pareiškėjas davė (I t., b. l. 20; Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Vidaus tyrimų valdybos medžiaga „Dėl P. K. veiksmų“, ind. 6.9 Nr. 30 II t.).

Pareigūno priesaika nėra vien tik simbolinės reikšmės aktas. Kadangi pareigūno priesaikos turinys buvo ir yra įtvirtintas įstatyme, duota priesaika turi teisinę reikšmę ir sukelia teisinės pasekmės: policijos pareigūnas, prisiėkdamas Lietuvos valstybei, įsipareigoja elgtis tik taip, kaip jį įpareigoja ši priesaika, ir jokiomis aplinkybėmis šios priesaikos nesulaužyti. Jei jis elgiasi priešingai, t. y. savo elgesiu sulaužo duotą priesaiką, jis padaro teisės pažeidimą. Taigi, atsižvelgiant į paminėtą, pareigūno vardo pažeminimas yra teisės pažeidimas, nes tokiu elgesiu sulaužoma duota priesaika saugoti gerą vidaus tarnybos sistemos pareigūno vardą (jei prisiėkta pagal Vidaus tarnybos statutą) arba susilaikyti nuo veiksmų, kurie galėtų pakenkti geram policijos vardui (jei prisiėkta pagal Policijos įstatymą). Vidaus tarnybos statutas numato vienintelę ir itin griežtą teisinę pasekmę, kuri kyla asmeniui savo poelgiu padariusiam tokį teisės pažeidimą, t. y. pažeminusiam pareigūno vardą, – toks pareigūnas atleidžiamas iš vidaus tarnybos (Vidaus tarnybos statuto 53 str. 1 d. 7 p.).

Minėta, kad pareiškėjas iš tarnybos buvo atleistas už pareigūno vardo pažeminimą. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. vasario 14 d. sprendime, kaip pareigūno vardą pažeminę buvo įvertinti du pareiškėjo elgesio epizodai: (i) pareiškėjas 2004 m. sausio 9 d. skambino į jo vadovaujamą Šiaulių miesto antrąjį policijos komisariatą ir liepė budėtojui N. Š. atšaukti į įvykio vietą išsiųstą policijos ekipažą; (ii) UAB „Radvila“ ir UAB „Lignita“ atstovams kreipusis į jį kaip į policijos komisarą pagalbos dėl prieš šias įmones ir jų darbuotojus daromų teisės pažeidimų, pareiškėjas paprašė suteikti jam

turtinę naudą nešančias paslaugas. Iš byloje esančios medžiagos, tarnybinio patikrinimo medžiagos, matyti, kad šie veiksmai atlikti dar iki pareiškėjo nušalinimo nuo pareigų. Apibendrinant paminėtą, konstatuotina, kad veikos, kurios sudarė faktinį jo atleidimo iš vidaus tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą pagrindą, buvo atliktos dar iki jo nušalinimo nuo pareigų 2004 m. sausio 12 d. Taigi tuo metu, kai pareiškėjas buvo nušalintas nuo pareigų, savo faktiniais veiksmais jis jau buvo padaręs šiurkštų teisės pažeidimą – savo elgesiu pažeminęs pareigūno vardą, už ką jis galėjo būti – ir vėliau buvo – atleistas iš vidaus tarnybos.

Pagal Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 2 dalį (2003 m. balandžio 29 d. įstatymo Nr. IX-1538 redakcija), tarnybinio patikrinimo metu pareigūnas galėjo būti nušalinamas nuo pareigų vadovo, turinčio teisę skirti į pareigas, įsakymu. Pagal Tvarkos 13 punktą, tikrinamas pareigūnas, vadovo, turinčio teisę skirti tarnybinę nuobaudą, įsakymu, esant svarbioms priežastims (veikoje įžvelgiama nusikaltimo ar pareigūno vardo pažeminimo požymių, tikrinamas pareigūnas aktyviais veiksmais trukdo atlikti patikrinimą ar kt.), tarnybinio patikrinimo atlikimo metu gali būti nušalinamas nuo pareigų. Taigi atsižvelgiant į paminėtą, o taip pat į pažeidimus, dėl kurių pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos, pareiškėjo pareigas, kurias jis ėjo iki nušalinimo, yra pagrindas daryti išvadą, kad dar iki 2004 m. sausio 12 d. egzistavo faktinis pagrindas pradėti tarnybinį patikrinimą dėl tų pareiškėjo veiksmų (pažeidimų), dėl kurių jis vėliau buvo atleistas, bei tuo pagrindu teisėtai ir pagrįstai nušalinti jį nuo pareigų.

VIII.

Bylos medžiaga patvirtina, kad pareiškėjas nuo pareigų buvo nušalintas Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. TE-10. Šis įsakymas teisės aktų nustatyta tvarka nėra nuginkčytas (panaikintas). Šio įsakymo teisėtumo pareiškėjas nekvestionuoja ir šioje byloje. Taigi išplėstinė teisėjų kolegija neturi pagrindo abejoti tuo, kad 2004 m. sausio 12 d. pareiškėjas buvo teisėtai nušalintas nuo pareigų. Tačiau vien tik ta aplinkybė, kad paminėtas įsakymas dėl nušalinimo nuo pareigų nėra nuginkčytas (panaikintas), dar nesudaro pagrindo atmesti pareiškėjo skundą. Kaip matyti iš Vidaus tarnybos statuto 28 straipsnio 5 dalies loginės konstrukcijos, darbo užmokesčio už nušalinimo nuo pareigų laikotarpį išmokėjimas visų pirma siejamas su teisei priešingų pareigūno veiksmų nenustatymu atitinkamo tyrimo metu, t. y. ne su sprendimu nušalinti nuo pareigų neteisėtumu (jo panaikinimu), bet su iš esmės teigiamais atlikto asmens veiklos tyrimo rezultatais. Savo ruožtu, pagal

paminėtos teisės normos prasmę, jei atlikto tyrimo rezultatai asmeniui yra iš esmės neigiami, pagal bendrąją taisyklę, darbo užmokestis už nušalinimo laikotarpį neturėtų būti mokamas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taip pat laikomasi nuostatos, kad nušalinimo nuo pareigų pagrindumas vertinamas pagal atlikto tyrimo rezultatus, t. y. retrospektyviai įvertinant nušalinimą (administracinė byla Nr. A¹¹-798/2005; Administracinių teismų praktika Nr. 8, 276-288 p.)

Kaip matyti iš nagrinėjamos bylos medžiagos, tie įtarimai, dėl kurių buvo pradėtas pareiškėjo tarnybinis patikrinimas, nepasitvirtino. Tačiau nagrinėjamu atveju būtent tarnybinio patikrinimo, kurio pradžioje pareiškėjas buvo nušalintas nuo pareigų, metu išaiškinti bei nustatyti kiti teisei priešingi pareiškėjo veiksmai, dėl kurių jis vėliau buvo atleistas iš tarnybos. Duomenys apie šiuos pažeidimus gauti ne atsitiktinai, o atnaujinus tarnybinį patikrinimą ir susipažinus su ikiteisminio tyrimo, dėl kurio buvo sustabdytas tarnybinis patikrinimas, medžiaga, t. y. susipažinus su ta medžiaga, kuri tiesiogiai susijusi su tarnybinio patikrinimo pradžioje egzistavusiais įtarimais. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs, kad pagal Tvarkos 12 punktą, patikrinimo išvadoje gali būti nurodyti ir aptariami kiti, t. y. informacijoje, pagal kurią buvo pradėta tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra, nenurodyti (tikrinamo pareigūno tariamai padaryti) nusizengimai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹¹-851/2004; Administracinių teismų praktika Nr. 6, 186-192 p.). Tai nagrinėjamoje byloje iš esmės ir buvo padaryta, nes atnaujinus tarnybinį patikrinimą ir nustčius kitus pareiškėjo padarytus teisės pažeidimus, apie tai buvo pasisakyta tarnybinio patikrinimo išvadoje, kuria užbaigtas pareiškėjo tarnybinis patikrinimas. Tad, kaip matyti iš paminėto, šioje byloje susidarė specifinė situacija – nors tie įtarimai, dėl kurių buvo pradėtas pareiškėjo tarnybinis patikrinimas, nepasitvirtino, tačiau tarnybinio patikrinimo išvadoje, kuria užbaigtas šis tarnybinis patikrinimas, teisėtai ir pagrįstai buvo nurodyti ir aptarti kiti šio tarnybinio patikrinimo metu nustatyti teisės pažeidimai, dėl kurių pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos už pareigūno vardo pažeminimą. Ši specifinė situacija, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, lemia, kad nagrinėjamu atveju sprendžiant, ar pareiškėjas turi teisę į darbo užmokestį už laikotarpį nuo 2004 m. sausio 12 d. iki 2004 m. birželio 30 d., negali būti vertinama tik tai, jog nepasitvirtino tie įtarimai, kurie egzistavo tarnybinio patikrinimo pradžioje, kaip iš esmės teigia pareiškėjas. Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, šiuo atveju turi būti įvertinti galutiniai tarnybinio patikrinimo rezultatai (galutinai nustatyti teisės pažeidimai); tai, ar jie, vertinant retrospektyviai, pateisina

pareiškėjo nušalinimą nuo pareigų, t. y. ar dėl tarnybinio patikrinimo metu nustatytų pažeidimų pareiškėjas galėjo būti teisėtai ir pagrįstai nušalintas nuo pareigų per faktinio jo nušalinimo nuo pareigų laikotarpį.

Nagrinėjamu atveju tarnybinio patikrinimo metu buvo išaiškinti ir nustatyti tokie pareiškėjo veiksmai (pažeidimai), kurie liudija, kad dar iki 2004 m. sausio 12 d. egzistavo faktinis pagrindas pradėti tarnybinį patikrinimą dėl tų pareiškėjo veiksmy (pažeidimų), dėl kurių jis vėliau buvo atleistas, bei tuo pagrindu teisėtai ir pagrįstai nušalinti jį nuo pareigų, kad dar iki 2004 m. sausio 12 d. savo faktiniais veiksmais pareiškėjas jau buvo padaręs šiurkštų teisės pažeidimą – savo elgesiu pažeminęs pareigūno vardą, už ką jis galėjo būti – ir vėliau buvo – atleistas iš vidaus tarnybos. Tad vertinant retrospektyviai, pareiškėjo nušalinimas nuo pareigų gali būti laikomas pagrįstu (pateisinamu) per visą jo faktinio nušalinimo laikotarpį, nes dėl tarnybinio patikrinimo metu nustatytų pažeidimų pareiškėjas galėjo būti pagrįstai ir teisėtai nušalintas per visą jo faktinio nušalinimo laikotarpį. Dėl šių priežasčių darytina išvada, kad šiuo atveju tarnybinio patikrinimo rezultatai pareiškėjui yra iš esmės neigiami bei nesudaro pagrindo tenkinti jo reikalavimus. Atsižvelgdama į šias išskirtines šios bylos aplinkybes, išplėstinė teisėjų kolegija sprendžia, kad pirmosios instancijos teismas, nors ir nevisiškai tinkamais motyvais, tačiau iš esmės pagrįstai netenkino pareiškėjo skundo. Tenkinti pareiškėjo apeliacinį skundą nėra pagrindo.

Vadovaudamasi aukščiau išdėstytu ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 1 punktu, išplėstinė teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Apeliacinį skundą atmesti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2006 m. vasario 15 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

2.6. Kitos ginčo administracinės bylos

2.6.1. Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalies, nustatančios alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimą, taikymo

Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nuostatos tikslas – sieti alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimą su pačiais šio įstatymo pažeidimais, o ne su atsakomybės už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus subjektais ir (ar) su konkrečia atsakomybės (administracinės ar pagal Alkoholio kontrolės įstatymą) rūšimi. Ši nuostata nėra siejama tik su administracine atsakomybe už Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus, o yra taikytina visais joje nurodytais atvejais, t. y. ir skiriant atitinkamą minėto įstatymo 34 straipsnyje numatytą ekonominę sankciją.

Be to, šioje nuostatoje pateikiama nuoroda į Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatytą konfiskavimo tvarką, o ne į konfiskavimo pagrindą, t. y. ne į konfiskavimo instituto materialų pagrindą, todėl ji turi būti aiškinama ir suprantama kaip nuoroda į Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso dvidešimt aštuntojo skirsnio nuostatas apie nutarimo konfiskuoti daiktą ir pajamas vykdymo proceso nuostatų taikymą.

Administracinė byla Nr. A¹⁴³–344/2008
Procesinio sprendimo kategorija 25

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2008 m. kovo 12 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Antano Ablingio, Anatolijaus Baranovo (pranešėjas) ir Stasio Gagio (kolegijos pirmininkas), sekretoriaujant Gitanai Aleliūnaitei,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atsakovo Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos apeliacinį skundą dėl Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 1 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo S. A. įmonės skundą atsakovui Šiaulių apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai dėl nutarimo pakeitimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Pareiškėjas S. A. įmonė (toliau – ir pareiškėjas) skundu (b. l. 3) kreipėsi į Šiaulių apygardos administracinį teismą, prašydamas pakeisti atsakovo Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – ir atsakovas, apeliantas) 2007 m. kovo 15 d. nutarimą Nr. 13-07-27-2 „Dėl ekonominių sankcijų už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus“, sumažinant paskirtą baudą.

Pareiškėjas nurodė, kad skundžiamu atsakovo nutarimu 1 000 Lt bauda ir 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimu buvo nubaustas už tai, jog jam priklausančio alaus baro Kelmėje, Vytauto Didžiojo g. 50, pagalbinėse patalpose laikomai 30 l alaus „Gubernija Imperial“ statinei buvo nepateikti juridinę galią turintys įsigijimą ar gabenimą patvirtinantys dokumentai. Pažymėjo, kad sutinka su nustatytu pažeidimu ir nuoširdžiai gailisi, pažada ateityje išvengti panašių klaidų. Įstatymo reikalavimai buvo pažeisti dėl nepakankamos kontrolės. Pažeidimas padarytas nepiktybiškai, nesiekiant nesąžiningai realizuoti alkoholinių gėrimų, dėl barmeno klaidos. Teigė, kad šiuo metu įmonės finansinė padėtis yra sunki, įmonė veikia nuostolingai, tad paskirta bauda yra labai didelė, žlugdo įmonę, ir jos sumokėti nėra galimybės.

Atsakovas atsiliepimu į skundą (b. l. 53) su skundu nesutiko.

Atsakovas nurodė, kad skundžiamu nutarimu, vadovaujantis Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 3 dalies 8 punktu, 33 straipsnio 2 dalimi, 34 straipsnio 2, 7, 8, 12 dalimis, 39 straipsnio 1 dalies 1 punktu, pareiškėjui buvo taikyta ekonominė sankcija, paskiriant 1 000 Lt baudą, už alkoholio produktų (alaus) laikymą, neturint juridinę galią turinčių privalomų įsigijimą ar gabenimą patvirtinančių dokumentų. Pažeidimas įrodytas byloje surinkta medžiaga. Teigė, kad nagrinėjant bylą ir skiriant nuobaudą buvo atsižvelgta į pažeidimo pobūdį bei įstatymų nustatytas atsakomybę lengvinančias aplinkybes. Administracinėje byloje, įvertinus nustatytas lengvinančias aplinkybes, paskirta minimali sankcijoje numatyta bauda, adekvati padarytam pažeidimui. Pareiškėjas naujų aplinkybių nenurodė.

II.

Šiaulių apygardos administracinis teismas 2007 m. birželio 1 d. sprendimu (b. l. 61–63) pareiškėjo skundą patenkino iš dalies. Teismas panaikino Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2007 m. kovo 15 d. nutarimo

Nr. 13-07-27-2 dalį dėl 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimo, o kitą nutarimo dalį paliko nepakeistą.

Teismas konstatavo, kad pareiškėjas neginčijo nustatyto Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimų pažeidimo. Teismo nuomone, pareiškėjo padarytas pažeidimas teisingai kvalifikuotas ir pareiškėjui pagrįstai paskirta ekonominė sankcija. Sankcijos skyrimo terminai nepažeisti. Teismas nustatė, jog pareiškėjas kaltės neneigia, nuoširdžiai gailisi, o tai pripažintina jo atsakomybę už padarytą pažeidimą lengvinančia aplinkybe. Be to, įmonės veikla nuostolinga, o tai taip pat galėtų būti vertinama kaip pagrindas mažinti ar keisti paskirtą ekonominę sankciją. Tačiau teismas, atsižvelgęs į Alkoholio kontrolės įstatymo 17 straipsnio 2 dalies 2 punkto, 34 straipsnio 2, 7, 8, 9 dalių nuostatas, pažymėjo, kad baudos dydžio klausimą sprendęs ir bylą nagrinėjęs pareigūnas įvertino, jog pareiškėjo veikloje yra lengvinančių aplinkybių, ir paskyrė minimalią už šį pažeidimą numatytą baudą. Šiuo metu galiojanti Alkoholio kontrolės įstatymo redakcija nenumato teismui galimybės mažinti skiriamos ekonominės sankcijos daugiau nei numatyta minimali bauda konkrečiame straipsnyje už konkretų padarytą pažeidimą. Be to, nagrinėjamoju atveju taikyti Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) 30¹ straipsnio nėra pagrindo, nes byla dėl ekonominės sankcijos skyrimo pagal Alkoholio kontrolės įstatymą nėra administracinio teisės pažeidimo byla. Ji yra nagrinėjama ir bauda skiriama pagal specialų įstatymą – Alkoholio kontrolės įstatymą, o ne pagal ATPK. Teismas konstatavo, jog nėra jokio pagrindo mažinti paskirtos minimalios ekonominės sankcijos. Teismas pažymėjo, kad nagrinėdamas skundą dėl ekonominės sankcijos turi patikrinti viso ginčijamo nutarimo teisėtumą ir pagrįstumą. Teismo nuomone, atsakovo sprendimas konfiskuoti 30 l alaus „Gubernija Imperial“ yra nepagrįstas, nes galimybės konfiskuoti alkoholinius gėrimus ar kitus gėrimus, kurie buvo Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatų pažeidimo objektas, nenumato pats Alkoholio kontrolės įstatymas. Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnis, kuriuo rėmėsi atsakovas, numato galimybę, kad už padarytą Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatų pažeidimą fiziniams asmenims gali būti taikoma administracinė atsakomybė, ir tik tokios atsakomybės taikymo pagrindu galimas gėrimų, kurie buvo teisės pažeidimo objektai, konfiskavimas (ATPK 26 str.). Nagrinėjamoju atveju administracinė atsakomybė nebuvo taikoma, pareiškėjui, kaip įmonei, pritaikyta ekonominė sankcija. Atsižvelgiant į tai, alaus konfiskavimas šioje byloje taikytas neteisėtai, todėl jis naikintinas. Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjui paskirta bauda paliktina nepakeista, tačiau naikintinas 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimas.

III.

Atsakovas apeliaciniu skundu (b. l. 67–68) prašo panaikinti Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 1 d. sprendimo dalį, kuria panaikintas 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimas, ir priimti naują sprendimą. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalis imperatyviai nurodo, kad alkoholio produktai, kurių įsigijimas nepatvirtintas juridinę galią turinčiais dokumentais, ATPK nustatyta tvarka konfiskuojami. Ši norma aiškiai apibrėžia konfiskuojamus objektus. Kartu ji yra blanketinė, nes dėl priimto nutarimo konfiskuoti daiktą vykdymo tvarkos, nukreipia į kitą teisės aktą. ATPK 27 skirsnis nustato nutarimo konfiskuoti daiktą vykdymo procesą, kuriuo reikia vadovautis priėmus nutarimą konfiskuoti daiktą.
2. Atsižvelgus į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išvadas dėl *ne bis in idem* principo pažeidimo išvengimo, kadangi pareiškėjo kaip juridinio ir fizinio asmens S. A. nuosavybė sutampa, S. A., kaip fiziniam asmeniui, netaikyta administracinė atsakomybė ir galimas alkoholinių gėrimų konfiskavimas.
3. Nesutinka, kad konfiskuoti gėrimus būtų buvę galima tik pradėjus administracinę teiseną dėl fizinio asmens, nes tai prieštarautų protingumo principui, nebūtų užkirstas kelias teisės pažeidimams.
4. Analogiškose situacijose Vilniaus apygardos administracinis teismas (administracinės bylos Nr. I-4452-04/2006, Nr. I-3949-07/2006) konstatavo, kad įmonėms skiriant nuobaudas pagal ekonomines sankcijas pagrįstai buvo taikoma alkoholinių gėrimų konfiskacija. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, formuojantis administracinių bylų praktiką, turėtų aiškiai išsakyti savo poziciją šiuo klausimu.

Pareiškėjas atsiliepimu į apeliacinį skundą (b. l. 74) prašo Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 1 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Pareiškėjas nurodo, kad nėra duomenų, įrodančių, jog alus įsigytas neteisėtai, todėl prašymas panaikinti teismo sprendimą yra nepagrįstas.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

Apeliacinis skundas tenkintinas.

Apeliaciniame skunde yra keliamas Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio taikymo klausimas. Todėl nagrinėjant šią administracinę bylą būtina pasisakyti dėl šios teisės normos aiškinimo ir jos taikymo.

Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnis nustato administracinės atsakomybės už šio įstatymo pažeidimus taikymo tvarką (tai nurodyta šio straipsnio pavadinime). Pagal šio straipsnio 1 dalį, fiziniams asmenims už šio įstatymo pažeidimus taikoma įstatymų nustatyta administracinė atsakomybė. Pagal jo 2 dalį (nagrinėjamai bylai aktuali 2004 m. kovo 9 d. įstatymo Nr. IX-2052 redakcija), Lietuvos Respublikoje parduodami, laikomi, gabenami kontrabandiniai, falsifikuoti alkoholio produktai, alkoholiniai gėrimai be specialių ženklų – banderolių, taip pat alkoholio produktai, kurie neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių kokybės reikalavimų ar kurių įsigijimas nepatvirtintas juridinę galią turinčiais dokumentais, ATPK nustatyta tvarka konfiskuojami. Straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad konfiskuoti alkoholio produktai sunaikinami arba panaudojami biodegalų gamybai Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

Ekonominių sankcijų už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus taikymą reglamentuoja šio įstatymo 34 straipsnis. Nagrinėjamas administracinis ginčas kilo dėl šio straipsnio pagrindu taikytos ekonominės sankcijos, kartu su kuria pareiškėjui buvo taikytas minėtas 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimas.

Kolegija pažymi, kad alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimas nėra numatytas nei Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnyje, nei kituose šio įstatymo straipsniuose, kuriuose kalbama apie ekonominių sankcijų taikymą už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus. Todėl toks nuostatos apie konfiskavimą pateikimas (Alkoholio kontrolės įstatymo 33 str.) iš tikrųjų leidžia daryti prielaidą, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje nurodytas alkoholio produktų ir gėrimų konfiskavimas yra galimas tik tuo atveju, kai fizinis asmuo yra traukiamas administracinėn atsakomybėn, t. y. ATPK nustatytai atsakomybei. Tačiau vien toks konfiskavimo nuostatos pateikimas nėra pakankamas pagrindas nurodytą prielaidą paversti atitinkama išvada. Sprendžiant klausimą dėl galimybės taikyti alkoholio produktų (gėrimų)

konfiskavimą yra būtina pateikti Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalies aiškinimą lingvistiniu, teleologiniu (įstatymo tikslo), loginiu bei sisteminiu teisės aiškinimo metodais.

Aiškindama Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalį nurodytais teisės aiškinimo metodais, kolegija pažymi, kad joje nėra įvardinti subjektai, kuriems taikytinas joje nurodytas alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimas, o tik išvardinti atvejai (tarp jų – ir atvejis, dėl kurio pareiškėjui buvo paskirta šioje byloje skundžiama ekonominė sankcija), kai tai būtina padaryti. Tai leidžia šią straipsnio dalį atsieti nuo straipsnio pirmosios dalies, kurioje kalbama tik apie fizinių asmenų atsakomybę, bei leidžia teigti, kad šios nuostatos tikslas – sieti alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimą su pačiais Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimais, o ne su atsakomybės už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimą subjektais ir ne su atsakomybės (administracinės ar pagal Alkoholio kontrolės įstatymą) rūšimi. Kolegija taip pat pažymi, kad svarstomos nuostatos turinys iš esmės atskleidžia pagrindą, kai pagal Alkoholio kontrolės įstatymą taikytinas alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimas, t. y. toks konfiskavimo taikymo pagrindas yra specialiai aptartas (nustatytas) Alkoholio kontrolės įstatymo. Pažymėtina, kad ATPK normose, kuriose nustatyta administracinė atsakomybė už tokio pobūdžio administracinius nusižengimus (pvz., 163² straipsnis, kuriame nustatyta administracinė atsakomybė už akcizais apmokestinamų prekių laikymą, gabenimą, naudojimą ar realizavimą pažeidžiant nustatytą tvarką; 164 straipsnis, kuriame nustatyta administracinė atsakomybė už prekybos alkoholiniais gėrimais taisyklių pažeidimą), konfiskavimo institutas nustatytas kaip (papildoma) administracinė nuobauda. Todėl dar vienas, papildomas tos pačios konfiskavimo priemonės nustatymas Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje (ją traktuojant kaip taikytiną tik administracinės atsakomybės atvejais) nebūtų logiškas ir netenka prasmės. Aiškinant Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalį, būtina pažymėti blanketinį joje pateiktos nuorodos į ATPK pobūdį bei tai, kad tai yra nuoroda į ATPK nustatytą konfiskavimo tvarką, o ne į konfiskavimo pagrindą, t. y. ne į konfiskavimo instituto materialų pagrindą. Kolegijos manymu, tokia nuoroda turi būti aiškinama ir suprantama kaip nuoroda į ATPK dvidešimt aštuntojo skirsnio nuostatas apie nutarimo konfiskuoti daiktą ir pajamas vykdymo proceso nuostatų taikymą.

Atsižvelgdama į pateiktus aiškinimo argumentus, kolegija daro išvadą, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 33 straipsnio 2 dalis nėra siejama tik su administracine atsakomybe už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus, o yra taikytina visais joje nurodytais atvejais, t. y. ir skiriant atitinkamą Alkoholio

kontrolės įstatymo 34 straipsnyje numatytą ekonominę sankciją.

Taigi konstatuotina, kad pirmosios instancijos teismas, panaikindamas skundžiamo nutarimo dalį dėl 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimo, neteisingai išaiškino ir pritaikė materialinės teisės normą (Alkoholio kontrolės įstatymo 33 str. 2 d.). Todėl ši teismo sprendimo dalis yra naikintina, o skundas minėto konfiskavimo apimtimi atmetinas (Administracinių bylų teisenos įstatymo 143 str.).

Patikrinusi kitą (apeliaciniame skunde nenurodytą) bylos dalį, kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo pateiktais argumentais bei išvadomis dėl pareiškėjui paskirtos ekonominės sankcijos pagrįstumo bei jos atitikimo pareiškėjo padarytam Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimui (kurio pareiškėjas neginčija). Todėl kita pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis paliktina nepakeista.

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 1 d. sprendimą pakeisti.

Panaikinti teismo sprendimo dalį, kuria panaikinta Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2007 m. kovo 15 d. nutarimo Nr. 13-07-27-2 dalis dėl 30 l alaus „Gubernija Imperial“ konfiskavimo, ir šią Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2007 m. kovo 15 d. nutarimo dalį palikti nepakeistą.

Kitą teismo sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

II. Administracinė doktrina

Aurimas Brazdeikis

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko padėjėjas

Kai kurie administracinių teisės pažeidimų kodekso taikymo klausimai

Didelę dalį Lietuvos administraciniuose teismuose, o taip pat apylinkių teismuose nagrinėjamų bylų sudaro administracinių teisės pažeidimų (toliau – ir ATP) bylos. Štai vien tik Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme per 2007 metus buvo išnagrinėtos 1 755 administracinių teisės pažeidimų bylos, ir tai sudarė beveik 40 procentų visų Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme išnagrinėtų bylų¹. Tad tinkamo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) nuostatų taikymo aktualumas yra akivaizdus. Tačiau pakankamai drąsiai galima teigti, jog ši teisės sritis teisės moksle susilaukia ištis nepakankamo dėmesio. Ypač trūksta konkrečių probleminių klausimų, galiojančio teisinio reguliavimo trūkumų analizės, pasiūlymų, kaip ši teisės sritis galėtų būti tobulinama. Įvairaus pobūdžio teisės mokslo darbuose, kuriuose aptariami administracinės atsakomybės pagal ATPK klausimai, neretai apsiribojama dogmatinio pobūdžio tiesų nurodymu ar įstatymo nuostatų pakartojimu, kas, deja, ne visada leidžia pasiekti vieną iš pagrindinių teisės mokslo tikslų – padėti praktikai. Tad šiuo straipsniu siekiama bent iš dalies užpildyti šią spragą, pateikiant išsamesnę kai kurių ATPK normų taikymo klausimų analizę.

Pabrėžtina, kad šiame straipsnyje pareikšta nuomonė yra grynai asmeninio pobūdžio. Todėl šis straipsnis negali būti interpretuojamas kaip oficialios Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pozicijos aptartais klausimais pateikimas.

1 Žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo metinį pranešimą (2007 m.) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-05-05]. Prieiga per internetą: <http://www.lvat.lt/documents/lvat_metinis_2007.pdf>.

1. Dėl karių ir kitų pareigūnų, kuriems taikomi drausmės statutai, atsakomybės už administracinius teisės pažeidimus

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – ir Konstitucinis Teismas) 2007 m. gruodžio 17 d. nutarimu pripažino, kad Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 4 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija; Žin., 2002, Nr. 17-649) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad teisėjas negali atsakyti administracine tvarka, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 114 straipsnio 2 daliai. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad teisėjo – kaip ir Seimo nario, ir Vyriausybės nario, kurie taip pat yra pareigūnai, įgyvendinantys funkcijas vykdant valstybės valdžią, – imunitetas nuo administracinės atsakomybės Konstitucijoje nėra nustatytas, išskyrus atvejus, kai administracinė atsakomybė yra susijusi su teisėjo laisvės suvaržymu. Tokiu būdu, po paminėto Konstitucinio Teismo nutarimo paskelbimo, teisėjai gali būti traukiami administracinėn atsakomybėn bendra tvarka, kaip ir kiti asmenys.

Tačiau imunitetu nuo administracinės atsakomybės naudojosi (ir šiuo metu vis dar naudojasi) ne tik teisėjai. Štai, pavyzdžiui, ATPK 15 straipsnyje 1 dalyje (2007 m. sausio 16 d. įstatymo Nr. X-1019² redakcija) nustatytas ribotas karių, taip pat policijos, vidaus reikalų tarnybų pareigūnų ir jiems prilygintų asmenų, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Valstybės saugumo departamento pareigūnų imunitetas nuo administracinės atsakomybės – už administracinius teisės pažeidimus jie atsako pagal (drausmės) statutus, išskyrus kelių eismo taisyklių, priešgaisrinės saugos taisyklių ir kitų priešgaisrinę saugą reglamentuojančių norminių aktų, medžioklės, žvejybos, kitų aplinkos apsaugos, taip pat gyventojų sveikatos apsaugos normų, muitų taisyklių, teisinės metrologijos reikalavimų pažeidimus, biudžeto asignavimų paskirstymo ir panaudojimo tvarkos pažeidimus, viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus, už kliudymą Valstybės kontrolės pareigūnams ir jų įgaliotiems asmenims atlikti jiems pavestas pareigas bei Valstybės kontrolės pareigūnų sprendimų nevykdymą ir už kontrabandą. Taigi, pavyzdžiui, policijos pareigūno patraukimas administracinėn atsakomybėn ir jo nubaudimas administracine nuobauda už ataskaitų ir dokumentų apie savo pajamas, turtą, pelną ir mokesčius pateikimo tvarkos pažeidimą bei mokesčių vengimą (ATPK 172¹ straipsnis), nedidelį chuliganizmą, padarytą ne darbo metu (ATPK 174 straipsnis), ar kitą administracinį teisės pažeidimą, nepatenkantį į ATPK 15 straipsnio 1 dalyje pateiktą pažeidimų, už kuriuos šie pareigūnai gali būti

2 Žin., 2007, Nr. 12-492.

traukiami administracinėn atsakomybėn bendra tvarka, sąrašą, yra negalimas. Lietuvos Respublikos prokuratūros 12 straipsnio 5 dalyje taip pat nustatytas absoliutus prokurorų imunitetas nuo administracinės atsakomybės. Tad, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 17 d. nutarimą, natūraliai kyla klausimas, ar tokio imuniteto suteikimas šioms pareigūnų grupėms yra konstituciškai pagrįstas.

Visų pirma pastebėtina, kad Konstitucijoje *expressis verbis* yra reglamentuotas tik Respublikos Prezidento, Seimo narių, Vyriausybės narių ir teisėjų imunitetas. Jokių kitų asmenų, dirbančių institucijose, per kurias vykdomos valstybės funkcijos, imunitetas, tarp jų – ir imunitetas nuo administracinės atsakomybės, Konstitucijoje nenumatytas. Tačiau vargu, ar vien tik to pakanka, kad būtų galima daryti kategorišką išvadą apie karių, policijos, kitų vidaus reikalų tarnybų pareigūnų, prokurorų ir kitų asmenų, kurių imunitetas Konstitucijos tiesiogiai neaptariamas, įstatymuose numatyto imuniteto nuo administracinės atsakomybės nesuderinamumą su Konstitucija.

Konstitucija nėra ir neturi būti tas teisės aktas, kuriame konkrečiai turėtų būti sureguliuotos visos gyvenimiškos situacijos. Nesant atitinkamų eksplicitinių Konstitucijos nuostatų, reguliuojančių tam tikrą klausimą, įstatymų leidėjas paprastai gali naudotis pakankamai plačia diskrecijos teise tą klausimą vienaip ar kitaip sureguliuoti. Todėl manytina, jog ta aplinkybė, kad Konstitucijoje nėra reglamentuotas karių, policijos, vidaus reikalų tarnybų pareigūnų, prokurorų ir kitų asmenų imunitetas bei jo apimtis, įstatymų leidėjui apskritai nedraudžia nustatyti atitinkamų pareigybių asmenų neliečiamybės garantijas, apibrėžti jų apimtį. Kita vertus, šis klausimas negali būti reguliuojamas taip, kad būtų pažeisti konstituciniai teisės principai, implicitinio konstitucinio teisinio reguliavimo esmė ir turinys. Konstitucijos, kaip teisinės realybės, negalima traktuoti vien kaip jos tekstinės formos, negalima suvokti Konstitucijos vien kaip eksplicitinių nuostatų visumos³.

Konstitucijos preambulėje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis suponuoja privalomumą stengtis užtikrinti, kad kiekvienas asmuo ir visa visuomenė būtų saugūs nuo nusikalstamų kėsinimųsi (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas⁴). Ir nors paminėtame Konstitucinio Teismo nutarime iš esmės kalbama apie nusikaltimus, tačiau vargu ar paminėtu aspektu skirtingai vertintini administraciniai teisės pažeidimai, juolab kad nuobaudos už kai kuriuos administracinius teisės pažeidimus yra nė kiek ne švelnesnės už tas

3 Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. Žin., 2004, Nr. 85-3094.

4 Žin., 2000, Nr. 39-1105.

bausmes, kurios gali būti skiriamos už nusikalstamą veiką. Tad valstybė, kaip visos visuomenės organizacija, turi priedermę imtis įvairių teisėtų priemonių, užkertančių kelią administraciniams teisės pažeidimams, ribojančių bei mažinančių jų paplitimą, o šios priemonės turi būti veiksmingos. Vienos iš efektyviausių priemonių, užtikrinančių šių tikslų pasiekimą, yra atsakomybės neišvengiamumas, skiriamos baudmės adekvatumas padarytam pažeidimui. Tad imuniteto nuo administracinės atsakomybės nustatymas, kaip atitinkamos atsakomybės apribojimas, negali būti vertinamas atsietai nuo šių imperatyvų. Manytina, kad imunitetas nuo administracinės atsakomybės turėtų būti išimtis iš bendros taisyklės, kad kiekvienas asmuo turi atsakyti už padarytą teisės pažeidimą.

Konstitucinėje jurisprudencijoje teigiama, kad imunitetas apskritai – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, *reikalingos ir būtinos*⁵ to asmens pareigoms tinkamai atlikti (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Taigi imunitetas negali pavirsti įstatymų leidėjo atitinkamam asmeniui (jų grupei) suteikiama privilegija, sukuriantia nepagrįstas prielaidas atitinkamos asmenų grupės nebaudžiamumui. Manytina, kad kiekvienas įstatymu nustatomas imunitetas ir jo apimtis turėtų būti konstituciškai pagrįsti, t. y. jis turėtų būti tik tokios apimties, kuri, atsižvelgiant į atitinkamo asmens statusą, vaidmenį valstybės gyvenime, vykdomas funkcijas, atliekamas pareigas ir kitas reikšmingas aplinkybes, yra būtina ir reikalinga jo pareigų tinkamam atlikimui užtikrinti. Tad imunitetas ir juo suteikiamos garantijos turėtų būti adekvačios asmens pareigoms, nustatant imuniteto apimtį turėtų būti užtikrinama tinkama skirtingų konstitucinių vertybių (iš vienos pusės – atsakomybės neišvengiamumo, baudmės adekvatumo, o iš kitos pusės – būtinybės užtikrinti tinkamą asmens pareigų vykdymą) pusiausvyra, paisoma proporcingumo reikalavimo, t. y. asmens neliečiamybės garantijų (imuniteto) turėtų būti suteikiama tik tiek, kiek tai yra būtina ir reikalinga. Be to, diferencijuotas teisinis reguliavimas turėtų būti grindžiamas tik atitinkamais teisės aktais reguliuojamų visuomeninių santykių subjektų padėties objektyviais skirtumais. Jei paminėtų reikalavimų nepaisoma, autoriaus nuomone, pagrįstai gali būti keliamas klausimas dėl įstatymų nustatyto imuniteto atitikties konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams.

Minėta, kad Konstitucinis Teismas pripažino, jog teisėjų imunitetas nuo administracinės atsakomybės prieštarauja Konstitucijai. Manytina, kad teisėjų vykdomos pareigos yra ne kiek ne mažiau svarbios ir reikšmingos, negu karių, policijos, vidaus reikalų tarnybų pareigūnų, prokurorų ir kitų asmenų, kurių

5 Išskirta autoriaus.

imunitetas Konstitucijoje tiesiogiai neaptariamas, vykdomos pareigos. Apskritai, atsižvelgiant į tai, kad teisėjų imuniteto bei kiti su teisėjų statusu susijusių klausimų teisinio reguliavimo pagrindai yra įtvirtinti Konstitucijoje, galima teigti, kad teisėjų vykdomos pareigos yra net reikšmingesnės už paminėtų pareigūnų grupių, kad teisėjų neliečiamumo garantijos turėtų būti platesnės, o ne siauresnės apimties. Be to, nėra aišku, kokiais objektyviais ar kitais racionaliais argumentais remdamasis, įstatymų leidėjas ATPK 15 straipsnio 1 dalyje išskyrė grupę administracinių teisės pažeidimų, už kuriuos atitinkami asmenys atsako bendraisiais pagrindais, o už kuriuos – pagal drausmės statutus. Tad, autoriaus nuomone, pagrįstai gali būti suabejota, ar atitinkamos apimties imunitetas nuo administracinės atsakomybės yra tikrai reikalingas ir būtinas šių asmenų pareigų vykdymo tinkamumui užtikrinti.

Pastebėtina, kad teisės doktrinoje⁶ ir teismų praktikoje⁷ pripažįstama, jog skirtingų atsakomybės rūšių, kurios pasižymi specifiniais tikslais, esmė ir turinys, taikymas, kai jų pagrindas – ta pati veika, yra galimas. Tokiu atveju skirtingų atsakomybės rūšių taikymo vertinti kaip *non bis in idem* (lot. – niekas negali būti baudžiamas du kartus už tą pačią teisei priešingą veiką) principo pažeidimo negalima⁸. Tai atsispindi ir atitinkamuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Vidaus tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. balandžio 29 d. įstatymu Nr. IX-1538⁹, 25 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pareigūnai už tarnybinius nusizengimus tarnybinę atsakomybę traukiami neatsižvelgiant į baudžiamosios ar administracinės atsakomybės taikymą. Apskritai drausminės (tarnybinės) atsakomybės tikslai, esmė ir turinys, taikomos nuobaudos reikšmingai skiriasi nuo atsakomybės pagal ATPK ir jame numatytų administracinių nuobaudų. Todėl už padarytą administracinę teisės pažeidimą taikant atsakomybę tik pagal atitinkamą statutą, adekvačiai nubausti asmenį už padarytą administracinę teisės pažeidimą gali būti tiesiog neįmanoma. Pastebėtina, kad drausminės

6 Pz., Vaišvila, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004, 454 p.

7 Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje Nr. A6-238/2007 konstatavo, kad pareiga mokėti mokesčius atsiranda pagal mokesčių įstatymus, o baudžiamoji ar administracinė atsakomybė pagal kitus įstatymus, reguliuojančius su atitinkama atsakomybės rūšimi susijusius klausimus, t. y. skiriasi šių teisinių reiškinių pagrindai, skiriasi ir jų esmė bei tikslai, todėl tiek pareiga sumokėti mokesčius, tiek pareiga atsakyti už padarytą nusikaltimą, baudžiamąjį nusizengimą ar administracinės teisės pažeidimą gali egzistuoti vienu metu, kilti dėl vieno ar to paties veiksmo ar jo rezultato. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos analizė taip pat patvirtina, kad ta pati veika gali sąlygoti kelių atsakomybės rūšių taikymą (pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje Göktaş prieš Prancūziją, pareiškimo Nr. 33402/96).

8 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat yra nurodęs, kad draudimas bausti antrą kartą už tą pačią teisei priešingą veiką nereiškia, kad už teisės pažeidimą asmuo apskritai negali būti traukiamas skirtingų rūšių teisinė atsakomybėn (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai).

9 Žin., 2003, Nr. 42-1927.

(tarnybinės) atsakomybės taikymas už administracinius teisės pažeidimus, kurie niekaip nėra susiję su tarnybinių pareigų vykdymu, paprastai yra net negalimas¹⁰. Drausminės (tarnybinės) atsakomybės taikymas negalimas ir tuo atveju, jei nutrūksta tarnybos santykiai.

Tad, atsižvelgiant į paminėtą, egzistuoja pagrįstos prielaidos manyti, kad paminėtų pareigūnų grupių imunitetas nuo administracinės atsakomybės galimai yra neadekvatus jų statusui (pareigoms), kad šiems pareigūnams, pažeidžiant konstitucinius proporcingumo, teisingumo, teisinės valstybės principus, galimai yra suteiktos tokios neliečiamybės garantijos, kurios nėra būtinos ir reikalingos atitinkamų asmenų grupių pareigų vykdymo tinkamumui užtikrinti, kad ATPK 15 straipsnio 1 dalyje nustatytas diferencijuotas teisinis reguliavimas dėl patraukimo administracinės atsakomybės už vienus teisės pažeidimus bendra tvarka, o už kitus – pagal drausmės statutus, yra konstituciškai nepagrįstas. Dėl šios priežasties įstatymų leidėjas turėtų neatidėliotinai įvertinti įstatymuose įtvirtintų tam tikrų pareigūnų grupių neliečiamybės garantijų pagrįstumą. Džiugu pastebėti, kad tokios iniciatyvos Lietuvos Respublikos Seime jau bręsta¹¹. Savo ruožtu teismas, susidūręs su panašaus pobūdžio situacija nagrinėdamas konkretaus administracinio teisės pažeidimo bylą, turėtų taip pat apsvarstyti, ar nėra pagrindo kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti atitinkamų nuostatų, įtvirtinančių tam tikrų pareigūnų imunitetą nuo administracinės atsakomybės, galimą prieštaravimą konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo ir proporcingumo principams.

Tačiau kartu pabrėžtina, kad naikinant imunitetą nuo administracinės atsakomybės, įstatymų leidėjas vis dėlto turėtų nepamiršti konkrečios asmenų grupės (karių, policijos ar kitų vidaus reikalų tarnybų pareigūnų, prokurorų ir kt.) statuso, jo ypatumų. Autoriaus nuomone, tokių asmenų grupių patraukimas administracinės atsakomybės gali pasižymėti tam tikra specifika. Pavyzdžiui, atsisakius prokurorų imuniteto, bylas dėl jų padarytų kai kurių administracinių teisės pažeidimų, pagal dabar galiojančią teisinį reguliavimą, galėtų nagrinėti policija. Tačiau įstatymų nustatytais atvejais, tvarka ir apimtimi prokuroras turi įgaliojimus kontroliuoti policijos pareigūnų veiklą. Todėl, autoriaus nuomone, siekiant užtikrinti prokurorų nepriklausomumą, administracinių teisės pažeidimų bylą nagrinėjimo objektyvumą ir nešališkumą, administracinių teisės

10 Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 26 d. nutartį administraciniame byloje Nr. A8-281/2007.

11 Žr. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 12 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-05-09]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=319202&p_query=&p_tr2=>>.

pažeidimų, kuriuos asmuo padarė būdamas prokuroru, bylų nagrinėjimas ir nuobaudų už juos skyrimas galėtų būti išimtinai priskirtas teismams ar kitiems specializuotiems organams.

2. Administracinės nuobaudos skyrimas ir vykdymas

2.1. Administracinės nuobaudos subendrinimas

ATPK 33 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu asmuo padarė kelis administracinius teisės pažeidimus, kurių bylas kartu nagrinėja tas pats organas (pareigūnas), galutinai šiam asmeniui skiriama nuobauda parenkama sankcijos, nustatytos už sunkesnių iš padarytųjų administracinių teisės pažeidimų, ribose. Šiuo atveju prie pagrindinės nuobaudos gali būti prijungiama viena iš papildomųjų nuobaudų, kurias numato straipsniai dėl atsakomybės už bet kurią padarytą teisės pažeidimą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs, kad taikant paminėtą nuostatą, vienu nutarimu turėtų būti atskirai įvertinamas ir kvalifikuojamas kiekvienas iš padarytų pažeidimų, nurodoma už jį pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso numatytas bendrąsias nuobaudų skyrimo taisykles skirtina nuobauda, ir tik tada paskiriama galutinė nuobauda, parenkama sankcijos, nustatytos už sunkesnių iš padarytųjų administracinių teisės pažeidimų, ribose¹². Taigi atrodytų, kad jokių sunkumų ar neaiškumų, taikant paminėtą nuostatą, neturėtų iškilti.

Tačiau administracinių teisės pažeidimų bylų analizė leidžia pastebėti vieną įdomią tendenciją. Organas, nagrinėjantis administracinių teisės pažeidimų bylas, taikydamas ATPK 33 straipsnio 2 dalį, paprastai atskirai įvertina ir kvalifikuoja kiekvieną iš padarytų pažeidimų bei nurodo už juos pagal ATPK numatytas bendrąsias nuobaudų skyrimo taisykles skirtinas nuobaudas, o galutinė (subendrinta) nuobauda skiriama tokia pat, kaip griežčiausia nutarime nurodyta nuobauda už atskirą (konkretų) pažeidimą. Žinoma, tokia praktika įstatymui neprieštarauja. Tačiau pakankamai didelis tokios praktikos paplitimas sudaro prielaidas manyti, kad šiuo atveju galbūt nevisiškai tinkamai suvokiamas ATPK 33 straipsnio turinys ir jame numatytos galimybės, paskiriant subendrintą nuobaudą, individualizuoti administracinę atsakomybę. Neatmestina tikimybė, kad organai, nagrinėjantys administracinių teisės

¹² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. balandžio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N9-663/2005.

pažeidimų bylas, paminėtą nuostatą interpretuoja taip, kad nutarime nurodžius (paskyrus) atskiras nuobaudas už padarytus pažeidimus, galutinė (subendrinta) nuobauda negali viršyti didžiausios nurodytos (paskirtos) nuobaudos už atskirą pažeidimą. Tačiau toks aiškinimas yra nepagrįstas.

Kaip matyti iš ATPK 33 straipsnio 2 dalies teksto, subendrinta nuobauda parenkama ne pagal griežčiausią nuobaudą už atskirą pažeidimą, bet *pagal sankciją, nustatytą įstatyme* už sunkesniąjį iš padarytų administracinių teisės pažeidimų. Tai reiškia, kad galutinė subendrinta nuobauda gali būti sunkesnė ir už griežčiausią nutarime nurodytą (paskirtą) nuobaudą už atskirą pažeidimą. Taigi nutarime nurodytos nuobaudos už atskirus pažeidimus, jei jų rūšys yra vienodos, gali būti sudedamos visiškai ar iš dalies. Pastebėtina, kad paminėtos teisės aiškinimo taisyklės buvo iš esmės suformuluotos dar 2001 m. spalio 15 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo konsultacijoje Nr. 123¹³.

Siekdami aiškumo, pailiustruosime paminėtų normų taikymą konkrečiu pavyzdžiu.

Vairuotojas, turintis didesnę nei dvejų metų vairavimo stažą, yra traukiamas administracinėn atsakomybėn už greičio viršijimą daugiau kaip 40 (bet mažiau kaip 50) kilometrų per valandą ir už greičio viršijimą daugiau kaip 30 (bet mažiau kaip 40) kilometrų per valandą, padarytą praėjus, pavyzdžiui, 3 dienoms po pirmojo pažeidimo padarymo. Už pirmąjį pažeidimą atsakomybė numatyta ATPK 124 straipsnio 5 dalyje, nustatyta sankcija – bauda nuo šešių šimtų iki aštuonių šimtų litų. Už antrąjį pažeidimą atsakomybė numatyta ATPK 124 straipsnio 4 dalyje, nustatyta sankcija – bauda nuo keturių šimtų iki šešių šimtų litų. Abi paminėtas bylas nagrinėja tas pats organas. Už pirmąjį pažeidimą jis paskiria 700 litų baudą (sankcijos vidurkį), o už antrąjį – 500 litų baudą (sankcijos vidurkį). Paskyręs nuobaudas už atskirus pažeidimus, organas nuobaudas subendrina. Pagal įprastą organų, nagrinėjančių administracinių teisės pažeidimų bylas, praktiką, subendrinta nuobauda tokiu atveju būtų 700 litų bauda. Tačiau įstatymas nedraudžia tokiu atveju skirti ir 800 litų baudą, t. y. maksimalią nuobaudą sankcijos, numatytos už sunkiausią iš padarytų pažeidimų, ribose. Autoriaus nuomone, 700 litų subendrintos nuobaudos paskyrimas paminėtu atveju iš pirmo žvilgsnio neabejotinai sukeltų abejonių dėl jos adekvatumo padarytiems pažeidimams, tinkamo atsakomybės už padarytus pažeidimus individualizavimo. Pagal paskirtą galutinę (subendrintą) 700 litų nuobaudą, asmuo tarsi lieka visiškai nenubaustas už antrąjį pažeidimą, už kurį nuobauda, jei ji būtų skiriama visiškai atskirai, o ne subendrinant, taip pat būtų pakankamai griežta. Žinoma, būtina pabrėžti, kad kiekvieną atvejį reikia vertinti

13 Administracinių teismų praktika Nr. 2, p. 321.

individualiai ir, tik išsamiai ištyrus bylos aplinkybes, galima tinkamai nuspręsti, kokia nuobauda konkrečiu atveju turėtų būti skiriama.

Apskritai, autoriaus nuomone, ATPK 33 straipsnio 2 dalyje nustatytos galimybės individualizuoti atsakomybę už kelis padarytus administracinius teisės pažeidimus yra pakankamai ribotos. Vis dėlto teismas net ir už keletą pakankamai sunkių ir pavojingų pažeidimų dažnai gali skirti tik maksimalią nuobaudą sankcijos, numatytos už sunkesnijį iš padarytų pažeidimų, ribose, nes papildomos nuobaudos, kurios skyrimo galimybė taip pat numatyta ATPK 33 straipsnio 2 dalyje, neretai yra negalima¹⁴. Manome, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹⁵ (toliau – ir BK) 63 straipsnyje nustatytos bausmių skyrimo už kelias padarytas nusikalstamas veikas taisyklės yra lankstesnės, tinkamesnės bausmės individualizavimo tikslui pasiekti¹⁶. Savo ruožtu, nuobaudos individualizavimo reikšmė itin didelė. Tik tinkamai individualizuota nuobauda sudaro reikiamas prielaidas administracinėmis nuobaudomis siekiamiems tikslams (pavyzdžiui, asmens nubaudimui, individualiajai ir bendrajai prevencijai) pasiekti. Todėl įstatymų leidėjui siūlytina apsvarstyti galimybę koreguoti administracinių nuobaudų už kelis administracinius teisės pažeidimus skyrimo taisykles.

2.2. Specialiosios teisės atėmimo termino sutrumpinimas

Administracinių teisės pažeidimų bylų analizė rodo, kad nemažą administraciniuose teismuose nagrinėjamų administracinių teisės pažeidimų bylų dalį sudaro bylos, kuriose administracinė atsakomybėn patraukti asmenys prašo sušvelninti paskirtą nuobaudą. Prašant sušvelninti nuobaudą itin dažnai remiamasi ATPK 30¹ straipsniu, kuriame nustatyta, kad organas (pareigūnas), nagrinėjantis administracinės teisės pažeidimų bylas, atsižvelgdamas į aplinkybes, nurodytas šio kodekso 30 straipsnio 2 dalyje, taip pat į šio kodekso 31 straipsnyje nustatytas atsakomybę lengvinančias bei kitas įstatymų nenurodytas lengvinančias aplinkybes, vadovaudamasis teisingumo ir

14 Pavyzdžiui, visose pažeidimų, už kuriuos asmuo traukiamas atsakomybėn, sankcijose numatyta tik viena ir ta pati pagrindinė nuobauda (pavyzdžiui, bauda).

15 Žin., 2000, Nr. 89-2741.

16 Pavyzdžiui, jei padaromos kelios tos pačios kategorijos ir rūšies nusikalstamos veikos, kurios yra panašios pagal savo pavojingumą, teismas taiko visiško arba dalinio bausmių sudėjimo taisyklę ir ne visada yra apribotas sankcija, numatyta už sunkiausią iš padarytų nusikalstamų veikų. Be bausmės, teismas gali skirti ir atitinkamas baudžiamojo poveikio priemones – uždraudimą naudotis specialiaja teise ir (ar) turto konfiskavimą (BK 42 str. 6 d.). Jeigu už kelis padarytus nusikaltimus skiriamos daugiau negu dvi skirtingų rūšių bausmės, teismas, skirdamas galutinę subendrintą bausmę, iš paskirtų bausmių palieka dvi bausmes: vieną iš jų – griežčiausią, o kitą parenka savo nuožiūra (BK 42 str. 5 d.).

protingumo kriterijais, gali paskirti mažesnę nuobaudą nei sankcijoje numatyta minimali arba paskirti švelnesnę nuobaudą nei numatyta sankcijoje, arba visai neskirti administracinės nuobaudos. Tačiau ATPK 30¹ straipsnio taikymas teismų praktikoje siejamas tik su tam tikrų išskirtinių aplinkybių, kurios gali būti vertinamos pažeidėjo naudai kaip ypatingai švelninančios jo atsakomybę, konstatavimu¹⁷. Todėl pakankamai dažnai teismas neturi teisinio pagrindo taikyti ATPK 30¹ straipsnio nuostatų. Kita vertus, ATPK 30¹ straipsnis nėra vienintelė teisės norma, leidžianti tinkamai individualizuoti paskirtą nuobaudą, jos poveikį administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui.

ATPK 329 straipsnyje nustatyta, kad jeigu asmuo, kuriam atimta teisė vairuoti transporto priemonę, vidaus vandenų transporto priemonę arba teisė medžioti ar užsiimti žvejyba, teisės atėmimo laikotarpiu nepadarė teisės pažeidimo, nuobaudą paskyręs organas (pareigūnas) gali, praėjus ne mažiau kaip pusei paskirtojo laiko, pagal visuomeninės organizacijos, darbdavio tarpininkavimą, o kai tokia teisė atimta už tai, kad asmuo padarė teisės pažeidimą būdamas neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotikų, vaistų ar kitų svaigiųjų medžiagų, – ir pagal Vyriausybės įgaliotų atlikti medicininę ir švietėjišką atestaciją institucijų pažymą sutrumpinti nurodytos teisės atėmimo terminą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs, kad „specialiosios teisės atėmimo termino sutrumpinimas iš esmės reiškia besąlygišką atleidimą nuo neįvykdytos administracinės nuobaudos dalies, tuo realizuojamas konstitucinis proporcingumo principas, reikalaujantis asmens teisių neriboti daugiau, nei tai būtina demokratinėje visuomenėje. Akivaizdu, kad asmens veiklos suvaržymai, kurių jis patiria dėl specialiosios teisės atėmimo, yra beprasmiški ir nebūtini, jei, net ir nepasibaigus specialiosios teisės atėmimo terminui, pasiekiami administracinės nuobaudos tikslai, numatyti Administracinių teisės pažeidimų kodekso 20 straipsnyje“¹⁸. Taigi galimybė sutrumpinti paskirtos specialiosios teisės atėmimo terminą yra viena iš priemonių asmens atsakomybei individualizuoti.

Kaip matyti iš ATPK 329 straipsnio teksto, viena iš sąlygų specialiosios teisės atėmimo terminui sutrumpinti yra *visuomeninės organizacijos* ar darbdavio tarpininkavimas. Tačiau Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas, reglamentavęs šių organizacijų steigimo, veiklos ir

17 Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėse bylose Nr. N5-1647/2006, N16-1481/06, N9-1499/2006, N17-148/2006.

18 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N5-1886/2006.

pasibaigimo teisinius pagrindus, neteko galios dar 2004 m. vasario 14 d.¹⁹ Vadovaujantis Asociacijų įstatymo 18 straipsnio 2 dalimi, visos iki Asociacijų įstatymo įsigaliojimo įregistruotos visuomeninės organizacijos pagal teisinę formą yra laikomos asociacijomis, be atskiro jų perregistravimo. Taigi iškyla klausimas, kas šiuo metu gali būti laikoma visuomeninės organizacijos tarpininkavimu, taikant ATPK 329 straipsnį.

Pastebėtina, kad visuomeninės organizacijos tarpininkavimas dėl specialiosios teisės atėmimo nėra lemiamas kriterijus, sprendžiant dėl nagrinėjamo instituto taikymo. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje teigiama, kad „konkrečios situacijos aplinkybių atitikimas Administracinių teisės pažeidimų kodekso 329 straipsnyje nustatytoms aplinkybėms negali būti vien tik formalus <...>“²⁰. Esminę reikšmę šiuo atveju turi nustatytų bylos aplinkybių įvertinimas tuo aspektu, ar nebaigta vykdyti administracinė nuobauda – specialiosios teisės terminuotas atėmimas – jau pasiekė jai keliamus tikslus²¹. Tad vien tik formalių sąlygų įvykdymas teismo neįpareigoja sutrumpinti paskirtos nuobaudos termino.

Visuomeninės organizacijos ar darbdavio tarpininkavimo rašto paskirtis yra kuo visapusiškiau apibūdinti, charakterizuoti asmenį nuobaudos vykdymo metu tam, kad teismas galėtų išspręsti pagrindinį klausimą – ar nuobauda jau pasiekė savo tikslus, ar asmuo jau pasitaisė. Taigi tarpininkavimo rašto paskirtis skiriasi nuo kitų ATPK 329 straipsnyje nustatytų formalių sąlygų (pusės paskirtojo specialios teisės atėmimo termino suėjimo, teisės pažeidimo nepadarymo per paskirtą specialios teisės atėmimo termino laikotarpį, ATPK 329 straipsnyje nurodytos pažymos, kai speciali teisė buvo atimta dėl pažeidimo, kurį asmuo padarė būdamas neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotikų, vaistų ar kitų svaigiųjų medžiagų, pateikimas) paskirties. Tarpininkavimo raštas padeda teismui gauti informaciją, kuri reikalinga sprendžiant dėl to, ar asmeniui paskirta nuobauda jau pasiekė savo tikslus. Minėta, kad šio klausimo sprendimas, kaip ir apskritai nagrinėjamo instituto taikymas, neturėtų būti formalus. Tad juridinio asmens, kuris teikia tarpininkavimą dėl specialiosios teisės atėmimo, teisinei formai, autoriaus nuomone, taip pat neturėtų būti teikiama išskirtinai formali reikšmė. Pagrindinis dėmesys šiuo atveju galėtų būti teikiamas ne tarpininko teisinei formai (formalus tarpininkavimo aspektas), bet tarpininko ir asmens, kuriam tarpininkaujama, ryšiams, jų pobūdžiui ir

19 Žr. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo (Žin., 2004, Nr. 25-745) 19 straipsnį.

20 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N5-1886/2006.

21 Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. rugsėjo 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. N9-1725/2007.

intensyvumui, trukmei, t. y. tokioms aplinkybėms, kurios leistų pagrįstai spręsti, kad tarpininkaujanti organizacija išties gali objektyviai, visapusiškai ir išsamiai apibūdinti asmenį, jo elgesį nuobaudos vykdymo metu, požiūrį į paskirtą nuobaudą (materialus tarpininkavimo aspektas). Dėl šių priežasčių, autoriaus nuomone, ne tik asociacijų, kuriomis po Asociacijų įstatymo įsigaliojimo pagal teisinę formą tapo visos visuomeninės organizacijos, bet ir kitų viešųjų juridinių asmenų, pavyzdžiui, labdaros ir paramos fondų, profesinių sąjungų, daugiabučių namų savininkų bendrijų, politinių partijų, atitinkamų valstybės pripažintų religinių organizacijų, kurių veikloje, susijusioje su viešųjų, visuomeninių tikslų įgyvendinimu, gali aktyviai dalyvauti administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, tarpininkavimai galėtų būti laikomi formaliai atitinkančiais ATPK 329 straipsnyje vartojamą visuomeninės organizacijos tarpininkavimo sąvoką. Vis dėlto reikia pripažinti, kad dar 1984 m. priimtas ir jau daugybę kartų keistas ATPK, kai kur neabejotinai dvelkia archaizmu, todėl šiuolaikinėje pasikeitusioje ir vis dar besivystančioje teisinėje aplinkoje atskiros jo nuostatos, matyt, galėtų būti interpretuojamos ir liberaliau, atsižvelgiant į pasikeitusias istorines realijas.

2.3. Sąlyginis arešto vykdymo atidėjimas

Nuo 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojus ATPK pakeitimams²², išsiplėtė pažeidimų, už kuriuos gali būti skirtas administracinis areštas, sąrašas. Tuo siekiama atgrasyti teisės pažeidėjus nuo pavojingų ir daug gyvybių nusinešančių kelių eismo taisyklių pažeidimų darymo, suteikti teismui daugiau galimybių tinkamai individualizuoti skiriamas nuobaudas²³. Pirmieji naujų ATPK nuostatų taikymo mėnesiai parodė, kad teismai pakankamai aktyviai naudojami teise skirti administracinį areštą. Tai neabejotinai prisideda prie eismo dalyvių drausminimo, eismo įvykių skaičiaus mažėjimo mūsų šalyje²⁴. Kita vertus,

22 Žr. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 30(1), 32, 123, 124, 124(1), 124(2), 125, 126, 127, 128, 129, 130, 130(2), 131, 134, 187, 224, 225, 259(1), 269, 281, 312, 313, 314, 315, 320, 326, 330 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei 124(3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą (Žin., 2007, Nr. 138-5641).

23 Žr. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 30(1), 32, 123, 124, 124(1), 124(2), 125, 126, 127, 128, 129, 130, 130(2), 131, 134, 187, 224, 225, 259(1), 269, 281, 312, 313, 314, 315, 320, 326, 330 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei 124(3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo aiškinamąjį raštą [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=305159&p_query=&p_tr2=>>.

24 Pagal Lietuvos eismo priežiūros tarnybos skelbiamą statistiką, per šių metų pirmuosius 3 mėnesius eismo įvykių šalyje (lyginant su 2007 m. pirmaisiais trimis mėnesiais) sumažėjo daugiau kaip 13 procentų, o dėl neblaivių vairuotojų kaltės žuvusių asmenų skaičius per šį laikotarpį sumažėjo net daugiau kaip 47 procentais. Žr. Visos šalies eismo įvykių suvestinė. 2008 m. balandžio 8 d. Nr. 39-IL-289 [interaktyvi]. Prieiga per internetą: <[>](http://www.lpept.lt/lt/statistika/2008/200803.pdf).

tai neišvengiamai lemia, kad daugėja ir ginčų dėl administracinio arešto pagrįstumo. Administracinė atsakomybėn patraukti asmenys itin nenoriai sutinka su šia griežta nuobauda ir stengiasi išvengti jos atlikimo. Šiuo aspektu itin įdomus tampa ATPK 338¹ straipsnis ir jo taikymo galimybės.

ATPK 338¹ straipsnyje nustatyta:

„Asmeniui, kuriam paskiriamas administracinis areštas arba kuriam bauda pakeičiama administraciniu areštu šio kodekso 314 straipsnyje nustatyta tvarka, rajono (miesto) apylinkės teismas (apylinkės teismo teisėjas) tuo pačiu nutarimu, pažeidėjui sutinkant, gali atidėti administracinio arešto vykdymą nuo 1 iki 12 mėnesių.

Atidėdamas paskirto administracinio arešto vykdymą, teismas paskiria pažeidėjui atlikti nemokamų viešųjų darbų nuo 25 iki 400 valandų. Kartu teismas nustato laiką, per kurį asmuo privalo atlikti nemokamus viešuosius darbus.

Jei asmuo, kuriam administracinio arešto vykdymas atidėtas, atidėjimo laikotarpiu atliko teismo paskirtus nemokamus viešuosius darbus, įstaiga, kurios žinioje yra šių darbų vykdymas, surašo nutarimą užskaityti asmeniui administracinio arešto atlikimą.

Jei asmuo, kuriam administracinio arešto vykdymas atidėtas, atidėjimo laikotarpiu piktybiškai vengia atlikti nemokamus viešuosius darbus, teismas priima nutarimą panaikinti sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą ir vykdyti ankstesniu nutarimu paskirtą nuobaudą.

Nutarimo dėl sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo vykdymo procesas įgyvendinamas šio kodekso 331 - 334 straipsniuose nustatyta tvarka“.

Taigi, kaip matyti iš išdėstyto, jokių kriterijų, kuriais remiantis teismas galėtų taikyti šį institutą, įstatyme nenurodyta. Tai savo ruožtu suponuoja klausimą, kada teismas gali taikyti paminėtas nuostatas ir sąlyginai atidėti arešto vykdymą.

Pastebėtina, kad nors ATPK 338¹ straipsnis pavadintas sąlyginiu arešto vykdymo atidėjimu, tačiau jis iš esmės įtvirtina galimybę teismui pakeisti paskiriamą administracinį areštą į nemokamus viešuosius darbus nuo 25 iki 400 valandų, nes, atidėdamas arešto vykdymą, teismas turi paskirti pažeidėjui atlikti nemokamus viešuosius darbus, kuriuos atlikęs, asmuo arešto baudmės visiškai išvengia (viešieji darbai užskaitomi už areštą). Tačiau neabejotina, kad areštas yra kur kas griežtesnė poveikio priemonė nei viešieji darbai. Jis skiriamas tik išskirtiniais atvejais ir už pačius pavojingiausias teisės pažeidimus. Todėl, autoriaus nuomone, nagrinėjamas institutas, kuriuo areštas yra realiai

pakeičiamas nemokamais viešaisiais darbais, kartu nustatant sąlygą, kad viešųjų darbų *piktybiškas* vengimas suponuos sąlyginio arešto atidėjimo panaikinimą ir pareigos jį atlikti atstatymą, pagal savo pobūdį bei esmę gali būti prilygintas ATPK 30¹ straipsnyje nurodytai situacijai, kai paskiriama švelnesnė nei numatyta sankcijoje administracinė nuobauda. Dėl šių priežasčių manytina, kad sąlyginis arešto atidėjimas turėtų remtis iš esmės tais pačiais principais ir kriterijais, kaip ir švelnesnės nei numatyta sankcijoje administracinės nuobaudos paskyrimas pagal ATPK 30¹ straipsnį, t. y. turėtų būti taikomas tik išskirtiniais atvejais. Tokiu būdu įstatymų leidėjo spraga, nepateikiant konkrečių kriterijų, kada areštas gali būti sąlyginai atidėtas taikant ATPK 338¹ straipsnį, autoriaus manymu, galėtų būti užpildoma pagal analogiją *mutatis mutandis* taikant ATPK 30¹ straipsnį ir pakankamai gausią Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, susijusią su pastarosios teisės normos taikymu. Priešingu atveju, t. y. pakankamai plačiai taikant sąlyginį arešto atidėjimą, galėtų būti sukurta netoleruotina praktika, kai įstatymo leidėjo valia nustatytos administracinės nuobaudos (arešto) asmenys realiai galėtų išvengti atlikdami viešuosius darbus; patys pavojingiausi teisės pažeidimai, už kuriuos įstatymų leidėjas numatė griežčiausią administracinę nuobaudą – areštą, realiai būtų baudžiami švelnesne nuobauda. Tai, savo ruožtu, nesiderintų su įstatymo leidėjo tikslu sugriežtinti administracinę atsakomybę ir taip kovoti su pavojingais teisės pažeidimais, keltų abejonių dėl nuobaudos adekvatumo padarytam teisės pažeidimui.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, nors kol kas šiuo klausimu dar išties negausi, aukščiau paminėtas išvadas iš esmės patvirtina. Štai administracinėje byloje Nr. N⁴⁴⁴-1504/2008 teismas pažymėjo, kad „ATPK 338¹ straipsnis nenustato detalių kriterijų, kokiais atvejais teismas gali taikyti sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą, o kokiais – ne. ATPK 338¹ straipsnis paskirtis – sudaryti teismui galimybę individualizuoti nuobaudą, atsižvelgti į teisingumo ir protingumo principus <...>. Darytina išvada, kad paskyręs nuobaudą – administracinį areštą, teismas turi teisę spręsti dėl galimybės sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą, atsižvelgdamas į tai, ar yra nustatyta aplinkybių, aiškiai rodančių, kad administracinio arešto vykdymas konkrečioje situacijoje dėl tam tikrų svarbių, išimtinių priežasčių turėtų būti sąlyginai atidedamas. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, ATPK 338¹ straipsnio paskirtis yra individualizuoti nuobaudą, atsižvelgti į protingumo ir teisingumo principus, vien asmens pageidavimas, kad jam sąlyginai būtų atidėtas administracinio arešto vykdymas, nesant būtinybės atidėti administracinio arešto vykdymą pagrindžiančių duomenų, nėra pagrindas teismui sąlyginai atidėti administracinio arešto vykdymą. Jei paskirtos vienos griežčiausių

administracinių nuobaudų vykdymas galėtų būti sąlyginai atidedamas nuo 1 iki 12 mėnesių tik asmens pageidavimu, nenustačius svarbių, išimtinių tokį atidėjimą pateisinančių priežasčių, tokios administracinės nuobaudos poveikis būtų tik deklaratyvus, kurtų nebaudžiamumo iliuziją ir neatitiktų administracinėms nuobaudoms keliamų tikslų“.

Taigi, kaip matyti iš paminėto, galimybę taikyti sąlyginį arešto atidėjimą teismas susiejo su svarbiomis, išimtinėmis aplinkybėmis, kurių egzistavimas yra iš esmės būtinas ir ATPK 30¹ straipsnio nuostatų taikymui.

Autoriaus nuomone, remiantis aukščiau paminėtais argumentais ir pagal analogiją taikant ATPK 30¹ straipsnio 2 dalį, arešto vykdymas pagal ATPK 338¹ straipsnį neturėtų būti atidedamas ir tada, kai jis yra paskirtas už ATPK 130² straipsnio pažeidimą, nes ATPK 30¹ straipsnio 2 dalis tokiu atveju draudžia skirti švelnesnę nei numatyta sankcijoje nuobaudą.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad sąlyginio arešto atidėjimo panaikinimo galimybė šiuo metu galiojančiame įstatyme yra susieta su *piktybiniu* paskirtų viešųjų darbų vengimu. Taigi įstatyme yra užprogramuota tokia situacija, kad asmeniui piktybiškai nevensiant atlikti viešųjų darbų, pavyzdžiui, dėl pablogėjusios sveikatos asmuo negali dirbti atitinkamų darbų, sąlyginio arešto panaikinimas ir pareigos atlikti areštą atstatymas gali tapti itin problematiškas. Tai savo ruožtu galėtų sąlygoti visišką asmens nenubaudimą už padarytą pažeidimą. Vargu, ar tokia situacija derinasi su atsakomybės neišvengiamumo principu. Todėl įstatymų leidėjas turėtų apsvarstyti, ar sąlyginio arešto vykdymo atidėjimo panaikinimas neturėtų būti siejamas ne su piktybiniu viešųjų darbų vengimu, o tiesiog su faktiniu paskirtų viešųjų darbų neatlikimu, kartu numatant galimybę, kad jei asmuo dėl objektyvių priežasčių (pvz., sveikatos būklės) negali atlikti nei viešųjų darbų, nei arešto, anksčiau paskirtas areštas galėtų būti pakeistas kita nuobauda, pavyzdžiui, pinigine bauda.

Eckart Hien

Federacinio Administracinio Teismo¹ prezidentas (2002–2007 m.)

Kreipimosi į teismą suvaržymai ir aukščiausiųjų teismų vaidmuo daugiapakopėje teismų sistemoje: naujovės Vokietijoje

Aukščiausios instancijos teismai modernioje daugiapakopėje teismų sistemoje atlieka tris užduotis: užtikrina teisės vienodumą, garantuoja jos vystymą ir gina teisingumą. Šie teismai tobuloje valstybėje kiekvienu atveju turėtų būti ir teisės sergėtojais, kelrodžiais bei priešakinių linijų kovotojais.

Didelis darbo krūvis, darbuotojų ir lėšų trūkumas verčia riboti teisę kreiptis į aukščiausiuosius teismus. Savaimė suprantama, kad ne kiekvieną bylą reikia nagrinėti visose instancijose, todėl būtina tam tikra bylų atrankos procedūra. Vis dėlto tokia atrankos procedūra visada sąlygoja minėtų teismų vaidmenų pasiskirstymo naują įvertinimą, t. y. valstybė turi apsispręsti, kuriam iš vaidmenų teikti pirmenybę. Tai sudėtinga pirmiausiai dėl to, kad reikia rasti filtravimo modelį, kuris padėtų sureguliuoti aukščiausios instancijos teismų darbo krūvį, tačiau kartu ir užtikrintų teisės vystymą bei individų teisinę apsaugą. Atitinkamo selekcijos modelio pasirinkimas didžiąja dalimi yra politinio pobūdžio sprendimas, grindžiamas socialiniais, ekonominiais, o taip pat ir istoriniais motyvais.

Vokietijoje, vykdant žemesnės instancijos teismų sprendimų reviziją, anksčiau buvo išbandyti du skirtingi problemų sprendimo variantai, kurie turėjo apriboti teisę į „revizijos procesą“ – tai klausimo principinė reikšmė ir ginčo vertė. „Revizija“ Vokietijos teisėje reiškia tipinį procesą federaciniuose teismuose, t. y. teisminę kontrolę teisės klausimais, kuri paprastai seka po apeliacijos. Tai parodė, jog daugiapakopėje teismų sistemoje teisingumo užtikrinimo kiekvienu konkrečiu atveju, iškilus kolizijai paskutinėje instancijoje, gali ir turi būti nepaisoma, jei, priešingu atveju, iškiltų grėsmė aukščiausiųjų teismų prisiimtai teisės kelrodžio funkcijai.

Administraciniame procese galimybė kreiptis į aukščiausiąją instanciją,

¹ Vokietijoje teismai veikia federalinių žemių sudėtyje. Tik aukščiausiosios pakopos teismai yra federaciniai teismai, veikiantys visoje Vokietijos Federacinės Respublikos teritorijoje. Vokietijos Federacinis Administracinis Teismas yra aukščiausios pakopos teismas, formuojantis vienodą teismų praktiką administracinės teisės srityje. Greta Federacinio Administracinio Teismo, kiti aukščiausios pakopos teismai Vokietijoje yra Federacinis Finansų Teismas, Federacinis Socialinis Teismas, Federacinis Aukščiausiasis Teismas, Federacinis Darbo Teismas.

1960 m. priėmus Administracinių teismų tvarką (Verwaltungsgerichtsordnung (toliau – ir VwGO)), priklausė (ir tebebriklausė) nuo leidimo. Remiantis VwGO 132 straipsniu, leidimą skūstis aukščiausiai instancijai gali išduoti arba apeliacinės instancijos teismas, arba, pateikus skundą dėl leidimo neišdavimo, pats Federacinis administracinis teismas.

Revizija galima, jei:

- nagrinėjama byla turi esminę reikšmę,
- teismo sprendimas nukrypsta nuo Federacinio administracinio teismo, Aukščiausiųjų teismų jungtinio senato arba Federacinio konstitucinio teismo priimto sprendimo, ir yra grindžiamas tokiu nukrypimu, arba
- yra procedūrinių trūkumų, kuriais remiantis buvo priimtas sprendimas.

„Esminė reikšmė“, nurodoma kaip pirmoji skundo priimtumo sąlyga, remiantis nusistovėjusia Federacinio administracinio teismo praktika, reiškia, jog aiškinant ginčijamą teisės klausimą egzistuoja bendro pobūdžio interesas, o aukščiausios instancijos teismo sprendimas galėtų pasitarnauti tam, kad būtų išlaikytas teisės vienodumas, arba paskatintas tolesnis teisės vystymas. Tokia situacija susidaro dažniausiai tada, kai kyla dar neišaiškintų arba vis dar abejonių keliančių teisės klausimų.

Antroji skundo priimtumo sąlyga, vadinamasis prieštaravimas dėl divergencijos, taip pat akivaizdžiai pasitarnauja užtikrinant bendrąjį interesą – apsaugoti teisės vienodumą.

Galiausiai trečiąja priimtumo sąlyga, vadinamuoju prieštaravimu dėl procedūrinių trūkumų, pirmiausiai siekiama užtikrinti teisingumą kiekvienu konkrečiu atveju. Ji taip pat pasitarnauja viešajam interesui – turėti veiksmingą teismo proceso kontrolę, kuri yra būtina užtikrinant, kad ypatingos reikšmės bylos neliktų žemesnėse instancijose, o įprasta procesine tvarka pasiektų aukščiausią instanciją.

Galimybė kreiptis į Federacinį socialinį teismą, Federacinį finansų teismą ir Federacinį darbo teismą yra paremta tokiais pačiais principais. Ir šiais atvejais revizija priklauso nuo leidimo išdavimo, kuris grindžiamas esmine bylos reikšme, divergencija arba esminiu procesiniu trūkumu.

Šiose instancijose įstatymų leidėjas pirmenybę suteikė bendram interesui užtikrinti teisės vienodumą ir tolesnį jos vystymą. Reikalavimas, kad byla būtų esminės reikšmės, apsaugo šiuos teismus nuo mažareikšmių bylų antplūdžio, o skundas dėl leidimo neišdavimo suteikia piliečiams ir federaciniams teismams galimybę, nepriklausomai nuo klausimo išsprendimo apeliaciniuose teismuose, pavesti esminius klausimus aiškinti aukščiausiųjų instancijų teismams ir taip sukurti jiems reprezentacinę reikšmingų bylų bazę.

Priešingai nei administracinėje teisenoje, Civilinio proceso tvarka (Zivilprozessordnung (toliau – ir ZPO)) dar visai neseniai prioritetą teikė atskiro individo interesams kreiptis į paskutinės instancijos teismą. Iki 2002 m. galiojo vadinamoji „revizija dėl ginčo vertės“. Tokio tipo revizija federaciniame teisme, ginčo vertei siekus daugiau nei 30 tūkstančių eurų, buvo galima be ypatingo priimtimumo patikrinimo ir nepriklausomai nuo bylos reikšmingumo. Reikalavimai gauti specialų leidimą revizijai buvo taikomi tik toms byloms, kuriose ginčo vertė nesiekė šios sumos. Ir šiuo atveju pagrindinis leidimo pagrindas buvo esminis bylos reikšmingumas. Kitaip nei administracinėje teisėje, leidimo klausimą buvo galima spręsti tik priimant sprendimą apeliacinės instancijos teisme. Skundas dėl leidimo neišdavimo nebuvo numatytas, t. y. piliečiai ir Federacinis teismas turėjo pasikliauti tuo, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai įvertins bylos reikšmę ir, kilus abejonėms, išduos leidimą skųstis aukščiausiosios instancijos teismui.

Praėjusio amžiaus septintajame dešimtmetyje radosi iniciatyvų ir civilinio proceso teisėje sukurti bendrą reviziją dėl esminių principų, nes jau tuomet buvo galima numatyti, kad esanti tvarka lems pernelyg didelį Federacinio aukščiausiojo teismo darbo krūvį – bylų gausą, kurios, nors ir finansiniu požiūriu reikšmingos atskiriems individams, teisiškai patenka į mažareikšmių bylų kategoriją. Vis dėlto pastangos reformuoti sistemą žlugo.

Devintajame dešimtmetyje bylų skaičius Federaciniame aukščiausiame teisme pasiekė kritinę ribą. Gerokai daugiau nei 80 % žmogiškųjų išteklių civilinių bylų kolegijose dirbo nagrinėjant bylas, kurios nėra nei teisiškai reikšmingos, nei atskleidžiančios rimtas teisės klaidas ir pan., nors dėl nereikšmingų bylų nagrinėjimo buvo numatomas palengvintas rašytinis procesas. Neišspręstų skundų revizijos stadijoje skaičius nuo 1980 m. iki 1999 m. išaugo nuo 2 175 iki 4 101, tad iš esmės padvigubėjo. Naujų skundų skaičius tuo laikotarpiu taip pat išaugo beveik 100 % – nuo 2 249 iki 4 408, tuo tarpu situaciją dar apsunkino tai, kad tokio bylų prieaugio problemą reikėjo spręsti apčiuopiamai nedidinant teisėjų skaičiaus. Pasirodė, jog didelį darbo krūvio padidėjimą pirmiausiai lėmė neproporcingas revizijų, grindžiamų vien ginčo verte, prieaugis. Revizijų, kurioms leidimus išdavė apeliacinės instancijos teismai, remdamiesi esmine bylos reikšme, tuo pat metu sumažėjo daugiau nei per pusę, ir tokios revizijos sudarė tik nedidelę dalį visų naujai pradėdamų bylų.

Šia situaciją lyginant su darbo apkrovimu Federaciniame administraciniame teisme, pastebėtina, jog minėtame teisme tuo pačiu laikotarpiu buvo daug mažesnis naujų bylų prieaugis.

Galiausiai 2002 m. buvo įvykdyta reforma dėl teisės kreiptis į Federacinį Aukščiausiąjį Teismą. Nuo šiol ir civiliniame procese galioja revizija dėl esminių

principų pagal atitinkamus priimtinumų reikalavimus (žr. ZPO 543 straipsnio 2 dalį).

Leidimas revizijai išduodamas, jei:

- byla yra esminės reikšmės, arba
- reviziją atliekančio teismo sprendimas yra būtinas, siekiant užtikrinti teisės vystymą arba vienodą teismų praktiką.

Kitaip nei anksčiau, dabar skundą gali priimti ne tik apeliacinis teismas, bet skundo dėl leidimo neišdavimo pagrindu – ir Federacinis Aukščiausiasis Teismas.

Tokiu būdu įstatymų leidėjas ir civilinio proceso srityje sustiprino aukščiausios instancijos teismų kaip teisės kelrodžių ir sergėtojų vaidmenį, o kartu ir apribojo teisingumo užtikrinimą kiekvienu atskiru atveju (bent iš dalies) laisvai pasiekiamoje trečiojoje instancijoje. Jau galima pasidžiaugti pirmaisiais laimėjimais. Nuo 2003 m. išspręstų bylų skaičius viršijo naujų bylų skaičių, todėl atsirado galimybė sumažinti neišspręstų bylų likutį.

Toks sprendimas reviziją susieti su esmine bylos reikšme bei numatyti galimybę apskūsti leidimo revizijai neišdavimą teisingas dėl daugelio priežasčių.

Pagal senąją tvarką, bylos, kurių ginčo vertė nepasiekdavo reikiamos ribos, dažniausiai nepatekdavo į aukščiausiąją instanciją, nes išimtinę kompetenciją jas perduoti į šią instanciją turėję apeliaciniai teismai tik retais atvejais nusprendavo, kad byla turi esminę reikšmę, ir todėl yra teiktina revizijai. Pavyzdžiui, iš 4 408 bylų, kurios pasiekė Federacinį Aukščiausiąjį Teismą 1999 m., tik 151 byla buvo perduota apeliacinių teismų. Sunku įsivaizduoti, kad per visus metus pasitaikė tiek nedaug reikšmingų bylų. Tokia ribojanti teisės į reviziją praktika netenkino ne tik proceso dalyvių, bet kėlė sunkumų ir Federaciniam Aukščiausiajam Teismui. Spręsdamas bylas šis teismas negalėjo remtis solidžia esmine reikšme turinčių bylų praktika, o svarbūs klausimai revizijos dėl ginčo vertės pagrindu arba nutarus priimti skundą, jį pasiekdavo daugmaž atsitiktinai.

Akivaizdu, jog toks filtravimo metodas neigiamai paveikė aukščiausios instancijos teismų, teisės vienodumo ir tolesnio jos vystymo garantų vaidmenį, kuris, atribojant žemesnių instancijų teismus, būtent ir yra jiems priskirtas kaip pirminė ir ypatinga funkcija.

Šių ypatingų užduočių reikšmės negalima nuvertinti. Administracinės teisės srityje tai ypač akivaizdu todėl, kad viena iš proceso šalių visada yra institucija, kuri dažnai nagrinėja didelį kiekį panašaus pobūdžio bylų, ir todėl jai reikia patikimo pagrindo sprendimui priimti. Tačiau ir civilinėje teisėje nereti atvejai, kai susiduriama su teisės klausimais, turinčiais atitinkamą plataus masto poveikį. Pirmiausiai į akiratį patenka verslo ir konkurencijos teisė,

vartotojų teisių apsaugos klausimai ar bendrosios sandorių sudarymo sąlygos. Tad anksčiau dažnai būdavo juntamas tarsi bendras laimėjimas, kai galiausiai pavykdavo svarbų teisės klausimą išaiškinti aukščiausioje instancijoje. Įtvirtinus skundą dėl leidimo revizijai neišdavimo, praktikoje tapo daug lengviau kreiptis į Federacinį Aukščiausiąjį Teismą, nes revizija nebe priklausė nuo išimtinės apeliacinių teismų diskrecijos priimti skundus.

Tuo tarpu revizija, grindžiama vien ginčo verte, kaip rodo Federacinio Aukščiausiojo Teismo pavyzdys, vargu ar yra tinkama pakankamai sumažinti aukščiausios teisminės institucijos darbo krūvį. Kitoks rezultatas būtų pasiektas nebent tokiu atveju, jei ginčo vertės dydis būtų padidintas taip, kad laisvas pateikimas į revizijos instanciją būtų galimas iš esmės tik nedidelei daliai bylų. Tačiau tokia praktika galėtų pažeisti konstitucinį lygybės principą.

Todėl kalbant tiek apie darbo krūvio sumažinimą, tiek apie teisės klausimų išaiškinimą aukščiausioje instancijoje, revizija, grindžiama esmine bylos reikšme, akivaizdžiai yra geresnė alternatyva. Nepaisant to, jog, kita vertus, tokia revizija iš daugelio pareiškėjų atimtų teisę dėl jos kreiptis, funkcionuojančioje daugiapakopėje teismų sistemoje teisingumas kiekvienu atveju yra pakankamai užtikrinimas, suteikiant teisę kreiptis į pirmosios ir apeliacinės instancijos teismus. Todėl toks apribojimas galėtų būti pateisintas. Paprastai dviejų instancijų, nagrinėjančių fakto klausimus, pakanka, kad ir atskirose sudėtingose bylose būtų priimtas teisingas sprendimas. Na, o aukščiausios instancijos teismai pagrindinį dėmesį gali ir turi teisę skirti savo specifinio vaidmens – teisės vienodumo ir jos vystymo garantų atlikimui. Dar daugiau, esminių procesinių pažeidimų atvejais revizija ir toliau yra galima.

Kalbant apie visų rūšių teisės kreiptis į teismą suvaržymus, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad aukščiausios instancijos teismai nėra izoliuoti, o jų teisminės praktikos bazė kuriama bylų, ateinančių iš apeliacinės instancijos teismų, pagrindu. Todėl netinkami patekimo į teismą filtrai žemesnėse instancijose gali susilpninti ir patekimo į aukščiausiąją instanciją apribojimų poveikį. Tačiau jei teisė kreiptis į teismą apribojama dar apeliacinėje instancijoje, kyla ir atvirkštinė grėsmė, kad sustiprės patekimo į teismą filtrų, taikomų atskirose instancijose, poveikis, ir todėl į aukščiausiąją instanciją nebepateks pakankamas skaičius bylų, nes daugelis skundų nebus priimta dar kreipiantis į apeliacinės instancijos teismus.

Tokia problema, pavyzdžiui, kilo Vokietijos administracinio proceso teisėje, įtvirtinus bendrą leidimų sistemą bylai patekti į apeliacinės instancijos teismus. Leidimo išdavimo sąlygos iš esmės atitiko tas, kurios taikomos revizijos metu. Tačiau kitaip nei revizijos atveju, leidimo išdavimo klausimą galėdavo spręsti tik apeliacinės instancijos teismas. Pirmosios instancijos

administraciniai teismai neturėjo teisės leisti skųsti sprendimą apeliacine tvarka ir tose bylose, kurias jie laikė reikšmingomis teisiniu požiūriu. Taigi tokius sprendimus priimdavo išimtinai apeliacinės instancijos teismai, ir buvo greitai pastebėta, kad šie teismai tokius klausimus sprendavo labai konservatyviai. Panašiai kaip ir Federacinio Aukščiausiojo Teismo atveju, jam sprendžiant revizijos priimtinumą klausimą, tik nedaugelį bylų jie pripažindavo pakankamai reikšmingomis teisiniu požiūriu. Bylų apeliacinėje instancijoje skaičius, ypač Vakarų Vokietijoje, mažėjo, iš dalies ir ženkliai, todėl tai sąlygojo ir bylų mažėjimą Aukščiausiam Administraciniame Teisme. Tam, kad būtų išspręsta ši problema, netrukus iš naujo buvo pakeistas VwGO. Nuo šiol tiek apeliacinės instancijos teismas, tiek ir pirmosios instancijos administracinis teismas gali išduoti leidimą bylą nagrinėti apeliacine tvarka.

Kalbant bendrai, galima teigti, jog yra rizikinga teisę priimti sprendimą dėl galimybės skųsti aukštesnės instancijos teismui suteikti tik vienos instancijos teismams. Siekiant užtikrinti pakankamą reikšmingų bylų kiekį kaip pagrindą aukštesnės instancijos teismų praktikos vystymui, visais atvejais tokią teisę turėtų turėti tiek pirmosios instancijos, tiek ir apeliacinės instancijos teismai.

Tačiau reikia dar kartą pabrėžti, kad minėti pasvarstymai yra susiję tik su daugiapakope teismų sistema. Vienpakopėje sistemoje turi galioti kiti kriterijai, nes tam tikrų funkcijų perdavimas žemesnės instancijos teismams šiuo atveju yra negalimas. Šiuo atveju atitinkama selekcija galima tik vykdant vidinį darbo pasidalijimą.

Pavyzdžiui, Federacinis Konstitucinis Teismas yra vienintelis federacinis teismas, kuriam netaikomi teisės į jį kreiptis apribojimai, nepaisant to, kad priimtumo procedūros įtvirtinimas būtų naudingas mažinant darbo krūvį. Tačiau konstitucinė teiseną nepasižymi daugiapakopiškumu, todėl teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą apribojimai sąlygotų daugelio bylų eliminavimą iš konstitucinės kontrolės sistemos. Tai draudžiama dėl konstitucinių teisių priešasčių. Kita vertus, ir Federacinis Konstitucinis Teismas neapsieina be tam tikro priimtumo filtro. Tai, kad Konstitucinio Teismo teisėjų skaičius yra ribojamas iki 16 teisėjų, rodo, jog kiekviena atskira byla negali būti išsamiai nagrinėjama federacinio teisėjo. Pagal bylos reikšmingumą konstitucinėje teisenoje sprendžiamas ne jos priimtumo „iš išorės“ klausimas, bet vaidmenų pasidalijimas Konstituciniame Teisme. Bylos, kurios nėra ypatingai reikšmingos, dažniausiai nagrinėjamos mokslinių bendradarbių, o bylą nagrinėjantis teisėjas neretai tik pasirašo patį sprendimą. Tačiau kuo reikšmingesnė yra byla, tuo intensyviau joje aptariamas problemas nagrinėja patys Konstitucinio Teismo teisėjai.

„Vienpakopiškumo“ problema pasireiškia ne tik konstitucinėje teisenoje. Su šia problema pastaruoju metu taip pat susiduria Federacinis Administracinis Teismas, kuris, siekdamas pagreitinti bylų nagrinėjimą, vis daugiau bylų nagrinėja kaip vienintelės instancijos teismas.

Anksčiau tik labai retais atvejais tas pats teismas būdavo pirmoji ir vienintelė instancija, pavyzdžiui, bylose dėl su konstitucine teise nesusijusių ginčų tarp atskirų federacinių žemių ar vienos žemės ir federacijos, taip pat bylose dėl slaptųjų tarnybų veiklos.

Vokietijai susivienijus, bylų nagrinėjimo vienintele instancija kompetencijos sąrašas buvo išplėstas ginčų dėl transporto tinklų naujosiose federacinėse žemėse planavimo ir statybų atžvilgiu. Į šią bylų grupę taip pat patenka bylos dėl gatvių, automagistralių ir oro uostų patvirtinimo – tai tokios bylos, kurių nagrinėjimas reikalauja ypatingai daug resursų. Įvedus tokią tvarką buvo siekiama paspartinti itin reikalingą Rytų Vokietijos kelių transporto tinklo modernizacijos procesą. Tokia kompetencija turėjo egzistuoti tik ribotu pereinamuoju laikotarpiu. Tačiau ši koncepcija pasirodė esanti tokia sėkminga, kad minėta „pereinamojo laikotarpio“ kompetencija buvo ne tik pratęsta, bet pagal naujausius planavimus siūloma pritaikyti tam tikruose senosiose federacinėse žemėse vykdomuose projektuose.

Šioje srityje Federacinio Administracinio Teismo kompetencija nėra apribota tik grynai esminę reikšmę turinčių klausimų teisine kontrole. Atvirkščiai, šis teismas nagrinėja tiek fakto, tiek teisės klausimus, ir todėl, priešingai nei revizijos procese, jis pirmiausiai yra įpareigotas užtikrinti teisingumą kiekvienu konkrečiu atveju.

Tokia įvykių eiga nedžiugina nei teisiniu, nei praktiniu požiūriu. Kaip jau minėta, aukščiausios instancijos teismas didžiausią dėmesį turėtų skirti savo specifinio teisės vienodumo ir jos vystymo sergėtojo vaidmens atlikimui. Pirmosios instancijos kompetencijos perkėlimas į aukščiausią teisminį lygmenį ne tik apkarpo asmenų teisinę apsaugą, bet ir pareikalauja, ypač sudėtingose planavimo bylose, didelių žmogiškųjų ir finansinių aukščiausios instancijos teismų išteklių.

2007-ųjų metų pradžioje Federacinis Administracinis Teismas sprendė bylą dėl oro uosto „Berlin-Schoenefeld“ statybos. Kadangi šios didelės bylos dėl jos apimties (apie 4000 pareiškėjų) nebuvo įmanoma išspręsti su turimais ištekliais, laikinai turėjo būti įkurtas specialus „Schoenefeld“ padalinys su papildomais darbuotojais, atskiromis patalpomis ir technine baze. Be to, visas senatas daugiau nei metus beveik išimtinai nagrinėjo tik šią stambią bylą.

Nors byla „Schoenefeld“ laikytina išimtinu atveju, kuris dažnai nesikartos,

nes įprastos bylos dėl planavimo paprastai išnagrinėjamos be jokių papildomų išteklių, tačiau ir tokios bylos pareikalauja didelių žmogiškųjų resursų, kurių tokiu atveju pritrūksta „tikroms“ revizinėms byloms.

Tokiai tvarkai gali būti pritarta išimtiniais atvejais – pereinamuoju laikotarpiu arba ginčams, kurie dėl savo ypatingo pobūdžio turi būti sprendžiami Federaciniame teisme. Tačiau tais atvejais, kai ginčai gali būti taip pat sėkmingai išspręsti federacinių žemių lygmenyje, ir kai jų sudėtingumas pasireiškia daugiau faktinių, o ne teisinių aplinkybių vertinimu, nėra jokio pagrindo tokių ginčų sprendimo kompetenciją visam laikui perduoti aukščiausios instancijos teismui.

Be to, negalima pamiršti, kad federacinių žemių teismai yra arčiau savo regionų bei gyventojų, nei Federacinio teismo teisėjas tolimajame Leipcige.

Galiausiai proceso dalyviams, ypač nagrinėjant dideles bylas, turinčias rimtų pasekmių, neturi būti užkirstas kelias skųsti netinkamą sprendimą, net jei tokiu atveju procesas užtrukų ženkliai ilgiau. Pirmosios instancijos kompetencijos perdavimas aukščiausios instancijos teismui visada reiškia daugiapakopės teisminės sistemos tam tikroje srityje, o kartu ir vieno iš pamatinių modernios teisinės valstybės principų atsisakymą. Proceso paspartinimas vertintinas puikiai, tačiau jis neturėtų būti įgyvendinamas patikimo vaidmenų teisminėje sistemoje pasidalijimo sąskaita.

Kitas faktorius, kuris vis labiau paveikia aukščiausiųjų teismų vaidmenį, ir ne tik Vokietijoje, yra susivienijusi Europa. Atsižvelgiant į Europos žmogaus teisių konvenciją ir – dar labiau – į Europos Bendrijos teisę, teigtina, jog nacionaliniai „Supreme Court“ nebėra aukščiausia instancija. Atvirkščiai, jie yra įpareigoti gerbti Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Europos Bendrijų Teisingumo Teismo praktiką, o kilus abejonėms – net kreiptis prejudicinio sprendimo į Liuksemburgo teismą.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog nacionaliniai aukščiausieji teismai yra nustumiami į antraeilį vaidmenį. Tačiau pažvelgus atidžiau matyti, jog per metus nėra priimama ypatingai daug prejudicinių sprendimų, bent jau nepakankamai daug, kad būtų galima rimtai suabejoti nacionalinių aukščiausiųjų teismų pirmaujančiomis pozicijomis. Turbūt galima net pripažinti, jog galimybė kreiptis prejudicinio sprendimo aukščiausiųjų teismų vaidmenį ne susilpnina, o sustiprina. Tokia galimybė jiems suteikia progą prie teisės vienodumo ir jos vystymo užtikrinimo prisidėti ne tik nacionaliniame, bet ir europiniame lygmenyje.

Tokiu būdu trys aukščiausios instancijos teismų vaidmenys modernioje daugiapakopėje europinėje teismų sistemoje yra papildomi ketvirtuoju – „partnerio“ vaidmeniu europinėje teisminėje erdvėje.

III. Informacinė dalis

1. Specialiosios teisėjų kolegijos nutarčių dėl teisingumo apžvalga

(2008 m. sausio – balandžio mėn.)

1.1. Bylos, nagrinėtinose administraciniuose teismuose

Dėl viešosios įstaigos direktoriaus atleidimo

Pareiškėjas Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narys kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2007 m. gruodžio 5 d. sprendimą „Dėl V. G. atleidimo iš darbo ir pavedimo Č. R. laikinai eiti viešosios įstaigos „Vilniaus butai“ direktoriaus pareigas“. Pareiškėjas nurodė, kad ginčijamas sprendimas dėl viešosios įstaigos „Vilniaus butai“ direktoriaus atleidimo buvo priimtas, remiantis Vilniaus miesto savivaldybės kontrolieriaus sprendimu, kuriuo buvo nustatyti tam tikri šios įstaigos finansinės veiklos pažeidimai. Tačiau savivaldybės kontrolieriaus sprendimas yra užginčytas teisme ir dėl jo teisėtumo dar nėra pasisakęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, kuriame apeliacine tvarka bus nagrinėjama atitinkama administracinė byla. Pareiškėjo nuomone, teismine tvarka neįvertinus savivaldybės kontrolieriaus sprendimo teisėtumo, savivaldybės taryba neturėjo teisės priimti ginčijamo sprendimo dėl minėtos viešosios įstaigos direktoriaus atleidimo iš darbo.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2008 m. kovo 4 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodė, kad iš esmės ginčas yra susijęs su privataus juridinio asmens veikla (valdymu), kurią reguliuoja privatinės teisės normos, tačiau pats skundžiamas aktas yra administracinis aktas. Esant tokioms aplinkybėms, iškilo abejonė dėl to, kuris teismas – administracinis ar bendrosios kompetencijos – turėtų nagrinėti kilusį ginčą.

Specialioji teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylos teisingumo klausimą nurodė, kad nors byloje yra skundžiamas savivaldybės tarybos sprendimas, susijęs su viešosios įstaigos vadovų darbo teisiniais santykiais, tačiau ginčas iš

esmės yra keliamas savivaldybės tarybos, kaip viešojo administravimo subjekto, veiklos aspektu. Ginčas yra kilęs ne tarp atitinkamų darbuotojų ir savivaldybės tarybos dėl darbo santykius reglamentuojančių teisės normų pažeidimo, bet tarp savivaldybės tarybos nario ir savivaldybės tarybos dėl viešosios teisės normų, reglamentuojančių savivaldybės tarybos veiklą, pažeidimo. Savivaldybės tarybos narys siekė apginti ne privačius atskirų darbuotojų interesus, o viešuosius interesus, susijusius su savivaldybės kontroliuojamų įstaigų administravimo veikla. Paduoto skundo pagrindiniai argumentai yra susiję su Viešojo administravimo įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamento ir kitų teisės aktų nuostatomis dėl savivaldybės tarybos kompetencijos, priimamų sprendimų formos ir turinio, sprendimų priėmimo procedūrinių reikalavimų.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad aptariamas ginčas iš esmės turėtų būti laikomas kilusiu iš administracinių teisinių santykių ir turėtų būti nagrinėjamas administraciniame teisme (Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 15 str. 1 d. 2 p.) (2008 m. balandžio 1 d. nutartis).

Dėl valstybinės žemės sklypų pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymo

Ieškovas kreipėsi į Vilniaus miesto 2-ąją apylinkės teismą, prašydamas įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administraciją suformuoti ir atitinkamu sprendimu patvirtinti ieškovui priklausytino žemės sklypo ribas, plotą, kadastro duomenis, planą ir naudojimo sąlygas, atlikti kitus su šiuo pavedimu susijusius veiksmus; suformavus ir patvirtinus žemės sklypo ribas, įpareigoti Vilniaus apskrities viršininko administracijos Vilniaus žemėtvarkos skyrių priimti sprendimą ir Vyriausybės įgaliotinio Vilniaus rajonui 1992 m. kovo 10 d. potvarkio pagrindu sudaryti su ieškovu ieškovo išpirkto žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartį. Ieškovas nurodė, kad Vyriausybės įgaliotinio Vilniaus rajonui 1992 m. kovo 10 d. potvarkiu jam buvo suteiktas ir patvirtintas žemės sklypas individualaus namo statybai, nurodyta žemės sklypo įsigijimo kaina. Suteiktas žemės sklypas buvo įbraižytas bendrajame gyvenvietės praplėtimo plane, turėjo aiškias ribas ir formą, ieškovas sumokėjo nurodytą pinigų sumą, todėl teigia, jog su juo turėjo būti sudaryta valstybinės žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartis, tačiau žemėtvarkos tarnybos pranešė ieškovui, kad žemės sklypas negali būti įteisintas, nes nėra aiškaus šios gyvenvietės, kur yra ginčijamas žemės sklypas, detalaus plano.

Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismas 2008 m. kovo 12 d. prašymu kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio

teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija 2008 m. kovo 27 d. priimtoje nutartyje nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti, jog ieškovas prašė įvertinti atsakovų veiksmus (neveikimą), atsisakant pateikti jam informaciją, kodėl negali būti sudaryta valstybinės žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartis. Specialioji teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, jog iš ieškinio turinio matyti, kad valstybinė žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartis negalėjo būti sudaryta, kol Vilniaus miesto savivaldybės administracija neparengė žemės sklypo plano su ribomis, kadastro duomenimis, nenurodė sklypo naudojimo sąlygų, kol žemėtvarkos skyrius nepriėmė sprendimo dėl valstybinio žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties su ieškovu sudarymo.

Specialioji teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad ieškovo prašomi atlikti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos veiksmai dėl žemės sklypo ploto nustatymo ir ribų patvirtinimo yra viešojo administravimo sritis, o ieškinio reikalavimas įpareigoti sudaryti su ieškovu valstybinės žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartį yra galimas tik išsprendus administracinio pobūdžio ieškovo pirmąjį reikalavimą, nes žemės sklypo plano sudarymas, sklypo ribų patvirtinimas sudaro prielaidas susikurti civiliniams teisiniams santykiams dėl valstybinės žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo, todėl susijęs su pirmojo administracinio pobūdžio reikalavimo įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administraciją suformuoti ir atitinkamu sprendimu patvirtinti žemės sklypo ribas, plotą, kadastro duomenis, planą ir naudojimo sąlygas išsprendimu.

Specialioji teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, jog pagrindinis teisinis santykis, kurį turės nagrinėti teismas, yra kilęs būtent viešosios (byloje ginčijami viešojo administravimo subjekto veiksmai), bet ne privatinės teisės reglamentavimo srityje, nutarė, kad ginčas yra nagrinėtinas ne bendrosios kompetencijos, bet administraciniame teisme (2008 m. kovo 27 d. nutartis).

Dėl teritorijų planavimo, saugomų teritorijų apsaugos ir statybos teisinių santykių

Ieškovas Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras, gindamas viešąjį interesą, 2006 m. rugsėjo 15 d. ieškiniu kreipėsi į Klaipėdos apygardos teismą ir prašė pripažinti negaliojančiais Neringos savivaldybės tarybos sprendimus, kuriais buvo patvirtintas teritorijos detalusis planas, išduotas projektavimo sąlygų sąvadas statybai, išduotas statybos leidimas, statinys pripažintas tinkamu naudoti ir pan., bei įpareigoti nugriauti statinius.

Ieškovas nurodė, kad Neringos savivaldybės tarybos 2001 m. birželio

8 d. sprendimu Nr.100 buvo patvirtinti detalaus plano sprendiniai, kuriuose numatyta keisti sklypo naudojimo būdą iš rekreacinės teritorijos į gyvenamąją; numatoma esamus poilsio namus rekonstruoti, juose įrengti butus; numatoma nugriauti pagalbinių pastatų – dirbtuves; numatoma pastatyti vieno aukšto vasarnamį su mansarda; numatoma įrengti 5 automobilių stovėjimo vietas. Ieškovas atkreipė dėmesį, jog ginčijami detaliojo plano sprendiniai yra neteisėti, nes numatomi statybos darbai prieštarauja Kuršių nerijos bei Nidos apsaugą reglamentuojančių aukštesnės galios teisės aktų bei teritorijų planavimo dokumentų nuostatomis. Ieškovo nuomone, pripažinus neteisėtu minėtą Neringos savivaldybės tarybos sprendimą dėl detaliojo plano, turi būti panaikintas ir jo pagrindu išduotas projektavimo sąlygų sąvadas bei statybos leidimas vasarnamiui statyti, taip pat jau pastatyto šio vasarnamio pripažinimo tinkamu naudoti aktas, negaliojančiomis turėtų būti pripažintos ir minėtame detaliojo plane numatytų neteisėtų statybos darbų metu sukurtų objektų pirkimo–pardavimo sutartys ir su šiais darbais susijusi infrastruktūros plėtojimo sutartis, o neteisėtai pastatytas statinys – vasarnamis – turi būti nugriautas.

Klaipėdos apygardos teismas 2007 m. lapkričio 12 d. nutartimi išskyrė į atskirą bylą ir pagal teisingumą perdavė Klaipėdos apygardos administraciniam teismui nagrinėti ieškovo reikalavimus dėl pripažinimo negaliojančiu Neringos savivaldybės tarybos sprendimą: dėl detaliojo plano patvirtinimo; dėl išduoto projektavimo sąlygų sąvado pagalbinių pastatų – vasarnamio – statybai; dėl išduoto statybos leidimo pagalbinių statinių – vasarnamio – statybai; dėl statinio pripažinimo tinkamu naudoti akto dėl pagalbinių statinių – vasarnamio. Kitą bylos dalį Klaipėdos apygardos teismas sustabdė, kol administraciniame teisme bus išnagrinėta perduotoji byla dėl minėtų administracinių teisės aktų pripažinimo negaliojančiais.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2008 m. vasario 8 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą, konstatavo, kad ieškovo pareikšti reikalavimai dėl viešojo administravimo subjektų atitinkamų aktų (sprendimo dėl detaliojo plano patvirtinimo, projektavimo sąlygų sąvado, statybos leidimo ir statinio pripažinimo tinkamu naudoti akto) pripažinimo negaliojančiais (panaikinimo) yra susiję su teritorijų planavimo, saugomų teritorijų apsaugos ir statybos teisiniais santykiais. Šiuos santykius reglamentuoja atitinkamos viešosios teisės normos, o ginčai, kylantys iš tokių santykių, turi būti nagrinėjami administraciniame teisme. Ieškovo pareikšti reikalavimai dėl sutarčių pripažinimo negaliojančiomis, restitucijos taikymo ir

statinio nugriovimo yra civilinio pobūdžio ir turi būti nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 22, 25 str.).

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, jog Klaipėdos apygardos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad ieškovo pareikšti administracinio pobūdžio reikalavimai turi būti nagrinėjami administraciniame teisme, o civilinio pobūdžio reikalavimai – bendrosios kompetencijos teisme. Sutarčių pripažinimo negaliojančiomis pagrindų, restitucijos taikymo sąlygų ir statinio nugriovimo sąlygų konstatavimas ir kitų su šių teisės gynimo būdų taikymu susijusių klausimų išsprendimas yra reglamentuojamas civilinės teisės normų, kurias taikant specializuojasi ir atitinkamą teismų praktiką formuoja bendrosios kompetencijos teismai. Tuo tarpu viešosios teisės normų, susijusių su teritorijų planavimu, saugomų teritorijų apsauga, statyba, taikymas ir atitinkamos teismų praktikos formavimas yra administracinių teismų specializacija. Todėl nagrinėjamu atveju, siekiant teisingai išspręsti keliamą sudėtingą ginčą, yra reikšminga, jog atitinkami ieškovo reikalavimai būtų nagrinėjami atitinkamos kompetencijos (bendrosios kompetencijos ir administraciniuose) teismuose.

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, jog nagrinėjamos bylos atveju taikyti Civilinio proceso kodekso 26 straipsnio 2 dalies ir Teismų įstatymo 12 straipsnio 3 dalies nuostatas ir visą ginčą perduoti nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui nėra pagrindo. Taisyklė, jog bendrosios kompetencijos teismų kompetencija, kaip platesnė pagal savo pobūdį, turi apimti tuos atvejus, kai ginčas nėra grynai administracinio pobūdžio, yra neabsoliuti ir ji neturi būti dirbtinai taikoma visais atvejais, kai vienoje byloje yra pareikšti skirtingos teisinės prigimties reikalavimai. Nagrinėjamu atveju keliami administracinio ir civilinio pobūdžio reikalavimai nėra taip susiję, kad jų nebūtų galima išnagrinėti skirtingų kompetencijų teismuose. Be to, klausimai, susiję su pareikštais administracinio pobūdžio reikalavimais, šiuo atveju yra pagrindiniai ir turi esminę reikšmę civilinio pobūdžio reikalavimų išsprendimui. Specialiosios teisėjų kolegijos nuomone, yra svarbu, kad keliami administracinio pobūdžio klausimai būtų nagrinėjami administraciniuose teismuose, kurie, kaip minėta, būtent ir formuoja praktiką, nagrinėjant tokios kategorijos bylas.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas nurodė, kad Klaipėdos apygardos teismas neturėjo teisės perduoti išskirtosios bylos dėl administracinio teisinio pobūdžio ieškovo reikalavimų nagrinėti administraciniam teismui, nes, negalėdamas pats išnagrinėti atitinkamų reikalavimų, turėjo nutraukti bylą. Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad minėtų argumentų nevertins, nes jie nėra susiję su Specialiosios teisėjų kolegijos kompetencijai priskirto rūšinio

teisingumo klausimo išsprendimu. Specialioji teisėjų kolegija įstatymų yra įgaliota spręsti bylų rūšinio teisingumo klausimus ir, padariusi išvadas dėl bylų rūšinio teisingumo, perduoti jas atitinkamos kompetencijos teismams. Nagrinėjamu atveju Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, jog išskirtoji byla dėl administracinių aktų pripažinimo negaliojančiais yra teisinga administraciniam teismui, ir šią bylą pagal teisingumą perdavė nagrinėti Klaipėdos apygardos administraciniam teismui (2008 m. kovo 13 d. nutartis).

Dėl savivaldybės vykdomos kapinių priežiūros organizavimo funkcijos

Pareiškėja kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą ir prašė pripažinti jos teisę būti įrašyti Lėbartų kapinių priežiūros tarnybą atsakingu asmeniu už jos sūnaus L. V. kapavietės priežiūrą bei panaikinti Lėbartų kapinių priežiūros tarnybos laidojimo ir kapaviečių statinių registravimo žurnale įrašą, kuriuo atsakingu asmeniu už L. V. kapavietės priežiūrą yra nurodyta J. V.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2008 m. vasario 7 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Klaipėdos apygardos administracinis teismas nurodė, kad nagrinėjamos bylos atveju ginčas kilo tarp pareiškėjos ir buvusios pareiškėjos sūnaus sutuoktinės dėl teisės būti įrašyti už kapavietės priežiūrą atsakingu asmeniu į laidojimo ir kapaviečių statinių registravimo žurnalą. Pareiškėjos keliama reikalavimai pagal savo pobūdį, teismo nuomone, laikytini civiliniais teisiniais reikalavimais, todėl, nepaisant to, kad ginčo santykiuose dalyvauja ir savivaldybės institucijos, ginčas turėtų būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme.

Specialioji teisėjų kolegija, remdamasi Vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 24 punktu, nurodė, kad savivaldybės vykdo kapinių priežiūros organizavimo funkciją. Ši savivaldybių funkcija yra įgyvendinama, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 144 patvirtintomis Kapinių tvarkymo taisyklėmis. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad Savivaldybių institucijų veikla, organizuojant kapinių tvarkymą, laikytina viešojo administravimo veikla ir ginčai, kylantys iš tokios veiklos, turėtų būti nagrinėjami administraciniame teisme (ABTĮ 2 str. 1 d., 3 str. 1 d., 15 str. 1 d. 2 p.).

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamos bylos atveju ginčas kilo dėl savivaldybės institucijos veiklos, organizuojant kapinių tvarkymą, nes, pareiškėjos nuomone, ši institucija (Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio departamento Kapinių priežiūros tarnyba) netinkamai vykdė savo pareigas ir ne tą asmenį įregistravo atsakingu už

konkrečios kapavietės priežiūrą. Pareiškėjos skundo reikalavimai buvo pareikšti Klaipėdos miesto savivaldybės administracijai. Pareiškėjos skunde reikalavimų jos mirusio sūnaus buvusiai sutuoktinei J. V. nebuvo pareikšta. Įvertinus nurodytas aplinkybes, Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad byla turėtų būti nagrinėjama administraciniame teisme (2008 m. vasario 27 d. nutartis).

Dėl šilumos paskirstymo (išdalijimo) tvarkos

Pareiškėjai – Lietuvos Respublikos Seimo nariai – kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydami pripažinti neteisėtu ir panaikinti Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2006 m. birželio 7 d. sprendimą Nr.1-1207 „Dėl valdybos 2001 m. kovo 29 d. sprendimo Nr.535-V „Dėl šilumos kiekio patalpoms šildyti ir karštam vandeniui paskirstymo tvarkos tvirtinimo“ pakeitimo“; įpareigoti UAB „Vilniaus energija“ atlikti vartotojų mokėjimų perskaičiavimus už 2006 m. liepos–rugsėjo mėnesius, vadovaujantis iki minėto Tarybos sprendimo galiojusia šilumos paskirstymo (išdalijimo) tvarka, subalansuojant vartotojų permokas ar nepriemokas, atsiradusias dėl minėto Tarybos sprendimo taikymo.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. vasario 22 d. sprendimu pareiškėjų prašymą patenkino. Teismas panaikino Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2006 m. birželio 7 d. sprendimą Nr.1-1207 ir įpareigojo UAB „Vilniaus energija“ atlikti vartotojų mokėjimų perskaičiavimus už 2006 m. liepos–rugsėjo mėnesius, vadovaujantis iki šio sprendimo galiojusia šilumos paskirstymo tvarka, subalansuojant vartotojų permokas ar nepriemokas, atsiradusias dėl šio sprendimo taikymo.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, 2007 m. lapkričio 20 d. nutartimi Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. vasario 22 d. sprendimą panaikino ir perdavė bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad pareiškėjų skundžiamas Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas yra norminis teisės aktas, todėl jo teisėtumo klausimas turi būti tiriamas Administracinių bylų teisenos įstatymo 110–117 straipsniuose nustatyta tvarka. Pirmosios instancijos teismas neteisėtai bylą išnagrinėjo bendra proceso tvarka, ir dėl to tinkamai neištyrė norminio akto, dėl kurio pareiškėjai kreipėsi į teismą, teisėtumo klausimo.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą, 2008 m. sausio 15 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodo, kad pareiškėjai – Seimo nariai – į teismą šiuo

atveju kreipėsi gindami ne savo, o kitų asmenų – šilumos vartotojų – teises. Pareiškėjai iš esmės siekia pakeisti energijos pirkimo–pardavimo sutartis, sudarytas tarp šilumos energijos tiekėjo UAB „Vilniaus energija“ ir Vilniaus miesto šilumos energijos vartotojų. Tuo tarpu energijos pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymas yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – ir CK). Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodo, kad skundžiamas Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas yra susijęs ne su administracinių ar viešųjų paslaugų teikimo administravimu, o su ūkine veikla, todėl kyla abejonė, ar ši byla neturėtų būti nagrinėjama bendrosios kompetencijos teisme.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad Civilinio proceso kodeksas, apibrėžiantis bendrosios kompetencijos teismų kompetenciją bei nustatantis šių teismų sprendžiamų bylų nagrinėjimo tvarką, nenumato, jog bendrosios kompetencijos teismai galėtų tirti valstybės ar savivaldybių institucijų priimtų norminių teisės aktų teisėtumą pagal abstrakčius įstatymų numatytų subjektų pareiškimus. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnį, bylas pagal įstatymų numatytų subjektų abstrakčius pareiškimus dėl Konstitucinio Teismo kompetencijai nepriskirtų tirti norminių teisės aktų teisėtumo nagrinėja administraciniai teismai.

Aptariamoje byloje Seimo nariai ginčijo Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2006 m. birželio 7 d. sprendimą Nr.1-1207, kuriuo buvo pakeista Vilniaus miesto savivaldybės valdybos 2001 m. kovo 29 d. sprendimu Nr.535-V patvirtinta šilumos kiekio patalpoms šildyti ir karštam vandeniui paskirstymo tvarka. Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš ginčijamo sprendimo turinio matyti, kad jame yra nustatytos bendro pobūdžio taisyklės, kaip turi būti paskirstoma šilumos energija Vilniaus miesto šilumos vartotojams ir kaip už šią energiją turi būti atsiskaitoma. Šis sprendimas, Specialiosios teisėjų kolegijos nuomone, atitinka Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 13 dalyje, Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje numatytus apibrėžimus ir laikytinas norminiu teisės aktu, todėl šioje byloje Seimo narių teismui paduotas pareiškimas iš esmės turi būti laikomas abstrakčiu pareiškimu dėl savivaldybės institucijos norminio teisės akto teisėtumo ištyrimo ir turi būti nagrinėjamas administraciniame teisme.

Specialioji teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad pareiškėjų reikalavimas įpareigoti UAB „Vilniaus energija“ atlikti vartotojų mokėjimų perskaičiavimus už 2006 m. liepos–rugsėjo mėnesius yra bendro pobūdžio išvestinis reikalavimas iš pagrindinio reikalavimo, susijusio su ginčijamo savivaldybės tarybos norminio teisės akto teisėtumo ištyrimu. Tokio bendro pobūdžio išvestinio reikalavimo

nurodymas pareiškime, kuriuo prašoma įvertinti norminio teisės akto teisėtumą, nekeičia bylos rūšinio teisingumo ir nesudaro pagrindo bylą dėl norminio teisės akto teisėtumo perduoti nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad byla teisinga administraciniam teismui (2008 m. vasario 4 d. nutartis).

Dėl žalos, padarytos savivaldybės tarnautojų neteisėtais veiksmais, atlyginimo

Pareiškėjas kreipėsi į Panevėžio apygardos administracinį teismą, prašydamas priteisti iš V. T. ir M. B. 1 000 Lt žalos atlyginimą. Pareiškėjas nurodė, kad 2007 m. vasario 23 d. jis atvyko į Panevėžio miesto savivaldybės priimamąjį išsiaiškinti, kodėl jam laiku ir tinkamai nebuvo atsakyta į jo parašytą raštą. Kadangi priimamojo darbuotojai šių aplinkybių pareiškėjui paaiškinti negalėjo, todėl buvo iškviestas V. T. Nepavykus išsiaiškinti ir su V. T., po kurio laiko atvyko policijos ekipažas ir pareiškėją išvežė į policijos komisariatą. Pareiškėjas nurodė, kad V. T. ir M. B. iškviėtė policiją ir nepagrįstai jį apkaltino chuliganizmu (ATPK 174 str.).

Panevėžio apygardos administracinis teismas 2007 m. rugpjūčio 29 d. nutartimi pareiškėjo skundą atsisakė priimti. Teismas nurodė, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl turtinės ir neturtinės žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo. Ginčas šiuo atveju, Panevėžio apygardos administracinio teismo nuomone, kilo ne iš administracinių teisinių santykių, nes nėra duomenų, kad žalą pareiškėjui Panevėžio miesto savivaldybės darbuotojai V. T. ir M. B. būtų padarę viešojo administravimo srityje.

Pareiškėjas atskiruoju skundu prašė panaikinti Panevėžio apygardos administracinio teismo 2007 m. rugpjūčio 29 d. nutartį ir perduoti bylą nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas pareiškėjo atskirąjį skundą, 2007 m. gruodžio 10 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti, prašydamas išspręsti šios bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamos bylos atveju pareiškėjas reikalavo priteisti žalą, kuri, jo manymu, atsirado dėl jo skunde atsakovais nurodytų fizinių asmenų neteisėtų veiksmų, atlyginimą. Pareiškėjas

su jo skunde atsakovais nurodytais fiziniais asmenimis bendravo savivaldybės priimamajame dėl pareiškėją dominusių savivaldybės viešosios veiklos klausimų. Šie fiziniai asmenys, bendraudami su pareiškėju, taip pat kilus konfliktinei situacijai iškviisdami policijos pareigūnus, veikė ne kaip privatus asmenys, o kaip savivaldybės tarnautojai. Specialioji teisėjų kolegija padarė išvadą, kad minėtos aplinkybės sudaro pagrindą pripažinti, jog šiuo atveju ginčas dėl žalos atlyginimo yra kilęs iš administracinių teisinių santykių. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punktą, tokio pobūdžio ginčai yra sprendžiami administraciniame teisme. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad tai, jog pareiškėjo skunde atsakovais yra nurodyti fiziniai asmenys, o ne savivaldybė, nekeičia ginčo rūšinio teisingumo, nes pagrindinis ginčo teisingumo administraciniam ar bendrosios kompetencijos teismui nustatymo kriterijus yra ginčo pobūdis, o netinkamos proceso šalies nurodymas ginčo pobūdžio nekeičia (2008 m. sausio 28 d. nutartis).

Dėl Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos atliekamų funkcijų pobūdžio

Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos Klaipėdos teritorinis skyrius išnagrinėjo V. S. skundą dėl elektros energijos tiekimo nutraukimo ir 2007 m. gegužės 17 d. rašte Nr.14-134 išdėstytu sprendimu nutarė įpareigoti sodininkų bendriją „Minija“ įteikti V. S. nurodymą dėl atvado rekonstrukcijos, o atvadą rekonstravus – nedelsiant atnaujinti elektros energijos tiekimą; taip pat nutarė įpareigoti sodininkų bendriją „Minija“ anuliuoti neapskaitinio elektros energijos vartojimo vietos apžiūros aktą.

Pareiškėjas sodininkų bendrija „Minija“ skundu kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą ir prašė panaikinti Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos Klaipėdos teritorinio skyriaus 2007 m. gegužės 17 d. rašto Nr.14-134 2 punktą, kuriuo pareiškėjas įpareigotas anuliuoti neapskaitinio elektros energijos vartojimo vietos apžiūros aktą Nr. 16. Pareiškėjas nurodė, kad jis pagrįstai įtaria, jog V. S. savo sodo namelyje sunaudojo elektros energijos kelis kartus daugiau nei deklaravo. Dėl tokių V. S. veiksmų pareiškėjas patyrė nuostolius. V.S. nebendradarbiavo su pareiškėju ir nesuteikė galimybės paneigti įtarimus dėl neteisėto elektros energijos naudojimo, todėl pagrįstai buvo surašytas neapskaitinio elektros energijos vartojimo vietos apžiūros aktas.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2007 m. rugsėjo 4 d. nutartimi pareiškėjo skundą atsisakė priimti. Teismas nurodė, kad ginčas šiuo atveju kilo iš elektros energijos tiekimo ir vartojimo sutartinių santykių, todėl

turi būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme.

Pareiškėjas dėl Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2007 m. rugsėjo 4 d. nutarties padavė atskirąjį skundą Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. gruodžio 20 d. nutartimi Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2007 m. rugsėjo 4 d. nutartį panaikino ir pareiškėjo skundo priėmimo klausimą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas, iš naujo nagrinėdamas pareiškėjo skundo priėmimo klausimą, 2008 m. sausio 4 d. nutartimi nutarė kreiptis į Specialiąją teisėjų kolegiją dėl šio ginčo rūšinio teisingumo klausimo išsprendimo. Klaipėdos apygardos administracinis teismas nurodė, kad šiuo atveju pagrindinis ginčas yra kilęs tarp pareiškėjo ir jo nario V. S. Šis ginčas yra susijęs su elektros energijos tiekimo ir vartojimo sutartiniais santykiais, todėl turėtų būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme. Aplinkybė, jog sprendžiant ginčą dalyvavo Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos Klaipėdos teritorinis skyrius, Klaipėdos apygardos administracinio teismo nuomone, neturėtų keisti ginčo rūšinio teisingumo.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Energetikos įstatymo 18 straipsnio 2 dalį, Valstybinė energetikos inspekcija yra valstybinę energetikos kontrolę atliekanti institucija. Įgyvendindama jai priskirtas kontrolės funkcijas, Valstybinė energetikos inspekcija prie Ūkio ministerijos priima sprendimus, kurie skundžiami įstatymų nustatyta tvarka (Energetikos įstatymo 18 str. 5 d.). Pagal Ūkio ministro 2002 m. liepos 26 d. įsakymu Nr. 279 patvirtintų Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos nuostatų 8.2 punktą, šios inspekcijos pareigūnai turi teisę duoti privalomus nurodymus fiziniams ir juridiniams asmenims. Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 99^a straipsnį, atitinkami asmenys, nevykdantys Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos pareigūnų reikalavimų, traukiami administracinėn atsakomybėn.

Iš paminėto teisinio reguliavimo, Specialiosios teisėjų kolegijos nuomone, matyti, jog Valstybinė energetikos inspekcija prie Ūkio ministerijos yra subjektas, vykdamas viešojo administravimo funkcijas energetikos srityje. Teisiniai santykiai, atsirandantys tarp šios inspekcijos ir energetikos srityje veikiančių asmenų (energijos tiekėjų, vartotojų ir kt.), yra grindžiami pavaldumu ir laikytini administraciniais teisiniais santykiais.

Nagrinėjamos bylos atveju pareiškėjas skundė Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos teritorinio skyriaus priimtą sprendimą,

kuriuo, išnagrinėjus elektros energijos vartotojo skundą, pareiškėjui buvo nustatyti tam tikri įpareigojimai. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad minėtas Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos teritorinio skyriaus sprendimas pagal savo pobūdį yra administracinis aktas ir ginčas dėl jo turi būti nagrinėjamas administraciniame teisme, nes ir Civilinio teisinio pobūdžio reikalavimų pareiškėjas skunde nekėlė (2008 m. sausio 28 d.).

1.2. Bylos, nagrinėtinos bendrosios kompetencijos teismuose

Dėl biudžetinių įstaigų statuso

Pareiškėjas kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2008 m. sausio 18 d. sprendimą Nr.T1-14, kuriuo vadovaujantis Vietos savivaldos 17 straipsnio 28 punktu, Darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 punktu, 237 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 238, 240, 241 straipsniais, jam buvo paskirta drausminė nuobauda ir jis buvo atleistas iš darbo už Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo, Buhalterinės apskaitos įstatymo bei kitų teisės aktų pažeidimus.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2008 m. vasario 15 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Klaipėdos apygardos administracinis teismas nurodė, kad pareiškėjas buvo Šilalės rajono švietimo centro direktorius, t. y. įstaigos vadovas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus. Šilalės rajono švietimo centras yra savivaldybės biudžetinė įstaiga, kurios direktorius priimamas ir atleidžiamas iš pareigų rajono savivaldybės tarybos sprendimu. Dėl nurodytų aplinkybių, Klaipėdos apygardos administracinio teismo nuomone, darytina išvada, jog ši byla priskirtina nagrinėti administraciniam teismui, tačiau pareiškėjas į pareigas buvo priimtas ir iš jų atleistas pagal Darbo kodekso normas, o tai sudaro pagrindą laikyti bylą teisinga bendrosios kompetencijos teismui.

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad Klaipėdos apygardos administracinis teismas nurodydamas, jog Šilalės rajono švietimo centro direktorius yra įstaigos vadovas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus, nepateikė tokią išvadą patvirtinančių argumentų. Specialioji teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad byloje nėra duomenų, kurie patvirtintų, jog Šilalės rajono švietimo centro vadovui būtų suteikti viešojo administravimo įgaliojimai. Nors Šilalės rajono švietimo centras yra biudžetinė įstaiga, tačiau toks šios įstaigos

statusas reiškia, jog įstaigos veikla yra finansuojama iš savivaldybės biudžeto (Biudžetinių įstaigų įstatymo 2 str.), ir toks statusas savaime nepatvirtina, jog įstaiga vykdo Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžtą viešojo administravimo veiklą. Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad byloje duomenų, patvirtinančių, jog Šilalės rajono švietimo centras vykdo viešojo administravimo funkcijas, nėra. Priešingai, iš bylos galima spręsti, jog šios įstaigos veikla yra susijusi su švietimo paslaugų teikimu.

Specialioji teisėjų kolegija, remdamasi byloje esančiais duomenimis, nurodė, kad Šilalės rajono švietimo centro direktorius savo pareigas atlieka sudarytos darbo sutarties pagrindu, o byloje ginčijamas atsakovo sprendimas buvo priimtas vadovaujantis atitinkamomis Darbo kodekso normomis. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad priimdamas šį sprendimą, atsakovas veikė ne viešojo administravimo srityje, o kaip biudžetinės įstaigos steigėjas ir pareiškėjo darbdavys (Vietos savivaldos įstatymo 17 str. 28 p.). Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 5 dalies 7 punktą, darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis ir gaunantiems darbo užmokestį iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų, šis įstatymas netaikomas ir tokie darbuotojai nelaikomi valstybės tarnautojais.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, Specialioji teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nagrinėjamu atveju ginčas iš esmės kilo iš darbo teisinių santykių, todėl turi būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme (CPK 22, 25 str.). Šis ginčas nepatenka į Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 19 dalyje ir 15 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatytų tarnybinių ginčų kategoriją, todėl nėra teisingas administraciniam teismui (2008 m. balandžio 18 d.)

Dėl rinkliavų sumokėjimo

Pareiškėja kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinę teisumą, prašydama pripažinti, kad UAB „Pempininkų valdos“ neteisėtai pareiškėjai priskaičiavo mokestį už kiemo valymą, ir panaikinti neteisėtai priskaičiuotas 628,91 Lt rinkliavos už kiemo valymą.

Pareiškėja nurodė, kad UAB „Pempininkų valdos“ reikalauja iš jos sumokėti 628,91 Lt skolą už komunalinius patarnavimus. Ši skola yra nurodyta pareiškėjai atsiųstame antstolės pranešime, tačiau pareiškėja su šia skola nesutinka. Pareiškėja nurodė, kad skola jai priskaičiuota už kiemo prie daugiabučio namo, kuriame ji gyvena, valymą. Tačiau šis daugiabutis namas neturi jam nustatyta tvarka priskirtos teritorijos, todėl prie namo esanti teritorija yra bendro naudojimo vieša vieta, už kurios priežiūrą turi būti atsakinga savivaldybė, bet ne namo gyventojai. Pareiškėja nurodė, kad ji nėra sudariusi

sutarties su UAB „Pempininkų valdos“. Ji kreipėsi į šią bendrovę dėl sutarties tarp paslaugų teikėjo ir vartotojo sudarymo, tačiau dėl kilusių nesutarimų sutartis nebuvo pasirašyta.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2008 m. vasario 7 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad iš byloje esančios medžiagos matyti, jog pareiškėja yra daugiabučio gyvenamojo namo gyventoja, o atsakovas UAB „Pempininkų valdos“ teikia šio namo gyventojams atitinkamas komunalines paslaugas. UAB „Pempininkų valdos“ reikalauja iš pareiškėjos atsiskaityti už suteiktas prie namo esančio kiemo priežiūros paslaugas, o pareiškėja atsisako tai daryti. Specialioji teisėjų kolegija padarė išvadą, kad ginčas nagrinėjamu atveju kyla iš turtinių santykių tarp dviejų privačių asmenų bei yra susijęs su daugiabučio gyvenamojo namo butų savininkų bendro turto administratoriaus, paskirto pagal Civilinio kodekso 4.84 straipsnį, veikla. Pareiškėjos prašyme minima antstolė ginčo santykiuose veikia kaip UAB „Pempininkų valdos“ pasitelktas tarpininkas, vykdamas turtines prievoles (Antstolių įstatymo 21 str. 2 d. 5 p.). Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad tarp paminėtų asmenų atsiradę santykiai yra civilinio teisinio pobūdžio ir iš jų kylantys ginčai turi būti nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme (Civilinio proceso kodekso 22, 25 str.).

Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad ginčijama skolos suma pagal savo pobūdį neatitinka Rinkliavų įstatyme numatytų rinkliavų ar kitų viešosios teisės numatytų privalomų mokėjimų požymių, todėl ginčas dėl šios skolos sumos nepatenka į Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytų ginčų kategoriją ir nėra priskirtas nagrinėti administraciniam teismui (2008 m. kovo 26 d. nutartis).

Dėl bankroto teisinių pasekmių vertinimo

Pareiškėja kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinę teisumą, prašydama panaikinti Klaipėdos apskrities viršininko administracijos 2008 m. vasario 14 d. reikalavimą Nr.2.11-70-(14.18), kuriuo pareiškėja įpareigota nugriauti padidintą jai priklausančio poilsio namelio dalį ir sutvarkyti statybvietaę.

Pareiškėja nurodė, kad 1995 m. rugpjūčio 1 d. iš Lietuvos valstybinės žvejybos laivyno įmonės „Jūra“, pagal tuo metu galiojusį Įmonių bankroto įstatymą bei Įmonių, kuriose vykdoma bankroto procedūra, turto pardavimo iš varžytinių nuostatus, vykdamas bankroto procedūrą bei tenkinant jos

kreditorinius reikalavimus ir kompensuojant neišmokėtą darbo užmokesčio dalį, ji įsigijo šioje byloje ginčijamame atsakovo reikalavime nurodytą poilsio namelį. Pareiškėja nurodė, kad ji jokių savavališkos statybos darbų neatliko ir jai priklausančio namelio nepadidino. Namelis yra išlikęs toks pat, kokį pareiškėja 1995 metais įsigijo iš įmonės „Jūra“.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2008 m. kovo 28 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad iš pareiškėjos skundo matyti, jog ginčas pirmiausia yra susijęs su disponavimu statiniu ir pareiškėjos nuosavybės teisėmis į statinį. Atsakovas reikalauja, kad pareiškėja nugriautų jai priklausančio statinio dalį, viršijančią registracijos dokumentuose nurodytą statinio plotą, kaip savavališkai pastatytą. Tačiau pareiškėja tvirtina, jog ji jokių savavališkos statybos darbų neatliko, o ginčo statinys buvo įsigytas iš bankrutuojančios įmonės, tenkinant kreditorinius reikalavimus, būtent tokio ploto, koks jis faktiškai ir yra šiuo metu. Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad sprendžiant aptariamą ginčą, pirmiausia turi būti vertinamas sandorio, kuriuo bankrutuojanti įmonė perdavė savo kreditoriui turtą, dalykas (t. y. nustatoma, koks konkrečiai daiktas šiuo sandoriu buvo perduotas), o galimai savavališkos statybos padarinių taikymas turi būti nagrinėjamas ir draudimo disponuoti savavališkai pastatytu statiniu aspektu (1964 m. Civilinio kodekso 114 str., galiojančio Civilinio kodekso 4.103 str.). Šios aplinkybės, Specialiosios teisėjų kolegijos nuomone, patvirtina, jog ginčas iš esmės kilo iš civilinių teisinių santykių, todėl priskirtinas nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui. Specialioji teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad ginčo statinys buvo įsigytas įmonės bankroto procedūros metu, todėl minėta faktinė aplinkybė sudaro pagrindą teigti, jog ginčo išsprendimas yra susijęs ir su bankroto teisinių pasekmių vertinimu. Specialioji teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad bankroto bylų nagrinėjimas yra priskirtas bendrosios kompetencijos teismų kompetencijai, todėl ir kitų klausimų, susijusių su bankroto teisės normų taikymu, sprendimas taip pat turėtų būti priskiriamas bendrosios kompetencijos teismams (Civilinio proceso kodekso 22, 25 str.) (2008 m. balandžio 22 d.).

* * *

Pareiškėjai kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydami įpareigoti Finansų ministeriją Valstybės skolos įstatymo 11 straipsnyje nustatyta tvarka pripažinti beviltiškomis likviduotos ir iš juridinių asmenų registro išregistruotos akcinės bendrovės „Oruva“ skolas bei kreiptis į Vyriausybę dėl

likviduotos ir iš juridinių asmenų registro išregistruotos akcinės bendrovės „Oruva“ skolų valstybei nurašymo.

Pareiškėjai nurodė, kad Šiaulių apygardos teismo 2001 m. sausio 30 d. nutartimi akcinei bendrovei „Oruva“ buvo iškelta bankroto byla. Šiaulių apygardos teismo 2005 m. kovo 31 d. nutartimi ši bankroto byla buvo baigta akcinės bendrovės „Oruva“ likvidavimu, o 2005 m. balandžio 1 d. ši bendrovė buvo išregistruota iš juridinių asmenų registro. Pareiškėjai nurodė, kad likvidavus juridinį asmenį, nebelieka jo teisių ir pareigų perėmėjo bei pasibaigia tokio asmens prievolės (Civilinio kodekso 6.128 str. 3 d.). Todėl, likvidavus akcinę bendrovę „Oruva“, pasibaigė šios bendrovės prievolės, ir jos turimos skolos valstybei Valstybės skolos įstatymo 11 straipsnyje nustatyta tvarka turi būti pripažintos beviltiškomis bei nurašytos. Pareiškėjai dėl akcinės bendrovės „Oruva“ skolos valstybei pripažinimo beviltiška ir nurašymo kreipėsi į Finansų ministeriją bei akcinę bendrovę „Turto bankas“, tačiau nurašyti skolą buvo nepagrįstai atsisakyta. Šiuo metu Šiaulių apygardos teisme yra atnaujintas procesas ir pakartotinai yra nagrinėjama civilinė byla pagal Finansų ministerijos, atstovaujamos akcinės bendrovės „Turto bankas“, ieškinį (*actio Pauliana*) uždarajai akcinei bendrovei „Oruva“ ir Ko bei uždarajai akcinei bendrovei „Parex lizingas“ dėl akcinės bendrovės „Oruva“ ir uždarnosios akcinės bendrovės „Oruva“ ir Ko bei akcinės bendrovės „Oruva“ ir uždarnosios akcinės bendrovės „Parex lizingas“ padarytų tarpusavio priešpriešinių reikalavimų įskaitymų pripažinimo negaliojančiais.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2008 m. sausio 30 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodė, kad pareiškėjų skunde keliami reikalavimai yra susiję su pareiškėjų nurodyta civiline byla, taip pat yra susiję su bankroto procedūromis. Todėl kyla abejonių, ar pagal pareiškėjų skundą iškelta byla neturėtų būti nagrinėjama bendrosios kompetencijos teisme.

Specialioji teisėjų kolegija, įvertinusi byloje esančią medžiagą nurodė, kad ginčas yra susijęs su likviduota dėl bankroto įmone, kurios bankroto byla pagal teisingumą buvo išnagrinėta bendrosios kompetencijos teisme, ir baigtos bankroto bylos teisinių pasekmių vertinimu. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad dėl ginčo pobūdžio jis turi būti nagrinėjamas tos pačios kompetencijos teismuose, kuriuose buvo nagrinėjama ir pati bankroto byla, t. y. bendrosios kompetencijos teismuose.

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjų skundas taip pat yra grindžiamas bendrosiomis turtinių prievolių pasibaigimo taisyklėmis bei

yra susijęs su pareiškėjų civiliniais turтинiais santykiais su likviduota įmone, į kuriuos atsižvelgdamos, Finansų ministerija bei akcinė bendrovė „Turto bankas“ siekia patenkinti atitinkamus valstybės turтinius reikalavimus per likviduotos įmonės turтinius reikalavimus pareiškėjams. Specialioji teisėjų kolegija konstatavo, kad minėti bylos aspektai yra civilinio teisinio pobūdžio ir taip pat lemia keliamo ginčo priskirtinumą nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui (Civilinio proceso kodekso 22, 25 str.) (2008 m. balandžio 3 d. nutartis).

Dėl prarasto pareikštinio vertybinio dokumento atkūrimo

Ieškovas 2007 m. birželio 8 d. pateikė teismui prašymą išduoti teismo įsakymą išieškoti iš atsakovų vekselyje nurodytą sumą; pateikė teismui vekselio originalą. 2007 m. rugpjūčio 7 d. ieškovas gavo Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo pirmininkės atsakymą dėl prarasto dokumento ir ieškovui buvo pasiūlyta kreiptis į teismą dėl teisių pagal prarastą pareikštinį vertybinį dokumentą (vekselį) atkūrimo. Ieškovas 2008 m. sausio 9 d. kreipėsi su ieškiniu į teismą ir, remdamasis Civilinio kodekso 6.272 straipsniu, prašė teismo priteisti jam iš Teisingumo ministerijos 6 756 Lt dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo darbuotojų kaltės prarasto vertybinio dokumento.

Vilniaus miesto 3-asis apylinkės teismas, ruošdamas bylą nagrinėjimui, 2008 m. kovo 4 d. nutartimi kreipėsi į Specialiąją teisėjų kolegiją, prašydamas išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. Teismas nurodė, kad ieškovas savo reikalavimą grindžia neteisėtais teismo veiksmais, susijusiais su teismo administravimu, o ne su konkrečiais teisėjo procesiniais veiksmais; atsakovu patraukta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, todėl teismas, įvertinęs šias aplinkybes, sprendė, kad tikslinga kreiptis į Specialiąją teisėjų kolegiją bylos teisingumo klausimui išspręsti.

Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad ieškovo keliamo ginčo esmę sudaro tai, kad jis prašo priteisti jam žalos atlyginimą už prarastą vertybinį dokumentą. Sprendžiant rūšinio teisingumo klausimą svarbi ne tik ginčo subjektų teisinė padėtis – svarbu įvertinti kilusio teisinio ginčo pobūdį. Administracinių teismų kompetencijai įstatymu yra priskirta spręsti ginčus, kilusius viešojo administravimo srityje (ABTĮ 3 str. 1 d.), o bendrosios kompetencijos teismai nagrinėja civilinius teisinius ginčus (CPK 1 str., 22 str. 1 d.).

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, jog atsakovas – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija – yra viešojo administravimo subjektas (ABTĮ 2 str. 5 d.). Valstybės ir jos institucijų veikla, susijusi su žalos, atsiradusios dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimu, yra viešojo administravimo sritis (CK 6.271 str., ABTĮ 2 str. 1 d.), tačiau be teisės aktais priskirtų valdžios,

t. y. viešojo administravimo funkcijų, valstybė ir savivaldybės dalyvauja ir civiliniuose teisiniuose santykiuose kaip lygiateisiai šių teisinių santykių subjektai. Dalyvaudama šiuose santykiuose, valstybė ir savivaldybė atlieka veiksmus, kurie vertintini kaip juridiniai faktai, sukuriantys, pakeičiantys ar panaikinantys atitinkamas subjektines civilines teises ir pareigas. Viešojo administravimo institucijų veikla, šioms institucijoms dalyvaujant civiliniuose teisiniuose santykiuose, nėra viešasis administravimas – administravimo institucija veikia ne kaip viešojo administravimo subjektas, bet kaip civilinių teisinių santykių subjektas. Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad tuo atveju, kai yra sprendžiamas klausimas dėl ieškovo teisių pagal prarastą hipotekos ar įkeitimo lakšto grąžinimo CPK 556 straipsnyje nustatyta tvarka, atsakovais taptų ir skolininkai pagal vekselį, ir ginčas, vadovaujantis absorbcijos principu, taptų grynai civilinio teisinio pobūdžio, nes prievolė grąžinti skolą pereinę skolininkams.

Specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad ieškovas, siekdamas apginti savo teises, prašo priteisti jam žalos atlyginimą dėl prarasto vertybinio dokumento. Specialioji teisėjų kolegija nurodė, kad pagal CK 6.272 straipsnį, žalos, atsiradusios dėl teisėjo ar teismo neteisėtų veiksmų, atlyginimo teisiniai santykiai, nepriklausomai nuo ginčo subjektų teisinio statuso, yra reguliuojami privatinės, bet ne viešosios teisės normomis. Tokio pobūdžio klausimai pagal įstatymuose (CPK 556 str.) įtvirtintas taisykles, nėra priskiriami administracinių teismų kompetencijai.

Specialioji teisėjų kolegija, įvertinusi ieškovo reikalavimo turinį (prašo atlyginti turtinę žalą dėl prarasto vertybinio dokumento) ir atsižvelgusi į tai, kad reikalavimas grindžiamas CK 6.272 straipsniu, padarė išvadą, jog pagal keliamo reikalavimo pobūdį, šis ginčas, kaip susijęs su civiliniais teisiniais santykiais, nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme (2008 m. kovo 13 d. nutartis).

2. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2008 metų sausio – balandžio mėnesiais priimtų sprendimų apžvalga

2008 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje

Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką (C-265/06)

Europos Bendrijų Teisingumo Teismas (toliau – ir ETT, Teisingumo Teismas) 2008 m. balandžio 10 d. priėmė sprendimą byloje *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką (C-265/06)*. Teisingumo Teismas šį sprendimą priėmė išnagrinėjęs Europos Bendrijų Komisijos (toliau – ir Komisija) pagal Europos Bendrijos sutarties (toliau – ir EB sutartis) 226 straipsnį pateiktą ieškinį Portugalijos Respublikai, kuriuo buvo prašoma pripažinti, kad uždraudusi klijuoti spalvotas plėveles ant variklinių transporto priemonių stiklų, Portugalijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal EB sutarties 28 ir 30 straipsnius bei pagal 1992 m. gegužės 2 d. Europos ekonominės erdvės susitarimo (toliau – ir EEE susitarimas) 11 ir 13 straipsnius.

Sprendimo aktualumas ir svarba

Europos Bendrijos sutarties 28 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad Valstybių narių tarpusavio prekyboje uždraudžiami kiekybiniai eksporto apribojimai ir visos lygiavertės poveikio priemonės.

Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas tarp Komisijos ir Portugalijos Respublikos dėl pastarosios nustatyto draudimo ant variklinių transporto priemonių apsauginių stiklų klijuoti šviesos pralaidumą mažinančias plėveles. Tiek Komisija, tiek Portugalijos Respublika pripažino, o Europos Bendrijų Teisingumo Teismas konstatavo, kad minėtas draudimas yra laikytinas kiekybiniais eksporto apribojimams lygiaverte poveikio priemone, tačiau Portugalijos Respublika nurodė, kad ši priemonė yra pateisinama kelių eismo saugumo ir visuomenės saugumo tikslais.

EB sutarties 30 straipsnis nustato, kad aukščiau paminėtas draudimas nekliudo taikyti prekių importo, eksporto ar tranzito draudimų arba apribojimų, jei jie yra pateisinami visuomenės dorovės, viešosios tvarkos arba visuomenės

saugumo, žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatos bei gyvybės apsaugos, nacionalinių meno, istorijos ar archeologijos vertybių apsaugos bei pramoninės ir komercinės nuosavybės apsaugos sumetimais. Pažymėtina, kad minėtas ribojimas taip pat gali būti pateisinamas vienu iš Teisingumo Teismo praktikoje nustatytų imperatyviųjų reikalavimų (1979 m. vasario 20 d. sprendimas byloje *Rewe-Central*, vadinama *Cassis de Dijon*, C-120/78), tačiau tokie draudimai arba apribojimai neturi tapti savavališka diskriminacijos priemone ar užslėptu valstybių narių tarpusavio prekybos apribojimu.

Teisingumo Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad kova su nusikalstamumu ir kelių eismo saugumas gali būti imperatyvieji su viešuoju interesu susiję reikalavimai, kuriais gali būti grindžiamos kliūtys laisvam prekių judėjimui, jei valstybės narės užtikrina, kad taikomos priemonės yra proporcingos siekiamam tikslui (pvz., 1994 m. spalio 5 d. sprendimas byloje *Van Schaik*, C-55/93).

Saugaus eismo užtikrinimas yra aktualus visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, tarp jų – ir Lietuvoje. Kadangi siekiant užtikrinti eismo saugumą, be kitų šiam tikslui skirtų priemonių, yra nustatomi tam tikri reikalavimai transporto priemonėms (įskaitant minimalius variklinės transporto priemonės apsauginių stiklų šviesos pralaidumo reikalavimus), už kurių pažeidimus Lietuvos Respublikoje yra numatyta administracinė atsakomybė, o Bendrijos teisės aktų leidėjas nėra priėmęs teisės akto dėl spalvotų plėvelių, skirtų klijuoti ant variklinių transporto priemonių stiklų, Teisingumo Teismo išaiškinimas šiuo klausimu yra aktualus administraciniams teismams aiškinant ir taikant nacionalinės teisės normas Europos Bendrijos teisės kontekste.

Neoficiali sprendimo apžvalga

Byloje kilo ginčas dėl to, ar Portugalijos Respublikos nacionalinio teisės akto Dekreto –įstatymo Nr. 40/2003 2 straipsnio 1 dalis, kuri draudžia ant visų variklinių transporto priemonių priekinių stiklų ir šoninių stiklų prie keleivių sėdynių klijuoti bet kokios rūšies šviesos pralaidumą mažinančias spalvotas plėveles, trukdo prekiauti kitoje valstybėje narėje arba valstybėje, kuri yra EEE susitarimo šalis, teisėtai pagaminta ir (arba) parduodama spalvota plėvele, taip galimai pažeidžiant EB sutarties 28 ir 30 straipsnius bei EEE susitarimo 11 ir 13 straipsnius.

Ieškinį Teisingumo Teisme pagal EB sutarties 226 straipsnį pareiškusi Komisija priekaištavo Portugalijos Respublikai dėl minėto draudimo, taikomo net ir tuo atveju, kai spalvotų plėvelių įprasto šviesos pralaidumo rodiklis

atitinka Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos taisyklėje Nr. 43 „Suvienodinti reikalavimai dėl apsauginių stiklų patvirtinimo ir jų montavimo transporto priemonėse“ (nuoroda į minėtą taisyklę pateikiama 1992 m. kovo 31 d. Tarybos direktyvos 92/22/EEB dėl variklinių transporto priemonių ir jų priekabų apsauginių stiklų bei stiklinimo medžiagų (toliau – ir Direktyva 92/22/EEB) trečioje konstatuojamojoje dalyje ir II B priede) nustatytas mažiausias leistinas vertes. Minėta taisyklė nustato, kad priekinio stiklo įprasto šviesos pralaidumo rodiklis turi būti ne mažesnis kaip 75 proc., kitų apsauginių stiklų, esančių vairuotojo matymo į priekį lauke – 70 proc.

Komisija pabrėžė, kad nesant derinimo nuostatų Bendrijos mastu, valstybės narės iš tikro gali nustatyti kelių eismo saugumo lygį, kuris atrodo tinkamas jų teritorijoje, ir priimti priemones visuomenės saugumui užtikrinti, tačiau Portugalijos Respublika nepateikė informacijos, iš kurios būtų galima spręsti, kad bet kokios spalvotos plėvelės naudojimas, nepaisant jos spalvos ir savybių, visų pirma – šviesos pralaidumo rodiklio, kelia pavojų visuomenės ir (arba) kelių eismo saugumui, dėl ko ginčijama nuostata nėra nei reikalinga, nei proporcinga siekiamiems tikslams.

Atsakydama į pateiktą ieškinį, Portugalijos Respublika nurodė, kad sutinka su tuo, jog ginčijama nuostata yra ribojamas laisvas prekių judėjimas, tačiau bet kuriuo atveju ji yra pateisinama kelių eismo saugumo ir visuomenės saugumo tikslais. Ji taip pat pabrėžė, kad draudimu buvo siekiama kompetentingoms institucijoms sudaryti sąlygas pamatyti variklinių transporto priemonių vidų jų nesustabdant, kad būtų galima, pirma, patikrinti, ar laikomasi reikalavimo užsisėgti saugos diržus ir, antra, pastebėti galimus nusikaltėlius bei tokiu būdu kovoti su nusikalstamumu.

Teisingumo Teismas, nagrinėdamas ginčą pažymėjo, kad nesant suderinimo Europos Bendrijos mastu, skundžiamo Dekreto–įstatymo Nr. 40/2003 2 straipsnio 1 dalis turi būti nagrinėjama atsižvelgiant į su laisvu prekių judėjimu susijusias EB sutarties nuostatas ir į atitinkamas EEE susitarimo nuostatas.

Pagal nusistovėjusią teismo praktiką, bet kokie valstybių narių komercinės teisės aktai, galintys tiesiogiai ar netiesiogiai, iš tikrųjų ar potencialiai varžyti Bendrijos vidaus prekybą, laikytini priemone, savo poveikiu lygiaverte kiekybiniais apribojimams, kurie draudžiami pagal EB sutarties 28 straipsnį, todėl ETT konstatavo, jog suinteresuotosios šalys, prekybininkai ir privatus asmenys, žinodami, kad draudžiama tokias plėveles klijuoti ant priekinių ir šoninių stiklų prie variklinių transporto priemonių keleivių sėdynių, galbūt praktiškai visiškai nesuinteresuoti jų pirkti. Ginčytina nuostata daro įtaką beveik

visų kitose valstybėse narėse ar EEE susitarimo šalimis esančiose valstybėse teisėtai gaminamų ir parduodamų spalvotų plėvelių, skirtų klijuoti ant variklinių transporto priemonių stiklų, pardavimui Portugalijoje.

Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Dekreto-įstatymo Nr. 40/2003 2 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas yra kiekybiniam apribojimams lygiaverčio poveikio priemonė pagal EB sutarties 28 straipsnį ir EEE susitarimo 11 straipsnį. Ši priemonė, ETT teigimu, nesuderinama su šiose nuostatose išdėstytomis pareigomis, nebent ji gali būti objektyviai pateisinama.

Kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, remiantis nusistovėjusia teismo praktika, kiekybiniam importo ribojimui lygiavertė priemonė gali būti pateisinama tik vienu iš EB sutarties 30 straipsnyje išvardytų bendrojo intereso pagrindų arba vienu iš Teisingumo Teismo praktikoje nustatytų imperatyviųjų reikalavimų, su sąlyga, kad ir vienu, ir kitu atveju ši priemonė būtų tinkama siekiamo tikslo įgyvendinimui užtikrinti ir neviršytų to, kas būtina tam tikslui pasiekti.

ETT nurodė, kad kova su nusikalstamumu ir kelių eismo saugumas gali būti imperatyvieji su viešuoju interesu susiję reikalavimai, kuriais galėtų būti grindžiamos kliūtys laisvam prekių judėjimui, tačiau valstybės narės privalo įrodyti, kad jų teisės aktai yra tinkami tokiems tikslams pasiekti ir neprieštarauja proporcingumo principui.

Nagrinėjamu atveju Portugalijos Respublika, ETT teigimu, grįsdama ginčijamą nuostatą, pateikė tik vieną faktą, t. y., kad remiantis ginčijama nuostata, įmanoma nedelsiant patikrinti variklinių transporto priemonių saloną, paprasčiausia apžiūrint jį iš išorės. Tačiau aptariamas vizualus tikrinimas yra tik viena kompetentingų institucijų naudojamų priemonių kovai su nusikalstamumu ir reikalavimo privalomai segėti saugos diržus pažeidimais. Be to, kaip nurodė Teisingumo Teismas, ginčijamos priemonės reikalingumas yra juo labiau nepateisinamas atsižvelgiant į tai, jog per teismo posėdį Portugalijos Respublika pripažino, kad jos teritorijoje leidžiama parduoti variklines transporto priemones su gamykloje įmontuotais tamsintais stiklais, laikantis Direktyvoje 92/22/EEB nustatytų ribojimų.

Kadangi spalvotų plėvelių gama yra plati – nuo skaidrių iki beveik neperšviečiamų – ETT padarė išvadą, kad naudojant bent kai kurias plėveles, t. y. tas, kurių skaidrumo lygis pakankamas, įmanoma vizualiai tikrinti variklinių transporto priemonių saloną, todėl nustatytas draudimas laikytinas pertekliniu ir dėl to neproporcingu siekiamiems tikslams.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendė:

2003 m. kovo 11 d. Dekreto–įstatymo Nr. 40/2003 2 straipsnio 1 dalimi uždraudusi klijuoti spalvotas plėveles ant variklinių transporto priemonių stiklų, Portugalijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Europos Bendrijos sutarties 28 ir 30 straipsnius bei pagal 1992 m. gegužės 2 d. Europos ekonominės erdvės susitarimo 11 ir 13 straipsnius.

**2008 m. vasario 28 d. Didžiosios teisėjų kolegijos
prejudicinis sprendimas byloje**

Sabine Mayr prieš Bäckerei und Konditorei Gerhard Flöckner OHG (C-506/06)

Europos Bendrijų Teisingumo Teismas 2008 m. vasario 28 d. priėmė prejudicinį sprendimą byloje *Sabine Mayr prieš Bäckerei und Konditorei Gerhard Flöckner OHG (C-506/06)*. Teisingumo Teismas šį prejudicinį sprendimą priėmė išnagrinėjęs Austrijos Aukščiausiojo Teismo (vok. *Oberster Gerichtshof*) pateiktą prašymą išaiškinti 1992 m. spalio 19 d. Europos Tarybos direktyvos 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo (dešimtoji atskira direktyva, kaip numatyta Direktyvos 89/391/EEB 16 str. 1 d.) 2 straipsnio a punktą.

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Direktyvos 92/85/EEB 1 straipsnyje yra nurodytas šios direktyvos priėmimo tikslas – įgyvendinti priemones, skirtas skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių, neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų darbo sauga ir sveikatos apsauga.

2005 m. rugsėjo 8 d. sprendime, priimtame byloje *McKenna (C-191/03)*, ETT pažymėjo, kad Bendrijos teisės taisyklėmis, reglamentuojančiomis moterų ir vyrų lygybę, nėščių ar neseniai pagimdžiusių moterų teisių srityje siekiama apsaugoti darbuotojas iki ir po gimdymo.

Dar iki Direktyvos 92/85/EEB įsigaliojimo Teisingumo Teismas jau buvo nusprendęs, kad laikantis nediskriminavimo principo ir ypač pagal Direktyvos 76/207/EEB 2 straipsnio 1 dalį ir 5 straipsnio 1 dalį, apsauga nuo atleidimo iš darbo moterims turi būti pripažįstama ne tik motinystės atostogų metu, bet ir viso nėštumo laikotarpiu. Teisingumo Teismo nuomone, atleidimas iš darbo

šiais laikotarpiais gali būti susijęs tik su moterimis, todėl jis yra tiesioginė diskriminacija dėl lyties (1990 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje *Handels og Kontorfunktionærernes Forbund* (C-179/88); 1998 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Brown* (C-394/96)).

Teisingumo Teismas savo praktikoje yra pasisakęs ir kitais klausimais, susijusiais su nėščią, neseniai pagimdžiusių ar maitinančių krūtimi darbuotojų apsauga. Pavyzdžiui, 2007 m. rugsėjo 20 d. priimtame prejudiciniame sprendime, priimtame byloje *Kiiski* (C-116/06), ETT konstatavo, kad Direktyvos 92/85/EEB 8 ir 11 straipsniai neleidžia atsisakyti suteikti motinystės atostogų, jei jų prašoma esant kitose atostogose (pavyzdžiui, moteris yra vaiko priežiūros atostogose ir tuo metu prašo motinystės atostogų).

Atkreiptinas dėmesys, jog ETT savo praktikoje akcentuoja pavojų, kuris gali atsirasti dėl atleidimo iš darbo ir keltų pavojų nėščią, neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų fizinei ir psichinei būklei, įskaitant ypač rimtą pavojų, kad nėščios moterys gali būti skatinamos savanoriškai nutraukti nėštumą. ETT pabrėžia, jog Bendrijos teisės aktų leidėjas Direktyvos 92/85/EEB 10 straipsniu numatė specialią moters apsaugą, uždrausdamas atleisti ją iš darbo nuo nėštumo pradžios iki motinystės atostogų pabaigos (1994 m. liepos 14 d. sprendimas *Webb* byloje (C-32/93); 2001 m. spalio 4 d. sprendimas byloje *Tele Danmark* (C-109/00)).

Europos Bendrijų Teisingumo Teismas *Sabine Mayr* (C-506/06) byloje nėščių moterų darbo saugos ir sveikatos apsaugos klausimą sprendė nauju aspektu, nes jis buvo susijęs su labai jautriu socialiniu klausimu dėl dirbtinio apvaisinimo ir pastojimo momento, atliekant apvaisinimą *in vitro*. Atkreiptinas dėmesys, jog minėtas klausimas yra labai aktualus, kai kyla ginčai dėl moters atleidimo iš darbo ir kitų klausimų, susijusių su moters socialine ir sveikatos apsauga. ETT prejudiciniame sprendime nurodyta, jog nebus nagrinėjamas medicininis ar etinis minėto klausimo pobūdis, o bus aiškinamos tik svarbiausios Direktyvos 92/85/EEB nuostatos, atsižvelgiant į jų turinį, struktūrą ir tikslus.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs nacionalinis teismas iš esmės klausė, ar Direktyva 92/85/EEB ir būtent šios direktyvos 10 straipsnio 1 punkte numatytas draudimas atleisti iš darbo nėščią darbuotoją turi būti aiškinamas taip, kad jis taikomas ir darbuotojai, kuriai atliekamas apvaisinimas *in vitro*, jeigu jai pranešus apie atleidimą iš darbo, jos kiaušialąstės jau yra

apvaisintos partnerio spermatozoidais, t. y. jau egzistuoja apvaisintos *in vitro* kiaušialąstės, bet dar neįvestos į moters gimdą.

Teisingumo Teismas visų pirma nurodė, kad apvaisinimas *in vitro* reiškia kiaušialąstės apvaisinimą ne moters kūne. Europos Bendrijų Komisijos teigimu, ši operacija apima keletą etapų, pavyzdžiui, moters kiaušidžių hormoninę stimuliaciją, skirtą kelioms kiaušialąstėms subrandinti tuo pačiu metu, folikulo punkciją, kiaušialąstės paėmimą, vienos ar kelių kiaušialąsčių apvaisinimą iš anksto paruoštais spermatozoidais, trečią arba penktą dieną po kiaušialąstės paėmimo apvaisintų kiaušialąsčių ar kiaušialąstės įvedimą į gimdą, išskyrus tuos atvejus, kai apvaisintos kiaušialąstės yra užšaldomos, ir implantaciją.

Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 92/85/EEB tikslas yra garantuoti nėščių, neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą darbe.

Šioje srityje Teisingumo Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad Bendrijos teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis moterų ir vyrų lygybę nėščių ar neseniai pagimdžiusių moterų teisių srityje, siekiama apsaugoti darbuotojas iki ir po gimdymo.

ETT nurodė, kad būtent atsižvelgdamas į pavojų, kurį galimas atleidimas iš darbo keltų nėščių, neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų fizinei ir psichinei būklei, įskaitant ypač rimtą pavojų, kad nėščios moterys gali būti skatinamos savanoriškai nutraukti nėštumą, Bendrijos teisės aktų leidėjas Direktyvos 92/85/EEB 10 straipsniu numatė specialią moters apsaugą, uždrausdamas atleisti ją iš darbo nuo nėštumo pradžios iki motinystės atostogų pabaigos.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 92/85/EEB 10 straipsnis nenumato jokios išimties ar leidžiančios nukrypti nuostatos nuo draudimo per šį laikotarpį atleisti nėščias darbuotojas iš darbo, išskyrus išskirtinius atvejus, nesusijusius su jų padėtimi, ir su sąlyga, kad darbdavys raštu pagrindžia tokio atleidimo iš darbo motyvus.

Atsižvelgiant į Direktyvos 92/85/EEB, būtent į jos 10 straipsnio, siekiamus tikslus, reikia nustatyti, ar apsauga nuo atleidimo iš darbo, nustatyta šioje nuostatoje, taikoma darbuotojai esant tokioms aplinkybėms, kokios susiklostė pagrindinėje byloje.

Tačiau tiek iš Direktyvos 92/85/EEB 10 straipsnio teksto, tiek iš pagrindinio jos siekiamo tikslo, darytina išvada, kad tam, jog būtų taikoma šio straipsnio suteikiama apsauga nuo atleidimo iš darbo, aptariamam nėštumui turi būti prasidėjęs.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš Direktyvos 92/85/EEB penkioliktos

konstatuojamosios dalies išplaukia, jog šios direktyvos 10 straipsnyje nustatyto draudimo atleisti iš darbo tikslas yra išvengti, kad atleidimo iš darbo dėl su jų padėtimi susijusių priežasčių rizika neigiamai paveiktų nėščių darbuotojų fizinę ir psichinę būseną. Esant nurodytoms aplinkybėms akivaizdu, kad siekiant užtikrinti nėščios darbuotojos saugą ir apsaugą, turi būti pripažinta kuo ankstesnė nėštumo data.

Teisingumo Teismo nuomone, kalbant apie apvaisinimą *in vitro*, net teigiant, kad ši data yra apvaisintų kiaušialąsčių įvedimo į moters gimdą data, negalima sutikti su tuo, jog dėl teisinio saugumo principo paisymo priežasčių Direktyvos 92/85/EEB 10 straipsnyje nustatyta apsauga nuo atleidimo iš darbo taikoma darbuotojai, kai pranešimo apie atleidimą dieną apvaisintos *in vitro* kiaušialąstės dar nebuvo perkeltos į jos gimdą.

Iš tiesų, prieš įvedamos į atitinkamos moters gimdą šios kiaušialąstės gali būti kai kuriose valstybėse narėse trumpiau ar ilgiau saugomos. Todėl Direktyvos 92/85/EEB 10 straipsnyje numatytos apsaugos nuo atleidimo iš darbo taikymo poveikis darbuotojai iki apvaisintų kiaušialąsčių įvedimo galėtų būti toks, kad ši apsauga būtų taikoma, net jei įvedimas būtų atidėtas dėl tam tikrų priežasčių keleriems metams arba jo visiškai atsisakyta, apvaisinimą *in vitro* atliekant tik dėl paprasto atsargumo.

Tačiau net jei Direktyva 92/85/EEB netaikoma tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, pagal Teisingumo Teismo praktiką tai jam nekliudo atsižvelgti į Bendrijos teisės nuostatas, kurių nacionalinis teismas nenurodė savo klausime.

Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 76/207/EEB 2 straipsnio 1 dalyje pabrėžiama, jog „<...> vienodo požiūrio principas reiškia, kad negali būti jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl lyties, ypač santuokinės ar šeiminės padėties“. Pagal šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalį, „vienodo požiūrio principo taikymas darbo sąlygų, įskaitant nuostatas, reglamentuojančias atleidimą iš darbo, atžvilgiu reiškia, kad vyrams ir moterims garantuojamos vienodos sąlygos be jokios diskriminacijos dėl lyties“.

Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad atsižvelgiant į nediskriminavimo principą, būtent Direktyvos 76/207/EEB 2 straipsnio 1 dalį ir 5 straipsnio 1 dalį, apsauga nuo atleidimo iš darbo turi būti taikoma moteriai ne tik per motinystės atostogas, bet ir per visą nėštumą. Teisingumo Teismo teigimu, darbuotojos atleidimas iš darbo dėl nėštumo ar dėl kitos iš esmės į šią būklę panašios priežasties susijęs tik su moterimis ir todėl yra tiesioginė diskriminacija dėl lyties.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (Didžioji kolegija) nusprendė:

1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo (Dešimtoji atskira direktyva, kaip numatyta Direktyvos 89/391/EEB 16 str. 1 d.), būtent jos 10 straipsnio 1 punkte numatytas draudimas atleisti iš darbo nėščią darbuotoją, turi būti aiškinami taip, kad ši direktyva netaikoma darbuotojai, kuriai buvo atliktas apvaisinimas *in vitro*, jeigu jai pranešus apie atleidimą iš darbo jos kiaušialąstės jau buvo *in vitro* apvaisintos partnerio spermatozoidais, bet dar neįvestos į gimdą.

1976 m. vasario 9 d. Tarybos direktyvos 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaugštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu 2 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnio 1 dalis draudžia atleisti iš darbo darbuotoją, kuriai tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, yra ne pradinis apvaisinimo *in vitro* etapas, t. y. stadija tarp folikulo punkcijos ir nedelsiamo *in vitro* apvaisintų kiaušialąsčių įvedimo į gimdą, jeigu įrodyta, kad atleidimas iš darbo iš esmės paremtas aplinkybe, jog suinteresuotajai toks apvaisinimas buvo atliktas.

2008 m. vasario 12 d. Didžiosios teisėjų kolegijos prejudicinis sprendimas byloje

Willy Kempter KG prieš Hauptzollamt Hamburg – Jonas (C-2/06)

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas dėl EB sutarties 10 straipsnyje numatyto bendradarbiavimo principo aiškinimo, atsižvelgiant į 2004 m. sausio 13 d. Sprendimą *Kühne ir Heitz (C-453/00)*. Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant bylą tarp *Willy Kempter KG* ir *Hauptzollamt Hamburg-Jonas* (pagrindinė muitinės įstaiga) dėl 1976 m. gegužės 25 d. Įstatymo dėl administracinio proceso (*Verwaltungsverfahrensgesetz*; BGBl. 1976 I, p. 1253, toliau – ir *VwVfG*) 48 ir 51 straipsnių taikymo.

Prejudicinio sprendimo aktualumas ir svarba

Apžvelgiamas Teisingumo Teismo sprendimas yra aktualus ir svarbus keliais aspektais. Pirma, jo pagrindu yra toliau plėtojama reikšminga Teisingumo Teismo praktika, susijusi su retroaktyviu prejudicinių sprendimų galiojimu,

kalbant konkrečiai, su sąlygomis, kurias patenkinus galima persvarstyti ar pakeisti galutinius ir neskundžiamus administracinius sprendimus. Antra, šiame sprendime yra pasisakoma dėl teisinio saugumo (kitai – ir teisėtų lūkesčių) principo, vieno iš Europos Bendrijos teisėje pripažįstamų bendrųjų teisės principų, taikymo. Ir trečia, jame yra aptariamas valstybių narių proceso autonomijos principas.

Akivaizdu, kad retroaktyvaus ETT prejudicinių sprendimų galiojimo principą būtina derinti su teisinio saugumo principu. Viena vertus, retroaktyvumu siekiama užtikrinti Bendrijos teisės viršenybę ir vienodą šios teisės veikimą visoje Bendrijos teritorijoje, kita vertus, teisinio saugumo, o kartu ir *res judicata* principo pagrindu turi būti sukuriamas teisinių santykių stabilumas.

Vertėtų prisiminti reikšmingą Teisingumo Teismo 2004 m. sausio 13 d. Sprendimą *Kühne ir Heitz* (žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis, „Administracinių teismų praktika“ Nr. 5, 301 p.). Jame buvo suformuluotos keturios išimtinio pobūdžio sąlygos, kurioms esant valstybės narės administracinėms įstaigoms atsirastų pareiga pagal EB sutarties 10 straipsnį persvarstyti galutinį administracinį sprendimą tam, kad būtų atsižvelgta į vėliau Teisingumo Teismo pateiktą atitinkamos EB teisės nuostatos aiškinimą. Tokia pareiga atsiranda tuomet, jei, pirma, ši įstaiga pagal nacionalinę teisę gali persvarstyti tokį sprendimą; antra, aptariamas sprendimas tapo galutiniu, nes buvo priimtas nacionalinio teismo, kurio sprendimai negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka; trečia, šis sprendimas grindžiamas Bendrijos teisės aiškinimu, kuris, remiantis vėlesne jo atžvilgiu Teisingumo Teismo praktika, yra klaidingas ir priimtas nepateikus prejudicinio klausimo Teisingumo Teismui pagal EB sutarties 234 straipsnio 3 dalyje numatytas sąlygas; ir, ketvirta, suinteresuotas asmuo nedelsdamas kreipėsi į administracinę įstaigą po to, kai sužinojo apie šią teismo praktiką.

Apžvelgiamame Teisingumo Teismo sprendime pirmiausiai pateikiamas trečiosios ir ketvirtosios sąlygų, suformuluotų Sprendime *Kühne ir Heitz*, aiškinimas. Tinkamas šių sąlygų suvokimas yra būtinas, norint pasiremti iš Bendrijos teisės kylančia privataus asmens teise ginčyti galutinį administracinį aktą.

Galiausiai apžvelgiamas sprendimas padeda geriau suprasti valstybių narių proceso autonomijos principo reikšmę. Remiantis minėtu principu, tais atvejais, kai Bendrijos teisė nenustato tam tikrų procesinių taisyklių, skirtų užtikrinti iš Bendrijos teisės kylančių asmenų teisių apsaugą, pačios valstybės narės turi tokias taisykles sukurti, atsižvelgdamos į Bendrijos teismų išplėtotus ekvivalentiškumo ir veiksmingumo principus.

Neoficiali prejudicinio sprendimo apžvalga

Nacionalinis teismas, pateikdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Europos Bendrijų Teisingumo Teismui iškėlė du klausimus. Pirmas, ar galutiniam administraciniam sprendimui persvarstyti ir pakeisti, skirtam atsižvelgti į vėliau Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pateiktą atitinkamą Bendrijos teisės nuostatų aiškinimą, numatyta sąlyga, kad suinteresuotas asmuo būtų ginčijęs administracinį sprendimą teisme, remdamasis Bendrijos teise; ir, antra, ar be Teisingumo Teismo sprendime *Kühne ir Heitz* nustatytų sąlygų, galimybei prašyti persvarstyti ir atšaukti galutinį administracinį sprendimą, kuris pažeidžia Bendrijos teisę, taikomas laiko apribojimas dėl privalomųjų Bendrijos teisės pagrindų.

Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausė, ar minėtu sprendimu byloje *Kühne ir Heitz* numatyta pareiga persvarstyti ir atšaukti (tiksliau – ištaisyti) administracinį sprendimą, kuris, galutinės instancijos teismui priėmus sprendimą, tapo galutiniu, atsiranda tik tuomet, jei ieškovas pagrindinėje byloje savo ieškinyje dėl šio sprendimo, pateiktame pagal nacionalinę teisę, rėmėsi Bendrijos teise.

Teisingumo Teismas priminė, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką visos valstybių narių valdžios institucijos turi pareigą užtikrinti Bendrijos teisės normų laikymąsi, neperžengdamos savo kompetencijos ribų. Bendrijos teisės normos aiškinimas, kurį Teisingumo Teismas pateikia vykdydamas EB sutarties 234 straipsnio jam suteiktus įgaliojimus, paaiškina ir, prireikus, patikslina šios normos reikšmę bei apimtį, kaip ji turi arba turėjo būti suprasta ir taikoma nuo jos įsigaliojimo momento. Kitaip tariant, prejudicinis sprendimas ne nustato teisės normą, bet paprasčiausiai ją aiškina, todėl tokio sprendimo pasekmės iš principo atsiranda nuo aiškinamos teisės normos įsigaliojimo momento. Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad tokioje byloje, kokia yra ši pagrindinė byla, taip išaiškintą Bendrijos teisės normą administracinė įstaiga, neperžengdama savo įgaliojimų ribų, turi taikyti net tiems teisiniams santykiams, kurie atsirado ir susiformavo prieš Teisingumo Teismui priimant sprendimą pagal pateiktą prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Tačiau Teisingumo Teismas priminė, kad minėta teismo praktika turi būti vertinama atsižvelgiant į teisinio saugumo (kitais – ir teisėtų lūkesčių) principą, kuris yra vienas iš Bendrijos teisėje pripažintų bendrųjų teisės principų. Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį, jog aplinkybė, kad administracinis sprendimas tampa galutiniu, kai pasibaigia protingi apskundimo terminai

arba, kaip pagrindinėje byloje, išnaudojus visas teisių gynimo priemones, sustiprina šį teisinį saugumą, todėl Bendrijos teisė nenumato reikalavimo, iš principo įpareigojančio administracijos įstaigą persvarstyti tokį galutiniu tapusį sprendimą.

Vis dėlto pažymėtina, kad dėl susiklosčiusių ypatingų aplinkybių pagal EB sutarties 10 straipsnyje įtvirtintą bendradarbiavimo principą nacionalinei administracijos įstaigai gali kilti pareiga persvarstyti administracinį sprendimą, kuris tapo galutiniu, išnaudojus visas teisių gynimo priemones, kad būtų atsižvelgta į vėliau Teisingumo Teismo pateiktą atitinkamos Bendrijos teisės nuostatos išaiškinimą.

Teisingumo Teismas, nurodydamas sąlygas, kurios pateisintų pareigą persvarstyti sprendimą, visų pirma atkreipė dėmesį į aplinkybę, kad galutinės instancijos teismo sprendimas, dėl kurio ginčijamas administracinis sprendimas tapo galutiniu, atsižvelgiant į vėlesnę Teisingumo Teismo praktiką, buvo pagrįstas klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, ir į Teisingumo Teismą nebuvo kreiptasi prejudicinio sprendimo EB sutarties 234 straipsnio 3 dalyje numatyta tvarka.

Šiuo prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar tokia sąlyga yra įvykdoma tik tokiu atveju, kai ieškovas pagrindinėje byloje remiasi Bendrijos teise savo ieškinyje, pareikštame dėl aptariamo administracinio sprendimo.

EB sutarties 234 straipsnyje numatyta sistema yra skirta užtikrinti vienodą Bendrijos teisės aiškinimą valstybėse narėse ir numato tiesioginį Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimą, kuris nepriklauso nuo šalių valios. Teisingumo Teismas nurodė, kad prejudicinis klausimas yra dviejų teismų dialogas, kurio pradėjimas visiškai priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas nuspręs, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra tinkamas ir būtinas. Jis taip pat pažymėjo, jog pačiame minėto sprendimo, priimto *Kühne ir Heitz* byloje, tekste visai nenurodoma, kad ieškovas, pareikšdamas ieškinį pagal nacionalinę teisę, turi iškelti Bendrijos teisės klausimą, dėl kurio vėliau buvo priimtas Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas. Todėl, Europos Bendrijų Teisingumo Teismo nuomone, iš minėto sprendimo byloje *Kühne ir Heitz* negalima daryti išvados, jog tam, kad būtų įvykdyta trečioji šiame sprendime nurodyta sąlyga, šalys nacionaliniame teisme turėjo iškelti aptariamą Bendrijos teisės klausimą. Iš tiesų tam, kad ši sąlyga būtų įvykdyta, pakanka, jog šis su Bendrijos teisės nuostata, kurios aiškinimas Teisingumo Teismui vėliau priėmus sprendimą pasirodė esąs klaidingas, susijęs klausimas būtų buvęs nagrinėtas nacionaliniame galutinės instancijos teisme arba šis teismas būtų galėjęs jį iškelti savo iniciatyva.

Teisingumo Teismas priminė, kad nors Bendrijos teisė nenumato nacionalinių teismų pareigos savo iniciatyva iškelti klausimą dėl Bendrijos nuostatų pažeidimo, kai, norėdami išnagrinėti šį klausimą, jie privalėtų peržengti šalių nustatytas ginčo ribas, šie teismai privalo savo iniciatyva iškelti klausimus, susijusius su privaloma Bendrijos norma tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę jie turi pareigą ar įgaliojimus tai daryti privalomos nacionalinės taisyklės atžvilgiu.

Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausė, ar Bendrijos teisė nenumato apribojimo laiko atžvilgiu paduoti prašymą dėl galutinio administracinio sprendimo persvarstymo.

Dėl apribojimo laiko atžvilgiu prašymui persvarstyti galutinį sprendimą nustatymo Teisingumo Teismas priminė, kad byloje, kurioje buvo priimtas sprendimas *Kühne ir Heitz*, įmonė ieškovė prašymą persvarstyti ir ištaisyti administracinį sprendimą pateikė nepraėjus trims mėnesiams po to, kai sužinojo apie naują Teisingumo Teismo sprendimą, remiantis kuriuo padaryta išvada, jog anksčiau priimtas administracinis sprendimas yra neteisėtas.

Tačiau Teisingumo Teismas kartu konstatavo, kad Bendrijos teisė nenustato jokio konkretaus termino pateikti prašymą persvarstyti. Pagal Europos Bendrijų Teisingumo Teismo praktiką, tuo atveju, kai tam tikras klausimas nėra reglamentuotas Bendrijos teisėje, kiekvienos valstybės narės teisinėje sistemoje turi būti įtvirtintos vidaus procesinės normos, suteikiančios kompetenciją teismams nagrinėti ieškinius tam, kad būtų garantuota veiksminga teisių, kurios kyla iš Bendrijos teisinės sistemos, apsauga, laikantis šių sąlygų:

- nacionalinės vidaus procedūros taisyklės nebus mažiau palankios už reglamentuojančias panašius nacionaline teise pagrįstus ieškinius (ekvivalentiškumo principas);
- nacionalinės vidaus procedūrų taisyklės nepadarys visiškai neįmanomos arba neapsunkins teisių, kylančių iš Bendrijos teisės, gynybos (veiksmingumo principas).

Teisingumo Teismas konstatavo, jog valstybės narės teisinio saugumo sumetimais gali nustatyti reikalavimą, kad prašymą persvarstyti ir atšaukti galutinį administracinį sprendimą, kuris pažeidžia Bendrijos teisę, kaip tai vėliau išaiškino Teisingumo Teismas, kompetentingai valdžios įstaigai reikia pateikti per protingą terminą.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (Didžioji kolegija) nusprendė:

Administracijos įstaigoje vykstant procesui dėl administracinio sprendimo, tapusio galutiniu pagal galutinės instancijos teismo sprendimą, kuris, atsižvelgiant į vėlesnę jo atžvilgiu Teisingumo Teismo praktiką, yra pagrįstas klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, persvarstymo, Bendrijos teisė nenumato reikalavimo, kad ieškovas pagrindinėje byloje būtų ja rėmęsis pagal nacionalinę teisę dėl šio administracinio sprendimo pareikštame ieškinyje.

Bendrijos teisė nenumato jokių apribojimų laiko atžvilgiu pateikti prašymą persvarstyti galutinį administracinį sprendimą. Tačiau valstybės narės, laikydamosi Bendrijos veiksmingumo ir ekvivalentiškumo principų, gali nustatyti protingus terminus ieškiniui pareikšti.

3. Užsienio teismų sprendimų apžvalga

3.1. Jungtinės Karalystės Apeliacinio Teismo sprendimo apžvalga

2008 m. sausio 25 d. Jungtinės Karalystės
Apeliacinio Teismo sprendimas byloje

Nr. C5/2007/1440/2210¹

Jungtinės Karalystės Apeliacinis Teismas sprendė klausimą dėl Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 24 d. direktyvos 2004/38/EEB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir naikiniančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (toliau – ir Direktyva 2004/38/EEB) 3 straipsnio 2 dalies a punkte vartojamų sąvokų reikšmės.

Aptariamoje byloje Jungtinės Karalystės Apeliacinis Teismas (toliau ir – Teismas) nagrinėjo Šri Lankos piliečių apeliacinius skundus dėl atsisakymo išduoti jiems leidimą nuolat gyventi Jungtinėje Karalystėje. Vienas iš apelianų siekė apsigyventi kaip brolio, turinčio Vokietijos Federacinės Respublikos pilietybę ir gyvenančio Jungtinėje Karalystėje, šeimos narys, kitas – kaip pusseserės, turinčios Prancūzijos Respublikos pilietybę ir gyvenančios Jungtinėje Karalystėje, šeimos narys. Apeliantai nurodė, kad Jungtinė Karalystė netinkamai įgyvendino tam tikras Direktyvos 2004/38/EEB nuostatas. Jie pažymėjo, kad 2006 metais, įgyvendinant minėtą direktyvą, priimtose Imigracijos (Europos ekonominėje erdvėje) taisyklėse nustatyti reikalavimai kitiems nei sutuoktinis (partneris) ar vaikai šeimos nariams, kurie siekia apsigyventi Jungtinės Karalystės teritorijoje kartu su Europos Sąjungos piliečiu, nepagrįstai susiaurina Direktyvos 2004/38/EEB 3 straipsnyje 2 dalies a punkte jiems garantuojamas teises. Minėta direktyvos nuostata nustato, kad priimančioji valstybė narė, laikydamosi savo teisės aktų, palengvina galimybę įvažiuoti ir gyventi šalyje bet kokiems kitiems, nei sutuoktinis (partneris) ar vaikas, šeimos nariams

1 <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2008/13.rtf>

(toliau – ir kiti šeimos nariai), neatsižvelgiant į jų pilietybę, kurie savo išvykimo šalyje yra išlaikomi ar veda bendrą namų ūkį su pirminę gyvenimo šalyje teisę turinčiu Sąjungos piliečiu arba dėl rimtų sveikatos priežasčių jiems būtinai reikia asmeninės Sąjungos piliečio priežiūros. Tuo tarpu nacionalinės taisyklės nustatė, kad asmenys, siekiantys apsigyventi Jungtinės Karalystės teritorijoje kaip Sąjungos piliečio šeimos nariai, turi įrodyti giminytės ryšius su minėtu Europos Sąjungos piliečiu (jo sutuoktiniu ar partneriu) ir kartu su juo gyventi (bendrai vesti namų ūkį) ar būti nuo jo priklausomu toje valstybėje narėje, iš kurios atvyko kartu su Europos Sąjungos piliečiu. Kadangi apeliantai į Jungtinę Karalystę atvyko iš Šri Lankos, o ne kartu su Europos Sąjungos piliečiais, teismo teigimu, jie negali būti laikomi kitais šeimos nariais pagal nacionalinę Jungtinės Karalystės teisę.

Pagrindinis ginčas byloje kilo dėl apeliančių ir atsakovų Direktyvos 2004/38/EEB 3 straipsnio 2 dalies a punkte vartojamos sąvokos „*kurie savo išvykimo šalyje yra išlaikomi ar veda bendrą namų ūkį su pirminę gyvenimo šalyje teisę turinčiu Sąjungos piliečiu*“ skirtingo vertinimo – t. y., ar žodžiai „*savo išvykimo šalyje*“ reiškia tik Europos Sąjungos valstybę narę ar bet kokią valstybę.

Sprendamas šį klausimą, Teismas, išnagrinėjęs Direktyvos 2004/38/EEB priėmimo aplinkybės bei atsižvelgdamas į jos preambulės 2 punktą, pažymėjo, kad laisvas asmenų judėjimas yra viena iš vidaus rinkos laisvių, todėl iš esmės ji apima tik asmenų judėjimą Bendrijos viduje, t. y. tarp valstybių narių, o ne trečiųjų valstybių. Šiuo aspektu vertindamas apeliančių teiginius dėl teisės į šeimos narių susijungimą, šeimyninio gyvenimo neliečiamumą, bylą nagrinėjęs Teismas pažymėjo, kad laisvą asmenų judėjimą reglamentuojančia Bendrijos teise yra siekiama užtikrinti ne šeimynines vertybes, bet realų šios teisės įgyvendinimą – draudimas šeimos nariams kartu su Europos Sąjungos piliečiu keliauti (persikelti) į kitą valstybę narę, gali apsunkinti pastarojo galimybes pasinaudoti minėta laisve. Remdamasis Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (toliau ir – ETT) 2007 m. gruodžio 11 d. sprendimu byloje *Eind* (C-291/05) ir 2002 m. liepos 11 d. sprendimu byloje *Carpenter* (C-60/00), Teismas konstatavo, kad apeliančių nurodytos, su šeimos narių susijungimu susijusios aplinkybės yra nereikšmingos sprendžiant asmenų judėjimo klausimą Bendrijos teisės kontekste, nes Europos Sąjungos piliečiui garantuojama judėjimo laisvė gali būti aiškinama atsižvelgiant į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio nuostatas (susijusias su šeimyninio gyvenimo neliečiamybe) tik tokia apimtimi, kiek tai gali būti susiję su tinkamu minėtos laisvės įgyvendinimu.

Teismas, atsižvelgdamas į ginčo teisinių santykių reglamentavimą Bendrijos teisėje bei ETT sprendimus byloje *Akrich* (C-101/01) ir *Jia* (C-1/05), konstatavo, kad Bendrijos teisė kitų šeimos narių atžvilgiu įgyja aukštesnę juridinę galią negu nacionaliniai imigracijos įstatymai tik tokiu atveju, kai šie asmenys legaliai būdami vienoje valstybėje narėje, siekia kartu su Europos Sąjungos piliečiu persikelti (ar pas jį atvykti) į kitą valstybę narę, o ne tada, kai jie pirmą kartą siekia atvykti į valstybę narę iš trečiosios valstybės.

Pasiremdamas minėtomis aplinkybėmis, Teismas padarė išvadą, kad Direktyvos 2004/38/EEB 3 straipsnio 2 dalies a punkte vartojama sąvoka „*savo išvykimo šalyje*“, turi būti aiškinama kaip Europos ekonominės erdvės valstybė, kurioje taip pat gyvena ir Europos Sąjungos pilietis. Tai, kad Europos Sąjungos piliečio judėjimo laisvės įgyvendinimas yra glaudžiai susijęs su reikalavimu, kad jį lydintieji ar prisijungiantys kiti šeimos nariai turi būti jo išlaikomi arba bendrai tvarkytų namų ūkį, teismo nuomone, rodo, kad minėti ryšiai turi egzistuoti toje valstybėje narėje, iš kurios Sąjungos pilietis atvyko. Kadangi nagrinėjamu atveju, apeliančių ryšiai su dabartiniais Europos Sąjungos piliečiais, susiklostė Šri Lankoje, jie nepatenka į minėtos direktyvos taikymo sritį, todėl jų apeliaciniai skundai atmesti.

Teismas taip pat pažymėjo, kad net ir tuo atveju, kai sąvoka „*savo išvykimo šalyje*“ reikštų bet kurią užsienio valstybę, tam, kad kiti Sąjungos piliečio šeimos nariai galėtų pasinaudoti Direktyvos 2004/38/EEB suteikiamomis teisėmis, jie taip pat turi atitikti ir kitą kriterijų – būti Europos Sąjungos piliečio (jo sutuoktinio ar partnerio) išlaikomi arba kartu vesti bendrą šeimos namų ūkį.

Aiškindamas sąvoką „*yra išlaikomas*“, Teismas atsižvelgė į jau minėtą ETT sprendimą byloje *Jia* (C-1/05), kurioje ši sąvoka buvo interpretuota, kaip reiškianti šeimos narį, kurio pagrindinių poreikių patenkinimui yra reikalinga Europos Sąjungos piliečio (jo sutuoktinio) materialinė parama kilmės valstybėje arba valstybėje, iš kuriuos jis atvyko. Vien aplinkybė, kad Europos Sąjungos piliečiai apeliančių šeimoms siuntė pinigų, neįrodo, kad jų būtinausi poreikiai nebūtų patenkinti be šios paramos. Kitų šeimos narių „*kartu vedančių bendrą šeimos ūkį*“ atveju, teismas pareiškė nuomonę, kad šie asmenys turi gyventi kartu su Europos Sąjungos piliečiu, kuris turi būti vienas iš būsto savininkų (valdytojų). Be to, kaip pažymėjo Teismas, Direktyvos 2004/38/EEB 3 straipsnio 2 dalies a punkto nuostata yra vartojama esamuoju laiku, todėl kiti šeimos nariai turi būti išlaikomi arba kartu tvarkyti bendrą šeimos namų ūkį Europos Sąjungos piliečio judėjimo laisvės įgyvendinimo momentu.

3.2. Prancūzijos Valstybės Tarybos² sprendimo apžvalga

2008 m. balandžio 10 d. Prancūzijos Valstybės Tarybos sprendimas byloje

*Conseil national des barreaux, Conseil des barreaux européens ir kt.*³

Valstybės Taryba išnagrinėjo įvairių profesinių institucijų, vienijančių advokatus, skundus ir panaikino kai kurias 2006 m. birželio 26 d. dekretu nuostatas, susijusias kovojant su pinigų plovimu. Valstybės Taryba, siekdama užtikrinti tinkamą profesinės paslapties apsaugą, priimtame sprendime aiškino advokatams nustatytas pareigas, remdamasi Europos teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis kovą su pinigų plovimu.

2006 m. birželio 26 d. buvo priimtas dekretas, kuriuo Pinigų ir finansų kodekse (pranc. *le Code monétaire et financier*) buvo įtvirtintos įstatyminės nuostatos, skirtos įgyvendinti 1991 m. birželio 10 d. Europos Tarybos direktyvą 91/308/EEB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui (toliau – ir Direktyva 91/308/EEB), kuri buvo iš dalies keista Europos Tarybos 2001 m. gruodžio 4 d. direktyva 2001/97/EB⁴ (toliau – ir Direktyva 2001/97/EB) (dar kitaip vadinama Antrąja direktyva dėl kovos su pinigų plovimu). Minėtos direktyvos įpareigoja Europos Sąjungos valstybes nares priimti teisės aktus, kuriuose būtų įtvirtintos nuostatos, skirtos kovai su pinigų plovimu ir nustatančios tam tikras pareigas kai kurių profesijų atstovams: pirma, savo pačių iniciatyva pranešti valdžios institucijoms, atsakingoms už kovą su pinigų plovimu, apie bet kokį faktą, kuris gali būti pinigų plovimo požymis, ir, antra, valdžios institucijoms, atsakingoms už kovą su pinigų plovimu, paprašius, pateikti joms visą būtiną informaciją įstatymų nustatyta tvarka.⁵ 2001 m. gruodžio 4 d. priimtoje Direktyvoje 2001/97/EB prie fizinių ir juridinių asmenų, vykdančių profesinę veiklą ir kuriems nustatytos minėtos pareigos, susijusios su kova prieš pinigų plovimą, buvo priskirti ir advokatai. Direktyvoje 2001/97/

2 Valstybės Taryba – Prancūzijos aukščiausiasis administracinis teismas. Valstybės Taryba turi dvejopą kompetenciją: nagrinėja administracinius ginčus ir teikia išvadas dėl įstatymų projektų.

3 http://www.conseil-etat.fr/ce/jurispd/index_ac_ld0807.shtml

4 2001 m. gruodžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/97/EB, iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 91/308/EEB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jo naudojimo pinigų plovimo tikslais.

5 Prancūzijoje institucija, atsakinga už kovą su pinigų plovimu, yra TRACFIN, kuri veikia prie Prancūzijos Ekonomikos, finansų ir pramonės ministerijos.

EB įtvirtinta, kad pareigos suteikti informaciją apie galimą pinigų plovimą turi laikytis advokatai tokiais atvejais: 1) kai teikia pagalbą planuojant arba vykdant savo klientų sandorius (susijusius su nekilnojamojo turto arba ūkinių subjektų pirkimu arba pardavimu; kliento pinigų, vertybinių popierių arba kito turto valdymu; banko, taupomųjų arba vertybinių popierių sąskaitų atidarymu ir tvarkymu; įnašų, būtinų kuriant kompanijas, organizuojant jų veiklą ir valdant jas, organizavimu); 2) veikdami kliento vardu arba atstovaudami jam finansiniuose arba nekilnojamojo turto sandoriuose.

Valstybės Taryba pažymėjo, kad nagrinėjamos bylos atveju iškyla klausimas dėl santykio tarp direktyvose nustatytų pareigų advokatams ir advokatų pareigos saugoti profesinę paslaptį (ypač teikiant teises konsultacijas, atliekant teisminės gynybos ir atstovavimo funkcijas). Minėtą problemą savo prašymuose Valstybės Tarybai iškėlė Prancūzijos profesinės institucijos, vienijančios advokatus, nurodydamos, jog advokato profesinės paslapties apsauga yra įtvirtinta ne tik nacionaliniuose, bet ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir EŽTK) 8 straipsnyje, numatančiame teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, ir 6 straipsnyje, numatančiame teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.

Profesinės institucijos, vienijančios advokatus, savo prašymus Valstybės Tarybai grindė ir argumentu, jog direktyvose, skirtose reglamentuoti kovą su pinigų plovimu, įtvirtintų nuostatų taikymas gali sąlygoti advokatų profesinės paslapties apsaugos pažeidimą, o tokiu atveju būtų pažeistas ir EŽTK įtvirtintos teisės, kurias Europos Sąjunga gerbia ir pripažįsta, remdamasi ES sutarties 6 straipsnio 2 dalimi, tai patvirtinta ir Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (toliau – ir ETT) praktikoje suformuluota pozicija, jog teisių, įtvirtintų EŽTK, įgyvendinimas turi būti tinkamai užtikrinamas, kaip ir Europos Bendrijos bendrųjų principų įgyvendinimas. Prašyme taip pat nurodoma, jog direktyvose, skirtose reglamentuoti kovą su pinigų plovimu, nustatyta, kad valstybės narės, įgyvendindamos minėtas direktyvas, gali atleisti advokatus nuo pareigos teikti informaciją, susijusią su pinigų plovimu tais atvejais, kai jų veikla yra susijusi su gynyba ir atstovavimu teismo procese. Pareiškėjų nuomone, direktyvose įtvirtinta galimybė valstybėms narėms nustatyti, kad neprivaloma teikti informaciją, susijusią su pinigų plovimu, nėra pakankama priemonė tinkamai advokato profesinės paslapties apsaugai.

Valstybės Taryba konstatavo, jog pareiškėjų nurodyta direktyvose, reglamentuojančiose kovą su pinigų plovimu, įtvirtinta valstybių narių teisė atleisti advokatus tam tikrais atvejais nuo pareigos teikti informaciją apie galimą pinigų plovimą, turėtų būti vertinama ne kaip teisė, o kaip pareiga. Valstybės

Taryba, remdamasi nurodytu argumentu, atmetė profesinių institucijų, atstovaujančių advokatus, prašymuose nurodytus reikalavimus.

2008 m. balandžio 10 d. priimtame sprendime Valstybės Taryba pažymėjo, jog aiškindama veiklą, susijusią su teismine gynyba ir atstovavimu teismo procese, remsis Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2007 m. birželio 26 d. prejudiciniame sprendime, priimtame byloje *Ordre des barreaux francophones ir germanophone ir kt.* (C-305/05) pateiktu 1991 m. birželio 10 d. Europos Tarybos direktyvos 91/308/EEB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui iš dalies pakeistos 2001 m. gruodžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/97/EB 2a straipsnio 5 punkto išaiškinimu. Byloje *Ordre des barreaux francophones ir germanophone ir kt.* su prašymu priimti prejudicinį sprendimą kreipėsi Belgijos Konstitucinis Teismas (pranc. *la Cour constitutionnelle*), kuris sprendė tokiu pačiu klausimu kaip ir Prancūzijos Valstybės Taryba byloje *Conseil national des barreaux, Conseil des barreaux européens ir kt.* 2007 m. birželio 26 d. priimtame prejudiciniame sprendime ETT nurodė, jog 2001 m. gruodžio 4 d. direktyvos nuostatos turi būti aiškinamos kaip įpareigojančios valstybes nares užtikrinti, kas tais atvejais, kai advokatai teikia paslaugas, susijusias su gynyba ir atstovavimu teisme, jie yra atleidžiami nuo pareigos teikti informaciją apie pinigų plovimą kompetentingoms institucijoms. ETT nurodė, jog 2001 m. gruodžio 4 d. direktyvos nuostatos nepažeidžia Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės.

Valstybės Taryba pažymėjo, kad Direktyvoje 2001/97/EB nurodyta, jog advokatai turėtų būti atleidžiami nuo profesinės paslapties apsaugos pareigos, kai jie dalyvauja pinigų plovimo veikloje, teikia teisinę konsultaciją pinigų plovimo tikslais arba žino, kad klientas prašo teisinės konsultacijos pinigų plovimo tikslais, ir tai yra pateisinama dėl viešojo intereso, siekiant efektyviai kovoti su pinigų plovimu, todėl nėra pažeidžiamas EŽTK 8 straipsnis.

Pareiškėjai *Conseil national des barreaux, Conseil des barreaux européens ir kt.* byloje savo prašyme taip pat nurodė, jog įstatyminės Pinigų ir finansų kodekso nuostatos, kurios buvo priimtose įgyvendinant 2001 m. gruodžio 4 d. Direktyvą 2001/97/EB, prieštarauja pačiai Direktyvai 2001/97/EB, o taip pat ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai. Pareiškėjai pažymėjo, jog įstatymų leidėjas nenustatė, kad advokatai, nors ir turėdami profesinės paslapties pareigą, turės teikti informaciją TRACFIN, išskyrus tuos atvejus, kai Direktyva 2001/97/EB numato išimtis, t. y. kai advokatas teikia paslaugas, susijusias su gynyba ir atstovavimu teisme.

Valstybės Taryba nurodė, jog Pinigų ir finansų kodekso nuostatos turėtų būti aiškinamos kaip numatančios Direktyvoje 2001/97/EB nustatytas išimtis dėl pareigos teikti informaciją tais atvejais, kai asmeniui yra pateikiami įtarimai. Valstybės Taryba konstatavo, kad nacionalinis įstatymų leidėjas teisingai įgyvendino 2001 m. gruodžio 4 d. nuostatas, kurios, kaip nurodė ir Valstybės Taryba jas aiškindama, neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms.

Conseil national des barreaux, Conseil des barreaux européens ir kt. byloje Valstybės Taryba taip pat nagrinėjo pareiškėjų prašyme nurodytus argumentus, kuriais remdamiesi jie kėlė klausimą dėl 2006 m. birželio 26 d. dekreto atitikimo Pinigų ir finansų kodekso nuostatoms. Pinigų ir finansų kodekso R. 562-2-2 straipsnyje, kuris buvo papildytas ginčijamu dekretu, įtvirtinta pareiga advokatams teikti informaciją TRACFIN, ir nenustatyta, kad tais atvejais, kai asmeniui yra pateikti įtarimai, turėtų būti nustatyta tam tikra tvarka patikrinti, ar gali advokatas teikti prašomą informaciją apie pinigų plovimą, pavyzdžiui, tokį patikrinimą galėtų atlikti Valstybės Tarybos ir Kasacinio Teismo (pranc. *la Cour de cassation*) advokatų prezidentas, advokatų bendrijos viršininkas, kurioje dirba advokatas, arba apeliacinių teismų advokatų (pranc. *l'avoué*) bendruomenės prezidentas.⁶ Valstybės Taryba pažymėjo, jog minėta patikrinimo tvarka buvo numatyta įstatyminėse Pinigų ir finansų kodekso nuostatose tiems atvejams, kai yra pateikiami įtarimai asmeniui arba kai gaunami prašymai pateikti informaciją.

Valstybės Taryba konstatavo, kad Pinigų ir finansų kodekso R. 563-4 straipsnyje, kuris buvo papildytas šioje byloje ginčijamu dekretu, nebuvo įtvirtintos išimties, numatytos tiek Direktyvoje 2001/97/EB, tiek nacionaliniuose įstatymuose, kurias aiškino ir Valstybės Taryba šioje byloje.

6 Valstybės Taryboje ir Kasaciniame Teisme dirbantys advokatai priklauso „viešųjų advokatų“ kategorijai, t. y. asmenys, kurie atlieka advokatų funkciją. Skirtingai nuo bendrąja praktika besiverčiančių advokatų, minėti asmenys yra valstybės pareigūnai. Apeliaciniuose teismuose taip pat dirba vadinamieji *l'avoué*, kurie atlieka įvairų su asmens atstovavimu šiuose teismuose susijusį darbą, išskyrus žodinį dalyvavimą teisiniuose ginčuose (tai advokato kompetencija), jie taip pat yra valstybės tarnautojai. Tiek Valstybės Tarybos, tiek Kasacinio Teismo ir apeliacinių teismų advokatus skiria Prancūzijos teisingumo ministerija.

Priedai

Raidinė dalykinė rodyklė

Advokatas – profesinės institucijos, vienijančios advokatus – 3. (III. dalis).

Aktas – administracinis aktas – 1. (III. dalis).

Areštas – administracinis areštas – 1.1. (I. dalis), II. dalis, administracinio arešto vykdymo atidėjimas – 1.1. (I. dalis), II. dalis, arešto vykdymas – II. dalis.

Atleidimas – atleidimas iš vidaus tarnybos – 2.2.1. (I. dalis).

Atostogos – vaiko priežiūros atostogos, motinystės atostogos – 2. (III. dalis).

Atsakomybė – administracinė atsakomybė – 1.1., 1.2. (I. dalis), 1. (III. dalis), atsakomybę sunkinanti aplinkybė – 1.1. (I. dalis), baudžiamoji atsakomybė – 1.2. (I. dalis), civilinės atsakomybės sąlygos – 2.4.1., 2.4.2., 2.4.3. (I. dalis), tarnybinė atsakomybė, drausminė atsakomybė – II. dalis.

Atstovavimas – valstybės atstovavimas bylose dėl žalos, padarytos valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, atlyginimo – 2.4.3. (I. dalis).

Azartiniai lošimai – azartinių lošimų organizavimo tvarka, lažybos – 1.2. (I. dalis).

Bankrotas – bankroto teisiniai santykiai, bankroto teisinių pasekmių vertinimas, bankroto bylų nagrinėjimas, bankroto procedūros, bankroto byla – 1. (III. dalis).

Bendradarbiavimas – Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimas – 2. (III. dalis).

Blanketinė – blanketinė teisės norma – 1.2. (I. dalis).

Darbo užmokestis – sąlygos išmokėti darbo užmokestį už laikotarpį, per kurį pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų – 2.5.1. (I. dalis)

Darbuotojų sauga – nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga – 2. (III. dalis).

Diskriminacija – diskriminacijos priemonė, nediskriminavimo principas – 2. (III. dalis).

Draustinis – Alnio hidrografinis draustinis, statybos draustiniuose – 2.3.2. (I. dalis).

Eksportas – kiekybiniai eksporto ribojimai – 2. (III. dalis).

Elektros energija – elektros energijos vartotojo skundas – 1. (III. dalis).

Energetika – viešojo administravimo funkcijos energetikos srityje – 1. (III. dalis).

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (EŽTK) – tiesioginis taikymas – 2.4.1., 2.4.2. (I. dalis), 3. (III. dalis).

Girtumas – 1.1. (I. dalis).

Gynyba – asmens teisių gynimo būdai – 2.4.1. (I. dalis), teisminė gynyba – 2.4.3. (I. dalis).

Greitis – greičio viršijimas – II. dalis.

Imunitetas – teisėjų imunitetas nuo administracinės atsakomybės, prokurorų imunitetas nuo administracinės atsakomybės – II. dalis.

Institucija – valdžios institucija – 2.4.1. (I. dalis).

Įrodinėjimas – 2.4.2. (I. dalis), taip pat žr. *Žala*.

Įstaiga – viešoji įstaiga, biudžetinė įstaiga, viešosios įstaigos direktoriaus atleidimas – 1. (III. dalis).

Įvykis – nedraudiminis įvykis, nedraudiminio įvykio teisinės pasekmės – 2.1.1. (I. dalis).

Judėjimas – laisvas asmenų judėjimas – 3. (III. dalis).

Juridinis asmuo – privataus juridinio asmens veikla, juridinio asmens likvidavimas – 1. (III. dalis).

Kalinimas – kardomojo kalinimo įstaigos – 2.4.2. (I. dalis).

Kapinių priežiūra – savivaldybės vykdoma kapinių priežiūros organizavimo funkcija, kapavietės priežiūra – 1. (III. dalis).

Kolizija – Lietuvos Respublikos įstatymo ir EŽTK kolizija – 2.4.1. (I. dalis).

Kompensacijos – išėitinė kompensacija, neapmokestinamosios kompensacijos – 2.2.1. (I. dalis).

Konfiskavimas – alkoholio produktų (gėrimų) konfiskavimas, konfiskavimo instituto materialus pagrindas – 2.6.1. (I. dalis), taip pat žr. *Nuobauda*.

Konstitucinės vertybės – II. dalis.

Laikas – tiesioginė priklausomybė nuo laiko, laiko trukmė – 1.2. (I. dalis).

Leidimas – leidimas statyti naują ūkininko ūkio sodybą – 2.3.1. (I. dalis), leidimas nuolat gyventi – 3. (III. dalis).

Liga – profesinė liga – 2.1.1. (I. dalis).

Lygybė – moterų ir vyrų lygybė – 2. (III. dalis).

Lošimai – lošimo dalyviai, lošimo procedūros, Lietuvos Respublikos valstybinė lošimų priežiūros komisija, lošimo namai – 1.2. (I. dalis), lošimų dalyvių pretenzijų pateikimas ir nagrinėjimo tvarka – 1.3. (I. dalis), taip pat žr. *Azartiniai lošimai*.

Miškas – 2.3.2. (I. dalis), taip pat žr. *Miško ūkis*.

Miško ūkis – miško ūkio paskirties žemė – 2.3.2. (I. dalis).

Mokestis – mokesčio permoka – 2.2.1. (I. dalis), gyventojų pajamų mokestis – 2.2.1. (I. dalis).

Nelaimingas atsitikimas – nelaimingas atsitikimas darbe – 2.1.1. (I. dalis).

Nėštumas – draudimas atleisti iš darbo nuo nėštumo pradžios iki motinystės – 2. (III. dalis).

Nuobauda – administracinės nuobaudos vykdymo atidėjimas, administracinės nuobaudos individualizavimas – 1.1. (I. dalis), II. dalis, administracinė nuobauda – 2.4.3. (I. dalis), tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūra – 2.5.1. (I. dalis), galutinė (subendrinta) nuobauda – II. dalis, konfiskavimas kaip papildoma administracinė nuobauda – 2.6.1. (I. dalis), taip pat žr. *Vykdymas*.

Nusižengimas – tarnybinis nusižengimas – 2.5.1. (I. dalis).

Nušalinimo laikotarpis – 2.5.1. (I. dalis), taip pat žr. *Darbo užmokestis*.

Orumas – žeminančios žmogaus orumą sąlygos – 2.4.2. (I. dalis).

Pajamos – neapmokestinamosios pajamos, gyventojų pajamų mokestis 2.2.1. (I. dalis).

Patikrinimas – tarnybinis patikrinimas – 2.5.1. (I. dalis).

Pažeidimas – kelių eismo taisyklių pažeidimas – 2.1.1. (I. dalis).

Pažeminimas – pareigūno vardo pažeminimas – 2.5.1. (I. dalis).

Pažymėjimas – vairuotojo pažymėjimas – 2.4.3. (I. dalis).

Pilietis – Europos Sąjungos pilietis – 3. (III. dalis).

Pinigų plovimas – 3. (III. dalis).

Plėvelės – šviesos pralaidumą mažinančios plėvelės – 2. (III. dalis).

Praturtėjimas – nepagrįstas praturtėjimas – 2.4.1. (I. dalis).

- Prejudicinė galia** – teismo sprendimo prejudicinė galia – 2.5.1. (I. dalis).
- Prejudicinis** – prejudicinis sprendimas – 2. (III. dalis).
- Prekė** – laisvas prekių judėjimas – 2. (III. dalis).
- Pretenzijos** – 1.3. (I. dalis), žr. *Lošimai*.
- Priesaika** – pareigūno priesaika – 2.5.1. (I. dalis).
- Principas** – teisinio saugumo principas, bendrieji teisės principai, proceso autonomijos principas – 2. (III. dalis), taip pat žr. *Teisėti lūkesčiai*.
- Pripažinimas** – nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimas nedraudiminiu įvykiu – 2.1.1. (I. dalis).
- Profesinė paslaptis** – profesinės paslapties apsauga, pagrindai atleisti nuo profesinės paslapties apsaugos pareigos – 3. (III. dalis).
- Restitucija** – 1. (III. dalis).
- Rinkliava** – rinkliava už kiemo valymą – 1. (III. dalis).
- Sankcija** – ekonominė sankcija – 2.6.1. (I. dalis).
- Sąvadas** – statinio projektavimo sąlygų sąvadas – 2.3.1. (I. dalis).
- Senatis** – senaties terminas – 2.5.1. (I. dalis).
- Socialinė orientacija** – Lietuvos valstybės socialinė orientacija – 2.1.1. (I. dalis).
- Socialinės garantijos** – socialinių garantijų praradimas – 2.1.1. (I. dalis).
- Sodyba** – buvusios sodybos atstatymas; sodybų statybos – 2.3.2. (I. dalis).
- Specialioji teisė** – specialiosios teisės atėmimo termino sutrumpinimas – II. dalis.
- Spragos** – teisinio reguliavimo spragos – 1.2. (I. dalis).
- Sprendimas** – teismo sprendimas – 2.4.2. (I. dalis), 2. (III. dalis), galutinis teismo sprendimas, teismo sprendimo panaikinimo pagrindai – 2.4.2. (I. dalis), galutinis administracinis sprendimas – 2. (III. dalis), taip pat žr. *Prejudicinis*.
- Statybos** – statybų vieta, statybos privačioje žemėje – 2.3.1. (I. dalis), 2.3.2. (I. dalis), statybos teisiniai santykiai, statybų leidimai – 1. (III. dalis), taip pat žr. *Sodyba, Draustinis*.
- Statutas** – drausmės statutas – II. dalis.
- Sudėtis** – administracinės teisės pažeidimo sudėtis – 2.1.1. (I. dalis).
- Sulaikymas** – asmens administracinis sulaikymas – 2.4.3. (I. dalis).
- Sveikatos būklė** – atleidimas iš pareigų dėl sveikatos būklės – 2.2.1. (I. dalis).

Šalis – šalis administraciniame procese, netinkamos šalies pakeitimas tinkama – 2.4.3. (I. dalis).

Šeima – šeimos narys – 3. (III. dalis).

Šilumos energija – šilumos energijos paskirstymas, atsiskaitymas už šilumos energiją – 1. (III. dalis)

Tarnautojas – statutinis valstybės tarnautojas – 2.5.1. (I. dalis), savivaldybės tarnautojas – 1. (III. dalis)

Tarptautinė sutartis – tarptautinės teisės šaltinis – 2.4.1. (I. dalis), taip pat žr. *EŽTK*.

Teisena – administracinių teisės pažeidimų bylų teisena – 2.4.3. (I. dalis).

Teisės norma – viešosios teisės norma, privatinės teisės norma – 1. (III. dalis).

Teisės – materialinės ir procesinės teisės civiliniame procese – 2.4.3. (I. dalis).

Teisėti lūkesčiai – teisėtų lūkesčių principas – 2. (III. dalis).

Teisiniai santykiai – administraciniai teisiniai santykiai, civiliniai teisiniai santykiai – 1. (III. dalis), taip pat žr. *Statybos, Bankrotas*.

Teisinis saugumas – 2. (III. dalis), žr. *Principas*.

Teismas – teisė kreiptis į teismą – 2.4.1. (I. dalis).

Teritorija – saugoma teritorija – 2.3.2. (I. dalis).

Teritorijų planavimas – detaliojo plano patvirtinimas – 1. (III. dalis).

Terminas – protingas terminas ieškiniui pareikšti – 2. (III. dalis).

Tiesioginis taikymas – Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų tiesioginis taikymas – 2.4.1. (I. dalis), taip pat žr. *EŽTK*.

Transportas – transporto priemonė – 2. (III. dalis).

Ūkinė veikla – 1. (III. dalis)

Užtikrinimo priemonė – administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemonė – 2.4.3. (I. dalis).

Vaizdo įrašai – azartinių lošimų organizatoriaus pareiga pateikti vaizdo įrašus pretenzijas pareiškusiems lošėjams – 1.3. (I. dalis).

Valdžios institucija – 2.4.3. (I. dalis).

Valstybės institucija – valstybinio administravimo subjektai – 2.4.3. (I. dalis).

Varžybos – krepšinio varžybos – 1.2. (I. dalis).

Vertybinis dokumentas – pareikštinis vertybinis dokumentas – 1. (III. dalis)

Viešasis administravimas – viešojo administravimo samprata – 2.4.3. (I. dalis), viešojo administravimo funkcijos – 1. (III. dalis), viešojo administravimo veikla, viešojo administravimo subjektas – 1. (III. dalis), taip pat žr. *Energetika*.

Viešieji darbai – 1.1. (I. dalis).

Viešoji paslauga – viešųjų paslaugų teikimo administravimas – 1. (III. dalis).

Vykdymas – Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymas – 2.4.1. (I. dalis), nuobaudos vykdymas – II. dalis, taip pat žr. *Areštas*.

Žala – žalos atlyginimo priteisimas, žala, atsiradusi dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų; turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas – 2.4.1. (I. dalis), neturtinės žalos įrodinėjimo specifika, neturtinė žala – 2.4.2. (I. dalis), žala, padaryta valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, neturtinė žala, valstybės pareiga atlyginti neturtinę žalą – 2.4.3. (I. dalis), žala padarytos savivaldybės tarnautojų neteisėtais veiksmais – 1. (III. dalis).

Žemės sklypas – valstybinio žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartis – 1. (III. dalis).

Žemės ūkio – žemės ūkio paskirties žemė – 2.3.1. (I. dalis).

Santrumpos

ABTĮ	Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas
ATP	administracinės teisės pažeidimas
ATPK	Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas
BK	Baudžiamasis kodeksas
b. 1.	bylos lapas
CK	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
CPK	Civilinio proceso kodeksas
d.	diena, dalis
EB	Europos Bendrija
EEB	Europos Ekonominė Bendrija
EEE	Europos ekonominė erdvė
EPS	Eismo priežiūros skyrius
ETT	Europos Bendrijų Teisingumo Teismas
EŽTK	Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
ha	hektaras
įsk.	įskaityta
KET	Kelių eismo taisyklės
kt.	kitas, kita
kv.	kvadratinis
l	litras
lot.	lotyniškai
Lt	litas

m	metras
m.	metai, miestas
mėn.	mėnuo
min.	minutė
Nr.	numeris
p.	punktas, puslapis
pan.	panašiai
pranc.	prancūziškai
psl.	puslapis
pvz.	pavyzdžiui
r.	rajonas
sek.	sekundė
sk.	skaičius
str.	straipsnis
T.	tomas
t. y.	tai yra
UAB	uždaroji akcinė bendrovė
valst. nr.	valstybinis numeris
VSDFV	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba
VPK	Vyriausiasis policijos komisariatas
Žin.	Valstybės žinios
žr.	žiūrėti

LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO BIULETENIS

Nr. 4 (14)

2008 metų sausis-balandis

Tiražas 1 200 egz.

Spausdino „Standartų spaustuvė“

Tel. (8 5) 216 75 27, Vilnius

www.standart.lt

ISSN 1822-8224

ISBN 978-9955-611-12-7